

ఖండాలు : V - VIII

DR. B.R. AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY
UNIVERSITY - LIBRARY

CM0499

డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం

హైదరాబాద్

1996

CM-0499
31-3-97

సంపాదకుడు
ఆచార్య వి. విశ్వనాథం

సహ సంపాదకులు
శ్రీ జి. మల్లారెడ్డి

రచయితలు
ఆచార్య డి. ఓబుల్ రెడ్డి
శ్రీ పి. దివాకర్ రావు
శ్రీ వి.బి. శాస్త్రి
శ్రీ ఆర్.సి. త్రివేది
శ్రీ సి. మల్లికార్జునరావు
శ్రీ సి. పాండు
శ్రీ జి. మల్లారెడ్డి

Dr. B.R.A.O.U. LIBRARY	
Acc. No.	CM-0499
Date	31-3-97
Call No.	658

ప్రథమ ప్రచురణ 1985

వరిష్కరణ 1991, 1994, 1995

© 1985 డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ సాంస్కృతిక విశ్వవిద్యాలయం

అన్ని హక్కులు విశ్వవిద్యాలయానివి. ఈ పుస్తకంలో ఏ భాగం అయినా ఉపయోగించుకోదలచుకోంటే, విశ్వవిద్యాలయం అనుమతి పొందాలి.

ఈ పాఠాలు డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ సాంస్కృతిక విశ్వవిద్యాలయం పాఠ్య ప్రణాళికలో ఒక భాగం. పాఠ్య ప్రణాళిక మొత్తం వివరాలు పుస్తకం చివరలో ఉన్నాయి.

ఇతర వివరాలు: డైరెక్టర్ (అకడమిక్), డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ సాంస్కృతిక విశ్వవిద్యాలయం, హైద్రాబాద్ (ఆం.ప్ర.)

ముద్రణ : దివ్య ప్రెస్, హైదరాబాదు.

1997

ఈ పుస్తకం దా|| డి.ఆర్.అంతేజ్జిల్ సాంస్కృతిక విశ్వవిద్యాలయం బి.కాం, మూడవ సంవత్సరము ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రము కోర్సు పాఠ్య ప్రణాళిక ననుసరించి వ్రాయబడింది. మూడు సంవత్సరముల బి.కాం. డిగ్రీ కోర్సు నందు ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రంలో విద్యార్థి చదువనలసిన మౌళిక విషయమాల ఇందులో పొందు పరచబడ్డాయి. ఈ కోర్సు పాఠ్య ప్రణాళికను సాకర్వంకారకు కొన్ని ఖండాలుగా, మరల ఒక్కొక్క ఖండాన్ని కొన్ని భాగాలుగా విభజించడం జరిగింది. సాధారణంగా ఒక్కొక్క ఖండం ఒక ప్రత్యేక విషయానికి సంబంధించి ఉంటుంది. విద్యార్థులు చదివి సులభంగా అర్థము చేసుకొనుటకు వీలుగా ఉండేటట్లు ఒక విధిత నమూనా ప్రకారం అనుభవజ్ఞులైన వ్యక్తులు ఈ భాగాలను వ్రాసినారు. ప్రతి భాగం పాఠ్యోద్దేశాలతో మొదలవుతుంది. దాని తరువాత ఆ భాగంలో ఉన్న విషయాలు ఇవ్వబడ్డాయి. ప్రతి భాగం చివరలో విద్యార్థుల గ్రహణ శక్తిపై పరీక్షించుటకు ప్రశ్నలు, అభ్యాసాలు ఇవ్వబడ్డాయి. అంతేకాక ఆ భాగం సాధారణము, విద్యార్థికి అంతగా పరిచయంలేని సాంకేతిక పదజాలముగూడ ఇవ్వబడ్డాయి.

ఈ కోర్సును ప్రవేశ పెట్టుటలోని ముఖ్య ఉద్దేశం విద్యార్థి విశ్వ విద్యాలయము నుండి డిగ్రీ తీసుకొని బయటకు వచ్చిన తరువాత అతను వ్యాపార వ్యవహారాలను రాయగలిగి మామూలుగా గణకుడు నిర్వర్తించే విధులను, నిర్వర్తించగలిగిన నైపుణ్యాన్ని సంతరించుకొనేటట్లు చేయడం. ఈ కోర్సును కి ఖండాలుగా విభజించడం జరిగింది.

ఈ పుస్తకంలో 11 నుండి 26 వరకు భాగాలను వివరించడమైనది.

BRAOU

BRAOU

		పేజీ నెం.
ఖండం -	V: భాగస్వామ్య లెక్కలు	1
భాగం -	11 భాగస్వామ్య ఖాతాలు - పరిచయం	11
భాగం -	12 మూలధన ఖాతాలను వ్రాసే పద్ధతులు	24
భాగం -	13 భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కలు	43
భాగం -	14 భాగస్వామి ప్రవేశము	81
భాగం -	15 భాగస్థుని విరమణ లేదా మరణం	99
భాగం -	16 భాగస్వామ్య సంస్థ రద్దు	116
భాగం -	17 భాగస్థుని దీవాలా	134
భాగం -	18 భాగస్వామ్య సంస్థను కంపెనీకి అమ్మడం	
ఖండం -	VI విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు	146
భాగం -	19 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు - I	154
భాగం -	20 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు - II	
ఖండం -	VII: బ్రాంచి ఖాతాలు	175
భాగం -	21 బ్రాంచి ఖాతాలు - పరిచయం	194
భాగం -	22 అన్వతంత్ర బ్రాంచీల ఖాతాలు (సగదు, అరుపు అమ్మకాలు)	206
భాగం -	23 అన్వతంత్ర బ్రాంచీల ఖాతాలు (సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల విధానంతో సహా)	223
భాగం -	24 స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచీలు	
ఖండం -	VIII: బాంకు ఖాతాలు	243
భాగం -	25 బాంకు ఖాతాలు - I	256
భాగం -	26 బాంకు ఖాతాలు - II	

BRAOU

- ఖండం - I : ఆనంపూర్ణ పుస్తకాలనుండి ముగింపు లెక్కలు
  - భాగం-1 : ఒంటపద్దు విధానం
  - భాగం-2 : ఒంటపద్దు విధానం - మూలధనాన్ని పోల్చే పద్ధతి
  - భాగం-3 : ఒంటపద్దు ఖాతా పుస్తకాలను జంటపద్దు విధానంలోకి మార్చే పద్ధతి
- ఖండం - II : వ్యాపారేతర సంస్థల ఖాతాలు
  - భాగం-4 : వ్యాపారేతర సంస్థల ఖాతాలు - I
  - భాగం-5 : వ్యాపారేతర సంస్థల ఖాతాలు - II
- ఖండం - III : స్వయం సమానీకృత, పరిచ్ఛేద సమానీకృత విధానాలు
  - భాగం-6 : స్వయం సమానీకృత, పరిచ్ఛేద సమానీకృత విధానాలు - I
  - భాగం-7 : స్వయం సమానీకృత, పరిచ్ఛేద సమానీకృత విధానాలు - II
- ఖండం - IV : అద్దె కొనుగోలు, వాయిదా కొనుగోలు పద్ధతులు
  - భాగం-8 : అద్దె కొనుగోలు, వాయిదా కొనుగోలు పద్ధతులు - పరిచయం
  - భాగం-9 : అద్దె కొనుగోలు పద్ధతి
  - భాగం-10 : వాయిదా కొనుగోలు పద్ధతి
- ఖండం - V : భాగస్వామ్య లెక్కలు
  - భాగం-11 : భాగస్వామ్య ఖాతాలు-పరిచయం
  - భాగం-12 : మూలధన ఖాతాలను వ్రాసే పద్ధతులు
  - భాగం-13 : భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కలు
  - భాగం-14 : భాగస్వామి ప్రవేశము
  - భాగం-15 : భాగస్థుని విరమణ లేదా మరణం
  - భాగం-16 : భాగస్వామ్య సంస్థ రద్దు
  - భాగం-17 : భాగస్థుని దివాళా
  - భాగం-18 : భాగస్వామ్య సంస్థను కంపెనీకి అమ్మడం
- ఖండం VI : విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు
  - భాగం-19 : విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు - I
  - భాగం-20 : విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు - II
- ఖండం - VII : బ్రాంచి ఖాతాలు
  - భాగం-21 : బ్రాంచి ఖాతాలు - పరిచయం
  - భాగం-22 : ఆన్వతంత్ర బ్రాంచీల ఖాతాలు (నగదు, ఆరుపు అమ్మకాలు)
  - భాగం-23 : ఆన్వతంత్ర బ్రాంచీల ఖాతాలు (నగదుకు నిర్వ, ఋణగ్రస్తుల విధానంతో పాటు)
  - భాగం-24 : వ్యయం ప్రతిపత్తి గల బ్రాంచీలు
- ఖండం - VIII : బాంకు ఖాతాలు
  - భాగం-25 : బాంకు ఖాతాలు - I
  - భాగం-26 : బాంకు ఖాతాలు - II

భాగం - 11 : భాగస్వామ్య ఖాతాలు - పరిచయం

విషయ క్రమం

- 11.0 ఉద్దేశాలు
- 11.1 పరిచయం
- 11.2 నిర్వచనం - ముఖ్యాంశాలు - లక్షణాలు
- 11.3 భాగస్వామ్య ఒడంబడిక లేదా ఒప్పందం
- 11.4 భాగస్వామ్య ఒడంబడిక లేనప్పుడు వర్తించే నిబంధనలు
- 11.5 భాగస్వామ్యం - సహాయజమాన్యం
- 11.6 సంస్థల సమోదం
- 11.7 భాగస్వామ్య ఖాతాలలో సాధారణంగా వచ్చే సర్దుబాట్లు
- 11.8 సాధారణం
- 11.9 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 11.10 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 11.11 పీఠాంశం చేసిన పుస్తకాలు
- 11.12 పదకోశం

11.0 ఉద్దేశాలు

భాగస్వామ్య ఖాతాలను తయారు చేసేటప్పుడు కొన్ని నియమాలను, వ్యాయోత్కాక అంశాలను, సర్దుబాట్లను పాటించాల్సి ఉంటుంది. అలా పాటించాల్సిన నియమాలను, వ్యాయోత్కాక అంశాలు మొదలైన వాటిని గురించి ఈ భాగం వివరిస్తుంది.

ఈ భాగాన్ని చదివిన తరువాత, మీరు :

- భాగ స్వామ్యాన్ని నిర్వచించ గలగాలి
- భాగస్వామ్య అంశాలను, లక్షణాలను పేర్కొన గలగాలి
- భాగస్వామ్య ఒప్పందంలోని అంశాలను పేర్కొన గలగాలి
- భాగస్వామ్య ఒప్పందంలోని అంశాలను విశదీకరించ గలగాలి
- భాగస్వామ్యం మధ్య ఒప్పందం లేనప్పుడు వర్తించే నియమాలను గుర్తించ గలగాలి.
- భాగ స్వామ్యం - సహాయజమాన్యం మధ్య తేడాను చెప్ప గలగాలి.

11.1 పరిచయం

వ్యాపారములో ఒకరికంటే ఎక్కువ వ్యక్తుల కలయికవలన అది మరింత చక్కగాను, ప్రయోజనకరముగాను ఉంటుండున్న విషయము, ప్రతి వ్యాపారస్తుడు అనుభవముతో తెలుసుకొన్నది. అంతేకాకుండా, తగినంత శక్తి అనుభవము ఉన్న వ్యక్తి తన వద్ద తగినంత ధనము లేకపోయినట్లయితే, అవసరమైన సొమ్మును తీసుకురాగలిగిన మరియొక వ్యక్తితో కలవవచ్చును. ఈ విధముగా ఇద్దరు కాని అంతకంటే ఎక్కువ వ్యక్తులుగాని ఆ యాజమాన్యాన్ని పంచుకుంటారు. సొంత వ్యాపారములోని లోటుబాటులను, భాగస్వామ్య వ్యాపారములో చాలమటుకు అధిగమించవచ్చు.

భారత దేశములో భాగస్వామ్య వ్యాపారము భారత భాగస్వామ్య చట్టము, 1932 ప్రకారము జరుగుతుంది. చట్టంలోని 4వ సెక్షను ప్రకారము భాగస్వామ్యమునగా "సమిష్టిగా గాని, అందరి తరపున ఒకరుగాని, వ్యాపారాన్ని కొనసాగిస్తూ వ్యాపారంలో వచ్చే లాభాలను పంచుకొనడానికి ఒప్పుకొన్న వ్యక్తుల మధ్య సంబంధము"గా నిర్వచించబడినది. వ్యక్తిగతముగా వారిని భాగస్థులు అంటారు. సమిష్టిగా దానిని "సంస్థ" అంటారు.

పై నిర్వచనము ప్రకారము భాగస్వామ్యము యొక్క ముఖ్య అంశాలు ఈ దిగువ వివరించబడ్డాయి.

- a) వ్యక్తుల సంఖ్య - ఒక భాగస్వామ్య సంస్థ ఏర్పడుటకు కనీసము యిద్దరు వ్యక్తులుండాలి (గరిష్ట సంఖ్య 20). అయితే బాంకింగు వ్యాపారమైతే పదికి మించరాదు. ఆ సంఖ్య అంతకంటే మించితే అది చట్ట విరుద్ధమైన భాగస్వామ్యము అవుతుంది.
- b) ఒడంబడిక - భాగస్వామ్య మధ్య ఒక ఒడంబడిక ఉండుట అవసరము.
- c) పని - భాగస్థులు ఏదో ఒక వ్యాపారము చేయుటకే కలియాలి.
- d) లాభాలు - వారు లాభాలను పంచుకొనుటకు (లేదా నష్టాలను పంచుకొనుటకు) అంగీకరించాలి. లాభాలను పంచుకొనకపోయినట్లయితే దానిని భాగస్వామ్య సంస్థ అనుటకు వీలులేదు.
- e) నిర్వహణ - సంస్థను అందరు భాగస్వాములు నిర్వహించవచ్చు. లేదా అందరి తరపున ఎవరైనా నిర్వహించవచ్చును.

భాగస్వామ్యము యొక్క లక్షణాలు ఈ విధంగా ఉంటాయి.

- (i) భాగస్థులను, సంస్థను చట్టము ఒకరిగానే పరిగణిస్తుంది. చట్ట ప్రకారము వారు వేరు కాదు. ఎవరైనా భాగస్వామి మరణిస్తే, సంస్థ రద్దు అవుతుంది. సంస్థ తరపున ప్రతి భాగస్వామి కాలట్రాక్టులు చేయవచ్చును. సంస్థ యొక్క అప్పులకు ప్రతి భాగస్వామిదైనా దావా చేయవచ్చును.
- (ii) భాగస్వామ్యం బాధ్యత సమిష్టియైనది మరియు వ్యక్తిగతమైనది. మరియు అవరిమితమైనది. సంస్థ చేసిన అప్పులను తీర్చుటకు సంస్థ ఆస్తులు సరిపోనట్లయితే, మిగిలిన మొత్తాన్ని అందరి భాగస్థులనుండి లేదా ఎవరి వద్ద సుందైనా పసూలు చేయవచ్చును. పరిమితమైన బాధ్యతలో భాగస్వాములుగా ఉండుటకు అవకాశమున్నదిగాని, అట్టి సందర్భాలలో కనీసం ఒకరైనా అవరిమితమైన బాధ్యతలో కూడిన భాగస్వామిగా ఉండాలి.
- (iii) ఇతర భాగస్వాముల అనుమతి లేకుండా ఏ భాగస్వామి నిరమించుటకు వీలు లేదు.

11.3. భాగస్వామ్య ఒడంబడిక

భాగస్వామ్యం మధ్య ఒప్పందమే భాగస్వామ్యము. అట్టి ఒప్పందము నోటిమాట ద్వారా జరుగవచ్చు. వ్యక్తుల వడవడివలన అనుకో వచ్చు లేదా లిఖిత పూర్వకంగా ఉండవచ్చు. నోటిమాటతో కూడిన, భావించబడిన ఒప్పందము భాగస్వామ్యపు స్థితి తెలుపుటకు సరిపోయివుంటే, వ్రాతపూర్వకమైన ఒడంబడిక ఉండుట ఎప్పటికీ మంచిది. ఎప్పుడైనా వివాదము ఏర్పడితే చూచుకొనుటకు వీలుగా ఉంటుంది.

వ్యాపారము చేయుటకు చేసుకొన్న ఒడంబడిక యొక్క షరతులను తెలుపు వ్రాతమే భాగస్వామ్య ఒడంబడిక. ఆ షరతులను ఒడంబడికలో క్లజులుగా వ్రాసుకొంటారు. భాగస్వామ్య లెక్కలు ఒడంబడిక ప్రకారము వ్రాయబడాలి కనుక, సాధారణముగా ఒడంబడికలో ఉండవలసిన లెక్కలకు సంబంధించిన క్లజులు యిలా ఉంటాయి.

- a. సంస్థ యొక్క మూలధనము, భాగస్వామ్యం మూలధనము తీసుకురావలసిన విషయి.
- b. లాభనష్టాలను పంచుకొనవలసిన విషయి.

- d. భాగస్వామిలకు మూలధనంపై వడ్డీ యివ్వవలెనా? వారి సొంత వాడకాలపై వడ్డీ తిసుక నవలనా? అయితే ఏ రేటు ప్రకారము ?
- e. లాభాలను ఆభివృద్ధి భాగస్వామి ఎంత మొత్తాన్ని వాడుకోవవచ్చును.
- f. భాగస్వామిలకు ఏమైనా జీతాలు చెల్లించవలెనా?
- g. హాంబర్గర్ లెక్కలు తయారుచేయుట, వాటిపై సంలక్షణము చేయుట.
- h. భాగస్వామి విరమణ/మరణము జరిగితే ఆతని వాటాను ఏవిధంగా లెక్కించాలి.
- i. సంస్థ యొక్క గుడ్ విల్ ను ఎట్లు లెక్కించాలి.
- j. భాగస్వామి మూలధనం కాకుండా యింకా కొంత మొత్తాన్ని సంస్థకు అడ్వాన్సు చేసినట్లయితే ఏమైనా లెక్కలు ఏ విధంగా పరిష్కారము చేసుకోవాలి.
- k. భాగస్వామి దివాలా తీసినట్లయితే లెక్కలు ఏవిధంగా పరిష్కారము చేసుకోవాలి.
- l. భాగస్వామిలకు మధ్య వివాదము ఏర్పడతే-మధ్యనర్తిత్వమునకు సంబంధించిన క్లాజు.

పైన వివరించినదే కాకుండా, ఒడంబడికలో యింకా, వ్యాపారం చక్కగా సాగేందుకు అనువరమైన విషయాలందవచ్చు. లాభాలుముకు, భాగస్వామి వ్యాపారాన్ని నడపేటందుకు అనువరమైన నిర్ణయాలు తమకు తోచినట్లుగా చేసుకోవచ్చును. వారి మధ్యలోగల పరస్పర హక్కులకు, లాభాలకు గూడా తమకు తోచినవిధానములు చేసుకోవచ్చు. అయితే, ఒప్పందము లేనప్పుడు మాత్రం భాగస్వామ్య చట్టం మొత్తం వర్తిస్తుంది. ఒప్పందము ఉన్న కంపెనీకు మాత్రము చట్టములోని కొన్ని నియమాలు మాత్రమే వర్తిస్తాయి.

11.4 ఒప్పందము లేనప్పుడు వర్తించే నిబంధనలు

భాగస్వామిల మధ్య ప్రత్యేకమైన ఒడంబడిక - వ్రాతపూర్వకమైన, నోటి మాటలో జరిగిన, ప్రచురమైన, విస్తృతమైన-చిదిలేనప్పుడు, భాగస్వామ్య చట్టము ప్రకారము భాగస్వామిల మధ్య సంబంధములు ఈ దిగువ సుదూరించబడిన నిబంధనల ప్రకారము నిర్ణయించబడతాయి.

- i. భాగస్వామి లాభాన్ని సమానంగా పంచుకొంటారు.
- ii. మూలధనంపై వడ్డీ యివ్వబడదు. అదే విధంగా సొంత వాడకాలపై వడ్డీ తీసుకోదు.
- iii. భాగస్వామి ఏ విధమైన జీతానికి, ప్రతిఫలానికి గాని అర్హులుకారు.
- iv. సంస్థకు ఋణాలు యిచ్చే భాగస్వామి సంవత్సరానికి 6 శాతం వాపు వడ్డీకి అర్హులు.
- v. భాగస్వామ్య పుస్తకాలు వ్యాపార సంవత్సరంలో ఉంచాలి. ప్రతి భాగస్వామికి వాటిని పరిశీలించుటకు, ఉంటేకాకుండా వాటి నుండి ప్రతిఠన తీసుకోవటకు వీలు ఉంటుంది.

ఉదాహరణ - 1

బిలరాం మరియు కృష్ణ జనవరి 1, 1985న భాగస్వామ్య వ్యాపారం ప్రారంభించారు. వారి మధ్య భాగస్వామ్య ఒడంబడికలేదు. బిలరాం రూ. 80,000లు, కృష్ణ రూ. 20,000 లు మూలధనంగా తీసుకువచ్చారు. బిలరాం జూలై 1, 1985న రూ. 40,000 అడ్వాన్సుగా కూడా యిచ్చినాడు. బిలరాం 3 నెలలు అనుపరీతిలో ఉండవలసినప్పుడు, ఆ కాలంలో వ్యాపారాన్ని మాడలేకపోయాడు. డిసెంబరు 31, 1985 తో అంతమగు సంవత్సరమునకు, సంస్థ యొక్క లాభాలు రూ. 51,200 లాభాలను మూలధనాల విస్తృతిలో పంచాలి బిలరాం క్షయము చేశాడు. అంతేకాకుండా అడ్వాన్సు చేసిన మొత్తముపై 12% వడ్డీ కూడా యివ్వాలంటున్నాడు. యిలా ఉండగా లాభాలను సమానంగా పంచాలి, బిలరాం హాస్పిటలులో ఉన్న సమయంలో తను పుండే వ్యాపారాన్ని సడపుటనే తనకు ప్రత్యేకంగా రూ. 5,000 హాంబర్గర్ లెక్కలను కృష్ణ అంటున్నాడు.

జనాబు

భాగస్వాముల మధ్య ఏ ఏదమైన ఒప్పందము లేనప్పుడు, భాగస్వామ్యవృత్తి 1932 ప్రకారము :

- a. లాభాలను బలరాం, క్రీష్ణలు సమానంగా పంచుకోవాలి.
- b. తను అదాస్తు చేసిన మొత్తం పై బలరాంకు 6 శాతం వడ్డీ యివ్వాలి.
- c. క్రీష్ణ ఏ ఏదమయిన వారికోసినానికీ అర్హుడు కాడు.

లాభాలను ఈ విధంగా పంచుకోవాలి :

లెక్కకట్టిన లాభాలు

	రూ. 81,200
తీయుము : బలరాం అదాస్తు రూ. 40,000 లపై 6 నెలలకు 6% వ్యాజ్య వడ్డీ 1,200	<u>1,200</u>
వికరలాభం.	<u>50,000</u>
బలరాం వాటా	25,000
క్రీష్ణవాటా	25,000

అవగాహన ప్రశ్న - 1

భాగస్వామి మధ్య ఒప్పందం లేనప్పుడు వర్తించే విధము లేవి?

11.5 భాగస్వామ్యం-సహాయకమాన్యం

భాగస్వామ్యములో ఇద్దరు కాని అంతకంటే ఎక్కువకాని యజమానులు ఉంటారు. అయితే భాగస్వాములకు సహాయకమానులకు తేడా ఉంది. :

- i) భాగస్వామ్యము సాధారణంగా వారిమధ్య ఒప్పందమువలన ఏర్పడేది. సహాయకమాన్యము అలా ఏర్పడేది కాదు. వారు చట్టప్రకారము ఏర్పడిన వారములు కావచ్చు.
- ii) భాగస్వాముల వ్యాపారంలో లాభాలను పంచుకోంటారు. సహాయకమానులు, తమ వ్యవహారాల్లో ఏదైనా వచ్చిన ఆదాయం ఏమైనా ఉంటే పంచుకోంటారు.
- iii) సహాయకమానుని ఆస్తి పంచకంచేసి ఆస్తిలో వాటా యివ్వమని కోరవచ్చు అయితే భాగస్వాముడు సంతకం ఆస్తిని పంచకాన్ని కోరలేడు.
- iv) ఇతరుల ఒప్పందము లేకుండానే సహాయకమానుని ఆస్తిలో తన వాటాను బదిలీ చేయవచ్చు. అయితే భాగస్వాములు తమ వాటాను మరలగా బదిలీ చేయలేరు.
- v) ప్రతి భాగస్వామి, ఇతర భాగస్వాములకు ఏజంటుగా వ్యవహరిస్తాడు. అయితే సహాయకమానుని అలా వ్యవహరించడు.

11.6 వంపు సమోదు

భాగస్వామ్య చట్టము ప్రకారము, భాగస్వామ్య వంపు తప్పనిసరిగా సమోదు చేసుకోవలసిన అవసరము లేదు. అయితే చట్టములో సమోదు చేసుకోనుటకు ఏర్పాటు ఉంది. వంపు కనుక సమోదు కాబడి యుండకపోతే:

b) ఏ భాగస్వామి కూడా సంస్థను విడిచి, యితర భాగస్వామి మైన దానాన్ని చేయవలసి ఉంది. అందువలన సంస్థను భాగస్వామ్య వ్యవస్థాపక సంఘం వేరుగా ఏర్పాటు చేయవలసి ఉంది. కాని అట్టి అప్పులకు అతడు మూలము వ్యక్తిగతంగా భార్యకు కాదు. అట్టి వ్యయం భాగస్వామి తాము చేసిన అయిన 6 నెలల కాలంలో తాము భాగస్వామిలుగా ఉండడంవల్ల లేదో ప్రకటించుటకు ఉంటుంది.

11.7 భాగస్వామ్య లెక్కల్లో సాధారణముగా వచ్చే సర్దుబాట్లు

మూలధనముపై వడ్డీ : భాగస్వామిల మధ్య ఒప్పందము ఉన్నట్లయితే మూలధనంపై అంగీకరించిన రేటుకు వడ్డీని చెల్లించవచ్చును. అయితే సంస్థ లాభం నుండి మూలము చెల్లించాలి. భాగస్వామిలు మూలధనంపై వడ్డీని వారి మధ్య హక్కులను పరిరక్షించే ఉద్దేశంతో వడ్డీని చెల్లిస్తారు. భాగస్వామిలు మూలధనంగా అనుమానమైన మొత్తాలను తీసుకోవచ్చు. అయినా లాభాలను సమానంగా పంచుకోవలసి ఉంటుంది. అలా కాకుండా లాభాలను అనుమానంగా పంచుకోవటా, సంస్థయొక్క మూలధనాన్ని సమానంగా తీసుకోవచ్చు. అట్టి పరిస్థితులలో భాగస్వామిల హక్కులను పరిరక్షించుటకు, మూలధనంపై వడ్డీని యిస్తారు. దీనివలన వారు స్వహానికే ఉండవచ్చును.

సొంత వాడకాలపై వడ్డీ : నియమిత కాలమునా సొంత వాడకాలలో లాభం నుండి భాగస్వామిల కొంత సొంత వాడకాలు చేస్తారు. భాగస్వామ్య ఒడంబడిక అనుమతిస్తే వారి సొంత వాడకాలపై వడ్డీ వార్షిక చేయవచ్చును. దీనిని కూడా వారి మధ్య ఉండే హక్కులను సర్దుబాటు చేయుటకు చేస్తారు. ఉదాహరణకు భాగస్వామి సంస్థకు మూలధనాన్ని సమానంగా తీసుకు రావచ్చును. లాభాలను సమానంగా పంచుకోవచ్చును. కాని సంస్థనుండి అనుమానంగా వాడుకోవచ్చు. అట్లుగా వాడుకోవచ్చు. ఎక్కువగా వాడుకోనే వారితో పోల్చి చూస్తే స్పష్టమవుతుంది.

భాగస్వామిలకు సొంతోపేజీలు : భాగస్వామ్యపు వ్యయము, సెక్షన్ 12 (b) ప్రకారము, ప్రతి భాగస్వామి వ్యాపార విరహాలలో తమ భార్యలను భాగస్వామిలతో విరహించాలి. సెక్షన్ 13 (a) ప్రకారము, వ్యాపార విరహాలలో వ్యాపార సంబంధములకు సొంతోపేజీలను ఏ భాగస్వామి అర్హుడుకాదు. అయితే కొంతమంది భాగస్వామిలు తమ వ్యాపారాలను వ్యాపారానికి వినియోగించినప్పుడు మిగతావారు ఏమీ చేయకపోయినప్పుడు, వారిలో కొంతమందికి తీతం చెల్లించవచ్చును.

అందువలన, లెక్కించిన వికరణాలన్ని నేరుగా భాగస్వామిల మూలధనంపై అలాగే తరలించుటకు ఏమీలేదు. దానిని యింకా మూలధనంపై వడ్డీ, భాగస్వామి తీతం, సొంత వాడకాలపై వడ్డీ సర్దుబాటు చేయవలసి ఉంటుంది. అట్టి సర్దుబాటులను లాభవ్యయం లాభాలపై చేయవచ్చు. లేదా లాభవ్యయం లాభాలపై లాభాన్ని లాభవ్యయం వినియోగితలాగాకు మరలించి, అవసరమైన సర్దుబాటులను అచటచేసి, అప్పుడు లాభాన్ని సర్దుబాటు మధ్య విభజించవచ్చు.

ఈ దిగువ ఉదాహరణలు ఈ సర్దుబాటులను వివరిస్తాయి.

ఉదాహరణ - 2

జనవరి 1, 1985 కుమార్ మరియు యమిక్ వరుసగా రూ. 60,000 మరియు రూ. 45,000 అను తీసుకువచ్చి భాగస్వామిలుగా ఏర్పడ్డారు. వారు లాభవ్యయంను 3:2 నిష్పత్తిలో పంచుకోవలసి అంగీకరించారు. యమిక్ నెలకు రూ. 2,000 తీసుకువచ్చు అర్హుడు. భాగస్వామిలు మూలధనంపై సంవత్సరమునకు 6% వడ్డీ అర్హులు. ఆ సంవత్సరము కుమార్ మరియు యమిక్ రూ. 5,000లు, రూ. 4,000 లు వరుసగా వాడుకోవారు. దానిపై వడ్డీ వరుసగా రూ. 250 రూ. 200 అయింది. 1985 సంవత్సరమునకు, సై సర్దుబాటులు చేయకముందు లాభాలు రూ. 13,000లు. భాగస్వామిల మధ్య లాభాల పంపిణీని చూపుము

లాభస్వయం వివియోగిత ఖాతా

		రూ.		రూ.
To మూలధనంపై వడ్డీ కమిట్ ఎమిట్	3,600 2,700		By లాభస్వయం ఖాతా (నికర లాభము) " సంతవాడకాలంపై వడ్డీ	13,000
భాగస్వాముల జీతాలు : ఎమిట్		6,300	కమిట్ ఎమిట్	250 200
మూలధనఖాతాలు : కమిట్ 3/5 లాభం ఎమిట్ 2/5 లాభం	3,090 2,060	2,000 5,150		450
		13,450		13,450

ఉదాహరణ - 3

రాజా, రాము మరియు రవి ఒక సంవత్సరం లాభస్వాములు 1-10-1984 న వారి మూలధనాలు, వరుసగా, రూ. 50,000, రూ. 40,000, రూ.45,000లు ఉన్నాయి. రాజా మరియు రవి వరుసగా రూ. 5,000 రు. 4,500 జీతాలు తీసుకోవటకు అర్హులు అందరు లాభస్వాములు మూలధనాలపై సరిహద్దు 8% వడ్డీకి అర్హులు. సంత వాడకాలంపై వడ్డీని తీసుకోరు. ఒక్కొక్కరు రూ. 4,000 సంత వాడకాలు తీసుకోవ్వారు. మిగిలిన లాభాలతో రూ. 9,000లు లాభస్వాములు వరుసగా 40:30:20 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటారు. యింకను మిగిలియున్న లాభాలను నిరూపంగా పంచుకొంటారు.

సెప్టెంబరు 30, 1985 లో అంతమగు సంవత్సరమునకు, మూలధనాలపై వడ్డీ లెక్కించిన వడ్డీతోకాని, లాభస్వయం జీతాలు లెక్కించిన తీసుకోవక ముందు, సంస్థ లాభాలు రు. 30,500 ఉన్నాయి. లాభస్వయం మధ్య లాభాల పంచుటని చూపుము.

జవాబు :

సెప్టెంబరు 30, 1985 లో అంతమగు సంవత్సరమునకు లాభస్వయం వివియోగిత ఖాతా

		రూ.		రూ.
To భాగస్వాముల జీతాలు : రాజా రవి	5,000 4,500	9,500	By లాభము b/f	30,500
మూలధన ఖాతాలు (మళ్ళించిన నికర లాభం) : రాజా రాము రవి	8,000 7,000 6,000	21,000		
		30,500		30,500

రూ. 21,000 - రూ. 9,000 = రూ. 12,000	
రాజా లాభం $\frac{40}{90} \times 9000 =$ రూ. 4,000; + రూ. 12,000లో 1/3 వంతు = రూ. 4,000	4,000
రాము లాభం $\frac{30}{90} \times 9000 =$ రూ. 3,000; + రూ. 12,000లో 1/3 వంతు = రూ. 4,000	4,000
బవి లాభం $\frac{20}{90} \times 9000 =$ రూ. 2,000 + రూ. 12,000లో 1/3 వంతు = రూ. 4,000	4,000
	<u>12,000</u>

సొంత వాదకాలపై వడ్డీ + సొంత వాదకాలపై వడ్డీని, వాడుకొన్న వేదిమండ సంవత్సరాంతము వరకు జరిగిన కాలాన్ని బట్టి లెక్కించవలసి ఉంటుంది. ఏ వేదీన వాడుకొన్నారో తెలియకపోతే, మొత్తం సొమ్ముపై అకౌంట్లకు సంవత్సరంలో సగం కాలానికి వడ్డీని లెక్కించవచ్చు. ఉదాహరణకు, లెక్కలు సంవత్సర కాలానికి తయారు చేస్తున్నట్లయితే, వడ్డీని 6 నెలలకు లెక్కిస్తారు.) యిది సంవత్సర కాలాంతము ఆ సొమ్మును వదులుగా వాడుకొన్నారే ఉన్నాడై అలా చేస్తారు.

ఉదాహరణ - 4

రాజేష్ అను ఒక బాగుడు ఈ దిగువ మొత్తాలను వాడుకొన్నాడు.

ఫ్రెజివరి 28,1985	రూ. 500
మార్చి 31,1985	" 400
జూన్ 30,1985	" 600
అక్టోబరు 31,1985	" 800

ప్రతి సంవత్సరం డిసెంబరు 31న ముగింపు లెక్కలు తయారుచేస్తారు సంవత్సరమునకు 6% చొప్పున సొంత వాదకాలపై వడ్డీని లెక్కించాలి. వడ్డీ ఎంతయో లెక్కించుము.

రూ. 500పై 10 నెలలకు వడ్డీ లెక్కించాలి. అంటే	$500 \times \frac{10}{12} \times \frac{6}{100} =$ రూ. 25
రూ. 400 పై 9 నెలలకు వడ్డీ లెక్కించాలి. అంటే	$400 \times \frac{9}{12} \times \frac{6}{100} =$ రూ. 18
రూ. 600 పై 6 నెలలకు వడ్డీ లెక్కించాలి. అంటే	$600 \times \frac{6}{12} \times \frac{6}{100} =$ రూ. 18
రూ. 800పై 2 నెలలకు వడ్డీ లెక్కించాలి. అంటే	$800 \times \frac{2}{12} \times \frac{6}{100} =$ రూ. 8
	<u>రూ. 69.</u>

గణనాం పద్ధతిపై ఈ విధంగా కూడా వడ్డీని లెక్కించవచ్చును.

మొత్తము	నెలలు	గుణజాలు
రూ 500	10	5,000
రూ 400	9	3,600
రూ 600	6	3,600
రూ 800	2	1,600
		<u>13,800</u>

దీనిని సరాసరి వాడకపు తేదీని కనుగొని కూడా లెక్కించవచ్చును.

అవగాహనా ప్రశ్న - 2

భాగస్వామిల మూల రూపంపై, సాంకేతికతలపై వడ్డీని లెక్కిగట్టడంలోని అంతర్యమేమిటి ?

గతమునకు వడ్డీలొట్ట : ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్వాములకు పారటాలున తీతాంను, మూలధనంపై వడ్డీని చెల్లించుట ఉండవచ్చును. అట్టి రోషాలు తరువాత ఎప్పుడో, అంటే వికర లాభాంను పెంచిన తరువాత బయటపడవచ్చును. వాటిని సరిచేయవలసిఉంటుంది. ఎంత ఎక్కువ సొమ్ము డెబిటు లేదా క్రెడిటు చేయబడినదో తేలముకుంటే దానిని యిప్పుడు వడ్డీలొట్ట చేయవచ్చును. ఈదిగువ ఉదాహరణ దీనిని వివరిస్తుంది.

ఉదాహరణ-5

1984, 1985 వలంకు వత్సం, శివం, మందరం భాగస్వామ్యసంస్థ యొక్క ముగింపు లెక్కలు యిదివరకే తయారు చేయబడి మూసివేయబడ్డాయి. అయితే మూలధనంపై వడ్డీని చెల్లించుటకు భాగస్వామ్య ఒడంబడికలో ఏర్పాటు లేదని యిప్పుడు కనుగొనబడినది. అయితే భాగస్వాములకు 1984, 1985 వ వలంకు 5% వాస మూలధనంపై వడ్డీని ఈ విధంగా యిచ్చారు.

	1984	1985
	రూ.	రూ.
వత్సం	700	720
శివం	400	420
మందరం	220	220

భాగస్వాములు లాభాంను 2:2:1 నిష్పత్తిలో పంతుకోవ్వారు. పై రోషాన్ని సవరించుటకు ఎంత మొత్తాన్ని వడ్డీలొట్ట చేయవలెనో లెక్కించుము.

జవాబు :

వడ్డీలొట్టాను చూపు వట్టి

సం.ము	భాగస్వామి	ఇచ్చిన వడ్డీ	ఇదివరలో ఇచ్చిన వడ్డీని ఇప్పుడు లాభంగా పంచిత	ఈ వలంకు వడ్డీ లొట్టవలసిన మొత్తం	వడ్డీలొట్ట చేయవలసిన వికర మొత్తము
			రూ.	రూ.	రూ.
1984	వత్సం	700	528	-172	
	శివం	400	528	+128	
	మందరం	220	284	+ 44	
		1,320	1,330		
1985	వత్సం	720	544	-176	-348
	శివం	420	544	+124	+282
	మందరం	220	272	+ 52	+ 96
		1,360	1,360		

భాగస్వాముల జీతాలకు, మూలధనాలపై వడ్డీ, సొంత వాడకాలపై వడ్డీ మొదలగు వాటికి అనుబంధించిన చిట్ట పద్ధతులను తదుపరి భాగంలో ఇవ్వడం జరిగింది.

భాగస్వామ్య లెక్కలు :

సొంత వ్యాపారస్థుని లెక్కలకు, భాగస్వామ్య సంస్థ యొక్క లెక్కలకు ఎక్కువ తేడా ఏమీలేదు. వ్యాపార వ్యవహారాలను మామూలుగానే నమోదు చేస్తారు. అయితే ప్రతి భాగస్వామికి, వేర్వేరు వ్యక్తగత భాతాలను నిర్వహించవలసి ఉంటుంది.

అకౌంటింగు కాలపంతరము సంస్థ యొక్క ముగింపు లెక్కలను మామూలుగానే అంటే, సొంత వ్యాపారస్థునికి చేసినట్లుగానే, తయారుచేస్తారు. అయితే లాభనష్టాలను భాగస్వాములందరికీ వంచవలసి ఉంటుంది.

దీనిని రాబోయే భాగంలో వివరించడం జరిగింది.

11.8 సారాంశం

యిద్దరు లేక అంతకంటే ఎక్కువ వ్యక్తులు వారి సామర్థ్యమును, ఆస్తిని ఒక వ్యాపారములో పెట్టుబడి పెట్టి దాని ఫలితములను పంచుకొనుటకు నిర్ణయించుకొంటే దానిని భాగస్వామ్యము అనవచ్చును. వ్యక్తగతంగా వారిని భాగస్థులు అంటారు. వారందరూ కలిపిన దానిని సంస్థ అంటారు. భాగస్థుల మధ్య ఒడంబడిక మాటలో కూడనది కావచ్చు. యిమిడి ఉన్నది కావచ్చు లేదా వ్రాత పూర్వకమైనది కావచ్చు. అయితే వ్రాతపూర్వకమైన ఒడంబడిక ఉండుట మంచిది. దానిని "భాగస్థుల ఒడంబడిక" అంటారు. ఏదైనా వివాదము సంభవించే దానిని చూచుకొనవచ్చు. భాగస్థుల లెక్కలను ఒడంబడిక ప్రకారము తయారుచేసుకోవాలి.

భారతదేశములో భాగస్వామ్యము, భాగస్వామ్య చట్టము, 1932 ప్రకారము చేసుకొనవలసి ఉంటుంది. భాగస్థుల మధ్య ఏ ఏదమైన ఒడంబడిక లేకపోతే భాగస్థుల మధ్య సంబంధమును భాగస్వామ్య చట్టపు నియమముల ననుసరించి నిర్ణయించు కొన వలసి ఉంటుంది.

సొంత వ్యాపారి లెక్కలు వ్రాయుటకు, భాగస్వామ్యపు లెక్కలు వ్రాయుటకు ఎక్కువ తేడా ఏమీ లేదు. వ్యవహారములను మామూలుగానే నమోదు చేసుకోవాలి. అయితే భాగస్థుల వ్యక్తగత భాతాలను వేర్వేరుగా వ్రాయవలసి ఉంటుంది. మూలధనంపై వడ్డీ, సొంత వాడకాలపై వడ్డీ, భాగస్థుల వారితోపాటుమునకు మొదలగు వాటికి కొన్ని పద్ధతులు అవసరం కావచ్చు.

11.9 అవగాహన ప్రశ్నలకు మూడరి జవాబులు

1. (i) భాగస్థులంతా లాభనష్టాలను సమానంగా పంచుకోవాలి.
- (ii) భాగస్థుల మూలధనాలపై, సొంతవాడకాలపై వడ్డీని లెక్కలోకి తీసుకోరాదు.
- (iii) భాగస్థులలో ఎవరికీ జీతంగాని, కమీషన్ గాని ఇవ్వడానికి ఏమీలేదు.
- (iv) భాగస్థులలో ఎవరితే సంస్థకు అప్పు ఇస్తారో వారు ఆ అప్పుపై సంవత్సరానికి 6% చొప్పున వడ్డీని సొందడానికి అర్హులు.
- (v) భాగస్థులంతా భాతాలను పరిశీలించడానికి, ఆలా పరిశీలించిన భాతాల లావాకు పత్రాలును తీసుకోడానికి వారికి హక్కు ఉంటుంది.

2. కొన్ని సందర్భాలలో భాగస్థులు అసమానమూలధనాలను పద్ధతులలోకి తేవడం, సమానంగా లాభనష్టాలను పంచుకోవడం తటస్థపడుతుంది. అలాంటప్పుడు, ఏ భాగస్థులెవే తమ పంతు మూలధనం కంటే ఎక్కువగా సంస్థలోకి తెస్తారో వారికి దానివలన కలిగే ప్రయోజనం ఏమీ ఉండదు. కాబట్టి భాగస్థులమధ్య ధర్మాన్ని పాటించడానికి, భాగస్థులమూలధనాలపై వడ్డీని గణిస్తారు. దీనివలన ఎక్కువ మూలధనం తెచ్చిన వారికి ఎక్కువ వడ్డీ వస్తుంది.

భాగస్థుల మధ్య ధర్మాన్ని కల్పించడానికి సాంతవాదకాలపై వడ్డీని నిర్దిస్తారు. దీనివలన ఎక్కువగా సామ్య వాదుకావాలి. ఎక్కువ వడ్డీని నిర్దించడం జరుగుతుంది.

11.10 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- ఎ. కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్క దానికి 30వంతులలో జవాబు రాయండి.
1. భాగస్వామ్యం అంటే ఏమిటి? భాగస్వామ్య కాలంలో సాధారణంగా వచ్చే సర్దుబాట్లను వివరించండి.
  2. భాగస్థుల మధ్య ఒప్పందం లేనప్పుడు వర్తించే భాగస్వామ్య చట్ట నియమాలేవి?
- బి. కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్క దానికి 15 వంతులలో జవాబు రాయండి.
1. భాగస్వామ్య ఒడంబడికలోని అంశాలేవి?
  2. భాగస్వామ్యాన్ని నిర్వచించి, దాని ప్రధాన లక్షణాలను వివరించండి.
  3. భాగస్వామ్యానికి, సహాయాజమాన్యానికి గల వ్యత్యాసమేమి?

11.11. సీఫారసు చేసిన పుస్తకాలు.

1. తెలుగు అకాడమి	: ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం
2. Gupta, R.L & Radhaswamy, M	: Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.
3. Jain, S.P & Narang	: Advanced Accountancy, Kalyani Publishing House New Delhi

11.12 పదకోశం

- సంస్థ : కొంత మంది భాగస్థుల భాగస్వామ్యం
- భాగస్వామ్యము : అందరూ కాని, అందరి తరపున ఎవరైనాగాని సదుపాయాన్ని వ్యాపారములో లాభాలను పంచుకొనుటకు అంగీకరించిన వ్యక్తుల మధ్య సంబంధము.
- భాగస్వామ్య ఒడంబడిక : భాగస్వామ్య వ్యాపారము చేయుటకు భాగస్థుల మధ్య కుదిరిన అంగీకార పత్రములు గల పత్రము.
- భాగస్థులు : భాగస్వామ్య సంస్థలో లాభసమ్మోలను పంచుకొనుకొనుటకు అంగీకరించిన వ్యక్తులు.

విషయక్రమం

12.0 ఉద్దేశాలు

12.1 పరిచయం

12.2 భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు

12.3 ఆస్థిర మూలధనాలు

12.4 స్థిర మూలధనాలు

12.5 సారాంశం

12.6 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

12.7 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

12.8 పిహారసు చేసిన పుస్తకాలు

12.9 వచకోశం

12.0 ఉద్దేశాలు

భాగస్థుల మూలధనాలను నిర్వహించే పద్ధతులను వివరించడమే ఈ భాగం ఉద్దేశాలు.

ఈ భాగాన్ని అధ్యయనం చేసి, అవగాహన చేసుకొన్న తరువాత మీరు :

- ఆస్థిర మూలధనం వద్దతి ప్రకారం భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను తయారు చేయ గలగారి
- స్థిర మూలధనం వద్దతి ప్రకారం భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను తయారు చేయ గలగారి

12.1 పరిచయం

భాగస్వామ్యంలో ఇద్దరు కంటే ఎక్కువ భాగస్థులు ఉంటారని మనందరికీ తెలుసు. ఈ భాగస్థులు సాధారణంగా మూలధనాన్ని సమకూరుస్తారు. అప్పుడప్పుడు వ్యాపారం నుండి నగదును వాడుకుంటారు. ఇలా వాడుకోవడమనేది భవిష్యత్తులో రాబోయే లాభాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని చేస్తారు. భాగస్థుల మూలధనాలు కొన్ని అంశాల వలన సర్దుబాటుకు గురి అవుతాయి. అవి ఏమిటంటే, లాభం లేదా నష్టం, మూలధనంపై వడ్డీ, సొంత వాడకాలపై వడ్డీ మొదలైనవి. ఈ సర్దుబాటులన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలోనే చూపించడం జరిగితే, ఆ ఆస్తి అప్పుల పట్టి వాల పాడవుగా తయారై కొన్ని పేజీలకు విస్తరిస్తుంది. కాబట్టి, ఇలాంటి ఇబ్బందులు లేకుండా చూసుకోవడానికి ప్రతి భాగస్థునికి ఒక మూలధన ఖాతాను ఏర్పాటు చేస్తారు. భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను ఏ విధంగా తయారు చేస్తారో ఈ భాగంలో నేర్చుకుందాం.

12.2 భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు

సొంత వ్యాపారంలో కావలసిన మూలధనాన్ని సొంత వ్యాపారస్తుడే తీసుకువస్తాడు. భాగస్వామ్య సంస్థ విషయంలో మూలధనాన్ని భాగస్వాములు తీసుకువస్తారు. అయితే ప్రతి భాగస్వామి మూలధనాన్ని తీసుకురావలసిన అవసరము లేదు. అదే విధంగా వారంతా సమాన మొత్తాలను తీసుకురావలసిన అవసరం కూడా లేదు. భాగస్థులు తమ మూలధనాన్ని నగదు రూపంలోగాని, ఆస్తుల రూపంలోగాని తీసుకురావచ్చు. సంస్థ యొక్క మొత్తం మూలధనాన్ని, భాగస్థులు, పరస్పర అంగీకారముతో యింకను తీసుకువచ్చుట ద్వారా పెంచవచ్చును, లేదా వాపసు తీసుకొనుట ద్వారా తగ్గించవచ్చును. ఎంత మంది భాగస్వాములుంటారో అన్ని మూలధన ఖాతాలుంటాయి. అంతేకాకుండా ప్రతి భాగస్వామికి ప్రత్యేకంగా సొంత వాడకాల ఖాతాయే కాకుండా, ప్రతి భాగస్వామికి ఒక కరెంటు ఖాతాను కూడా నిర్వహించవచ్చును. ఈ కరెంటు ఖాతాకు భాగస్వామి ఆదాయలన్నింటినీ క్రెడిటుచేసి, భాగస్వామి తరపున చేసిన అన్ని ఖర్చులను డెబిటు చేస్తారు. పుస్తకాలను మూసి, ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయునపుడు, మూలధన

ఉంటుంది.

మూలధన ఖాతాలను వ్రాయుటకు రెండు పద్ధతులున్నాయి. 1. ఆస్థిర మూలధనపద్ధతి, 2. స్థిర మూలధన పద్ధతి.

12.3 ఆస్థిర మూలధనాలు

ఈ పద్ధతిలో ప్రతి భాగస్థునికి ఒక మూలధన ఖాతాను ఉంచి అందులో తీసుకువచ్చిన మూలధన మొత్తమునకు, మూలధనంపై వడ్డీకి, సొంత వాడకాలకు, సొంత వాడకాలపై వడ్డీకి, భాగస్వాముల జీతాలకు, లాభనష్టాలలో భాగవీకి సంబంధించిన వ్యవహారాలన్నీ నమోదుచేసి ఆ వచ్చిన నిల్వను ఆస్థి ఆస్తుల పట్టిలో చూపిస్తారు. ఈ పద్ధతిన్నీ మూలధన ఖాతాలో వ్రాయుటవలన, ఆ కాలాంతపు మూలధన నిల్వ, ఆ కాల ప్రారంభంలోనున్న నిల్వలో సమానంగా ఉండదు. అందువలన ఈ పద్ధతిలో మూలధనం ఒక కాలము నండి మరొక కాలమునకు మారుతూ ఉంటుంది.

12.4 స్థిర మూలధనాలు

అయితే కొన్ని సంస్థలు మూలధన ఖాతాలో కేవలం తీసుకువచ్చిన మూలధనాన్ని వ్రాయుటాన్ని మాత్రమే కోరుతాయి. అప్పుడు కేవలం మూలధనం తీసుకువచ్చినప్పుడు లేదా వాచసు తీసుకున్నప్పుడు మాత్రమే మూలధన ఖాతాలో పద్దులు వ్రాస్తారు. మిగతా అంశాలు అంటే సొంత వాడకాలు, సొంత వాడకాలపై వడ్డీ మూలధనంపై వడ్డీ భాగస్థుల జీతాల మొదలైనవి 'కరెంటు ఖాతా లేదా' సొంత వాడకాల ఖాతాలో నమోదు చేస్తారు. మూలధన ఖాతా నిల్వ, కరెంటు ఖాతా నిల్వ రెండింటినీ ఆస్థి ఆస్తుల పట్టిలో చూపిస్తారు. మూలధన ఖాతా స్థిరమైన మొత్తాన్ని (అదనంగా మూలధనం తీసుకువచ్చినపుడు, ప్రస్తుతం ఉన్న దానిని వాచసు తీసుకున్నప్పుడు తప్పం చూపుతుంది కాబట్టి దీనిని స్థిర మూలధన పద్ధతి అంటారు.

చిట్టా పద్దులు :

వివిధ వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు రెండు పద్ధతులలోనూ ఈ విధంగా ఉంటాయి.

వ్యవహారము	ఆస్థిర మూలధన పద్ధతి	స్థిర మూలధన పద్ధతి
1. మూలధనం తీసుకు వచ్చినందుకు :		
(A) సగదుగా	బాంకు ఖాతా Dr. To భాగస్వామి మూలధన ఖాతా	బాంకు ఖాతా Dr. To భాగస్వామి మూలధన ఖాతా
(B) వస్తురూపంగా :	ఆ ఆస్థి ఖాతా Dr. To భాగస్వామి మూలధన ఖాతా	ఆ ఆస్థి ఖాతా Dr. To భాగస్వామి మూలధన ఖాతా
2. మూలధనంపై వడ్డీ	మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా Dr. To భాగస్వామి మూలధన ఖాతా	మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా Dr. To భాగస్వామి కరెంటు ఖాతా
3. భాగస్వామికి చెల్లించవలసిన జీతం, కమీషనుకు	భాగస్వామి జీతాల ఖాతా Dr. భాగస్వామి కమీషను ఖాతా Dr. To భాగస్వామి మూలధన ఖాతా	భాగస్వామి జీతాల ఖాతా Dr. లేదా భాగస్వామి కమీషను ఖాతా Dr. To భాగస్వామి కరెంటు ఖాతా.

(a) సగదుగా	భాగస్వామి సొంత వాడకాల ఖాతా Dr. To బాంకు ఖాతా	● భాగస్వామి సొంత వాడకాల ఖాతా Dr. లేదా భాగస్వామి కరెంటు ఖాతా Dr. To బాంకు ఖాతా
(b) వరుకులకు	భాగస్వామి సొంత వాడకాల ఖాతా Dr. To కొనుగోలు ఖాతా	● భాగస్వామి సొంత వాడకాల ఖాతా Dr. లేదా భాగస్వామి కరెంటు ఖాతా Dr. To కొనుగోలు ఖాతా ● భాగస్వామి సొంత వాడకాల ఖాతాకు డెబిటు చేసినప్పుడు దానిని తరువాత భాగస్వామి కరెంటు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.
5. సొంత వాడకాలపై వడ్డీ	భాగస్వామి మూలధన ఖాతా Dr. To సొంత వాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా	భాగస్వామి కరెంటు ఖాతా Dr. To సొంత వాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా
6. లాభాన్ని పంచుటకు	లాభనష్టాల ఖాతా Dr. లేదా లాభ నష్టాల వినియోగిత ఖాతా Dr. To భాగస్వామి మూలధనఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతా Dr. లేదా లాభ నష్టాల వినియోగిత ఖాతా Dr. To భాగస్వామి కరెంటు ఖాతా
7. నష్టాన్ని పంచుటకు	భాగస్వామి మూలధనఖాతా Dr. To లాభ నష్టాల ఖాతా లేదా " లాభ నష్టాల వినియోగిత ఖాతా	భాగస్వామి కరెంటు ఖాతా Dr. To లాభనష్టాల ఖాతా లేదా " లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా

ఈ దిగువ ఉదాహరణలలో పై రెండు పద్ధతులలోనూ మూలధన ఖాతాలను వ్రాయుట విశదపరచడమైనది.

ఉదాహరణ -1

శ్యామ్ మరియు మధు భాగస్వామ్య సంస్థను ఏర్పరచారు. జనవరి 1, 1985న వారి మూలధనాలు వరుసగా రూ.15,200 రూ.32,000లు. జూన్ 30, 1985లో అంతమగు అర్థ సంవత్సరమునకు, మూలధనంపై సొంతకు 5% వడ్డీ యిచ్చే ముందు, మరియు మధుకు రూ.6,000 జీతం యిచ్చే ముందు సంస్థ రూ.42,800 లాభాలు సాంపాదించింది. శ్యామ్ రూ.24,800, మధు రూ.14,000లు సొంత వాడకాలను వాడుకున్నారు.

శ్యామ్, మధు 4:1 నిష్పత్తిలో లాభాలను పంచుకొంటారు. అస్థిర మూలధన పద్ధతిలోను, స్థిరమూలధన పద్ధతిలోను జూన్ 30, 85న ఉండే భాగస్వాముల మూలధన ఖాతాలు, లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా తయారుచేయుము.

(a) అస్థిర మూలధన పట్టిక :

జూన్ 30, 1985లో అంతముగు అర్థ సంవత్సరమునకు

లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా

Dr.		Cr.	
	రూ.	రూ.	రూ.
To మూలధనంపై వడ్డీఖాతా			
శ్యామ్	3,800		
మధు	800	4,600	
.. భాగస్వాముల జీతంఖాతా			
మధు		6,000	
.. శ్యామ్ మూలధనం ఖాతా			
4/5 లాభం	25,760		
.. మధు మూలధనం ఖాతా			
1/5 లాభం	6,440		
		32,200	
		42,800	
			42,800

Dr.		Cr.	
శ్యామ్ మూలధనం ఖాతా			
	రూ.		రూ.
To సొంతవాడకాల ఖాతా	24,800	By తెచ్చిన విల్య	1,52,000
.. తెచ్చిన విల్య	1,56,760	.. మూలధనంపై వడ్డీ	3,800
		.. లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా 4/5 నికరలాభం	25,760
	1,81,560		1,81,560
		.. తెచ్చిన విల్య	1,56,760

Dr.		Cr.	
మధు మూలధనం ఖాతా			
	రూ.		రూ.
To సొంతవాడకాలు	14,000	By తెచ్చిన విల్య	32,000
.. తెచ్చిన విల్య	31,240	.. మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా	800
		.. భాగస్వాముల జీతం ఖాతా	6,000
		.. లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా 1/5 నికర లాభం	6,440
	45,240		45,240
		.. తెచ్చిన విల్య	31,240

లాభనష్టం వినియోగిత ఖాతా

Dr.		Cr.	
	రూ.	రూ.	రూ.
To మూలధనంపై వడ్డీఖాతా శ్యామ్	3,800	By లాభనష్టం ఖాతా (నికర లాభం B/I)	42,800
మధు	800		
.. భాగస్వాముల జీతం ఖాతా మధు			
.. శ్యాం కరెంటు ఖాతా 4/5 లాభం	25,760		
.. మధు కరెంటు ఖాతా 1/5 లాభం	6,440		
		32,200	
		42,800	42,800

Dr.		Cr.	
శ్యామ్ మూలధనం ఖాతా			
	రూ.		రూ.
To తేల్చిన నిల్వ	1,52,000	By తేల్చిన నిల్వ	1,52,000
	1,52,000		1,52,000
		.. తేల్చిన నిల్వ	1,52,000

Dr.		Cr.	
మధు మూలధనం ఖాతా			
	రూ.		రూ.
To తేల్చిన నిల్వ	32,000	By తేల్చిన నిల్వ	32,000
	32,000		32,000
		.. తేల్చిన నిల్వ	32,000

Dr.		Cr.	
శ్యామ్ కరెంటు ఖాతా			
	రూ.		రూ.
To సొంత వాడకాలు	24,800	By మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా	3,800
To తేల్చిన నిల్వ	4,760	.. లాభనష్టం వినియోగిత ఖాతా	25,760
	29,560		29,560
		.. తేల్చిన నిల్వ	4,760

To సాంత వాడకాలు	రూ. 14,000.	By మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా	రూ. 800
		„ భాగస్వాముల జీతం ఖాతా	6,000
		„ లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా	
		1/5 వికర లాభం	6,440
		„ తెచ్చిన నిల్వ	760
	14,000		14,000
„ తెచ్చిన నిల్వ	760		

అవగాహన ప్రశ్న - 1

(ఎ) అస్థిర మూలధన వద్దతికీ, స్థిర మూలధన వద్దతికీ గల వ్యత్యాసాన్ని తెలపండి ?

(బి) ఒక భాగస్థుడు వ్యాపారంలో మండి సగదు తీసుకొన్నప్పుడు స్థిర మూలధన వద్దతిలో వ్రాయాల్సిన చిట్టా వద్దు ఏది ?

ఉదాహరణ - 2

జనవరి 1, 1985న అజయ్ మరియు భాస్కర్ 3 : 2 నిష్పత్తిలో లాభనష్టాలను సంచుకొనుటకు భాగస్వాములుగా చేరారు. వారు వరుసగా రూ.50,000, రూ.40,000 సంస్థ మూలధనముగా తీసుకువచ్చారు. భాగస్వామ్య ఒడంబడిక ప్రకారము మూలధనంపై సరిసకు 6 శాతము వడ్డీ, సాంతవాడకాలపై 5 శాతము వడ్డీ లెక్కికట్టవలసి ఉంటుంది. అజయ్ సరిసకు రూ. 6,000 ల జీతమునకు అర్హుడు. 1985 వందలో భాగస్థుల సాంత వాడకాలు యిలా ఉన్నాయి.

	అజయ్ రూ.	భాస్కర్ రూ.
మార్చి 31, 1985	2,000	1,200
జూన్ 30, 1985	3,000	2,000
సెప్టెంబరు 30, 1985	2,000	1,600
డిసెంబరు 31, 1985	2,400	1,800

లాభపన్నుల వినియోగిత ఖాతాను, బాగస్వాముల ఖాతాలను, అస్థిర మూలధన పద్ధతిలోను, స్థిర మూలధన పద్ధతిలోను చూపుము. అలాగే డిశంబరు 31, 1985న ఆస్తి అప్పుల పట్టికలో ఆయా అంశాలు ఎలా కనిపిస్తాయో చూపుము.

జవాబు :

1) అజయ్ యొక్క సాంత వాడకాలపై వడ్డీ :

తేది	మొత్తము	డిశంబరు 31 కి అయ్యే నెలలు	గుణింపాలు
	రూ.		రూ.
మార్చి 31, 1985	2,000	9	18,000
జూన్ 30, 1985	3,000	6	18,000
సెప్టెంబర్ 30, 1985	2,000	3	6,000
డిశంబరు 31, 1985	2,400	0	0
		మొత్తము	42,000

$$\text{వడ్డీ} = 42,000 \times \frac{1}{12} \times \frac{5}{100} = \text{రూ. 175/-}$$

2) భాస్కర్ యొక్క సాంత వాడకాలపై వడ్డీ :

తేది	మొత్తము	డిశంబరు 31 కి అయ్యే నెలలు	గుణింపాలు
	రూ.		
మార్చి 31, 1985	1,200	9	10,800
జూన్ 30, 1985	2,000	6	12,000
సెప్టెంబర్ 30, 1985	1,600	3	4,800
డిశంబరు 31, 1985	1,800	0	0
		మొత్తము	27,600

$$\text{వడ్డీ} = 27,600 \times \frac{1}{12} \times \frac{5}{100} = \text{రూ. 115/-}$$

లాభనష్టం వినియోగిత ఖాతా

Dr.	రూ.	రూ.	Cr.
To మూలధనంపై వడ్డీఖాతా అజయ్	3,800		By లాభనష్టం ఖాతా (తెచ్చిన లాభం)
భాస్కర్	2,400	5,400	61,110
.. భాగస్వాముల జీతాల ఖాతా అజయ్		6,000	.. సొంత వాడకాలపై వడ్డీ అజయ్
.. అజయ్ మూలధనం ఖాతా 3/5 లాభం	30,000		భాస్కర్
.. భాస్కర్ మూలధనం ఖాతా 2/5 లాభం	20,000		175
		50,000	115
		61,400	290
			61,400

Dr.	రూ.	రూ.	Cr.
To సొంత వాడకాల ఖాతా	9,400		By బ్యాంకు
.. సొంత వాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా	175		50,000
.. తేల్చిన నిల్వ	79,425		.. భాగస్వాముల జీతాల ఖాతా
			.. మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా
			.. లాభనష్టం వినియోగిత ఖాతా 3/5 వికరలాభం
		89,000	30,000
			.. తెచ్చిన నిల్వ
			79,425

Dr.	రూ.	రూ.	Cr.
To సొంత వాడకాల ఖాతా	6,600		By బ్యాంకు
.. సొంత వాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా	115		40,000
.. తేల్చిన నిల్వ	55,685		.. మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా
			.. లాభనష్టం వినియోగిత ఖాతా 2/5 వికర లాభం
		62,400	20,000
			.. తెచ్చిన నిల్వ
			55,685

అస్తులు		రూ.	అస్తులు	రూ.
అజయ్ మూలధన ఖాతా :				
తెచ్చిన మొత్తము		50,000		
కూ : జీతము		6,000		
మూలధనంపై వడ్డీ		3,000		
3/5 నికర లాభం		30,000		
		89,000		
తీ : సొంత వాడకాలు	9,400			
సొంతవాడకాలపై వడ్డీ	175	9,575	79,425	
బాస్కెట్ మూలధన ఖాతా :				
తెచ్చిన మొత్తము		40,000		
కూ : మూలధనంపై వడ్డీ		2,400		
2/5 నికర లాభం		20,000		
		62,400		
తీ : సొంత వాడకాలు	6,600			
సొంత వాడకాలపై వడ్డీ	115	6,715	55,685	

(B) స్థిర మూలధన పద్ధతి :

డిసెంబరు 31, 1985 లో అంతమగు అర్థ సంవత్సరమునకు
లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా

Dr.	రూ.	రూ.	Cr.
To. మూలధనంపై వడ్డీఖాతా			
అజయ్	3,000		
బాస్కెట్	2,400	5,400	
.. బాగస్వాముల జీతం ఖాతా			
అజయ్		6,000	
.. అజయ్ కరెంటు ఖాతా			
3/5 లాభం	30,000		
.. బాస్కెట్ కరెంటు ఖాతా			
2/5 లాభం	20,000		
		50,000	
		61,400	
			61,110
			290
			61,400

1985 డిసం.31	To తేల్చిన నిల్వ	రూ. 50,000	1985 జన.1	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 50,000
		50,000			50,000
			1986 జూన్.1	.. తెచ్చిన నిల్వ	50,000

Dr. భాస్కర్ మూలధనం ఖాతా Cr.

1985 డిసం.31	To తేల్చిన నిల్వ	రూ. 40,000	1985 జన.1	By బ్యాంకు	రూ. 40,000
		40,000			40,000
			1986 జన.1	.. తెచ్చిన నిల్వ	40,000

Dr. అజయ్ కరెంటు ఖాతా Cr.

To	రూ.	By	రూ.
To సొంత వాడకాల ఖాతా	9,400	By భాగస్వాముల జీతాల ఖాతా	6,000
.. సొంతవాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా	175	.. మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా	3,000
.. తేల్చిన నిల్వ	29,425	.. లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా 3/5 లాభం	30,000
	39,000	.. తెచ్చిన నిల్వ	39,000
			29,425

Dr. భాస్కర్ కరెంటు ఖాతా Cr.

To సొంత వాడకాల ఖాతా	రూ. 6,600	By మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా	రూ. 3,000
.. సొంతవాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా	115	.. లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా 2/5 లాభం	20,000
.. తేల్చిన నిల్వ	15,685	.. తెచ్చిన నిల్వ	15,685
	22,400		22,400
			15,685

అప్పులు		రూ.	ఆస్తులు	రూ.
మూలధన ఖాతాలు :				
అజయ్		50,000		
భాస్కర్		40,000	90,000	
అజయ్ కరెంటు ఖాతా :				
జీతము		6,000		
మూలధనంపై వడ్డీ		3,000		
3/5 లాభం		30,000		
		39,000		
తీ. సాంత వాడకాలు	9,400			
సాంతవాడకాలపై వడ్డీ	175	9,575	29,425	
భాస్కర్ కరెంట్ ఖాతా :				
మూలధనంపై వడ్డీ		2,400		
2/5 లాభం		20,000		
		22,400		
తీ. సాంత వాడకాలు	6,600			
సాంత వాడకాలపై వడ్డీ	115	6,715	15,685	

గమనిక : పై ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో భాగస్థుల మూలధన ఖాతాల వివరాలను చూపించాం. అయితే భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను తయారు చేసినప్పుడు ఈ వివరాలను ఇవ్వాలి.

12.5 సారాంశం

భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను రెండు పద్ధతులలో తయారు చేయవచ్చు. అవి ఏమిటంటే : (i) ఆస్తిర మూలధన పద్ధతి, (ii) స్థిర మూలధన పద్ధతి. ఆస్తిర మూలధన పద్ధతి ప్రకారం ప్రతి భాగస్థునికి ఒక మూలధన ఖాతాను తెరవడం జరుగుతుంది. అయితే ఈ ఖాతా ఒక కాలానికి మరొక కాలానికి హెచ్చు తగ్గులకు గురి అవుతూ ఉంటుంది. స్థిర మూలధనం పద్ధతి ప్రకారం ప్రతి భాగస్థుని పేరు మీద, (i) మూలధనం ఖాతా, (ii) కరెంటు ఖాతాలను తెరవడం జరుగుతుంది. మూలధనం ఖాతా భాగస్థులు సమకూర్చిన మూలధనాలను తెలుపుతుంది. కాగా, కరెంటు ఖాతాలో మిగిలిన అంశాలు అంటే సాంత వాడకాలు, మూలధనంపై వడ్డీ మొదలైన వాటిని చూపుతాయి. అయితే ఈ రెండు ఖాతాల నిర్వహణను ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో విడివిడిగా చూపాలి.

12.6 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

(ఎ) ఆస్తిర మూలధన పద్ధతి ప్రకారం ప్రతి భాగస్థుడికి ఒక మూలధన ఖాతాను ఏర్పాటు చేసి, అతనికి సంబంధించిన వ్యవహారాలన్నింటినీ ఆ ఖాతాలో వ్రాయడం జరుగుతుంది. ఇకపోతే, స్థిర మూలధన పద్ధతి ప్రకారం ప్రతి భాగస్థుడికి రెండు ఖాతాలను అంటే మూలధనం ఖాతా, కరెంటు ఖాతా - తెరవడం

తీసుకొన్నప్పుడు, మూలమే పద్దులు రాస్తాం. మిగిలిన వ్యవహారాన్ని కరంటు ఖాతాలో వ్రాయడం జరుగుతుంది.

(బి) సంబంధిత భాగస్థుల సొంత వాడకాల ఖాతా Dr.

To బాంకు ఖాతా

గమనిక : సొంత వాడకాల మొత్తాన్ని, తర్వాత కరంటు ఖాతాకు మళ్ళించడం జరుగుతుంది. ఒక వేళ సొంత వాడకాలకు సంబంధించిన వ్యవహారం ఒకటే ఉన్నట్లయితే, దానిని నేరుగా కరంటు ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తాం.

12.7 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- ఎ. కింది వాటికి 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. స్థిరమూలధనమూ, అస్థిరమూలధనమూ ప్రకారం భాగస్థుల మూలధనం ఖాతాలను ఏ విధంగా తయారు చేస్తారో వివరించండి.

అభ్యాసాలు

1. డిశంబరు 31, 1985 న అమల్, బిమల్ మూలధన ఖాతాల నిల్వలు పరుసగా రూ.80,000, రూ.60,000 చూపిస్తున్నాయి. (1985 వ సంవత్సరమునకు నికర లాభాలకు, సొంత వాడుకలకు సర్దుబాట్లు చేసిన తరువాత). ఆ తరువాత మూలధనాలపై వడ్డీ, సొంత వాడకాలపై వడ్డీ సొంతకు 5 శాతము చొప్పున లెక్కలోనికి తీసుకొనబడని తెలిపినది. ఆ సంవత్సరము ప్రతి మూడునెలల తరువాత రూ.2,400 చొప్పున అమల్ వాడుకగా, బిమల్ ప్రతి అర్ధ సంవత్సరాంతాన రూ.3,600 వాడుకొన్నాడు. అమల్, బిమల్ లు లాభనష్టాలను 3:2 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటారు. 1985వ సంవత్సరమునకు సర్దుబాటు చేసిన లాభాలు రూ.40,000 మూలధన ఖాతాలో అవసరమైన సర్దుబాటులను చూపుము.

(జవాబు : మూలధనంపై వడ్డీ : అమల్ రూ.3,280, బిమల్ రూ. 2,560
 సొంత వాడకాలపై వడ్డీ : అమల్ రూ. 180, బిమల్ రూ.90
 మూలధన ఖాతానిల్వ : అమల్ రూ.79,758; బిమల్ రూ.60,242)

2. ఒక భాగస్వామ్య వ్యాపారములో చరణ్, భరణ్ లు లాభనష్టాలను 3:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్నారు. వారిపద్ద సొంతకు 18,000 జీతంపై కరణ్ అను ఆఫీసు మేనేజరు ఉన్నారు. జూలై 1, 1984 నుండి వారు కరణ్ ను, లాభాలలో 1/5 వాటాకు భాగస్వామ్యములోనికి తీసుకొనుటకు నిశ్చయించారు. అతని జీతానికి మరియు కమీషనుకు (అతడు అట్టే కమీషను డెబిటు చేసిన తరువాత వచ్చే నికర లాభాలపై 5 శాతం కమీషను తీసుకొనేవాడు) అధికముగా నున్న అతని వాటా లాభపు మొత్తాన్ని చరణ్ భరించవలసి ఉంటుంది. జూన్ 30, 1985 లో అంతమైన సంవత్సరానికి (కరణ్ జీతము, కమీషను తీసుకొనక ముందు) లాభాలు రూ. 2,62,440. లాభాలను ఎట్లు పంచుకొనెదరో చూపుము.

(జవాబు : చరణ్ : రూ. 1,51,752; భరణ్ రూ.58,200; కరణ్ రూ.52,488)

12.8 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

1. తెలుగు ఆకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం
2. Gupta, R.L. : Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi

12.9 వాడుక 10
స్థిర మూలధనం : మూలధన ఖాతాలో నిల్వ అదనపు మూలధనాన్ని వ్యాపారంలోకి తెచ్చినప్పుడు, లేదా ఉన్న మూలధనాన్ని సంస్థ నుండి తీసినప్పుడు మాత్రమే ఖాతా నిల్వ మారుతుంది.

అస్థిర మూలధనం : మూలధన ఖాతాలో నిల్వ ఒక కాలానికి మరొక కాలానికి మారుతూ ఉంటుంది. దీనికి కారణం మూలధనంపై వడ్డీ, సొంత వాడకాలు లాంబ్ అంశాలు ఈ ఖాతాలో వ్రాయడమే.

BRAOU

విషయక్రమం

- 13.0 ఉద్దేశాలు
- 13.1 పరిచయం
- 13.2 భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కలు
- 13.3 ముగింపు లెక్కల ఉదాహరణలు
- 13.4 సారాంశం
- 13.5 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 13.6 సహాయ చేసిన పుస్తకాలు

13.0 ఉద్దేశాలు

భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కలను వివిధ సర్దుబాట్లతో తయారు చేసే విధానాన్ని తెలియచేయడమే ఈ భాగం ఉద్దేశం.

ఈ భాగాన్ని చదివాక, మీరు :

- భాగస్వామ్య ముగింపు లెక్కలకూ, స్వంత వ్యాపార ముగింపు లెక్కలకు మధ్య వ్యత్యాసాలను గుర్తించ గలగాలి
- భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయ గలగాలి.

13.1 పరిచయం

భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను ఎలా తయారు చేస్తారో దానిని 12 వ భాగంలో నేర్చుకున్నాం. ఈ భాగంలో భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కలను తయారు చేసే పద్ధతిని సమగ్రమైన ఉదాహరణల ద్వారా నేర్చుకుందాం. భాగస్వామ్యపు ముగింపు లెక్కలలో పరకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా, లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా, ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఉంటాయి. ఈ ఖాతాలను ఎలా తయారు చేస్తారో ఇక చూద్దాం.

13.2 భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కలు

యిదివరలో చెప్పబడిన విధంగా, సొంత వ్యాపారస్థుని ముగింపు లెక్కలకు భాగస్వామ్య సంస్థయొక్క ముగింపు లెక్కలకు ఎక్కువ తేడాలేదు. ప్రతీ భాగస్థునికీ విడివిడిగా ఖాతాలు ఉంచవలసి ఉండుటచే, సంస్థలో ఎంతమంది యజమానులుంటే అన్ని మూలధన ఖాతాలు, అన్ని సొంతవాడకాల ఖాతాలు, అన్ని కరెంటు ఖాతాలు ఉంచవలసి ఉంటుంది.

అస్థిర మూలధన పద్ధతిలో సంవత్సరాంతాన సొంత వాడకాలను భాగస్థుని మూలధన ఖాతాకు సర్దుబాటు చేస్తారు. స్థిర మూలధన ఖాతాల పద్ధతిలో భాగస్థుని కరెంటు ఖాతాకు సర్దుబాటు చేస్తారు.

సాధారణంగా, భాగస్థుల ఒడంబడికలో, భాగస్థులకు జీతాల చెల్లింపుకు; మూలధనంపై వడ్డీకి, కమీషను మొ|| వాటిని ఏర్పాటులు ఉంటాయి. వీనిని సంవత్సరాంతాన మూలధన ఖాతాకు గాని, లేదా కరెంటు ఖాతాకు గాని సందర్భానుసారంగా, క్రెడిట్ చేస్తారు. అదేవిధంగా భాగస్థుల సొంతవాడకాలపై వడ్డీ ఛార్జీ చేయవలసి ఉండవచ్చును. దీనిని భాగస్థుని మూలధన ఖాతాకు గాని, కరెంటు ఖాతాకు గాని, సందర్భానుసారంగా, సంవత్సరాంతాన డెబిట్ చేస్తారు.

తయారుచేస్తారు. లాభనష్టాల ఖాతాలో లెక్కించిన లాభాన్ని మూలధనంపై వడ్డీ, భాగస్థుల జీతాలు, సొంతవాడకాలపై వడ్డీ మొ. వాటిని లెక్కించిన తీసుకునేటందుకు - లాభనష్టాల వినోయోగిత ఖాతాకు మళ్ళించి, అచ్చట నికరలాభాన్ని (లేదా నష్టాన్ని) తెలుసుకున్న తరువాత వారి లాభనష్టాల నివృత్తిలో భాగస్థులకు పంపతారు. నికర లాభాన్ని భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలకు (లేదా భాగస్థుల కరెంటు ఖాతాలకు, సందర్భానుసారంగా) క్రెడిటుచేస్తారు. నికరనష్టం వచ్చినట్లయితే, సందర్భానుసారంగా, భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలకు లేదా కరెంటు ఖాతాలకు డెబిట్ చేస్తారు. ఆ సర్దుబాటులను ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆయా భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలో లేదా కరెంటు ఖాతాలో చూపిస్తారు. ఈ విషయం మనం యింతకుముందు భాగంలోనే తెలుసుకున్నాము.

యిప్పుడు మనం వీటిని అస్థిర మూలధన పద్ధతిలోను, స్థిరమూలధన పద్ధతిలో ఎట్లు వ్రాస్తారో చూద్దాము.

ఉదాహరణ - 1

రామ్, జనవరి 1, 1985న మేనేజర్ రఘును భాగస్వామ్యంలోనికి ఈ దిగువ షరతులపై చేర్చుకొనుటకు అంగీకరించాడు :

- మూలధనంపై వడ్డీ (ఇద్దరు భాగస్థులకు 5% చొప్పున) లెక్కించిన తరువాత వచ్చే నికరలాభంలో 10% మేనేజరు-రఘుకు, క్రెడిట్ చేయవలసి ఉంటుంది.
- రాబోయే లాభాలనుండి ప్రతి భాగస్థుడు వారానికి రూ. 120/- వాడుకొనవచ్చును.
- లాభనష్టాలను రామ్ మరియు రఘు 2 : 1 నివృత్తిలో పంచుకోవాలి.
- రఘు యొక్క అదనపు లాభాలను అతని మూలధన ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి.

డిసెంబరు 31, 1985న సంవత్సరంపు పుస్తకాలలో ఈ దిగువ వివరాలు కనిపించాయి.

	రూ.		రూ.
రామ్ మూలధనము	1,20,000	అమ్మకపు వాపసులు	1,070
రామ్ సొంత వాడకాలు	6,240	వివిధ ఋణదాతలు	85,440
రఘు సొంత వాడకాలు	6,240	వివిధ ఋణగ్రస్తులు	93,600
ఉత్పత్తి ఖర్చులు	20,000	బాంకులో నగదు	27,900
వర్తకపు ఖర్చులు	20,280	రవాణా - బయటకు	2,090
వేతనాలు	46,060	అమ్మకాలు	3,16,040
రాని బాకీలు	550	కొనుగోళ్ళు	1,86,030
వచ్చిన డిస్కాంటు	420	భవనాలు	31,000
ప్లాంటు, యంత్రాలు	31,050	జీతాలు	12,500
1.1.85న సరుకు	26,200	అద్దె పన్నులు, భీమా	3,900
కొనుగోలు వాపసులు	2,810	గుడ్ విత్	10,000

ఈ దిగువ విషయాలను దృష్టిలోనికి తీసుకొంటూ, 1985న సంవత్సరమునకు వర్తకపు మరియు లాభనష్టాల ఖాతాను డిసెంబరు 31, 1985 నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయుము :

- చెల్లించవలసిన వేతనాలు రూ.570 లకు ఏర్పాటు చేయుము.
- సంశయాత్మక బాకీలకై 2.5% ఏర్పాటుచేయుము.
- ప్లాంటు, యంత్రాల విలువ రూ.29,000
- సమాప్తం కాని భీమా రూ.250
- చివరలోనున్న సరుకు రూ.49,120

వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా

Dr.			Cr.		
		రూ.			రూ.
To ప్రారంభపునరుకు		26,200	By అమ్మకాలు	3,16,040	
" కొనుగోళ్ళు	1,86,030		తీ.వాచనులు	1,070	
తీ.వాచనులు	2,810				3,14,970
		1,83,220	" ముగింపు నరుకు		49,120
" వేతనాలు	46,060				
కూ. చెల్లించబడినవి	570				
		46,630			
" ఉత్పత్తి ఖర్చులు		20,000			
" తేల్చిన స్థూలలాభం		88,040			
		3,64,090			3,64,090
To వర్తకపు ఖర్చులు		20,220	By తెచ్చిన స్థూలలాభం		88,040
" అద్దె, వస్తులు, భీమా	3,900		" వచ్చిన డిస్కాంట్లు		420
తీ.నమాస్తం కానిది	250				
		3,650			
" జీతాలు		12,500			
" రవాణా బయటకు		2,090			
" రానిబాకీలు		550			
" సంశయాత్మక బాకీలకై					
నిర్మాణాలు		2,340			
" స్టాంట్లు యంత్రాలపై		2,050			
తరుగుదల					
" నికరలాభం		45,000			
		88,460			88,460

డిశంబరు 31, 1985లో అంతమగు సంవత్సరమునకు లాభనష్టాల వివరాలు

Dr.		Cr.	
	రూ.		రూ.
To మూలధనంపై వడ్డీ		By లాభనష్టాల ఖాతా (తెచ్చిన లాభం)	45,000
రామ్	6,000		
" రఘు కమిషన్ @	3,900		
" రామ్ మూలధనంఖాతా 2/3 లాభం	23,400		
" రఘు మూలధనంఖాతా 1/3 లాభం	11,700		
	45,000		45,000

మూలధనంపై వడ్డీ తరువాత నికర లాభం

39,000

రూ 39,000 లో 10% = రూ. 3,900

డిసెంబరు 31, 1985 నాటి ఆస్తుల అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	
రామ్ మూలధనము	1,20,000			
కూ. వడ్డీ	6,000	గుడ్ విత్	10,000	
2/3 లాభం	23,400	భవనాలు	31,000	
	1,49,400	ప్లాంటు యంత్రాలు	31,050	
శ్రీ. సాంత వాడకాలు	6,240	1,43,160	శ్రీ. తరుగుదల	2,050
రఘు మూలధనము			నరుకు	49,120
1/3 లాభం	11,700		వివిధ ఋణగ్రంథాలు	93,600
కూ. కమీషను	3,900		శ్రీ. సంకయాత్మక	
	15,600		బాకీలకై ఏర్పాటు	2,340
శ్రీ. సాంత వాడకాలు	6,240	9,360	నమాస్తంకాచి భీమా	250
వివిధ ఋణదాతలు		85,440	బాంకులో నగదు	27,900
తెల్లించవలసిన వేతనాలు		570		
		2,38,530		2,38,530

ఉదాహరణ - 2

డిసెంబరు 31, 1985 నాడు ఈ దిగువ నిర్వచన రామ్ మోహన్ అండ్ కో వారి పుస్తకాల నుండి తీసుకొనబడ్డాయి.

	రూ.		రూ.
రామ్ మూలధనము	45,000	వివిధ ఋణగ్రంథాలు	15,000
మోహన్ మూలధనము	35,000	కొనుగోళ్ళు	1,30,000
రామ్ కరెంటు ఖాతా	5,000	రవాణా - బయటకు	2,800
మోహన్ కరెంటు ఖాతా	5,000	అమ్మకం దారులకు కమీషను	20,000
ఫర్మీచరు	8,000	వచ్చిన ఆదై	8,000
స్వేచ్ఛాయుత భవనాలు	1,20,000	అమ్మకాలు	1,60,000
రావి బాకీలు	800	ఇచ్చిన డిస్కాంటు	1,000
ఋణదాతలు	10,000	1.7.85వ రామ్ నుండి తీసుకున్న అప్పు	40,000
వేతిలో నగదు	10,400	సాధారణ ఖర్చులు	7,050
రామ్ సాంత వాడకాలు	5,000	సంకయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు	1,000
మోహన్ సాంత వాడకాలు	4,000		
బాంకు ఓవరు ద్రాఫ్టు	15,050		

1. మోహన్ సంస్థకు రూ.6,000లు జీతమునకు ఆర్డుడు.
2. భాగస్థులకు మూలధనంపై యివ్వవలసిన వడ్డీ : రామ్ రూ.3,000, మోహన్ రూ.2,400
3. సొంత వాడకాలపై సంస్థకు 6% వడ్డీని లెక్కించాలి.
4. ఆదై రూ.1,000 రావలసియున్నది.
5. ముగింపు సరుకు రూ.35,000.
6. ఫర్నిచరుపై 10% తరుగుదల లెక్కించాలి.
7. ఋణాగ్రస్తులపై 3% సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు చేయాలి.

జవాబు

Dr. దశంబరు 31, 1985లో అంతముగు సంవత్సరమునకు వర్తక, లాభనష్టాల భాగా Cr.

	రూ.		రూ.
To కొనుగోళ్ళు	1,30,000	By అమ్మకాలు	1,60,000
"తెల్పిన స్థూలలాభం	65,000	"ముగింపు సరుకు	35,000
	1,95,000		1,95,000
To సాధారణ ఖర్చులు	7,050	By తెచ్చిన స్థూల లాభం	65,000
"అమ్మకందారుల కమిషను	20,000	"వచ్చిన ఆదై	8,000
"ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	1,000	రూ. రావలసినది	1,000
"రవాణా బయటకు	2,800		
"రాని బాకీలు	800		
కూ.సంశయాత్మక బాకీలకై			
కావలసిన ఏర్పాటు	450		
	1250		
శీ.సంశయాత్మక బాకీలకై			
ప్రస్తుత ఏర్పాటు	1000		
	250		
"ఫర్నిచరుపై తరుగుదల			
రూ.8000లపై 10%	800		
"రామ్ సుండి అప్పుపై			
6 నెలలకు రూ.40,000			
లపై 6% వడ్డీ	1,200		
"నికర లాభము	40,900		
	74,000		74,000

To బాగస్టుల జీతాల ఖాతా		రూ.	By లాభనష్టాల ఖాతా		రూ.
మోహన్		6,000	(తెచ్చిన నికర లాభం)		40,900
"మూలధనంపై వడ్డీ			" సాంత వాడకాలపై వడ్డీ		
రామ్	3,000		రామ్	150	
మోహన్	2,400	5,400	మోహన్	120	270
"రామ్ కరెంట్ ఖాతా					
1/2 నికరలాభం	14,885				
"మోహన్ కరెంట్ ఖాతా					
1/2 నికరలాభం	14,885	29,770			
		41,170			41,170

డిసెంబరు 31, 1985 నాటి ఆస్తి అప్పుల వట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
రామ్ మూలధనము	45,000	స్వేచ్ఛాయుత భవనాలు	1,20,000
మోహన్ మూలధనం	35,000	ఫర్నిచరు	8,000
రామ్ కరెంట్ ఖాతా		శ్రీ. తరుగుదల 10%	800
1.1.85నాటి నిల్వ	5,000	వేతిలోనున్న సరుకు	35,000
కూ.మూలధనంపై వడ్డీ	3,000	వివిధ ఋణగ్రస్తులు	15,000
1/2 నికరలాభం	14,885	శ్రీ.సంశయాత్మక	
	22,885	బాకీలకై ఏర్పాటు	450
శ్రీ.సాంతవాడకాలు		రావలసిన అద్దె	1,000
5,000		వేతిలో నగదు	10,400
సాంతవాడకాలపై			
వడ్డీ 150	5,150		
మోహన్ కరెంట్ ఖాతా			
1.1.85నాటి నిల్వ	5,000		
కూ.జీతము	6,000		
మూలధనంపై వడ్డీ	2,400		
1/2 నికరలాభం	14,885		
	28,885		
శ్రీ.సాంతవాడకాలు 4,000			
సాంతవాడకాలపై			
వడ్డీ 120	4,120		
రామ్ నుండి అప్పు	40,000		
కూ.వెల్లించవలసిన వడ్డీ	1,200		
బాంకు కివర్ డ్రాఫ్ట్			
వివిధ ఋణదాతలు			
		1,88,150	1,88,150

13.3 ముగింపు లెక్కల ఉదాహరణలు

క్రిందటి భాగంలో స్థిర మూలధన పద్ధతిలోను, అస్థిర మూలధన పద్ధతిలోను ముగింపు లెక్కలు ఎట్లు తయారుచేస్తారో తెలుసుకున్నాము. ఈ దిగువ ఉదాహరణలు, వివిధ సర్దుబాటులను ఏ విధంగా చేయాలో మరింత విశదపరుస్తాయి.

ఉదాహరణ - 3

రాజేశ్వర్, వెంకటేశ్వర్, ఆర్కిటెక్టులుగా లాభనష్టాలను సమానంగా పంచుకుంటూ భాగస్వాములుగా ఉన్నారు. భాగస్వామ్య ఒడంబడికలో ఈ దిగువ అంశాలున్నాయి.

- a. సంవత్సర ప్రారంభంలోనున్న మూలధన, కరెంటు ఖాతా నిల్వలపై సంవత్సరమునకు 5% వడ్డీ లెక్కికట్టాలి.
- b. మూలధనాలు స్థిరంగా ఉండాలి.
- c. రాజేశ్వర్, వెంకటేశ్వర్ వరుసగా రూ.1,000, రూ.1,100ల జీతాలకు అర్హులు.

సెప్టెంబర్ 30, 1985న వారి పుస్తకాల నిల్వలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

రూ.		రూ.	
మూలధనాలు (1.10.84)		ఆఫీసు ఫర్నిచరు	21,000
రాజేశ్వర్	31,000	ద్రాయింగు సామగ్రి	8,600
వెంకటేశ్వర్	27,000	మోటారు కార్లు	23,000
కరెంటు ఖాతా (1.10.84)		నేషనల్ సేవింగ్ సర్టిఫికెట్లు	4,000
రాజేశ్వర్	1,200	వివిధ ఋణగ్రంథులు	21,400
వెంకటేశ్వర్	1,800	వివిధ ఋణదాతలు	3,250
సంత వాడకాల రాజేశ్వర్	21,150	ఆంధ్రా బాంకు నుండి అప్పు	10,000
వెంకటేశ్వర్	17,100	స్టేషనరీ, ముద్రణ	1,540
మోటారు కారు ఖర్చులు	2,130	జీతాలు	82,400
అప్పుపై వడ్డీ	300	అద్దె, రేట్లు	6,120
తరుగుదలకై ఏర్పాటు : ఫర్నిచరు	4,500	భీమా	630
మోటారు కార్లు	4,600	తపాలా, టెలిఫోన్లు	1,980
ద్రాయింగు సామగ్రి	2,650	బాంకు ఛార్జీలు	3,360
చేతిలో నగదు	150	ఎన్.ఎస్.సి.లపై వడ్డీ	330
బాంకులలో నగదు	13,600	వచ్చిన వృత్తి ఫీజులు	1,42,130

సెప్టెంబరు 30, 1985తో అంతమగు సంవత్సరమునకు లాభనష్టాల ఖాతాను ఆ తేదీనాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టివి ఈ దిగువ వివరాలను లెక్కలోనికి తీసుకొంటూ, తయారు చేయుము.

1. బాంకు నుండి అప్పు 6% చొప్పున తీసుకొనబడినది.
2. సంస్థ యొక్క ఋణదాతలలో ఒకరికి, శ్రీ వెంకటేశ్వర్ రూ.310 చెల్లించారు. దీనిని పుస్తకాలలో అసలు నమోదు చేయలేదు.
3. రాజేశ్వర్ వ్యక్తిగత పాలనపై చెల్లించిన భీమా ప్రీమియము రూ.190లు భీమా మొత్తములో కలిపియున్నది.
4. 30.9.1985న అసంపూర్తిగానున్న పని విలువ రూ.8,200

6. అద్దె మరియు విద్యుచ్ఛక్తి ఖర్చులు యింకను చెల్లించవలసినవి వరుసగా రూ.300, రూ.230.

7. రేట్లు, భీమా అసంపూర్తిగా ఉన్నవి వరుసగా రూ.420, రూ.190.

8. పర్రమాన సంవత్సరమునకు తరుగుదల ఈ విధంగా ఉంది.

ద్రాయింగు సౌమగ్రి రూ. 1290/-

మోటారు కార్లు రూ. 4,600/-

ఆఫీసు ఫర్నిచరు రూ. 2,100/-

అవగా

సెప్టెంబరు 30, 1985లో అంతముగు సంవత్సరమునకు లాభనష్టం లాభం

Dr.		రూ.	Cr.	
To జీతాలు		82,400	By వసూలైన వృత్తి ఫీజులు	1,42,130
" స్టేషనరీ, ముద్రణ	1,540		" అసంపూర్తిగానున్న పని	8,200
" తీ. ముగింపు నిల్వ	250	1,290	" వెట్టుబడులపై వడ్డీ	330
" అద్దె, రేట్లు	6,120			
" కూ. ఇంకను చెల్లించ				
" వలసిన అద్దె	300			
	6,420			
" తీ. సంపూర్తికాని రేట్లు	420	6,000		
" భీమా	630			
" తీ. రాజ్ క్వార్ వ్యక్తిగత ప్రమియం	190			
	440			
" తీ. సంపూర్తి కానిది	190	250		
" విద్యుచ్ఛక్తి ఖర్చులు		230		
" తనాల, టెలిఫోన్లు		1,980		
" బాంకు ఛార్జీలు		3,360		
" మోటారు కారు ఖర్చులు		2,130		
" బాంకు నుండి				
" అప్పులపై వడ్డీ	300			
" కూ. చెల్లించవలసినది	300	600		
" తరుగుదల :				
" ద్రాయింగు సౌమగ్రి	1,290			
" మోటారు కార్లు	4,600			
" ఆఫీసు ఫర్నిచరు	2,100	7,990		
" తేల్చిన నికర లాభం		44,430		
		1,50,660		1,50,660

Dr.			Cr.	
		రూ.		రూ.
To లాగస్టుల ఖాతా :			By లాభ వడ్డీల ఖాతా	44,430
రాజేశ్వర్	1,000		(తెచ్చిన నిల్వ)	
వెంకటేశ్వర్	1,200	2,200		
" మూలధన కరెంటు				
ఖాతాలపై వడ్డీ ఖాతా				
రాజేశ్వర్	1,610			
వెంకటేశ్వర్	1,440	3,050		
" రాజేశ్వర్ కరెంటు ఖాతా				
1/2 లాభము	19,090			
" వెంకటేశ్వర్ కరెంటు ఖాతా				
1/2 లాభము	19,090	39,180		
		44,430		44,430

సెప్టెంబరు 30, 1985 నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు		రూ.	ఆస్తులు		రూ.
మూలధనము :			అఫీసు ఫర్నిచరు	21,000	
రాజేశ్వర్	31,000		తీ.1.10.84 నాటి		
వెంకటేశ్వర్	27,000	58,000	తరుగుదల		
కరెంటు ఖాతా :			ఏర్పాటు	4,500	
రాజేశ్వర్ (ప్రారంభ నిల్వ)	1,200		ఈ నెల		
కూ. జీతము	1,000		తరుగుదల	2,100	6,600
మూలధనము కరెంటు			డ్రాయింగ్ సొమ్మా	8,600	
ఖాతాలపై వడ్డీ	1,610		తీ.1.10.84 నాటి		
1/2 నికర లాభం	19,090		తరుగుదల		
	22,900		ఏర్పాటు	2,650	
			ఈ నెల		
			తరుగుదల	1,290	3,940
తీ. సొంత వాడకాలు	21,150		మోటారు కార్లు	23,000	
దీమా	190	21,340	తీ.1.10.84 నాటి		
		1,560	తరుగుదల		
కరెంటు ఖాతా :			ఏర్పాటు	4,600	
వెంకటేశ్వర్ (ప్రారంభ నిల్వ)	1,800		ఈ నెల తరుగు	4,600	9,200
కూ. జీతము	1,200		నేషనల్ సేవింగ్స్ సర్టిఫికేట్లు		4,000
మూలధనం కరెంటు			వివిధ ఋణగ్రంథాలు		21,400
ఖాతాలపై వడ్డీ	1,440		అసంపూర్ణిగానున్న పని		8,200
1/2 నికర లాభం	19,090		స్టేషనరీ నిల్వ		250
			సంపూర్ణిగాని దీమా		190

తీ.సాంత వాడకాలు	23,840		బాంకులో వగదు	13,600
		6,740	చేతిలో వగదు	150
ఆంధ్రబాంకు నుండి అప్పు	10,000			
కూ. చెల్లించవలసిన వడ్డీ	300	10,300		
వివిధ ఋణదాతలు	3,250			
తీ.భాగస్వామి చెల్లించినది	310	2,940		
చెల్లించవలసిన ఖర్చులు :				
అద్దె	300			
విద్యుచ్ఛక్తి ఖర్చులు	230	530		
		80,070		80,070

ఉదాహరణ - 4

సాంత వ్యాపారస్తునిగా వ్యాపారం చేస్తున్న విష్ణు, 1.7.84న తన ఆఫీసు మేనేజరు మాధవ్ ను ఈ దిగువ షరతులపై బాగస్టునిగా తీసుకున్నాడు.

- విష్ణు, మాధవ్ నెలకు వరుసగా రూ.750, రూ.500 వాడుకొనవచ్చును. దీనిపై వడ్డీ లెక్కించరాదు.
- మూలధనాలపై సరిగ్గా 6% వడ్డీ యివ్వాలి.
- మాధవ్ కు నెలకు రూ.250/- జీతం యివ్వాలి.
- విష్ణు, మాధవ్ లాభాలను 3:1 నిష్పత్తిలో పంచుకోవాలి.
- మాధవ్ యొక్క లాభాలలో రూ.5,000 (లేదా ఎంత ఎక్కువ ఉంటే అంత) అతని మూలధనం విష్ణు మూలధనంలో సగం ఉండేటంతవరకు, అతని మూలధన శాతాకు మళ్లించాలి.

జూన్ 30, 1985న సంస్థ యొక్క పుస్తకము నుండి ఈ దిగువ నిర్ణయాలు తీసుకొనబడ్డాయి.

	రూ.		రూ.
మూలధనం : విష్ణు	85,000	మాధవ్ జీతం	3,000
మాధవ్ (1.7.84న తీసుకువచ్చిన వగదు)	5,000	జూన్ 30, 85 నాటి వరుకు	39,240
సాంత వాడకాలు : విష్ణు	9,000	రాని బాకీలు	3,810
మాధవ్	3,000	రాని బాకీలకై ఏర్పాటు	2,500
గుడ్ విల్	40,000	ఆఫీసు జీతాలు	14,890
		ఆఫీసు ఖర్చులు	2,630
స్టాంపు యంత్రాలు	3,000	ప్రయాణ ఖర్చులు	19,730
ఎస్.బి.ఐ.లో ఓవర్ డ్రాఫ్టు	2,460	అద్దె, భీమా	2,760
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	87,320	వచ్చిన డిస్కాంటు	230
అమ్మకాలపై రవాణా	5,420	ఆఫీసు ఫర్నిచరు	2,000
		వివిధ ఋణదాతలు	66,340
		స్థూల లాభము	1,19,270

a. ప్లాంట్లు యంత్రాలు, ఆఫీసు ఫర్నిచరులపై వరుసగా 10%, 5% తరుగుదల కట్టాలి.

b. రాని బాకీలకై ఏర్పాటును రూ.4,500 ఉంచాలి.

c. ప్రయాణ ఖర్చుల బిల్లు రూ.1,960 యింకను వెల్లించవలసియున్నది.

జవాబు

జూన్ 30, 1985లో అంతముగు సంవత్సరమునకు లాభనష్టాల ఖాతా

Dr.		రూ.	Cr.	
			రూ.	
To ఆఫీసు జీతాలు		14,890	By తెచ్చిన స్థూల లాభము	1,19,270
" ఆఫీసు ఖర్చులు		2,630	" తెచ్చిన డిస్కౌంట్లు	230
" ప్రయాణ ఖర్చులు	19,730			
కూ. వెల్లించవలసినవి	1,960	21,690		
" అడ్వె. ధీమా		2,760		
" తరుగుదల :				
ప్లాంట్లు యంత్రాలపై 10%	3,800			
ఆఫీసు ఫర్నిచరు 5%	100	3,900		
" అమ్మకాల రివాజా		15,420		
" రాని బాకీలకై కావలసిన ఏర్పాటు	4,500			
రాని బాకీలు	3,810			
	8,310			
టీ. ప్రారంభరానిబాకీల ఏర్పాటు	2,500	5,810		
" తెచ్చిన వికర లాభం		52,400		
		1,19,500		1,19,500

జూన్ 30, 1985లో అంతముగు సంవత్సరమునకు లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా

Dr.		రూ.	Cr.	
			రూ.	
To భాగస్థుల జీతాలు :			By తెచ్చిన వికరలాభం	52,400
" మాధవ్		3,000		
" మూలధనంపై వడ్డీ : విష్ణు	5,100			
మాధవ్	300	5,400		
" విష్ణు కరెంటు ఖాతా	33,000			
" మాధవ్ కరెంటు ఖాతా				
6,000				
" మాధవ్ మూల				
ధనం ఖాతా 5,000	11,000	44,000		
		52,400		52,400

అప్పులు	రూ.	అప్పులు	రూ.
మూలధనం :		గుడ్ విల్	40,000
విప్లు	85,000	ప్లాంట్లు యంత్రాలు	38,000
మాధవ్ 5,000		శీ.తరుగుదల	3,800
ఈ సంవత్సరం లాభం		ఆఫీసు ఫర్నిచరు	2,000
నుండి మళ్ళింపు 5,000	10,000	శీ.తరుగుదల	100
కరెంటు ఖాతాలు :		నరుకు	39,240
విప్లు మూలధనంపై వడ్డీ	5,100	వివిధ ఋణగ్రంథాలు	87,300
3/4 నికరలాభం	33,000	శీ.రావిబాకీల నిధి	4,500
	38,100		
శీ.సాంతవాదకాలు	9,000		
మాధవ్ :			
మూలధనంపై వడ్డీ	300		
మళ్ళించిన నికరలాభం	6,000		
	6,300		
శీ.సాంతవాదకాలు	3,000		
	3,300		
ఋణదాతలు	66,000		
ఎస్.బి.ఐ.టివర్ డ్రాఫ్టు	2,400		
చెల్లించవలసిన ప్రయాణ			
ఖర్చులు	1,960		
	1,98,160		1,98,160

ఉదాహరణ - 5

అరుణ్ మరియు పవన్ కలిపి వ్యాపారాన్ని చేస్తున్నారు. వారు జనవరి 1, 1985 నుండి వారి సేల్స్ మేనేజరు, కిరణ్ ను, వ్యాపారంలోనికి తీసుకొని, లాభనష్టాలను వరుసగా 31.12.85 నిష్పత్తిలో పంచుకొన విషయించారు. కిరణ్, తన మూలధనము రూ.30,000 అయ్యేటంతవరకు, తన లాభాలలో సగం ప్రతి సంవత్సరం మూలధన ఖాతాకు మళ్ళించాలని విషయించడమైనది. సంస్థ పుస్తకాల నుండి డిశంబరు 31, 1985 వాడు ఈ దిగువ అంకణాను తీసుకొనడమైనది.

	రూ	రూ
ఋణగ్రంథాలు, ఋణదాతలు	1,76,800	84,280
రావి బాకీలు	4,940	
చేతిలో నగదు	1,100	
కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు	7,41,300	9,11,000
ప్రారంభనరుకు	1,25,000	
సంవయాత్మకబాకీలకై ఏర్పాటు		6,500
అడ్డె, వస్తువులు	8,700	
జీతాలు, వేతనాలు	36,000	

పవన్ మూలధనం		60,000
అరుణ్ కరెంటుఖాతా		12,000
పవన్ కరెంటుఖాతా	2,180	
ఇండియన్ ఓవర్సీస్ బాంకు ఓవర్ డ్రాన్		11,440
వ్యాపార ప్రకటనలు	10,340	
మోటారు వాహనాలు	36,000	
ఫర్నిచరు	16,000	
వర్తకపు ఖర్చులు	12,860	
అరుణ్ సొంతవాడకాలు 1985లో	18,000	
పవన్ సొంతవాడకాలు 1985లో	12,000	
కిరణ్ సొంతవాడకాలు 1985లో	4,000	
	12,05,220	12,05,220

ఈ దిగువ విషయాలను తీసుకుంటూ సంస్థ ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయుము.

1. ముగింపు సరుకు రూ. 1,15,340
2. సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు, ఋణగ్రహణలపై 5% ఉండాలి.
3. వ్యాపార ప్రకటనలలో రూ. 3,000 ముందుకు తీసుకుని వెళ్ళాలి.
4. ఫర్నిచరు, మోటారు వాహనాలపై, వరుసగా 10%, 20% తరుగుదల లెక్కించాలి.
5. భాగస్థులు 9% మూలధనంపై వడ్డీకి అర్హులు.

జవాబు

డిశంబరు 31, 1985లో అంతమగు సంవత్సరమునకు వర్తక, లాభపట్టిం ఖాతా

Dr.		Cr.	
	రూ.		రూ.
To ప్రారంభ సరుకు	1,25,000	By అమ్మకాలు	9,11,000
" కొనుగోళ్ళు	7,41,300	" ముగింపు సరుకు	1,15,340
" తేల్చిన స్థూలలాభము	1,60,040		
	10,26,340		10,26,340
To జీతాలు, వేతనాలు	36,000	By తెచ్చిన స్థూలలాభం	1,60,040
" అడ్వె. పన్నులు	8,700		
" వర్తకపు ఖర్చులు	12,860		
" వ్యాపార ప్రకటనలు	10,340		
తీ. ముందుకు తీసుకు పోయినది	3,000		
	7,340		
" సంశయాత్మకబాకీలకై ఏర్పాటు రూ. 1,76,800పై 5%	8,840		
కూ. రాని బాకీలు	4,940		
	13,780		

మోటారు వాహనాలపై	7,200	8,800	
" నికర లాభం తేల్చినది		79,060	
		1,60,040	1,60,040

డిసెంబరు 31, 1985లో అంతముగు సంవత్సరమునకు లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా

Dr.		Cr.	
	రూ.		రూ.
To మూలధనంపై వడ్డీ :		By తెచ్చిన నికరలాభం	79,060
అరుణ్	10,800		
పవన్	5,400		
" అరుణ్ కరెంటు ఖాతా 3/4	31,430		
" పవన్ కరెంటు ఖాతా 2/6	20,953		
" కిరణ్ కరెంటు ఖాతా 1/12	5,238		
" కిరణ్ మూలధన ఖాతా 1/12	5,239		
	62,860		
	79,060		79,060

డిసెంబరు 31, 1985 నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
మూలధనాలు : అరుణ్	1,20,000	మోటారు వాహనాలు	36,000
పవన్	60,000	శ్రీ. తరుగుదల	7,200
కిరణ్	5,239	ఫర్నిచరు	16,000
కరెంటు ఖాతాలు :		శ్రీ. తరుగుదల	1,600
అరుణ్ ప్రారంభ విల్య	12,000	ముగింపు సరుకు	1,15,340
కూ. నికర లాభం	31,430	వివిధ బుణాగ్రస్తులు	1,76,800
మూలధనంపై వడ్డీ	10,800	శ్రీ. సంకయాత్మక బాకీ	
	54,230	లక్షై ఏర్పాటు	8,340
శ్రీ. సొంతవాడకాలు	18,000	ముందుగా చెల్లించిన	
పవన్ నికరలాభం	20,953	వ్యాపార ప్రకటనలు	3,000
మూలధనంపై వడ్డీ	5,400	చేతిలో సగదు	1,100
	26,353		
శ్రీ. సొంతవాడకాలు 12,000			
ప్రారంభ విల్య 2,180	14,180		
కిరణ్ నికరలాభం	5,238		
శ్రీ. సొంతవాడకాలు	4,000		
వివిధ బుణదాతలు			
ఇండియన్ ఓవర్ సీస్			
ఓవర్ డ్రాఫ్టు			
	11,440		
	3,30,600		3,30,600

రామ, క్రీష్ణ అను ఇద్దరు సోదరులు లాభనష్టాలను 3:2 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ రామక్రీష్ణ ప్రేడర్లు అను పేరుతో బాగస్వామ్య వ్యాపారము చేస్తున్నారు. డిశంబరు 31, 1985వ వారి పుస్తకాల నుండి ఈ దిగువ వివరాలు తీసుకొనబడ్డాయి.

	రూ.		రూ.
చెల్లింపు హండీలు	6,000	భవనాలు	43,800
ఋణదాతలు	10,000	మోటారు వాహనాలు	12,000
సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు	2,000	పేటెంట్లు	6,000
అమ్మకాలు	1,20,000	ప్లాంటు, యంత్రాలు	44,000
కొనుగోలు వాపసులు	4,000	సొంత వాడకాలు :	
వచ్చిన డిస్కౌంట్లు	800	రామ	10,000
వచ్చిన వడ్డీ	400	క్రీష్ణ	6,000
రామ్ నుండి అప్పు 5% కు	8,000	చెల్లించిన వడ్డీ	600
రామ్ మూలధనము	48,000	ఇచ్చిన డిస్కౌంట్లు	184
క్రీష్ణ మూలధనము	40,800	అద్దె, రేట్లు, భీమా	900
వర్తకపు ఖర్చులు	2,000	చెల్లించిన రాయల్టీలు	800
జీతాలు, వేతనాలు	12,000	సాధారణ ఖర్చులు	2,400
అమ్మకాల వాపసులు	8,000	కొనుగోళ్ళు	50,000
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	12,000	ప్రారంభ సరుకు	20,000
వసూలు హండీలు	4,600	రాని బాకీలు	600
		బాంకులో సగదు	3,116

ఈ క్రింది అదనపు సమాచారాన్ని తీసుకుంటూ వర్తక, లాభనష్టాల ఖాతాను, ఆస్తి అప్పుల పట్టివి తయారు చేయుము.

a. చెల్లించవలసిన ఖర్చులు : జీతాలు, రూ. 1,600; అద్దె రూ. 200; రామ్ అప్పుపై వడ్డీ రూ. 200, (అతని మూలధన ఖాతాకు మళ్లించాలి)

b. ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు రేట్లు రూ. 100.

c. రావలసిన వడ్డీ రూ. 200/-

d. సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటును రూ. 2,400 లకు పెంచాలి. ఋణగ్రస్తులలో రూ. 1,600 యివ్వవలసిన ఒక వ్యక్తి దీవాలా తీయగా అతని నుండి రూ. 800 మాత్రమే వసూలు అయ్యాయి.

e. ఋణగ్రస్తుల పైనా, ఋణదాతల పైనా 2% డిస్కౌంట్లు కొరకు ఏర్పాటు చేయుము.

f. ముగింపు సరుకు రూ. 36,000.

g. ప్లాంటు యంత్రాలు 5%, మోటారు వాహనాలు 10%, పేటెంట్లు 1.5%, భవనాలు 2.5% తరుగుదల కట్టాలి.

Dr.		రూ.		రూ.	Cr.
To ప్రారంభపు సరుకు		2,00,000	By అమ్మకాలు	1,20,000	
" కనుగొంతు	50,000		తీ. వాపసులు	8,000	1,12,000
తీ. వాపసులు	4,000	46,000	" ముగింపుసరుకు		36,000
" వర్షపు ఖర్చులు		2,000			
" చెల్లించిన రాయితీలు		800			
" తెచ్చిన స్థూల లాభము		79,200			
		1,48,000			1,48,000
To జీతాలు, వేతనాలు	12,000		By తెచ్చిన స్థూల లాభం		79,200
కూ. చెల్లించవలసినది	1,600	13,600	" వచ్చిన డిస్కాంటు		800
" సాధారణ ఖర్చులు		2,400	" వచ్చిన వడ్డీ	400	
అద్దె, రేట్లు, భీమా	1,900		కూ. రావలసినది	200	600
కూ. చెల్లించవలసిన అద్దె	200				
	2,100		" ఋణదాతలపై		
తీ. ముందుగా చెల్లించిన			డిస్కాంటుకై		
రేట్లు	100	2,000	వీర్యాలు 10,000పై		
" చెల్లించిన వడ్డీ		600	2%		200
" రామ్నుండి అప్పు					
వై వడ్డీ	600				
కూ. ఇంకను రాని భాకీలు	800				
కావలసిన వీర్యాలు	2,400				
	3,800				
తీ. ప్రస్తుతవీర్యాలు	2,000	1,800			
" ఇచ్చిన డిస్కాంటు		184			
" ఋణగ్రస్తులపై					
డిస్కాంటు కొరకు వీర్యాలు					
12000-800-2400					
=8,800పై 2%		176			
" తరుగుదల :					
వ్లాంటు యంత్రాలపై 5%	2,200				
మోటారు వాహనాలపై 10%	1,200				
పేపెంట్లపై 15%	900				
భవనాలపై 2.5%	1,095	5,395			
" వికరలాభం : రామ్	32,667				
(కీళ్ల)	21,779	54,445			
		80,800			80,800

అప్పులు	రూ.	అప్పులు	రూ.	
మూలధనం :		భవనాలు	43,800	
రామ్ ప్రారంభవిల్య	48,000	శ్రీ. తరుగుదల	1,095	
కూ.3/5 లాభం	32,667	వేటెంట్లు	6,000	
కూ.అప్పుపై వడ్డీ	200	శ్రీ. తరుగుదల	900	
	80,867	ప్లాంటు యంత్రాలు	44,000	
శ్రీ.సాంతవాడకాలు	10,000	70,867	శ్రీ.తరుగుదల	2,200
క్రేష్ట ప్రారంభ విల్య	40,800	మోటారు వాహనాలు	12,000	
కూ.2/5 లాభం	21,778	శ్రీ. తరుగుదల	1,200	
	62,578	ముగింపు సరుకు		
శ్రీ.సాంతవాడకాలు	6,000	56,578	వివిధ ఋణగ్రంథులు	12,000
రామ్ నుండి అప్పుపై 5%		8,000	శ్రీ.ఇంకను రాని బాకీలు	800
ఋణదాతలు	10,000			11,200
శ్రీ.డిస్కంట్లుకై ఏర్పాటు	200	9,800	శ్రీ.నంశయాత్మక	
			బాకీలకై ఏర్పాటు	2,400
చెల్లింపు హుండీలు		6,000		8,800
చెల్లించవలసిన ఖర్చులు :			శ్రీ.ఋణగ్రంథులపై	
జీతాలు	1,600		డిస్కంట్లుకై ఏర్పాటు	176
అద్దె	200	1,800	వసూలు హుండీలు	
			రావలసిన వడ్డీ	
			ముందుగా చెల్లించిన రేట్లు	
			బాంకులో వగదు	
		1,53,045		
				1,53,045

13.4 సారాంశం

సొంత వ్యాపారస్థుని ముగింపు లెక్కలు తయారుచేయుటకు భాగస్వామ్య సంస్థ ముగింపు లెక్కల తయారుచేయుటకు ఎక్కువ తేడా ఏమీ లేదు. లాభనష్టాల ఖాతాలో వచ్చిన లాభాన్ని లాభనష్టాల వివియోగి ఖాతాకు మళ్ళించి మూలధనంపై వడ్డీ, భాగస్థుల జీతాలు సొంత వాడకాలపై వడ్డీ వెలు వాటికీ అవల సర్దుబాటుచేసిన వచ్చిన నికర లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో భాగస్థులకు పంచుతారు. ఈ సర్దుబాటులను ఆ అప్పుల పట్టిలో ఆయా భాగస్థుల మూలధన ఖాతా లేదా కరెంటు ఖాతాలో కూడా చూపుతారు.

13.5 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

అభ్యాసాలు

1. రాణి, రాధలు 3:1 నిష్పత్తిలో లాభాలను పంచుకొంటూ భాగస్వామ్యంలో ఉన్నారు. ఒడంబడిక ప్రకారము రాణి నెలకు రూ.750లు, రాధ నెలకు రూ.7,200 వాడుకొనవచ్చును. దానిపై వడ్డీ తీసుకొనటకు వీలులేదు. ఇద్దరు మూలధనాలపై నెలకు 6 శాతము వడ్డీకీ అర్హులు. రాధకు సొంతకు రూ.3,000 జీతము యియ్యవలసి ఉంటుంది

	రూ.		రూ.
కామగోళ్య	2,10,000	అమ్మకాలు	3,29,270
రుకు 31.12.85	39,240	ఆఫీసు జీతాలు	14,890
డ్రై రేట్లు	22,490	ఆఫీసు ఖర్చులు	2,630
స్కాంబు (క్రెడిటు)	230	బాంకు ఓవరు డ్రాఫ్టు	2,460
మ్మకాలపై రవాణా	15,420	ఋణగ్రస్తులు	87,320
రాని బాకీలకై ఏర్పాటు	2,500	ఋణదాతలు	66,340
రాని బాకీలు	3,810	ఫర్నిచరు	2,000
స్కాంబు యంత్రాలు	38,000	రాధ జీతము	3,000
బండ్లి	40,000	రాధ సొంత వాడకాలు	3,000
రాధ మూలధనము	10,000	రాణి సొంతవాడకాలు	7,000
రాణి మూలధనము	80,000		

ఈ దిగువ వానిని లెక్కలోనికి తీసుకొంటూ స్థిర మూలధన పద్ధతిలో సంస్థ ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయుము.

1. రాధ లాభాలనుండి రూ. 5,000 (లేదా వీలయినంత) ఆమె మూలధన ఖాతాకు, ఆమె మూలధన ఖాతా రాణి మూలధనములో 1/4 అయ్యేటంతవరకు మళ్ళించాలి.

2. స్కాంబు-యంత్రాలు, ఫర్నిచరులపై 10%, 5% తరుగుదల కట్టాలి.

3. సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటును రూ. 4,500లకు పెంచుము.

4. చెల్లించవలసిన అడ్డె రూ. 1,960.

5. వాబు : (వికర లాభం రూ. 33,000 - రాణికి రూ. 11,000 - రాధకు ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 1,98,160)

6. అరుణ, బిమలలు లాభనష్టాలను 2:1 నిష్పత్తిలో వంచుకొంటూ భాగస్వామ్యములో ఉన్నారు. భవిష్యత్ లాభాలలో 2/12, 1/12 వాటాలను యిన్సు వారు కరుణ, ధరణీలను భాగస్వామ్యములోనికి చేర్చుకొన్నారు. ధరణీకి కనీస లాభం రూ. 2,400లకు అరుణ పూచీ యిచ్చింది. ధరణీకి నెలకు రూ. 100 జీతం కూడా లభిస్తుంది. అందరూ మూలధనాలపై 5 శాతము వడ్డీకి అర్హులు. వారి పుస్తకాల నుండి సెప్టెంబరు 30, 1985న ఈ దిగువ నిల్వలు తీసుకోవబడ్డాయి.

	రూ.		రూ.
కామగోళ్య	55,400	అమ్మకాలు	96,870
జీతనాలు	8,000	ఆఫీసు ఓవరు డ్రాఫ్టు	9,440
యంత్రాలు	12,000	యంత్రాలపై తరుగుదల (1.10.84)	4,000
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	7,600	రాని బాకీలకై ఏర్పాటు	280
వివిధ ఋణదాతలు	5,520	అరుణ మూలధనము	12,000

అరుణ సాంతవాడకాలు	8,000	కరుణ మూలధనము	4,800
బిమల "	5,000	ధరణి మూలధనము	3,600
కరుణ "	400	నరుకు 1.10.84	15,000
ధరణి "	480		

జూన్ 30, 1985 వరకు అమ్మకాలు రూ. 72,000. సెప్టెంబరు 30, 1985వ వరకు రూ.13,820 యింకా చెల్లించవలసిన ఆఫీసు ఓవరు హెడ్లు రూ. 240 . యంత్రాలపై తరుగుదల రూ. 1,600 కట్టాలి. సంకయాళ్ళు బాకీలపై ఏర్పాటును రూ. 1,000లకు పెంచాలి. 800 రూ. ధరగల నరుకులకు రూ. 12,000లకు అమ్మకము లేదా వాపసు పడ్డతపై అమ్మాడు. సెప్టెంబరు 30, 1985 కొనుగోలు చేసిన వారికి యింకానిర్ణయించుకొనుటకు నమయము ఉన్నది.

వరక, లాభనష్టాల ఖాతాను, ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయుము.

(స్థూల లాభము రూ.31,890; నికర లాభం రూ. 18,565; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ.38,570)

13.6 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

1. తెలుగు అకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం
2. Jain, S.P. & Narang, K.L. : Advanced Accountancy, Kalyani Publishing House, New Delhi.

విషయక్రమం

- 16.0 ఉద్దేశాలు
- 14.1 పరిచయం
- 14.2 ఆస్తి, అప్పులను తిరిగి మూల్యాంకనము చేయుట
- 14.3 సంచిత లాభ స్వాంతుల సర్దుబాటు
- 14.4 సంస్థ యొక్క గుడ్ విల్ సర్దుబాటు
- 14.5 సూతన లాభస్వాంతుల వివృత్తిని లెక్కించుట
- 14.6 మూలధనాలకు సంబంధించిన సర్దుబాట్లు
- 14.7 అస్తులకు, అప్పులకు పూచీ యిచ్చుట
- 14.8 కనీస లాభానికి పూచీ యిచ్చుట
- 14.9 పాత భాగస్థులకు లాభాన్ని రిజర్వుచేయుట
- 14.10 ఆకౌంటింగ్ సంవత్సరములలో భాగస్థుడు చేరుట
- 14.11 సారాంశం
- 14.12 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 14.13 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 14.14 ఏపాఠము చేసిన పుస్తకాలు
- 14.15 పదకోశం

14.0 ఉద్దేశాలు

కొత్త భాగస్వామి సంస్థలో చేరి ముందు ఆస్తి అప్పులు, సంచిత లాభాలు, గుడ్ విల్, మూలధనం, లాభాలలో చేయవలసిన సర్దుబాట్లను వివరించడం ఈ భాగం ఉద్దేశాలు.

ఈ భాగాన్ని పూర్తి చేసిన తర్వాత, మీరు:

- సంస్థ ఆస్తి అప్పుల సర్దుబాటుకు సంబంధించిన ఆకౌంటింగ్ విధానాన్ని అర్థంచేసుకోగలగాలి
- పాత భాగస్థులకు సంచిత లాభస్వాంతులను పంపిణీ చేయగలగాలి
- సంస్థ గుడ్ విల్ విలువను రాబట్టగలగాలి
- భాగస్థుల మూలధనాలను ఏదో ఒక ప్రాతిపదిక మీద సర్దుబాటు చేయగలగాలి
- సంస్థ ఆస్తి అప్పుల సర్దుబాటు, కొత్త భాగస్థునికి కనీస లాభానికి పూచీ ఇవ్వడం, మొదలైన అంశాలపై లెక్కలు చేయగలగాలి
- పాత భాగస్థులకు కొంత మొత్తం లాభాన్ని రిజర్వు చేసేటప్పుడు అనుసరించే ఆకౌంటింగ్ విధానాన్ని అర్థం చేసుకొని, లెక్కలు చేయగలగాలి

14.1 పరిచయం

ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక సాంతవ్యాపారస్థుడుగాని, భాగస్వామ్య సంస్థగాని, అదనపు మూలధన అవసరాలను సరిపెచ్చుకొనేటందుకు, నైపుణ్యములను, పలుకుబడిని సంపాదించేందుకు మరొక కొత్త భాగస్థుని వ్యాపారంలోనికి తీసుకునుటకు విశ్వయించవచ్చు. అట్టి కొత్త భాగస్థుడు (మూలధనం తీసుకువచ్చినా, రాకపోయినా) సంస్థ భవిష్యత్తులోని లాభాలలో పాలుపంచుకొనేటందుకు అర్హుడు. అందువలన సంస్థపుస్తకాల్లో ఆస్తి అప్పులు, సంచిత లాభస్వాంతులు, గుడ్ విల్, కొత్త లాభస్వాంతుల వివృత్తి మొదలైన వాటికి సంబంధించిన సర్దుబాట్లు అవసరమౌతాయి. కొన్ని సందర్భాల్లో పాత భాగస్థుల మూలధనాలను కొత్త భాగస్థుడు సంస్థలోనికి తీసుకు వచ్చిన మూలధనం

మొత్తాన్ని పాత భాగస్థుల మొత్తం మూలధనం పై ఆధారపడి వుంటుంది. సాధారణంగా కొత్త భాగస్థునికి అతడు తెచ్చే ఆస్తి అప్పుల విలువకు మరియూ కొంత మొత్తం స్థిరలాభానికి గ్యారంటీ (పూచీ) యివ్వడం జరుగుతుంది. అదేవిధంగా, భాగస్వామ్య ఒప్పందాన్ని అనుసరించి సంస్థ లాభాల్లో కొంత మొత్తాన్ని అనుసరించి సంస్థ లాభాల్లో కొంత మొత్తాన్ని పాత భాగస్థులకు రిజర్వ్ చేయవచ్చు. ఇప్పుడు మీరు కొత్త భాగస్థుడు నంస్థలోనికి చేరబప్పుడు అనుసరించాల్సిన అక్కౌంటింగ్ విధానమును గూర్చి తెలుసుకుంటారు.

14.2 ఆస్తి అప్పులను తిరిగి మూల్యాంకనం చేయుట

ఒక వ్యాపారములోని ఆస్తులను అప్పులను, ఒక గతిశీల సంస్థగా పుస్తకాలలో చూపుతారు. అంతేకాని వాటిని వనూలుకాదగు విలువకు చూపించరు. గతిశీల సంస్థ విషయంలో స్థిరస్థులలోని హెచ్చుతగ్గులను లెక్కలోనికి తీసుకోరు. ఒక కొత్త భాగస్వామి ప్రవేశించినపుడు అతనికి ఆస్తులలోకూడా హక్కు లభిస్తుంది. అందువలన ఇదివరకే ఉన్న భాగస్థులకు, కొత్తగా వచ్చే భాగస్వామికి సముచితముగా నుండేటందుకుగాను అన్ని ఆస్తులను, అప్పులను పరిశీలించి తిరిగి విలువ కట్టవలసిన అవసరం ఉంది. తరుగుదలకు, సంకయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు, మొదలైన వాటికి సరియగు ఏర్పాటులు చేసేయుండకపోవచ్చు. అందువలన ఇదివరకే ఉన్న భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలకు కొన్ని సర్దుబాటులు అవసరం కావచ్చు.

ఆస్తులు, అప్పులు పుస్తక విలువలలోని సర్దుబాటులను "పునర్మూల్యాంకన ఖాతా (లేదా లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా) ద్వారా చేస్తారు. పునర్మూల్యాంకన నష్టాలను ఈ ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు. లాభాలను క్రెడిట్ చేస్తారు. ఈ పునర్మూల్యాంకన ఖాతాలో నిర్వచిత లాభాన్ని గాని, నికర నష్టాన్ని గాని నూచిస్తుంది. దీనిని యిదివరలోనే ఉన్న భాగస్వాముల ఖాతాలకు మళ్ళిస్తారు (వారి లాభనష్టాల పాత నివృత్తిలో). అవిధంగా పునర్మూల్యాంకన ఖాతా మూయబడుతుంది. వీటికి అవసరమైన చిట్టా పద్దులు :

- a. ఆస్తుల విలువలను హెచ్చు చేయుటకు, లేదా అప్పుల విలువను తగ్గించుటకు :
- ఆయా ఆస్తి ఖాతా Dr.
- ఆయా అప్పు ఖాతా Dr.

To పునర్మూల్యాంకన ఖాతా

- b. ఆస్తుల విలువలను తగ్గించుటకు, లేదా అప్పుల విలువను హెచ్చు చేయుటకు
- పునర్మూల్యాంకన ఖాతా Dr.

To ఆయా ఆస్తి ఖాతా

" ఆయా అప్పు ఖాతా

- c. పునర్మూల్యాంకన ఖాతాలోని డెబిట్ నిర్వచన మళ్ళించుటకు (నష్టం)

పాత భాగస్థుల మూలధన ఖాతా Dr.

To పునర్మూల్యాంకన ఖాతా (పాత నివృత్తిలో)

ఆస్తులు అప్పులు యిప్పుడు నవరించిన విలువలకు కనుపిస్తాయి. పునర్మూల్యాంకన ఖాతా తెరువక పోయినట్లయితే ప్రతీ ఆస్తి/అప్పు ఖాతా నుండి లాభాన్ని, నష్టాన్ని మూలధన ఖాతాలకు మళ్ళించవలసి ఉంటుందని యిక్కడ గమనించాలి. యిది కొంతెము ప్రయాసతో కూడిన పద్ధతి. అంతే కాకుండా వివిధ ఆస్తుల, అప్పుల పునర్మూల్యాంకనము వలన వచ్చే నికర లాభం, నికరనష్టం తెలియదు. దీనిని తప్పించుకొనుటకు పునర్మూల్యాంకన ఖాతా తెరవవలసిఉంటుంది. ఈ ఖాతాకు ప్రతీ ఆస్తి/అప్పునుండి లాభాన్ని/నష్టాన్ని మళ్ళించి, చివరలో నికర

దీనిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడమైనది.

ఉదాహరణ - 1

విక్టర్ మరియు శమ్యూల్ బాగస్టులు, డిసెంబరు 31, 1985న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టికను కింది. ఆ తేదీన వారు లాభాన్ని భాగస్వామ్యములోనికి తీసుకోదలచారు.

అప్పులు		ఆస్తులు	
	రూ.		రూ.
విక్టర్ మూలధనము	32,000	భవనాలు	36,000
శమ్యూల్ మూలధనము	16,000	యంత్రాలు	6,000
వివిధ ఋణదాతలు	1,500	వరుకు	4,000
		ఋణగ్రస్తులు	3,000
		సగదు	500
	49,500		49,500

వారు లాభాన్ని మూలధన నివృత్తిలో పంచుకొంటారు. లాభాన్ని తీసుకొనే ముందు వారు ఈ విధంగా కోరుతున్నారు.

- ఋణగ్రస్తులపై 10% కు సంకయాత్మక బాకీలపై ఏర్పాటు ఉండాలి.
- వరుకు, భవనాలపై 15% తరుగుదల లెక్కించాలి.
- యంత్రాల విలువను 20% పెంచాలి.
- డిస్కంట్ చేసిన హండీలపై బాధ్యత కొరకు రు. 300 ఏర్పాటు చేయాలి.

చిట్టా పట్టులు వ్రాసి, లాభాన్ని తీసుకునేముందు కనిపించే సవరించిన ఆస్తి అప్పుల పట్టికను యిమ్ము. పునర్మూల్యాంకన ఫాతాను కూడా చూపుము.

జవాబు

చిట్టా

	రూ.	రూ.
1. పునర్మూల్యాంకన ఫాతా	Dr. 600	
To సంకయాత్మక బాకీలపై ఏర్పాటు ఫాతా		300
" డిస్కంట్ చేసిన హండీలపై బాధ్యత కొరకు ఏర్పాటు ఫాతా		300
" వరుకు ఫాతా		600
" భవనాల ఫాతా		5,400
(ఆస్తులను అప్పులను పునర్మూల్యాంకనము చేసిన ఏదవ పట్టిక)		

2.	యంత్రాల ఖాతా To పునర్మూల్యాంకన ఖాతా (పునర్మూల్యాంకన ప్రకారము యంత్రాల విలువను సెంచుటకు)	Dr.	1,200	1,200
3.	విక్టర్ మూలధన ఖాతా శామ్యూల్ మూలధన ఖాతా To పునర్మూల్యాంకన ఖాతా (పునర్మూల్యాంకనమువలన వచ్చిన నికర నష్టాన్ని మళ్ళించుటకు)	Dr. Dr.	3,600 1,800	5,400

Dr.		పునర్మూల్యాంకన ఖాతా		Cr.	
	రూ.		రూ.		రూ.
To సంకయాత్మక బాకీలకై వీర్యాలు	300	By యంత్రాల ఖాతా	1,200		
" డిస్కంబు చేసిన హాండిలపై బాధ్యత కొరకు వీర్యాలు ఖాతా	300	" విక్టర్ మూలధనం ఖాతా	3,600		
" నరుకు ఖాతా	600	" శామ్యూల్ మూలధనం ఖాతా	1,800	5,400	
" భవనాల ఖాతా	5,400				5,400
	6,600				6,600

డిశంబరు 31, 1985 నాటి సవరించిన ఆస్తి అప్పుల పట్టి

	రూ.		రూ.
అప్పులు		ఆస్తులు	
విక్టర్ మూలధనము	28,400	భవనాలు (36,000-5,400)	30,000
శామ్యూల్ మూలధనము	14,200	యంత్రాలు (6,000+1,200)	7,200
వివిధ ఋణదాతలు	1,500	నరుకు (4,000-600)	3,400
డిస్కంబు చేసిన హాండిలపై బాధ్యతకై వీర్యాలు ఖాతా	300	వివిధ ఋణగ్రహులు	3,000
		శీ. సంకయాత్మక బాకీలకై వీర్యాలు	300
		నగదు	500
	44,400		44,400

మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఖాతా :

ఒక్కొక్కప్పుడు కొత్త భాగస్థునితో కూడా, భాగస్థులు, ఆస్తులను అప్పులను పునర్మూల్యాంకనమునకు ముందు ఉండే విలువలకే ఉంచాలని విశ్వయించవచ్చును. అటువంటప్పుడు పునర్మూల్యాంకన ఖాతాను మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఖాతా అంటారు. దీనిని రెండు భాగాలుగా విభజించవచ్చు. మొదటి భాగంలో ఆస్తుల/అప్పులపై లాభ/నష్టానికి వద్దలను సమోదు చేస్తారు. (ఆస్తుల అప్పుల సర్దుబాటుల క్రింద యిచ్చిన సమానా చిట్టా వద్దలు

కేవలం మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతాకు మాత్రమే నమోదు చేస్తారు. అంటే వ్యవహారము యొక్క ఒకవైపు నభావాన్ని మాత్రమే నమోదు చేస్తారు. ఆ తరువాత నికర లాభం/నష్టం (నమూనా చిట్టా పద్ధతులు (c)(d) ప్రకారము) యిదివరకే ఉన్న యజమానుల (కొత్త భాగస్వామి ప్రవేశించకముందు) మూల ధనఫాతాలకు నమోదుచేసి, మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతాకు నమోదు చేస్తారు. ఈ ప్రిటిలో మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతా మూసి వేయబడిఉంటుంది. కొత్త భాగస్వామి ప్రవేశించిన తరువాత చిట్టా పద్ధతులు (a) (b) లను ప్రతికూలము చేసి, తిరిగి మరల) కేవలం మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతాకు మాత్రమే నమోదుచేస్తారు. (ఆయా ఆస్తి/అప్పు ఫాతాకు చేయరు). ఇవి చేసే భాగాన్ని రెండవ భాగము అంటారు. మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతాలో ఉండే కేదాను అందరి భాగస్థుల (కొత్త భాగస్థునికి కూడా) మూలధనఫాతాలకు వారి లాభాల పంపిణీ నివృత్తిలో, మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతానుండి నమోదుచేస్తారు. ఈ పద్ధతు మూలధన ఫాతాలకు, మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతాకు, రెండింటికీ, నమోదుచేస్తారు.

- (i) పునర్మూల్యాంకనా లాభానికి
 మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతా Dr.
 To పాత భాగస్థుల మూలధనం ఫాతాలు
- (ii) కొత్త భాగస్థుడు ప్రవేశించిన తర్వాత
 భాగస్థుల వ్యక్తిగత ఫాతాలు Dr. (కొత్త భాగస్థునిలో నహ)
 To మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతా

ఈ పద్ధతి ఈ దిగువ మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతాలో వివరించబడింది

ఉదాహరణ - 2

ఉదాహరణ - 1లో ఉన్న ముగ్గురు భాగస్థులు 2 : 1 : 1 నిష్పత్తిలో లాభనష్టాలను పంచుకొనబోతున్నారనుకుంటే, మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతా తయారు చేసినప్పుడు అది ఇలా కనిపిస్తుంది.

జవాబు

Dr.	మెమోరాండం పునర్మూల్యాంకన ఫాతా	Cr.	
	రూ.	రూ.	
To సంకయాత్మక బాకీలకై			
వీర్యాలు ఫాతా	300	By యంత్రాల విలువలలో పెరుగుదల	1,200
" డిస్కాంటు చేసిన హాండింపె		" విక్టర్ మూలధన ఫాతా	3,600
బాధ్యతకై వీర్యాలు ఫాతా	300	" శమ్సూల్ మూలధన ఫాతా	1,800
" సరుకు ఫాతా	600		
" భవనాల ఫాతా	5,400		
	6,600		6,800
	రూ.		రూ.
To యంత్రాల విలువలలో తగ్గుదల	1,200	By సంకయాత్మక బాకీలకై	
" విక్టర్ మూలధన ఫాతా	2,700	వీర్యాలు ఫాతా	300
		" డిస్కాంటుచేసిన హాండిం	

" లూథర్ మూలధన ఖాతా	1,350	" నరుకు ఖాతా	600
	6,600	" భవనాలు ఖాతా	5,400
			6,600

14.3 సంచిత లాభనష్టాలలో వర్ణనలు

కొత్త భాగస్వామి ప్రవేశించే ముందు సంస్థ యొక్క సంచితమైన లాభాలను (అదే విధంగా నష్టాలను) ఇదివరకే ఉన్న భాగస్వాములందరికీ వారి లాభనష్టాల పాత నిష్పత్తిలో వంచనలపై ఉంటుంది. ఎందుకంటే ఆ లాభాలను ఆర్జించింది (లేదా నష్టాలు చేసినది) వారే కనుక ఆ లాభాలు వారికి చెందినవే. కొత్త భాగస్వామి ప్రవేశము తరువాత ఆతనికే కూడా ఆ లాభాలలో భాగము లభిస్తుంది. అందువలన కొత్త భాగస్వామి ప్రవేశించక ముందు సంచితమైన లాభాలకు/నష్టాలకు ఈ దిగువ చిట్టా పద్ధతులు వ్రాస్తారు.

- (a) సంచితమైన లాభాలకు :
- సాధారణ రిజర్వు ఖాతా Dr.
  - లాభనష్టాల ఖాతా (క్రెడిటు నిర్వకు) Dr.
  - పెట్టుబడుల హెచ్చు తగ్గుం నిధి ఖాతా Dr.
  - ..... మొదలగునవి. Dr.

To యిదివరకు భాగస్వాముల మూలధన ఖాతాలు
(సంచిత లాభాలను మళ్ళించుట కొరకు)

- (b) సంచితమైన నష్టాలకు
- ఇదివరకు భాగస్వాముల మూలధన ఖాతాలు Dr.
  - To లాభనష్టాల ఖాతా (డెబిటు నిర్వకు)
  - (సంచితమైన నష్టాలను మళ్ళించుట కొరకు)

అవగాహన ప్రశ్న - 1

A, B లు ఒక భాగస్వామ్య సంస్థలో లాభనష్టాలను 3 : 2 నిష్పత్తిలో వంచుకుంటూ భాగస్థులుగా వున్నారు. 31-12-1990 న వారి ఆస్తి ఆపుల పట్టి కింది విధంగా వున్నది.

ఆస్తి ఆపుల పట్టి

ఆపులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	10,000	బాంకు	5,000
చెల్లింపు బిల్లులు	4,000	వివిధ ఋణగ్రస్తులు	8,000
సాధారణ రిజర్వు	6,000	నరుకు	6,000
మూలధనాలు		వనూలు బిల్లులు	2,000
A - 12,000		యంత్రాలు	8,000
B - 8,000	20,000	భూములు, భవనాలు	11,000
	40,000		40,000

1-1-1991 నాటి నుండి వర్తమాన వరకు రూ. 5,000 లు తీసుకురావాలి. అతని ప్రవేశంతో సంస్థ ఆస్తులలో యీ దిగువ సర్దుబాట్లు చేయవలసినవి నిర్ణయించారు.

- i) యంత్రాల విలువను 5 % తగ్గించాలి.
- ii) భూములు, భవనాల విలువను రూ. 4,000 లతో పెంచాలి.
- iii) రాని బాకీల నిధి క్రింద రూ. 500 లు ఏర్పాటు చేయవలెను.
పై వాటికి చిట్టా వడ్డీలు వ్రాసి, పునర్మూల్యాంకనాభాతాను తయారుచేయుము.

14.4 సంస్థ గుడ్విల్ లో సర్దుబాటు

వ్యాపారస్తులు వ్యాపారమునకు మంచి పేరు తెచ్చుకోవడానికి కృషి చేసి దానిని లాభార్జన స్థితికి తీసుకువస్తారు. అతను వ్యాపారంలో ఎన్నో యిబ్బందులు ఎదుర్కొనవచ్చు. ఒక కొత్త వ్యక్తి వ్యాపారములో ప్రవేశించినపుడు యిదివరకు భాగస్థులు చేసిన కృషి ఫలితముగా వచ్చే లాభాలలో అతనికి కూడా భాగము లభిస్తుంది. అందువలన కొత్త భాగస్వామి, యిది వరకు భాగస్వాములకు సముచితముగా బహుకరించాలి. ఎందువలనంటే వారు వ్యాపారములోని భవిష్యత్తు లాభపు హక్కులో కొంత భాగాన్ని కొత్త భాగస్వామికి వదులుకొంటున్నారు. అందువలన సంస్థ యొక్క గుడ్విల్ విలువ కట్టవలసిన అవసరముంది, సాధారణముగా గుడ్విల్ విలువ ఈ దిగువ అంశాలపై ఆధారపడియుంటుంది.

- a. వ్యాపారపు ఉనికి
- b. వ్యాపార స్వభావము/వస్తువు/సేవ
- c. యాజమాన్య సామర్థ్యము
- d. పోటీ
- e. కావలసిన మూలధనము
- f. వ్యాపార కాలము
- g. కావలసిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానము
- h. శాతాదారుల సంఖ్య

గుడ్విల్ ఒక కనుపించని ఆస్తి. భాగస్వామ్య సంస్థ విషయంలో ఈ దిగువ సందర్భాలలో గుడ్విల్ విలువ కట్టవలసిన అవసరం ఏర్పడుతుంది.

- a. కొత్త భాగస్వామి ప్రవేశించేటపుడు
- b. యిదివరకే ఉన్న భాగస్వాములు తమ లాభసమ్మతి విచ్చిత్తిని మార్చుకోదలచినపుడు
- c. యిదివరకే ఉన్న భాగస్వాములలో ఒకరు విరమణ చేయదలచినపుడు లేదా మరణించినపుడు
- d. వ్యాపారాన్ని అమ్ముతున్నపుడు
- e. వ్యాపారము మరొకదానితో సంలీనము కాబోతున్నపుడు
- f. భాగస్థులు తమ వ్యాపారాన్ని మూసివేయదలచుకొన్నపుడు.

సాధారణంగా గుడ్ విల్ సు (a) సగటు లాభాల వద్దతి, (b) అత్యధిక లాభాల వద్దతి, మరియు (c) మూలధనీకరణ వద్ద ద్వారా విలువ కడతారు. అయితే ఏమైన ఒక వద్దతిని ఎంచుకొనే ముందు భాగస్వాముల ఒడంబడిక ఒకసా చూచుకోవాలి.

a. సగటు లాభాల వద్దతి : ఈ వద్దతిలో గుడ్ విల్ సు "గత కార్తీ సంవత్సరాల సరాసరి లాభాల" కొద్దీ సంవత్సరం కొనుగోలుగా విలువ కడతారు. ఉదాహరణకు "నాలుగు సంవత్సరాల సరాసరి లాభాల, 3 సంవత్సరాల కొనుగోలు అని యివ్వబడితే మొదట మన గత నాలుగు సంవత్సరాల సరాసరి లాభాలను తెలుసుకొని, దానిని మూడుసార్లు పొచ్చువేయగా వచ్చిన మొత్తాన్ని తీసుకోవాలి. దీనిని ఈ దిగువ వివరించడమై నది.

ఉదాహరణ - 3

ఒక సంస్థ తన గుడ్ విల్ సు "గత 3 సంవత్సరాల సరాసరి లాభాలు, నాలుగు సంవత్సరాల కొనుగోలు"గా విలువ కడుతుంది. క్రిందటి మూడు సంవత్సరాల లాభాలు రూ. 9,000, రూ. 12,000, రూ. 15,000 అయి ఉన్నాయి సంస్థ గుడ్ విల్ విలువ ఎంత?

జవాబు

$$\begin{aligned} \text{గత మూడు సంవత్సరాల మొత్తం లాభాలు} &= 900 + 12,000 + 15,000 \\ &= 36,000 \end{aligned}$$

$$\text{గత మూడు సంవత్సరాల లాభాల సరాసరి} = \frac{36,000}{3} = \text{రూ. } 12,000$$

$$\text{సరాసరి లాభాల 4 సంవత్సరాల కొనుగోలు} = 4 \times 12,000 = \text{రూ. } 48,000$$

$$\text{సంస్థ యొక్క గుడ్ విల్} = \text{రూ. } 48,000$$

b. అత్యధిక లాభాల వద్దతి : గుడ్ విల్ సు, సాధారణ లాభాల కంటే ఎక్కువ వచ్చే భవిష్యత్తులోని లాభాల గా అంటే 'అత్యధిక లాభాలు'గా వ్యవహరిస్తారు. గుడ్ విల్ సు వ్యాపారము యొక్క అత్యధిక లాభాలను బట్టి గూడా లెక్కించవచ్చు. దీనిని రెండు విధాలుగా చేయవచ్చును.

i) ఈ విధములో గుడ్ విల్ సు అత్యధిక లాభాల 3 లేదా 4 లేదా 5 రేట్లకు నమానముగా తీసుకొనవచ్చును. ఉదాహరణకు, వ్యాపారము యొక్క మూలధనము రూ. 1,00,000 అయి ఉండి, సాధారణ రాబడి రేటు 10% అయి ఉంటే అప్పుడు సాధారణ లాభాలు రూ. 10,000 అవ్వాలి. ఉదాహరణకు ఆ సంస్థ లాభాలు రూ. 20,000 అనుకొందాము. అంటే అత్యధిక లాభాలు రూ. 10,000 (రూ. 20,000-10,000) గుడ్ విల్ సు అత్యధిక లాభాల మూడు సంవత్సరాల కొనుగోలుగా తీసుకోవాలంటే, దాని విలువ $3 \times \text{రూ. } 10,000 = \text{రూ. } 30,000$ అవుతుంది.

ii) ఈ విధములో అత్యధిక లాభాలకు నమానమైన వార్షికము, యొక్క కొన్ని యివ్వబడిన సంవత్సరాలకు, యివ్వబడిన వడ్డీ రేటుకు, మూలధన విలువను తెలుసుకుంటారు. ఈ మూలధన విలువను వ్యాపారము యొక్క గుడ్ విల్ గా పరిగణిస్తారు.

c. మూలధనీకరణ వద్దతి : ఏదైనా ఒక వ్యాపారాన్ని ప్రారంభించినప్పుడు, ఆ మూలధనముపై ఏవైనా కొంత మామూలు అదాయాన్ని అణిస్తారు. ఈ వద్దతిలో వ్యాపారము యొక్క విలువను, ఆశించిన రాబడి రేటు-సరాసరి లాభాల ప్రాతిపదికపై లెక్కికడతారు. దీనికి సూత్రము :-

పై విధముగా వ్యాపార విలువను లెక్కించిన తరువాత, దాని నుండి నికరాస్తుల విలువను తీసి, ఆవచ్చిన మొత్తాన్ని గుడ్ విల్ గా పరిగణిస్తారు. ఉదాహరణకు, ఒక వ్యాపారమునకు మూలధనమైన సాధారణ రాబడి రేటు వంటకు 10% సరాసరి లాభాలు రూ. 17,500 వ్యాపారము యొక్క విలువ

$$\frac{17,500}{10} \times 100 = \text{రూ.} 1,75,000$$

నికర ఆస్తుల విలువ రూ. 1,25,000 అయితే, అప్పుడు గుడ్ విల్ రూ. 50,000 (రూ. 1,75,000 - రూ. 125,000) అవుతుంది.

పైన యివ్వబడిన మూడు పద్ధతులలో వలెనే కాక, రాబోయే భాగస్థుని వాటాను బట్టి కూడా గుడ్ విల్ ను లెక్కించవచ్చు. ఉదాహరణకు కొత్తగా రాబోయే భాగస్థుడు లాభాలలో 1/4 వంతును, తన వాటా గుడ్ విల్ గా రూ. 5,000 తీసుకువచ్చాడు. అంటే సంస్థ యొక్క మొత్తం గుడ్ విల్ విలువ $4 \times 5,000 = \text{రూ.} 20,000$ గా తీసుకొనవచ్చు.

గుడ్ విల్ ను వ్రాసే విధానము

కొత్త భాగస్వామి సంస్థలో ప్రవేశించినపుడు సంస్థ యొక్క అత్యధిక లాభాలు ఆర్జించే శక్తి యొక్క ప్రయోజనాలకు అతను పొందుతాడు అని యింతకు ముందు చెప్పుకున్నాము. అందువలన, ఎవరికన్నా వలన తప్ప సంస్థ ఆ స్థితికి వచ్చి యుండేది కాదో, ఆ యిదివరకే ఉన్న భాగస్వాములకు అతడు పరిహారము చెల్లించాలి. అంటే ఒక కొత్త వ్యక్తి ప్రవేశించినపుడు అతడు సంస్థ యొక్క మూలధనము కొరకు ఏమైనా సామ్మును తీసుకురావటమే కాక, సంస్థ యొక్క గుడ్ విల్ కొరకు కొంత పరిహారము చెల్లించాలి. గుడ్ విల్ ను వ్రాయుటకు వివిధ పద్ధతులున్నాయి. అవి ఏమంటే :

- i) ప్రీమియం పద్ధతి
- ii) పునర్మూల్యాంకన పద్ధతి
- iii) మెమోరండం పునర్మూల్యాంకన పద్ధతి

i) ప్రీమియం పద్ధతి : కొత్తగా వచ్చే భాగస్వామి, సంస్థ గుడ్ విల్ లో తన వాటాకు నగదు తీసుకువచ్చినట్లయితే ఈ పద్ధతి పాటిస్తారు. యిది తిరిగి, ఈ దిగువ విధాలుగా జరుగవచ్చు :

- 1) ప్రీమియం మొత్తాన్ని ప్రైవేటుగా చెల్లించుట : యిక్కడ కొత్త భాగస్వామి తన వాటా గుడ్ విల్ మొత్తాన్ని యిదివరకే ఉన్న భాగస్వాములకు ప్రైవేటుగా చెల్లిస్తాడు. సంస్థ పుస్తకాలలో ఏమీ వ్రాయబడదు. అయితే ఈ మార్గము వాంఛనీయమైనది కాదు. ఈ విషయము వ్యాపారేతర మైనదిగా పరిగణించి సంస్థ పుస్తకాలలో ఏ పద్దు వ్రాయరు.
2. ప్రీమియం మొత్తాన్ని వ్యాపారంలోనే ఉంచుట : యిందులో కొత్త భాగస్వామి గుడ్ విల్ కొరకు వ్యాపారంలోనికి నగదును తీసుకు వస్తాడు. దానిని యిదివరకే ఉన్న భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలకు క్రెడిటు చేసి ఆ సామ్మును వ్యాపారంలోనే ఉంచుతారు. కొత్త భాగస్వామికి వారు తమ లాభాలను పదులుకొన్న నివృత్తిలో, క్రెడిటు చేయాలి. దీనికొరకు "పదలుకొన్న నివృత్తి"ని లెక్కించవలసి ఉంటుంది.

సంస్థలో భాగస్వాములు అనుకుందాము. ఇప్పుడు వారు వ్యాపారంలోనికి Z ను తీసుకొని నిశ్చయించి అతనికి భవిష్యత్ లాభాలలో 1/5 వంతు యివ్వదలచారని, ఆ లాభసమ్మల నూతన నిష్పత్తి 2:2:1 అంటే 2/5, 2/5, 1/5 అని అనుకుందాము.

దీనిని బట్టి Y లాభాలలో తన 2/5 వంతు కొనసాగిస్తాడని తెలుస్తోంది. తన లాభాలలో x, 15 వంతు లాభాన్ని (తన 3/5 వంతులో) Z కు వదలుకున్నాడు. అదులవలన X, Y లు లాభాలను వదలుకొన్న నిష్పత్తి = 1:0 కాబట్టి Z తీసుకురాబోయే మొత్తం గుడ్ విల్ ను X కే యివ్వాలి.

ఈ దిగువ చిట్టా పద్దులు అవసరం అవుతాయి.

a) గుడ్ విల్ కొరకు నగదును తీసుకువచ్చినపుడు :

బాంకు ఖాతా

Dr.

To గుడ్ విల్ ఖాతా

(నూతన భాగస్వామి గుడ్ విల్ కొరకు తీసుకువచ్చిన నగదు)

b) ఆ గుడ్ విల్ ను యిదివరకే ఉన్న భాగస్థులకు యిచ్చుటకు

గుడ్ విల్ ఖాతా

Dr.

To ఇదివరకే ఉన్న భాగస్థుల

మూలధనాల ఖాతా

(వదలుకొన్న నిష్పత్తిలో)

(గుడ్ విల్ ను, యిదివరకే ఉన్న భాగస్థులకు మళ్ళించుటకు)

3. ప్రీమియం మొత్తాన్ని యిదివరకే ఉన్న భాగస్థులు వాడుకొనుట :

యిందులో, నూతన భాగస్వామి తీసుకు వచ్చిన ప్రీమియం సొమ్మును, యిదివరకే ఉన్న భాగస్వాములు తీసుకుంటారు అందువలన, ఆ సొమ్మును తీసుకొన్నందుకు, పైన సూచించిన 2వ విధానములోని (a) (b) పద్దులు కాకుండా, మరొక చిట్టా పద్దు అవసరమవుతుంది. అది ఏమంటే :

c) గుడ్ విల్ మొత్తాన్ని యిదివరకు భాగస్థుల ఖాతాలకు క్రెడిటు చేసిన తరువాత వారు ఆ సొమ్మును తీసుకున్నపుడు :

ఇదివరకు భాగస్థుల మూలధన ఖాతా Dr.

యిదివరలో క్రెడిటు

To బాంకు ఖాతా

చేయబడిన మొత్తమునకు

ఈ ప్రీమియం పద్ధతిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడం జరిగింది.

ఉదాహరణ 4

రమేష్ సతీష్ లాభసమ్మలను 3:2 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటే ఒక సంస్థలో భాగస్వాములుగా ఉన్నారు. వారు వ్యాపారంలో 1/5 వంతు వాలా యిచ్చి ప్రకాష్ ను తీసుకోదలచారు. రమేష్ సతీష్ ప్రకాష్ తన వాలా గుడ్ విల్ గా రూ. 5,000 తీసుకురాగా దానిని తరువాత తీసుకుపోవడం (వాడుకోవటం) జరిగింది. సంస్థ పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.

		రూ.	రూ.
(a)	బాంకు ఖాతా To గుడ్ విల్ ఖాతా (ప్రకాష్ గుడ్ విల్ కుగాను నగదు తీసుకువచ్చినందుకు)	Dr. 5,000	5,000
(b)	గుడ్ విల్ ఖాతా To రమేష్ మూలధనము ఖాతా (రమేష్ లాభాన్ని వదులుకొన్నందున, గుడ్ విల్ ను ఆతనికి క్రెడిటు చేయుటకు)	Dr. 5,000	5,000
(c)	రమేష్ మూలధనము ఖాతా To బాంకు ఖాతా (గుడ్ విల్ మొత్తాన్ని, గత భాగస్వామి తీసుకున్నందుకు)	Dr. 5,000	5,000

గమనిక : వదులుకొన్న వివృత్తి ఈ విధంగా లెక్కించడమైనది.

యిదివరకు భాగస్వాములు	యిదివరకు వివృత్తి (యి. వి.)	నూతన వివృత్తి (నూ.వి.)	వదులుకొన్నది (యి.వి. - నూ.వి.)
రమేష్	3/5	2/5	1/5
నతీష్	2/5	2/5	0

సంస్థ పుస్తకాల్లో యిదివరకే గుడ్ విల్ కన్సిస్టున్నట్లయితే, ఆ గుడ్ విల్ ఖాతాను పాత భాగస్థుల మూలధనం ఖాతాకు పాతవివృత్తిలో మళ్ళించి ముగించవలెను.

ii) పునర్మూల్యాంకన వద్దతి : నూతన భాగస్వామి గుడ్ విల్ కొరకు, నగదు ఏమీ తీసుకొని రానట్లయితే ఈ వద్దతిని పాటించారు. అటువంటప్పుడు నూతన భాగస్వామి ప్రవేశించే ముందు, సంస్థ పుస్తకాలలో గుడ్ విల్ ఖాతాను దాని పూర్తి విలువకు తెరువవలసి ఉంటుంది. కొన్ని సమయాల్లో పుస్తకాలలో యిదివరకే గుడ్ విల్ ఖాతా ఉండి ఉండవచ్చు. దాని విలువ పూర్తి విలువకు తక్కువైనా ఉండవచ్చు లేదా ఎక్కువైనా ఉండవచ్చు. అందువలన ఈ దిగువ స్టేప్స్ అనుసరించాలి.

- స్టేప్ 1. గుడ్ విల్ పూర్తి విలువను తెలుసుకొనుము.
2. గుడ్ విల్ పూర్తివిలువకు పుస్తకాలలో కనుపిస్తున్న విలువకు తేడా తెలుసుకొనుము (పుస్తకాలలో అట్టి ఖాతాయే లేకపోతే దాని విలువను 'సున్నగా' తీసుకోవచ్చు).
3. ఆ తేడా మొత్తానికి, చిట్టా వద్దు తరువాత గుడ్ విల్ ఖాతా పూర్తి విలువకు విల్య చూపేలా, ఒక చిట్టా వద్దు వ్రాయాలి.

ఈ పద్ధతిలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులు ఇలా ఉంటాయి.

a. పుస్తకాలలో ప్రస్తుతం గుడ్ విత్ ఫాతా అసలే లేనప్పుడు; లేదా గుడ్ విత్ పూర్తి విలువ, పుస్తకాలలో ఉన్న విలువ కంటే ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు :

గుడ్ విత్ ఫాతా Dr. (పై రెండవ స్టేప్ ప్రకారము లేదా మొత్తమునకు)
 To యిదివరలో భాగస్థుల మూలధన ఫాతా (వారి యిదివరకు లాభనష్టాం నిష్పత్తిలో)
 (గుడ్ విత్ ఫాతా పుస్తకాలలో తెరచుటకు లేదా పెంచుటకు)

b. ప్రస్తుతం పుస్తకాలలో ఉన్న గుడ్ విత్ మొత్తము గుడ్ విత్ పూర్తి విలువ కంటే ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు :

ఇదివరలోని భాగస్థుల మూలధన ఫాతా Dr. వారి యిదివరకు లాభనష్టాం నిష్పత్తిలో,
 To గుడ్ విత్ ఫాతా పై రెండవ స్టేప్ ప్రకారము లేదా మొత్తమునకు
 (గుడ్ విత్ మొత్తాన్ని దాని పూర్తి విలువకు తగ్గించుటకు)
 దీనిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడం జరిగింది.

ఉదాహరణ - 5

అమల్, బిమల్, మరియు కమల్ లాభనష్టాంను 3:2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్నారు. భవిష్యత్ లాభాలలో 1/4 వాటా యిస్తు వారు, సుమన్ ను భాగస్వామ్యములోనికి చేర్చుకుంటారు. ఒప్పందము ప్రకారము గుడ్ విత్ విలువ రూ. 30,000గా నిర్ణయించారు. అయితే ఆది పుస్తకాలలో రూ. 12,000 లకు కనుపిస్తున్నది. తన వాటా గుడ్ విత్ కు నూతన భాగస్వామి నగదు తీసుకురాబేసి పరిస్థితిలో ఉండుట వలన, అవసరమైన మొత్తానికి గుడ్ విత్ ఫాతాను పుస్తకాలలో తెరచుటకు అంగీకరించడమైనది. చిట్టా పద్దు వ్రాయుము.

బహుముఖ

		చిట్టా	
		రూ.	రూ.
గుడ్ విత్ ఫాతా	Dr.	18,000	
To అమల్ మూలధన ఫాతా			9,000
.. బిమల్ మూలధన ఫాతా			6,000
.. కమల్ మూలధన ఫాతా			3,000
(గుడ్ విత్ ఫాతాను పూర్తి విలువకు పెంచుటకు)			

నూతన భాగస్వామి గుడ్ విత్ కొరకు నగదు తీసుకురానప్పుడు, పునర్మూల్యాంకన పద్ధతిలో వలెనే గుడ్ విత్ ఫాతాను తెరచి, తరువాత అందరి భాగస్థుల మూలధన ఫాతాలను (నూతన భాగస్వామి ఫాతా కూడా) నూతన లాభనష్టాం నిష్పత్తిలో డెబిటు చేసి, గుడ్ విత్ ఫాతాను క్రెడిటు చేసి, గుడ్ విత్ ఫాతా రద్దుచేస్తారు. దీని తుది ప్రభావము ఏమంటే, నూతన భాగస్వామి మూలధన ఫాతా, అతని వాటా గుడ్ విత్ మొత్తానికి డెబిటు చేయబడి, యింతకుముందు ఉన్న భాగస్వామ్యముల మూలధన ఫాతాలు వారు పదలుకొన్న (లాభాలు) నిష్పత్తిలో క్రెడిటు చేయబడతాయి. అందుచేత, మొదట గుడ్ విత్ ఫాతాను పూర్తి విలువకు తెరచి, తరువాత దానిని రద్దు చేయుటకంటే, నేరుగా మూలధన ఫాతాలలో సర్దుబాటులు చేయవచ్చు. దీనిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడం జరిగింది.

అజయ్, దిజయ్ లాభాలను 4 : 1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ ఒక సంవత్సరంలో భాగస్థులుగా ఉన్నారు. 1/6 వాలాకు వారు చట్టబద్ధమైన చేర్పుకొనుటకు నిశ్చయించారు. చట్టబద్ధ గుడ్ విల్ కొరకు నగదు తీసుకువచ్చే స్థితిలో లేదు సంవత్సరం గుడ్ విల్ రూ.36,000 ఉంటుందని దానిని పుస్తకాలలో తెరవాలని నిశ్చయించారు. వారి హక్కులను సర్దుబాటు చేయుటకవసరమైన చిట్టాపద్దు వ్రాయుము.

జవాబు

నికర ప్రభావమును లెక్కించుట :

	అజయ్		దిజయ్		చట్టబద్ధ	
	డెబిటు	క్రెడిటు	డెబిటు	క్రెడిటు	డెబిటు	క్రెడిటు
	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.
a. గుడ్ విల్ ఖాతాను తెరచుటకు		28,800		7,200		
b. గుడ్ విల్ ఖాతా రద్దుచేయుటకు	24,000		6,000		6,000	
c. నికర ప్రభావము (a - b)		4,800		1,200	6,000	

చిట్టాపద్దు :

		రూ.	రూ.
చట్టబద్ధ మూలధన ఖాతా	Dr.	6,000	
To అజయ్ మూలధన ఖాతా			4,800
„ దిజయ్ మూలధన ఖాతా			1,200
(గుడ్ విల్ ను మొదట తెరచి తదుపరి రద్దు చేయుటలో నికర ప్రభావమునకు చిట్టాపద్దు వ్రాయుటకు)			

నూతన భాగస్వామి తన వాలా గుడ్ విల్ పూర్తి మొత్తాన్ని నగదులో తీసుకురాలేనప్పుడు :

ఒక్కొక్కప్పుడు సంవత్సరపు గుడ్ విల్ ఖాతా పూర్తి విలువకు కాకుండా కొంత విలువకు కనుపిస్తూ ఉండవచ్చును. నూతన భాగస్వామి కూడా కొంత నగదును గుడ్ విల్ కొరకు తీసుకొని వచ్చుటకు సంసిద్ధుడుగా ఉండవచ్చు కాని తన వాలా పూర్తి విలువను తీసుకురాలేకపోవచ్చును. అటువంటి సమయాలలో కేవలం పూర్తి వాలా మేరకు నగదు తీసుకురానట్లేనని, ఆ నగదును తిరస్కరించుట సరికాదు. ఈ దిగువ పద్ధతిని అవలంబించవచ్చును.

పై 1. పుస్తకాలలో ఉన్న ప్రస్తుత గుడ్ విల్ ఖాతా మొత్తాన్ని దాని పూర్తి విలువకు గుడ్ విల్ ఖాతాను ఆ తేడా మొత్తానికి డెబిటుచేసి ప్రస్తుత భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలకు (వారి గత లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో) క్రెడిటుచేసి - పెంచవచ్చును.

లాభనష్టాల నిష్పత్తి డెబిటు చేసి, గుడ్విల్ ఖాతాకు క్రెడిటుచేసి, గుడ్విల్ ఖాతాను రద్దుచేయవచ్చును.

3. నూతన భాగస్వామి గుడ్విల్ కొరకు తీసుకువచ్చిన వగదును, బాంకు ఖాతాకు డెబిటుచేసి అతని మూలధన ఖాతాకు క్రెడిటు చేయవచ్చును.

14.5 నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తిని లెక్కించుట

భాగస్వామ్య సంస్థ నిర్మాణములో మార్పు ఎప్పుడైనా సంభవిస్తే నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తిని లెక్కించవలసిన అవసరం ఏర్పడవచ్చు. ఉదాహరణకు ఒక నూతన భాగస్థుని ప్రవేశపెట్టవచ్చు. లేదా ఎవరైనా భాగస్థుడు విరమణ చేయవచ్చు, చనిపోవచ్చు, అటువంటప్పుడు నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తిని లెక్కించవలసి ఉంటుంది. భాగస్వామ్యములోనికి నూతన భాగస్వామిని తీసుకున్నప్పుడు నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తి ఎలా లెక్క కట్టాలో ఈ దిగువ వివరించబడినది.

a) గత లాభనష్టాల నిష్పత్తి, నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తి రెండూ యిచ్చినప్పుడు :

అట్టి సందర్భాలలో నూతన భాగస్వామికి అతని వాటా యిచ్చిన తరువాత మిగిలిన లాభాన్ని యిదివరలో ఉన్న భాగస్వాములు వారి గత లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో పంచుకొంటారని అనుకోవచ్చు. ఉదాహరణకు M,N లాభనష్టాలను 3 : 1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్నారు. వారు P ను భవిష్యత్తులో 1/3 లాభం వాటాకు తీసుకోమటకు నిశ్చయించారు. అటువంటప్పుడు వారి నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తి యిలా ఉంటుంది.

మొత్తం లాభం నుండి P కు 1/3 వాటా వస్తుంది.

$$\text{మిగిలిన లాభాలు} = 1 - \frac{1}{3} = \frac{2}{3}$$

ఈ 2/3 లాభాలను, M, N లు వారి గత లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో పంచుకోవాలి.

$$M \text{ కు} = \frac{2}{3} \times \frac{3}{4} = \frac{6}{12} \text{ లభిస్తుంది.}$$

$$N \text{ కు} = \frac{2}{3} \times \frac{1}{4} = \frac{2}{12} \text{ లభిస్తుంది.}$$

$$\text{అంటే M, N, P లకు} = \frac{6}{12} : \frac{2}{12} : \frac{1}{3}$$

$$= \frac{6}{12} : \frac{2}{12} : \frac{4}{12}$$

$$= 6 : 2 : 4$$

b. నూతన భాగస్వామి, ప్రస్తుత భాగస్వాముల నుండి ఒక ప్రత్యేక నిష్పత్తిలో తన వాటాను పొందినప్పుడు, సంస్థలోని భవిష్యత్తు లాభాలలో వాటాను నూతన భాగస్వామి, ప్రస్తుత భాగస్వామి నుండి ఒక ప్రత్యేక నిష్పత్తిలో పొందవచ్చు. ఉదాహరణకు A:B లు 3:2 నిష్పత్తిలో లాభనష్టాలను పంచుకొంటున్నారు. వారు C ను భాగస్వామ్యములో 6వ వాటాకు తీసుకోవాలని నిశ్చయించారు. అతడు దానిని A నుండి 1/8 వంతు, B నుండి 1/24 వంతు పొందుతాడు. వారి నిష్పత్తి ఈ విధంగా లెక్కించవచ్చును.

$$A \text{ కు మిగిలిన వాటా} = \frac{3}{5} - \frac{1}{8} = \frac{24-5}{40} = \frac{19}{40}$$

$$B \text{ కు మిగిలిన వాటా} = \frac{2}{5} - \frac{1}{24} = \frac{48-5}{120} = \frac{43}{120}$$

$$ABC \text{ లకు} = \frac{19}{40} : \frac{43}{120} : \frac{1}{6}$$

$$= \frac{57}{120} : \frac{43}{120} : \frac{20}{120}$$

$$= 57 : 43 : 20$$

అవగాహన ప్రశ్న - 2

(a) వదలుకొన్న నిష్పత్తి ఆవగానేమి ?

(b) ఒక భాగస్వామ్య సంస్థలో A, B మరియు C భాగస్థులుగా వుంటూ లాభ నష్టాలను 6 : 5 : 3 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటున్నారు. D ను భాగస్థునిగా చేర్చుకొని అతనికి భవిష్యత్తులో లాభాలలో 1/8 వ వంతు యవ్వనానికి అంగీకారం కుదిరినది. భాగస్థుల నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తిని కనుగొనండి ?

(c) A మరియు B లు భాగస్థులుగా వుంటూ లాభాలను 3/5 మరియు 2/5 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటున్నారు. C ని కొత్త భాగస్థునిగా చేర్చుకొన్నారు. వారి భవిష్యత్తు లాభనష్టాల నిష్పత్తి 8 : 7 : 5 గా వుండటానికి ఒప్పందం కుదిరింది. వదలుకొన్న నిష్పత్తిని కనుగొనండి ?

14.6 మూలధనములలో సర్దుబాట్లు

క్రొత్త భాగస్థుని సంస్థలోనికి తీసుకున్నప్పుడు, లాభనష్టాలు పంచుకొనే నూతన నిష్పత్తికి అనుపాతంగా తమ మూలధన శాతాలలో సర్దుబాట్లు చేసుకొనుటకు భాగస్థులు అంగీకరించవచ్చును. దీనిని ఈ రెండు సర్దుబాటలలో చేయవచ్చును.

a. క్రొత్త భాగస్వామి మూలధన ప్రాతిపదికపై పాత భాగస్వాముల మూలధనాలను సర్దుబాటు చేయుట.

2) క్రొత్త భాగస్వామి మూలధన ప్రాతిపదికపై పాత భాగస్వాముల మూలధనాలకు సర్దుబాటు చేయుట

క్రొత్త భాగస్వామి లాభపు నిష్పత్తి, అతడు తీసుకువచ్చిన మూలధనము ప్రాతిపదికపై ప్రతీ పాతభాగస్వామి ఉంచవలసిన మూలధనము (లాభనష్టాలు పంచుకొనే క్రొత్త నిష్పత్తిననుసరించి) లెక్కించాలి. ఈ మొత్తాన్ని అతని మూలధన ఖాతాలోనున్న నిల్వతో (గుడ్ విల్, సంచిత లాభాలు/నష్టాలు, అస్తుల అప్పుల పునర్మూల్యాంకనములకు అవసరమైన సర్దుబాటులు చేసిన తరువాత) పోల్చి చూడాలి. మూలధన ఖాతాలోనున్న నిల్వ తక్కువ ఉన్నట్లయితే

- i) పాత భాగస్వామి అవసరమైన మొత్తాన్ని తీసుకువస్తాడు; లేదా
- ii) పాత భాగస్వామి కరెంటు ఖాతాను డెబిటు చేసి అతని మూలధన ఖాతాను క్రెడిటు చేయాలి. మూలధన ఖాతాలోనున్న నిల్వ తక్కువ ఉన్నట్లయితే ;
- iii) అధికంగా ఉన్న మొత్తాన్ని పాత భాగస్వామి వాచసు తీసుకుంటాడు ;

లేదా

- iv) పాత భాగస్వామి మూలధన ఖాతాను డెబిటుచేసి, అతని కరెంటు ఖాతాను క్రెడిటు చేయాలి.

2) సంస్థ మొత్తము మూలధన ప్రాతిపదికపై భాగస్థుల మూలధనాలను లెక్కించుట

(క్రొత్తగా ఏర్పడిన సంస్థ యొక్క మొత్తము మూలధనము యిచ్చినచో, మొత్తము మూలధనము ప్రతీ భాగస్థుని వాటా (లాభాలు పంచుకునే నూతన నిష్పత్తిలో) ఆధారంతో ప్రతీ భాగస్థుని మూలధనాన్ని లెక్కించాలి. క్రొత్త భాగస్వామిని అతని వాటా మూలధనం తీసుకురమ్మనాలి. పాత భాగస్వాముల మూలధన ఖాతాలను వాటి నిల్వలు అధికంగా ఉన్నాయో తక్కువగా ఉన్నాయో చూచి పై 1 (a) (i) నుండి (iv) వరకు వివరించిన విధంగా సర్దుబాటు చేయాలి.

స) క్రొత్త భాగస్థుని మూలధనం ఇవ్వనప్పుడు, దానిని లెక్కించడం

ఒక్కొక్కప్పుడు క్రొత్త సంస్థ యొక్క మూలధనం యివ్వకపోవచ్చు. విద్యార్థులు క్రొత్త భాగస్వామి మూలధనంగా తీసుకురావలసిన మొత్తాన్ని లెక్కించవలసిరావచ్చు. అటువంటప్పుడు పాత భాగస్వాముల మొత్తము మూలధనము (గుడ్ విల్ కు, సంచిత లాభాలకు / నష్టాలకు, పునర్మూల్యాంకనమునకు సర్దుబాట్లు చేసిన తరువాత), క్రొత్తగా ఏర్పడిన సంస్థలో వారి మొత్తము లాభపు నిష్పత్తిని లెక్కించాలి. ఉదాహరణకు క్రొత్త సంస్థలో క్రొత్త భాగస్థుని లాభనష్టాల వాటా 1/6 అనుకుందాము. అంటే పాత భాగస్థుల లాభాల వాటా మొత్తం 5/6 అన్నమాట (వారి పాత లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో దానిని పంచుకోవాలి) పాత భాగస్థుల మొత్తము మూలధనం (సర్దుబాట్లు చేసిన తరువాత) రూ. 50,000 అనుకుందాము. 5/6 వంతు వాటాకు వారి మూలధనము రూ. 50,000 అంటే 1/6 వాటాకు క్రొత్త భాగస్థుడు తీసుకురావలసిన మొత్తము =

$$1/6 \times 50,000 \times 6/5 = \text{రూ. } 10,000$$

పాత భాగస్థులు ఒక్కొక్కరు ఉంచవలసిన మూలధనాన్ని కూడా లెక్కించి, అధికంగా నున్న లేదా తక్కువగానున్న నిల్వను కూడా యిదివరలో చెప్పిన విధంగా సర్దుబాటు చేయవచ్చును.

దీనిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడమైనది.

భీమ, క్రిష్ణ లాభస్వాంతులు 4 : 3 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ ఒక సంవత్సరం బాగస్టులుగా ఉన్నారు. వారి మూలధనాలు పరుసగా రూ. 60,000 లు రూ. 50,000 ఉన్నాయి. వారు బలరాంతు భవిష్యత్ లాభాలలో 1/8 వాటా యిచ్చి రూ. 16,000 ల మూలధనముతో తీసుకొని నిశ్చయించారు. వారు లాభస్వాంతులు పంచుకొనే క్రొత్త నిష్పత్తి ప్రకారం, అదనపు మొత్తాన్ని తీసుకువచ్చుగాని, తీసుకు వెళుతూగాని వారి మూలధనాలను కూడా పర్జుబాటుచేయ నిశ్చయించారు. మూలధన భాతాలలో అనవరమైన పర్జుబాట్లు చేయుము.

జవాబు

లాభస్వాంతులు పంచుకొనే క్రొత్త నిష్పత్తిని లెక్కించుట

క్రొత్త సంవత్సరం బలరాంతు 1/8 వాటా లభిస్తుంది.

మిగిలిన లాభాలు = $1 - 1/8 = 7/8$

భీమా వాటా = $7/8 \times 4/7 = 4/8$ (లేదా 1/2)

భీమా వాటా = $7/8 \times 4/7 = 4/8$ (లేదా 1/2)

క్రిష్ణ వాటా = $7/8 \times 3/7 = 3/8$

భీమా, క్రిష్ణ, బలరాంతు నిష్పత్తి = $4/8 : 3/8 : 1/8$
= 4 : 3 : 1

ఉంచవలసిన మూలధనాలను లెక్కించుట

భీమా : 1/8 వంతు వాటాకు బలరాంతు తీసుకు వచ్చేది రూ. 16,000

4/8 వంతు వాటాకు భీమా ఉంచవలసినది ?

$4/8 \times 16,000 \times 8/1 =$ రూ. 64,000

క్రిష్ణ : 1/8 వంతు వాటాకు బలరాంతు తీసుకువచ్చేది రూ. 16,000

3/8 వంతు వాటాకు క్రిష్ణ ఉంచవలసినది ?

$3/8 \times 16,000 \times 8/1 =$ రూ. 48,000

అందువలన భీమ్ రూ. 4,000 లను (64,000 - 60,000), తీసుకురావలసిన ఉండగా, క్రిష్ణ రూ. 2,000 లను (48,000 - 50,000) తీసుకొని వెళ్ళవచ్చును. ఈ క్రింది పద్ధతులు వ్రాయవలసి ఉంటుంది.

చిట్టా

	రూ.	రూ.
బాంకు ఖాతా	4,000	
Dr.		
To భీమా మూలధనము ఖాతా		4,000
(ఒడంబడిక ప్రకారము అదనపు మొత్తాన్ని తీసుకువచ్చినందులకు)		

క్రీత మూలధనం ఖాతా To బాంకు ఖాతా (ఓడంబడిక ప్రకారము అదనపు మొత్తాన్ని తీసుకువచ్చినందులకు)	Dr.	2,000	2,000

ఉదాహరణ - 8

అక్కరు, పాషా బాగస్వామ్య వ్యాపారాన్ని చేస్తున్నారు. డిశంబరు 31, 1985 న వారి మూలధనాలు వరుసగా రూ.40,000, రూ.34,500 ఉన్నాయి. భవిష్యత్ లాభాలలో 1/5 వంతు వాటాకు, ఆ తేదీ నుండి బసీరును ప్రవేశపెట్టుటకు వారు నిశ్చయించారు. లాభనష్టాలు పంచుకొనే క్రొత్త నిష్పత్తి ప్రకారము బసీర్ మూలధనాన్ని తీసుకురావలసి ఉంటుంది. లాభనష్టాల క్రొత్త నిష్పత్తి ప్రకారము పాత బాగస్వాములు మూలధన ఖాతాలను కూడా సర్దుబాటు చేయవలసి ఉంటుంది. యిందుకొరకు వారు అవసరమైన మూలధనాన్ని అదనంగా తీసుకువస్తారు. క్రొత్త బాగస్వామి ప్రవేశమునకు, పాత బాగస్వాముల మూలధన ఖాతాల సర్దుబాటుకు అవసరమైన చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.

జవాబు

లాభనష్టాలు పంచుకొనే క్రొత్త నిష్పత్తిని లెక్కించుట

క్రొత్త సంస్థలో బసీర్ కు 1/5 వంతు వాటా లభిస్తుంది.

$$\text{మిగిలిన లాభాలు} = 1 - 1/5 = 4/5.$$

4/5 లాభాలను, అక్కరు, పాషాలు సమానంగా పంచుకొనవలసిన ఉంటుంది.. (ఏ నిష్పత్తి ఇయ్యనప్పుడు వారు లాభాలను సమానంగా పంచుకోంటూ ఉండే వారని ఊహించుకోవాలి.)

$$\text{అక్కరు వాటా} = 4/5 \times 1/2 = 4/10$$

$$\text{పాషా వాటా} = 4/5 \times 1/2 = 4/10$$

$$\text{బసీర్ వాటా} = 1/5 \times 2/10$$

$$\text{అక్కరు, పాషా, బసీర్ వాటాలు} = 4/10 : 4/10 : 2/10$$

$$= 4 : 4 : 2$$

మూలధనాన్ని లెక్కించుట

$$4/5 \text{ వంతు మిగిలిన లాభాలకు అక్కరు, పాషాల మొత్తము మూలధనం} = \text{రూ.}74,500$$

$$1/5 \text{ వంతు వాటాకు బసీర్ తీసుకురావలసినది} = 1/5 \times 74,500 \times 5/4 = \text{రూ.}18,625/-$$

$$\text{సంస్థ యొక్క మొత్తం మూలధనం} = 74,500 \times 5/4 = \text{రూ.} 93,125/-$$

$$\text{అక్కరుకు ఉండవలసిన మూలధనము} = 93,125 \times 4/10 = \text{రూ.} 37,250/-$$

$$\text{పాషాకు ఉండవలసిన మూలధనము} = 93,125 \times 4/10 = \text{రూ.} 37,250/-$$

$$\text{బసీరు మూలధనము} = \text{రూ.} 18,625/-$$

మొత్తము

$$\text{రూ.} 93,125/-$$

చిట్టా

1985			రూ.	రూ.
డిశంబరు, 31	బాంకు ఖాతా To బిషిర మూంధనము ఖాతా .. హిషా మూంధనము ఖాతా (బిషిర్, హిషాలు మూంధనం తీసుకు వచ్చినందుకు)	Dr.	21,375	18,625 2,750
డిశంబరు, 31	అక్కరు మూంధనము ఖాతా To బాంకు ఖాతా (మూంధనము ఖాతాలో అధికంగానున్న మొత్తాన్ని వాసను తీసుకున్నందుకు)	Dr.	2,750	2,750

14.7 ఆస్తులకు, అప్పులకు పూచీ యిచ్చుట

మనం యిదివరలో చెప్పుకున్నట్లుగా పంపిణీనికీ క్రొత్త భాగస్వామి ప్రవేశించేముందు ఆస్తులను, అప్పులను సాధారణంగా పునర్మూల్యాంకనము చేస్తారు. అయితే, క్రొత్త భాగస్వామి, ఒక్కొక్కప్పుడు, పాత భాగస్వాములను ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో (తన ప్రవేశము ముందు తయారు చేసినది) చూపించిన ఆస్తుల, అప్పుల విలువలకు పూచీ యిచ్చవలసినదని కోరవచ్చు. అట్టి పూచీని పాత భాగస్వామి (లు) ఇచ్చినట్లయితే, దానివలన సంభవించే నష్టాన్ని, పాత భాగస్వామి (లు) తమ పాత లాభనష్టాల నివృత్తిలో భరించవలసి ఉంటుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు సంశయాత్మక బాకీలకై చేసిన ఏర్పాటు రాని బాకీలకు సరిపోకపోవచ్చు. అట్టి వాని బాకీలు ఏర్పాటుకంటే ఎక్కువగా ఉండవచ్చు. అటువంటి సమయాల్లో అధిక నష్టాన్ని పాత భాగస్వాములు భరించాలి.

యిక్కడ చేయవలసిన పద్ధతులు దిగువ ఉదాహరణలో వివరించబడినది.

ఉదాహరణ - 9

రామప్ప, జెరులు లాభనష్టాలను 3 : 2 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్నారు. వారు మాధవను బివివ్యల్ లాభాలలో $\frac{1}{4}$ వంతు వాటాకు ప్రవేశము తీసుకొనుటకు విశ్రయించారు. మాధవ రూ. 10,000 వగదు మూంధనముగా తీసుకురావాలి. పాత భాగస్వాములు ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో చూపిన ఆస్తి అప్పులకు పూచీ యిచ్చారు.

ఆ తరువెరి, వాస్తవంగా జరిగిన రాని బాకీలు చేసిన ఏర్పాటుకు రూ. 500 ఎక్కువ అయ్యాయని, అతని ప్రవేశమునకు ముందు తయారుచేసిన ముగింపు లెక్కలలో వెల్లించవలసిన ఖర్చులు రూ. 500 లెక్కలోనికి తీసుకొనలేదని వెల్లడి అయింది.

అవసరమైన చిట్టా పట్టణాలు వ్రాయుము.

బాంకు ఖాతా Dr. To మార్డర్ మూలధనం ఖాతా (మార్డర్ తీసుకువచ్చిన మూలధనమునకు)		రూ 10,000	రూ 10,000
రాసువ మూలధన ఖాతా Dr. భైరవ మూలధనము ఖాతా Dr. To సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు ఖాతా .. చెల్లించవలసిన ఖర్చుల ఖాతా (సంశయాత్మక బాకీలకు తక్కువ ఏర్పాటు చేసినందులకు, చెల్లించవలసిన ఖర్చులను తక్కిలోనికి తీసుకువచ్చుటకు)		600 400	500 500

14.8 కనీస లాభానికి పూచీ యిచ్చుట

ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్వామ్యములో వాటాను, సంస్థలోని ఉద్యోగికి యివ్వవచ్చును. అప్పుడు క్రొత్త భాగస్వామి, పాత భాగస్వామిలకు, తనకు లభించే పారితోషికమును ప్రవేశము తరువాత తనకు కనీసం వచ్చే లాభంగా పూచీ యివ్వమని కోరవచ్చును. ఈ పూచీని పాత భాగస్వామిలందరూ కాని కొంతమంది కాని యివ్వవచ్చు.

క్రొత్త భాగస్వామి యొక్క లాభపు వాటా పూచీ యిచ్చిన లాభం కంటే ఎక్కువగా ఉన్నంత కాలం (అంటే తనకు లభించే పారితోషికం కంటే ఎక్కువగా), ఆ కాలపు లాభాన్ని లాభనష్టాలు వంచుకునే క్రొత్త వివృత్తి ప్రకారమే వంచుతారు.

అతని లాభపు వాటా పూచీ యిచ్చిన లాభం కంటే తక్కువగా ఉన్నప్పుడు క్రొత్త భాగస్వామికి పూచీ యిచ్చిన లాభాన్ని క్రెడిటుచేసి, తరుగు మొత్తాన్ని (అంటే పూచీ యిచ్చిన లాభం నుండి లాభనష్టాల వివృత్తి ప్రకారం అతని వాటా లాభాన్ని తీయగా వచ్చిన మొత్తము), వారి లాభాలు వంచుకొనే వివృత్తిలో ఇతర భాగస్థులకు) నికీ డెబిటు చేస్తారు. లేదా, మిగిలిన భాగస్థులందరూ కలిసి పూచీ యిచ్చి ఉంటే, క్రొత్త భాగస్వామికి పూచీ యిచ్చిన లాభాన్ని యిచ్చి, సంస్థ యొక్క మిగిలిన లాభాలను మాత్రమే, మిగిలిన భాగస్థులు వంచుకొంటారు.

ఈ సర్దుబాటులను ఈ దిగువ ఉదాహరణలలో వివరించడమైనది.

ఉదాహరణ - 10

రాకేష్ నతీష్ లాభనష్టాలను 3 : 2 వివృత్తిలో వంచుకుంటూ భాగస్వామ్య వ్యాపారం చేస్తున్నారు. వారు ఆఫీసు మేనేజరు ముకేష్ను భాగస్వామ్యములోనికి తీసుకొనదలచారు. అతడు రూ. 6,000 జీతంగానూ, కమీషనుగా లాభాలపై (అట్టి కమీషను డెబిటు చేయక ముందు) 5 శాతము పొందుతూ ఉండేవాడు. ముకేష్కు భవిష్యత్ లాభాలలో 1/6 వంతు వాటా లభిస్తుంది. పాత భాగస్థులు, క్రొత్త భాగస్వామికి, అతడు యిదివరలో వలె జీతంగానూ,

ఉంటే పాత భాగస్వాములు వారి లాభస్వామి నిష్పత్తిలో పంచుకోవాలి.

తరువరి 12 నెలల కాలంలో సంస్థ యొక్క లాభాలు (ముకేష్ జీతం కమీషను డెబిటు చేయక ముందు) రూ.42,000 ఉన్నాయి. ఆ లాభాలను ఎట్లు పంచవలెనో వివరించుము.

జవాబు

ముకేష్ అపేను మేనేజరుగా కొనసాగితే అతనికి లభించి యుండే మొత్తము :

	రూ.	రూ.
జీతము కమీషనులకు ముందులాభాలు		42,000
జీతము	6,000	
కమీషను 36,000 లపై 5 శాతము	1,800	7,800
నికర లాభం :		34,200

లాభాలను పంచితే ముకేష్ కు లభించే మొత్తము :

$$రూ.42,000 లలో 1/6 వాటా = రూ. 7,000$$

ముకేష్ కు లాభాలను పంచినట్లయితే అతనికి రూ. 800 (7800 - 7000) తను మేనేజరుగా కొనసాగినట్లయితే వచ్చే మొత్తం కంటే తక్కువ వస్తుంది. ఈ తరుగు మొత్తాన్ని రాకేష్, సతీష్ లు 3 : 2 నిష్పత్తిలో అంటే రూ. 480, రూ. 320, వరుసగా భరించాలి. దీనిని ఈ విధంగా సర్దుబాటు చేస్తారు.

Dr.	లాభస్వామిల వినియోగిత ఖాతా	Cr.
To ముకేష్ మూలధనం ఖాతా	రూ. 7,800	By లాభము (b/f)
.. రాకేష్ మూలధనం ఖాతా	20,520	42,000
.. సతీష్ మూలధనం ఖాతా	13,680	
	42,000	42,000

మరోవిధంగా, పంచినవి ఈ క్రింద చూపబడినట్లుగా కూడా చేయవచ్చును.

Dr.	లాభస్వామిల వినియోగిత ఖాతా	Cr.
To ముకేష్ మూలధనం ఖాతా	రూ. 7,800	By లాభము (b/f)
.. రాకేష్ మూలధనం ఖాతా	21,000	42,000
.. 3/6 నికర లాభం	14,000	480
.. సతీష్ మూలధనం ఖాతా		320
.. 2/6 నికర లాభం		
	42,800	42,800

ఒక్కొక్కప్పుడు సంస్థలోనికొక క్రొత్త భాగస్వామిని ప్రవేశపెట్టుటకు కొద్ది ముందు పాత భాగస్వాములు ఒక పెద్ద ఆర్డరును సంపాదించి దానిని ఇంచుమించు పూర్తిచేసి ఉండవచ్చు. పాత భాగస్వాములు ఆ ఆర్డరుపై వచ్చే లాభాన్ని వారికే పంచాలని కోరితే, క్రొత్త భాగస్వామి దానికే అంగీకరించవచ్చును. అటువంటి సందర్భాలలో, ఆ తరువాత కాలపు లాభాలనుండి మొదట, ఆ పూర్తి కాలసాయున్న ఆర్డరుపై ఆశించే లాభాన్ని పంచి, తదుపరి మిగిలిన లాభాన్ని అందరు భాగస్థులు తమ లాభస్వీకార క్రొత్త నిష్పత్తిలో పంచుకొంటారు.

దీనిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడం జరిగింది.

ఉదాహరణ - 11

హర్ష, వర్షలు ఒక సంస్థలో భాగస్థులు, భవిష్యత్ లాభాలలో 1/3 వాటా యిచ్చి వారు కర్షను ప్రవేశపెట్టుకున్నారు. పాత భాగస్థులు, బాగా లాభంవచ్చే ఒక కంట్రాక్టును సంపాదించి దానిని యించుమించు పూర్తిచేసి ఉన్నారు. వచ్చే కాలపు లాభాలనుండి రూ. 5,000 లు అంచనా కట్టబడిన లాభాన్ని పాత భాగస్థులు తీసుకొనుటకు, క్రొత్త భాగస్వామి అంగీకరించాడు. ఆ తదుపరి కాలానికి లాభస్వీకార ఖాతా రూ. 23,000 లాభాలను చూపించింది. లాభాల పంపణికి చిట్టాపద్ధులను యిచ్చి, లాభస్వీకార వినియోగిత ఖాతాను చూపుము.

జవాబు

చిట్టా

		రూ	రూ
లాభస్వీకార వినియోగిత ఖాతా	Dr.	5,000	
To హర్ష మూలధనం ఖాతా			2,500
„ వర్ష మూలధనం ఖాతా			2,500
(గత సంవత్సరపు కంట్రాక్టుపై లాభాన్ని పంచుటకు)			
లాభస్వీకార వినియోగిత ఖాతా	Dr.	18,000	
To హర్ష మూలధనం ఖాతా			6,000
„ వర్ష మూలధనం ఖాతా			6,000
„ కర్ష మూలధనం ఖాతా			6,000
(మిగిలిన లాభాలను, లాభస్వీకార నిష్పత్తిలో పంచుటకు)			

	రూ		రూ
To హార్ల మూలధనం ఖాతా 2,500		By లాభనష్టాల ఖాతా	23,000
" హార్ల మూలధనం ఖాతా 2,500		(ముందు తీసుకువచ్చిన	
	5,000	నికర లాభం)	
" హార్ల మూలధనం ఖాతా 1/3 లాభం	6,000		
" హార్ల మూలధనం ఖాతా 1/3 లాభం	6,000		
" కర్ల మూలధనం ఖాతా 1/3 లాభం	6,000		
	23,000		23,000

అవగాహన ప్రశ్న - 3

అసెండ్, ముఖేష్ భాగస్వామ్య వ్యాపారం చేస్తూ లాభనష్టాలను సమానంగా పంచుకుంటున్నారు. ముకుంద్ ను వారు క్రొత్త భాగస్వామిగా చేర్చుకొని అతనికి భవిష్యత్తు లాభాలలో 1/5 వ వంతు యివ్వడం వారు. అయితే ప్రతి సంవత్సరం లాభాలలో రూ. 10,000 ల మొత్తాన్ని వాత భాగస్థులకు రిజర్వు చేసిన ఆ తర్వాత మాత్రమే ముకుంద్ కు ఆ వాటా లభిస్తుంది. ఈ మేరకు వారి మధ్య అంగీకారం కుదిరింది. 1990 వ సంవత్సరానికి లాభం రూ.40,000 లు. పై వ్యవహారాలకు అవసరమైన చిట్టపట్టులు వ్రాయండి.

14.10 ఆకౌంటింగు సంవత్సర మధ్య కాలంలో భాగస్థుని చేర్చుట

సాధారణంగా క్రొత్త భాగస్థులను సంస్థలోనికి ఆకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభంలో చేర్చుకుంటారు. యిందువలన ఆకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభము నుండి ప్రవేశము తేదీ వరకు ఆర్జించిన లాభాల విషయంలో ఏ విధమైన వివరాలు ఉండవు. దీని వలన ప్రవేశపు తేదీ నుండి ఆకౌంటింగు కాలాంతరము వరకు లాభాల పంచకం సులభం అవుతుంది. అయితే క్రొత్త భాగస్థుని ఆకౌంటింగు కాల ప్రారంభములో మాత్రమే చేర్చుకోవాలనే నియమము ఏమీలేదు.

ఒక్కొక్కప్పుడు ఆకౌంటింగు సంవత్సర కాలంలో ఎప్పుడైనా భాగస్థుని చేర్చుకోవచ్చు. అయితే లాభనష్టాల ఖాతాను ఆ తేదీ వరకు తయారుచేయలేదు. ఎందువలనంటే దానికి తిరిగి సరుకును లెక్కించుట మరియు యితరములు అవసరమవుతాయి. అందువలన లాభనష్టాల ఖాతాను ఆకౌంటింగు సంవత్సరాంతములోనే తయారుచేస్తారు. అయితే క్రొత్త భాగస్థుని ప్రవేశము తరువాత వచ్చిన లాభాలకు మాత్రం అందరు భాగస్థులు అర్హులు. అందువలన ప్రవేశమునకుముందు లాభాలను ప్రవేశము తరువాత లాభాలను అంచనా కట్టవలసి వస్తుంది. ఆకౌంటింగు కాల మొత్తం లాభాలను ప్రవేశముముందు కాలమునకు, ప్రవేశము తరువాత కాలమునకు ఆ రెండు

నెలలనుబట్టి విభజించవలసి ఉంటుంది.

దీనిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడం జరిగింది.

ఉదాహరణ - 12

అఖిల్ నిఖిల్ లాభనష్టాలను 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్న భాగస్థులు. వారు వారి ముగింపు లెక్కలను కాలెండరు సంవత్సరాంతములో తయారుచేస్తారు. 1-5-1985న వారు సునీల్ ను సంస్థ భవిష్యత్ లాభాలలో 1/4 వంతు వాటాకు చేర్చుకొంటారు. డిశంబరు 31, 1985లో అంతముగు సంవత్సరమునకు ఆ సంస్థకు రూ.48,000 లాభం వచ్చింది. డిశంబరు 31, 1985 లో అంతమైన సంవత్సరమునకు భాగస్థుల మధ్య లాభాలను పంపిణీ చేయుము.

జవాబు

- సంవత్సరము మొత్తమునకు లాభాలు = రూ. 48,000
- ప్రవేశమునకు ముందున్న కాలం = 4 నెలలు
- ప్రవేశమునకు తరువాత కాలం = 8 నెలలు

అందువలన ప్రవేశము ముందు, ప్రవేశము తరువాత లాభాలు 4:8 నిష్పత్తిలో అంటే 1:2 నిష్పత్తిలో ఉంటాయి.

అంటే, ప్రవేశమునకు ముందు లాభాలు = $48,000 \times \frac{1}{3} =$ రూ. 16,000
 ప్రవేశమునకు తరువాత లాభాలు = $48,000 \times \frac{2}{3} =$ రూ. 32,000

లాభాల పంపిణీ :

లాభాలు	నిష్పత్తి	అఖిల్ రూ.	నిఖిల్ రూ.	సునీల్ రూ.	మొత్తం రూ.
ప్రవేశము ముందు	2 : 1	10,667	5,333	--	16,000
ప్రవేశము తరువాత	2 : 1 : 1	16,000	8,000	8,000	32,000
మొత్తము		26,667	13,333	8,000	48,000

ఈ దిగువ భాగస్థుని ప్రవేశంపై మిగతా అంశాలతోబాటు, కొన్ని సమగ్రమైన ఉదాహరణలను యివ్వడం జరిగింది.

ఉదాహరణ - 13

సుధాకర్, కరుణాకర్ లాభనష్టాలను 3:2 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ భాగస్వామ్యములో ఉన్నారు. వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది :

డిశంబరు 31, 1985 వాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

	రూ.		రూ.
బుణదాతలు	4,000	బాంకులో నగదు	6,500
సుధాకర్ మూలధనము	20,000	బుణగ్రాహులు	10,000
కరుణాకర్ మూలధనము	10,000	శ్రీ.నం.బా.విద్యార్థులు	4,000
		నరుకు	15,000
		ఫ్లాంటు, యంత్రాలు	6,500
	34,000		34,000

చేర్చుకొనుటకు నిశ్చయించారు. పాలేకర్ వ్యాపారంలోనికి రూ.10,000 ల భవనాన్ని సంస్థ గుడవల గాను, సంస్థ మొత్తము మూలధనంలో సగము వాటాకు అవసరమైన మొత్తాన్ని మూలధనంగానూ తీసుకురావాలి. ఇంకను సంకయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటును రూ. 1,000 లకు తగ్గించుటకు, సరుకును రూ. 20,000 లగా తీసుకొనుటకు, స్టాంబును రూ. 5000లకు తగ్గించుటకు నిర్ణయించబడినది. పై అంశములకు అవసరమైన చిట్టా పద్దులు యిచ్చి క్రొత్తగా ఏర్పడిన సంస్థ యొక్క ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయుము.

జవాబు

చిట్టా

		రూ.	రూ.
లాభనష్టాల పద్దుబాటు ఖాతా To స్టాంబు యంత్రాల ఖాతా (స్టాంబు యంత్రాల విలువను తగ్గించుటకు)	Dr.	1,500	1,500
సంకయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు ఖాతా సరుకు ఖాతా To లాభనష్టాల పద్దుబాటు ఖాతా (పునర్మూల్యాంకనములో వచ్చిన లాభానికి)	Dr.	3,000 5,000	8,000
లాభనష్టాల పద్దుబాటు ఖాతా To సుధాకర్ మూలధనము ఖాతా .. కరుణాకర్ మూలధనము ఖాతా (పునర్మూల్యాంకనమువలన వచ్చిన నికర లాభాన్ని పంచుటకు)	Dr.	6,500	3,900 2,600
భవనము ఖాతా To గుడ్విల్ ఖాతా (గుడ్విల్ గా భవనాన్ని తీసుకువచ్చినందులకు)	Dr.	10,000	10,000
గుడ్విల్ ఖాతా To సుధాకర్ మూలధనము ఖాతా .. కరుణాకర్ మూలధనము ఖాతా (గుడ్విల్ మొత్తాన్ని పోత భాగస్థుల మధ్య పంచుటకు)	Dr.	10,000	6,000 4,000
బాంకు ఖాతా To పాలేకర్ మూలధనం ఖాతా (మొత్తం భాగస్వామి తెచ్చిన మూలధనమునకు)	Dr.	46,500	46,500

	రూ.		రూ.
To ప్లాంటు, యంత్రం ఖాతా	1,500	By రావి బాకీల నిధి ఖాతా	3,000
.. సుధాకర్ మూలధనం ఖాతా	3,900	.. సరుకు ఖాతా	5,000
.. కరుణాకర్ మూలధనం ఖాతా	6,500		
	8,000		8,000

క్రొత్త భాగస్వామి తీసుకురావలసిన మూలధనము ఈ విధంగా లెక్కించడమైనది.

	రూ.
సుధాకర్ యంతకుముందు మూలధనము	20,000
కరుణాకర్ యంతకుముందు మూలధనము	10,000
పునర్మూల్యాంకన లాభము	6,500
గుడ్విల్	10,000
సుధాకర్ కరుణాకర్ ల మొత్తం మూలధనము	46,500
సుధాకర్ కరుణాకర్ ల మొత్తం వాటా	1/2
వారి మొత్తము మూలధనము	రూ. 46,500
క్రొత్త భాగస్వామి వాటా	1/2
క్రొత్త భాగస్వామి తీసుకురావలసిన మొత్తము	రూ. 46,500

Dr.	బాంకు ఖాతా		Cr.
	రూ.		రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	6,500	By తేల్చిన నిల్వ	53,000
.. పాలేకర్ మూలధనం ఖాతా	46,500		
	53,500		53,000
To తెచ్చిన నిల్వ	53,000		

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
సుధాకర్ మూలధనం	29,900	భవనాలు	10,000
కరుణాకర్ మూలధనము	16,600	స్లాంబు యంత్రాలు	5,000
హాలేకర్ మూలధనము	46,500	సరుకు	20,000
ఋణదాతలు	4,000	ఋణగ్రస్తులు	10,000
		శ్రీ. సం. బా. ఏర్పాటు	1,000
		బాంకులో నిల్వ	9,000
			53,000
	97,000		97,000

ఉదాహరణ - 14

ఆనంద్, భార్గవలు లాభనష్టాలను 2 : 1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్న భాగస్థులు. డిసెంబరు 31, 1985వ వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

	రూ.		రూ.
ఆనంద్ మూలధనము	1,50,000	స్లాంబు యంత్రాలు	40,000
భార్గవ మూలధనము	1,00,000	సరుకు	2,20,000
ఋణదాతలు	20,000	ఋణగ్రస్తులు	1,50,000
బాంకు ఓవరుద్రావ్టు	1,50,000	నగదు	10,000
	4,20,000		4,20,000

జనవరి 1, 1986 వ వారు వతుర్వేదిని భాగస్వామ్యములోనికి తీసుకుని భవిష్యత్ లాభాలలో 1/4 వాటా యిచ్చుటకు అంగీకరించారు. క్రొత్త భాగస్వామి తన వాటా గుడ్ విల్ గా రూ. 30,000 ; మూలధనంగా రూ. 1,00,000 తీసుకురావాలి. స్లాంబు యంత్రాలను రూ. 4,000 తో తగ్గించుటకు, సరుకును రూ. 2,49,400 లకు పెంచుటకు సంకయాత్మక బాకీలకై రూ. 5,000 ల ఏర్పాటును చేయుటకు అంగీకరించడమైనది. అంతే కాకుండా మూలధనాలు, వతుర్వేది అనువాతంలో ఉండాలని, యిందుకుగానూ, అదనంగా నగదును తీసుకురావటం గాని తీసుకు వెళ్ళటంగాని చేయాలని నిశ్చయించారు.

అవసరమైన చిట్టాపద్ధులను, మూలధన ఖాతాలను, క్రొత్తగా ఏర్పడిన సంస్థ యొక్క ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయుము.

		రూ.	రూ.
లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా To ప్లాంట్లు యంత్రాల ఖాతా „ సంవయాత్మక బాకీలకై విల్పాలు ఖాతా (పునర్మూల్యాంకనమునై వచ్చిన నష్టానికి)	Dr.	9,000	4,000 5,000
సరుకు ఖాతా To లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా (సరుకు విలువను పెంచుటకు)	Dr.	29,400	29,400
లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా To ఆనంద్ మూలధనం ఖాతా „ భర్గవ మూలధనం ఖాతా (పునర్మూల్యాంకనము వలన వచ్చిన లాభాన్ని పెంచుటకు)	Dr.	20,400	13,600 6,800
బాంకు ఖాతా To గుడ్ విల్ ఖాతా (కొత్త బాగస్వామి గుడ్ విల్ కొరకు నగదు తీసుకువచ్చినందుకు)	Dr.	30,000	30,000
గుడ్ విల్ ఖాతా To ఆనంద్ మూలధనము ఖాతా „ భర్గవ మూలధనము ఖాతా (గుడిల పెంచుటకు)	Dr.	30,000	20,000 10,000
బాంకు ఖాతా To వతుర్వేది మూలధనము ఖాతా (కొత్త బాగస్వామి నగదు తీసుకువచ్చినందులకు)	Dr.	1,00,000	1,00,000
బాంకు ఖాతా To ఆనంద్ మూలధనము ఖాతా (అదనంగా తీసుకువచ్చిన మూలధనమునకు)	Dr.	16,400	16,400
భర్గవ మూలధనము ఖాతా To బాంకు ఖాతా (అదనంగా ఉన్న మూలధనాన్ని వాపసు తీసుకున్నందున)	Dr.	16,800	16,800

ఆనంద్ మూలధనము ఖాతా

Cr.

Dr.

	రూ.		రూ.
To విల్య (తేల్చినది)	2,00,000	By విల్య (b/f)	1,50,000
		.. లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా	13,600
		.. గుడ్విల్ ఖాతా	20,000
		.. బాంకు	16,400
	2,00,000		2,00,000
		.. తెచ్చిన విల్య	2,00,000

భాగ్యం మూలధనము ఖాతా

Cr.

Dr.

	రూ.		రూ.
To బాంకు ఖాతా	16,800	By విల్య (b/f)	1,00,000
.. తెచ్చిన విల్య	1,00,000	.. లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా	6,800
		.. గుడ్విల్ ఖాతా	10,000
	1,16,800		1,16,800
		.. తెచ్చిన విల్య	1,00,000

చతుర్వేది మూలధనము ఖాతా

Cr.

Dr.

	రూ.		రూ.
To తెచ్చిన విల్య	1,00,000	By బాంకు	1,00,000
	1,00,000		1,00,000
		.. తెచ్చిన విల్య	1,00,000

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
ఆనంద్ మూలధనము	2,00,000	స్టాంబు యంత్రాలు	36,000
భాగవ మూలధనము	1,00,000	నరుకు	2,49,400
చతుర్వేది మూలధనము	1,00,000	ఋణగ్రస్తులు	1,50,000
ఋణదాతలు	20,000	శ్రీ. సం. బాకీల	
		ఏర్పాటు	5,000
బాంకు ఓవరు (డ్రాఫ్టు)	20,400	నగదు	1,45,000
			10,000
	4,40,400		4,40,000

గమనిక : మూలధన సర్దుబాటుకు సంబంధించిన వర్కింగ్ 1/4 వ వంతు వాటాకు చతుర్వేది మూలధనం రూ.1,00,000. మిగతా మూలధనం : రూ. 3,00,000 లు (1 - 1/4 = 3/4) ఈ మొత్తాన్ని ఆనంద్ మరియు భాగవ కలిపి 2 : 1 నిష్పత్తిలో తీసుకురావాలి.

ఆనంద్ వాటా మూలధనం : రూ. 2,00,000

భాగవ వాటా మూలధనం : రూ. 1,00,000

14.11 సారాంశం

కొనసాగుతున్న భాగస్వామ్య సంస్థలోనికి ఒక కొత్త భాగస్థుడు చేరినపుడు, అతనికి సంస్థ బవిష్కృత్య లాభాల్లో వాటాను కోరే హక్కు వుంటుంది. అలాంటపుడు సంస్థ ఆస్తి అప్పులకు, సంచిత లాభనష్టాలకు మరియు గుడ్విల్ కు సంబంధించి కొన్ని సర్దుబాట్లు చేయవల్సి వుంటుంది. గుడ్విల్ ను సాధారణంగా సగటు లాభాల పద్ధతి లేదా అత్యధిక లాభాల పద్ధతి లేదా మూల ధనీ కరణ పద్ధతి ద్వారా విలువ కట్టడం జరుగుతుంది.

కొత్త భాగస్థుడు సంస్థలోనికి చేరినపుడు అతను కొంత మూలధనాన్ని, మరియు పాత భాగస్థులను సంతృప్తి చేయడానికి గుడ్విల్ రూపంలో కొంత మొత్తాన్ని చెల్లించడం జరుగుతుంది. సంస్థ ఫుస్తకాల్లో గుడ్విల్ అకౌంటింగ్ విధానాన్ని అనేక విధాలుగా చేస్తారు. ఎప్పుడైతే భాగస్వామ్య ఒప్పందంలో మార్పు వస్తుందో అప్పుడు భాగస్థుల నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తిని లెక్కి గట్టవాలి.

సంస్థలోనికి కొత్త భాగస్థుడు చేరినపుడు పాత భాగస్థులు వారి మూల ధనాలను ఒక్కొక్కరి కొత్త లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో సర్దుబాటు చేయవచ్చు. కొన్ని సందర్భాల్లో కొత్త భాగస్థునికి కొంత మొత్తం లాభాన్ని పూచీ యివ్వవచ్చు. చాలాసార్లు కొత్త భాగస్థుడు అకౌంటింగ్ సంవత్సరం మధ్యలో సంస్థలోనికి చేరుతుండవచ్చు. అలాంటపుడు భాగస్థుడు చేరడానికి ముందు లాభాన్ని వేరుగా లెక్కించి పాత భాగస్థులకు, చేరిన తర్వాత లాభాన్ని వేరుగా లెక్కిగట్టి అందరి భాగస్థులకు పంచవాలి.

1. చిట్టపద్దులు			రూ.	రూ.
i	పునర్మూల్యాంకన ఖాతా To యంత్రం ఖాతా To రావి బాకీల కొరకు ఏర్పాటు ఖాతా (యంత్రం మరియు ఋణగ్రస్తుల విలువలో తగ్గుదలకు)	Dr.	900	400 500
ii	భూమి, భవనాల ఖాతా To పునర్మూల్యాంకన ఖాతా (భూమి, భవనాల విలువలో పెరుగుదలకు)	Dr.	4,000	4,000
iii	పునర్మూల్యాంకనా ఖాతా To A మూలధనం ఖాతా To B మూలధనం ఖాతా (పునర్మూల్యాంకనా లాభాన్ని పంపిణీ చేసినందుకు)	Dr.	3,100	1,860 1,240
iv	బాంకు ఖాతా To C మూలధనం ఖాతా (తన వాటా మూలధనం వగదు రూపంలో తెచ్చినవ)	Dr.	5,000	5,000

Dr.		పునర్మూల్యాంకన ఖాతా	Cr.	
	రూ.		రూ.	
To యంత్రం ఖాతా	400	By భూమి, భవనాల ఖాతా	4,000	
.. రావి సహాయాత్మక బాకీల కొరకు ఏర్పాటు ఖాతా	500			
.. A మూల ధనం ఖాతా	1,860			
.. B మూల ధనం ఖాతా	1,240			
	4,000		4,000	

(b) A:B:C:6:5:3

వాలా = 1/8

మిగిలిన వాలా : 1 - 1/8 = 7/8 =

ఇప్పుడు,

A వాలా = 7/8 x 6/14 = 6/16

B వాలా = 7/8 x 5/14 = 5/16

C వాలా = 7/8 x 3/14 = 3/16

D వాలా = 1/8 = 2/16

కాబట్టి కొత్త లాభనష్టాల నిష్పత్తి = 6 : 5 : 3 : 2.

(c) వదలుకొన్న నిష్పత్తి, వాత నిష్పత్తి - కొత్త నిష్పత్తి

A, B ల వాత నిష్పత్తి = 3 : 2

A, B మరియు C ల కొత్త నిష్పత్తి : 8 : 7 : 5

A యొక్క వదలుకొన్న వాలా : 3/5 - 8/20 = 4/20

B యొక్క వదలుకొన్న వాలా : 2/5 - 7/20 = 1/20

వదలుకొన్న నిష్పత్తి : 4 : 1

3.

		రూ.	రూ.
(i)	లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా Dr. To ఆనంద్ మూలధనం ఖాతా .. ముఖేష్ మూలధనం ఖాతా (కనీస లాభాన్ని వాత భాగస్థులకు పంపిణీ చేసినందుకు)	10,000	5,000 5,000
(ii)	లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా Dr. To ఆనంద్ మూలధనం ఖాతా .. ముఖేష్ మూలధనం ఖాతా .. ముకుంద్ మూలధనం ఖాతా (మిగిలిన లాభాన్ని అందరి భాగస్థులకు కొత్త నిష్పత్తిలో (2 : 2 : 1) పంచినందుకు)	30,000	12,000 12,000 6,000

14.13 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

1. గుడ్ విత్ సు విలువ కట్టే వివిధ పద్ధతులను గూర్చి వ్రాయుము.
2. గుడ్ విత్ అకౌంటింగ్ విధానంలో ఉన్న పద్ధతులేవి.

II కింది వాటికి ఒక్కొక్కదానికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

1. కొత్త భాగస్థుడు చేరడానికి ముందు సంస్థ ఆస్తి ఆస్తులను ఎందుకు తిరిగి విలువ కట్టాలి ?
2. 'ప్రీమియం పద్ధతి' లో గుడ్ విత్ సు ఏ విధంగా లెక్కి కడతావు ?
3. కొత్త భాగస్థుడు చేరినప్పుడు కొత్త లాభ నష్టాల విషయాలను ఏవిధంగా లెక్కి కడతావు ?
4. కొత్త భాగస్థుడు చేరినప్పుడు మూలధన ఖాతాలను ఎలా సర్దుబాటు చేస్తావు.

అభ్యాసాలు

1. లాభనష్టాలను వరుసగా 3/5, 2/5 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ ఆశీని, భరణిలు భాగస్వామ్యములో ఉన్నారు. వారి మూలధన నిధులు వరుసగా రూ.1,00,000 రూ.75,000 లు. భవిష్యత్ లాభాలలో 1/3 వాటాకు వారు కార్తీక్ సు చేరుకొనుటకు నిశ్చయించారు. కార్తీక్ రూ.1,00,000 తీసుకువచ్చాడు. అతడు గుడ్ విత్ కై యింక ఏమీ తీసుకురాలేని స్థితిలో ఉండుటవలన సంస్థ పుస్తకంలో గుడ్ విత్ ఖాతాను రూ.75,000 లకు తెరచుటకు అంగీకరించబడినది.

చిట్టాపద్ధతులను యిచ్చి, భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను చూపుము.

భవిష్యత్తులో లాభాలను ఎట్లు పంచుకొందురో నిష్పత్తిని కనుగొనుము.

జవాబు : మూలధనాలు : ఆశీని రూ. 1,45,000, భరణి రూ. 1,50,000

కార్తీక్ రూ. 1,00,000 నిష్పత్తి (6 : 4 : 5)

2. రాధ, రమణిలు ఒక సంస్థలో భాగస్థులు. డిసెంబరు 31, 1985 న వారి ఆస్తి ఆస్తుల పట్టి యిలా ఉంది :

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
రాధ మూలధనము	30,000	బాంకులో నగదు	10,000
రాణి మూలధనము	20,000	వివిధ ఋణగ్రాహకులు	32,000
రిజర్వు నిధి	8,000	వరుకు	25,000
ఋణదాతలు	35,000	ఫర్నిచర్	11,000
చెల్లించవలసిన ఖర్చులు	5,000	ప్లాంటు, యంత్రాలు	20,000
	98,000		98,000

- వి. సంశయాత్మక బాకీలకై రూ. 6,000 ఏర్పాటు చేయాలి.
- బి. పుస్తకాలలో అగుపించని వెట్టుబడులు రూ. 8,000 ఉన్నాయి.
- సి. ఫర్నిచరును రూ. 8,000 లకు తగ్గిస్తూ తరుగుదల కట్టాలి.
- డి. రజని మూలధనముగా రూ. 20,000 గుడ్ విల్ గా రూ. 20,000 లు (వార భాగస్థులు దీనిని వాడుకున్నారు) తీసుకురావాలి.

చిట్టా పద్దులను, అవసరమైన ఆవర్ణా శాతాలను యిచ్చి, భాగస్థుని ప్రవేశము తరువాత ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయుము.

జవాబు : సప్తము రూ. 1,000 ; ఆస్తి అప్పుల పట్టి రూ. 1,17,000)

3. ఆత్మారాం, రాజారాం లాభనష్టాలను 3 : 2 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ భాగస్థులుగా ఉన్నారు. వారు ధరణీరాంను చేర్చుకొనుటకు నిశ్చయించారు. అతడు మూలధనముగా రూ. 80,000 గుడ్ విల్ గా రూ. 20,000 తీసుకురావాలి. వారి నూతన లాభనష్టాల నిష్పత్తి 2 : 2 : 1. భాగస్థుని ప్రవేశము ముందు వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది :

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
మూలధనము : ఆత్మారాం	80,000	గుడ్ విల్	25,000
రాజారాం	80,000	స్టాంబు యంత్రాలు	1,55,000
సాధారణ రిజర్వు	40,000	ఋణగ్రాహులు	20,000
వివిధ ఋణదాతలు	20,000	బాంకులో నగదు	20,000
	2,20,000		2,20,000

గుడ్ విల్ శాతా పుస్తకాలలో రూ. 60,000 లకు చూపుటకు వారు అంగీకరించారు.

చిట్టాపద్దులను, అవసరమైన ఆవర్ణా శాతాలను యిచ్చి, ధరణీరాం ప్రవేశము తరువాత ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేయుము.

జవాబు : ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 3,55,000

4. అమర్, ఆక్సర్ లు 2 : 1 నిష్పత్తిలో లాభాలను పంచుకొంటూ భాగస్వామ్యములో ఉన్నారు. జనవరి, 1, 1985 న వారు ఆంధోనీను బివిన్యత్ లాభాలలో 1/6 వాటాకు చేర్చుకొనుటకు నిశ్చయించారు. ఆంధోనీ మూలధనముగా రూ. 1,00,000, గుడ్ విల్ గా రూ. 8,000 తీసుకురావాలి. ఆంధోనీ ప్రవేశము తరువాత, అమర్, ఆక్సర్ లు లాభాలను సమానముగా పంచుకొనుటకు నిశ్చయించారు. డిసెంబరు 31, 1984 న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	అప్పులు	రూ.
మూలధనము : అమర్	1,25,000	సగదు	10,000
అక్కర్	75,000	సరుకు	1,00,000
ఋణదాతలు	80,000	ఋణగ్రస్తులు	64,000
చెల్లింపు హండలు	20,000	యంత్రాలు	50,000
		ఫర్నిచరు	76,000
	3,00,000		3,00,000

ప్రవేశము కొరకు ఈ దిగువ సర్దుబాటులకు అంగీకారము కుదిరింది.

ఎ. సరుకు, యంత్రాలు, ఫర్నిచరులను వరుసగా రూ. 1,10,000, రూ. 40,000, రూ. 70,000 లుగా తీసుకోవాలి.

బి. సంకయాత్మక బాకీలకై రూ. 3,000 ఏర్పాటు చేయాలి.

ఈ సర్దుబాటులపై వచ్చే వచ్చాన్నంతటినీ అమర్ భరించుటకు అంగీకరించాడు.

డిసెంబరు 31, 1985 తో ఆపమైన సంవత్సరమునకు సంస్థ రూ. 2,40,000 లాభాలను గడించింది. వారి సొంత వాడకాలు వరుసగా రూ. 80,000, 80,000, 20,000 లు.

జనవరి 1, 1985 నాటి సర్దుబాటులకు చిట్టా సర్దుబాటు వ్రాసి, బాగస్టుల మూలధన ఖాతాలు యిమ్ము, మొత్తం లాభమంతా సగదు రూపంలో ఉంచని బావింది 31 డిసెంబరు 85 నాటి సంస్థ ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయుము.

జవాబు : మూలధనం : అమర్ రూ. 1,48,000, అక్కర్ రూ. 91,000, ఆంఫోవి రూ. 1,20,000, ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 4,59,000).

5. డిసెంబరు 31, 1985 న "అరుణ మరియు కుమార్తెల" ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	అప్పులు	రూ.
మూలధనము : అరుణ	21,700	గుడ్ విత్	11,900
కరుణ	16,600	భవనాలు	19,500
వరుణ	9,000	ఫర్నిచర్	2,400
ఋణదాతలు	9,300	సరుకు	11,000
		ఋణగ్రస్తులు	11,800
	56,600		56,600

1. తరుణ మూలధనముగా రూ. 15,000, సుడ్ విక్ రూ. 5,000 తీసుకొనాలి.
2. సుడ్ విక్ ఖాతా పుస్తకాలలో ఉండకూడదు.
3. వరుకు, ఋణగ్రస్తులను వరుసగా రూ. 1140, రూ. 540 ల తక్కువగా తీసుకోవాలి. భవనాలను రూ. 7,500 లతో పెంచాలి.
4. సంస్థ మొత్తం మూలధనం రూ. 40,000 ఉండాలి. ఎక్కువ ఉన్న మొత్తాలను కరెంటు ఖాతాలకు మళ్ళిస్తూ తక్కువ ఉన్న మొత్తాలకు వగదు తీసుకు వచ్చారని ఊహించుకుంటూ, మూలధనం ఖాతాల నిర్వహణను సవరించాలి.

ఆవరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలు వ్రాసి, ఆస్తి ఆప్పుల వట్టి తయారుచేయుము.

జవాబు : ఆస్తి ఆప్పుల వట్టి మొత్తము రూ. 66,880.

6. 3 : 1 నిష్పత్తిలో లాభసమ్మేలను పంచుకుంటూ శివ, విష్ణులు ఒక భాగస్వామ్య వ్యాపారాన్ని నడుపుతున్నారు. 31-12-1989 న వారి ఆస్తి ఆప్పుల వట్టి కింది విధంగా వున్నది.

ఆప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	33,200	భాంకులో వగదు	18,000
మూలధన ఖాతాలు		వసూలు బిల్లులు	2,400
శివ : 24,000		ఋణగ్రస్తులు	12,800
విష్ణు : <u>12,800</u>	36,800	వరుకు	16,000
		వర్షీవర్	800
		భవనాలు	20,000
	<u>70,000</u>		<u>70,000</u>

1-1-1990 న వారు బ్రహ్మను యీ దిగువ షరతులకు లోబడి భాగస్థునిగా చేర్చుకొన్నారు.

- i) బ్రహ్మ లాభాల్లో 1/5 వ పంతు కొరకు రూ. 5,000 లను మూలధనంగా తేవాలి.
- ii) వరుకు మరియు వర్షీవర్ ను 10% తగ్గించాలి.
- iii) రావి బాకీల విధి కొరకు ఋణగ్రస్తులపై 5% మరియు వసూలు బిల్లులపై 5% తగ్గింపును అనుమతించవలె.
- iv) భవనాల విలువను 20% పెంచవలె.
- v) రూ. 800లను సంస్థ చెల్లించవల్సిన బాధ్యతగా లెక్కలోనికి తీసుకోవలె.
- vi) ఋణదాతలలో కల్పిస్తున్న రూ. 400 ల అంశాన్ని చెల్లించనవసరంలేదు.

తయారు చేయండి.

జవాబు ధృవపూర్ణంకన ఖాతాలాభం. రూ. 1,280 ; ఆస్తి ఆస్తుల పట్టి మొత్తం : రూ. 79,560.

7. A, B లు లాభాంశు 3 : 2 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటూ ఒక భాగస్వామ్య సంస్థలో భాగస్థులుగా వున్నారు. 31-12-1986 వ వారి ఆస్తి ఆస్తుల పట్టి క్రింది విధంగా వున్నది.

ఆస్తులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
మూలధనాలు :		భవనాలు	20,000
A : 30,000		యంత్రాలు	16,000
B : 20,000	50,000	ఫర్నిచర్	6,000
సాధారణ రిజర్వు	10,000	ఋణగ్రస్తుడు	21,200
ఋణదాతలు	12,000	శ్రీ. రిజర్వు	1,200
చెల్లింపు బిల్లులు	6,000	పరుకు	10,000
లాభసమ్మేల ఖాతా	2,000	బాంకులో పగడు	8,000
	<u>80,000</u>		<u>80,000</u>

1-1-1987 వ 'C' ని భాగస్థునిగా చేర్చుకుంటూ అతనికి భవిష్యత్తు లాభాల్లో 1/3 వ వంతు యివ్వడానికి నిర్ణయించారు. ఇంకా అతని ప్రవేశంతో యీ దిగువ పట్టిబాట్లు చేయవలెను.

- i) భవనాలను రూ. 40,000 ల గా విలువ కట్టాలి.
- ii) యంత్రాల విలువను 10% తగ్గించాలి.
- iii) రాని భాకీల నిధి రూ. 1,600 లుగా అంచనా వేశారు.
- iv) సంస్థ యొక్క గుడ్ విల్ రూ. 30,000 లుగా విలువ కట్టారు.
- v) తన వాటా గుడ్ విల్ ను పగడు రూపంలో తేవాలి.
- vi) మూలధనం ఆధారంతో కొత్త నిష్పత్తి కనుగుణంగా హిత భాగస్థుల మూలధనాంశు సర్దుబాటు చేయవలెను.
- vii) 'C' ప్రవేశంతో A, B లు సమాన భాగస్థులవుతారు.
- viii) 'C' తన మూలధనం క్రింద పగడు రూపంలో రూ. 6,000, భవనాలు రూ. 8,000 ల విలువ కలవి తీసుక వస్తాడు.

గమనిక : గుడ్ విల్ ను వరలుకొన్న నిష్పత్తిలో (4 : 1) పంచవలె. అవసరమైన చిట్టాపర్చులు వ్రాసి, మూలధన ఖాతాంశు, ఆస్తి ఆస్తుల పట్టిని తయారు చేయుము.

జవాబు : లాభం రూ. 20,000 ; ఆస్తి ఆస్తుల పట్టి రూ. 1,08,000

Gupta, R. L. and Radha Swamy, M.,	: Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.
Jain, S. P. and Narang, K. L.	: Advanced Accountancy, Kalyani Publishers, New Delhi & Ludhiana.
Maheshwari, S. N.	: Advanced Accountancy, Vikas Publishing House, New Delhi.

14.16 పదకోశం

సంచిత లాభనష్టాలు	: సంపాదించిన లాభనష్టాలు సంచితం చేయబడినవి.
ఆస్తి అప్పులను సర్దుబాటు చేయుట	: ఆస్తులను, అప్పులను వాటి నిజమైన విలువలతో సర్దుబాటు చేయుట.
గుడ్ విత్	: భవిష్యత్తులో అంచనా వేసిన ఆత్యధిక లాభం (సమృద్ధి) విలువ.
లబ్ధి నిష్పత్తి	: కొత్త వాత నిష్పత్తి మధ్య గల తేడా.
కొత్త భాగస్థుడు	: కొనసాగుతున్న భాగస్వామ్యంలోనికి చేర్చుకున్న వ్యక్తి.
వాత భాగస్థులు	: కొత్త భాగస్థుడు చేరకముందు కొనసాగుతున్న భాగస్థులు.
పునర్మూల్యాంకనా ఖాతా	: కొత్త భాగస్థుడు చేరినపుడు సంస్థ ఆస్తి అప్పుల విలువలలో హెచ్చు తగ్గులను లెక్కలోకి తీసుకుంటూ తయారుచేసే ఖాతా.
వదలుకొన్న నిష్పత్తి	: ఏ మేరకు వాత భాగస్థులు తమ వాటాలను వదలుకోవడానికి అంగీకరిస్తారో ఆ నిష్పత్తి.

విషయక్రమం

- 15.0 ఉద్దేశాలు
- 15.1 పరిచయం
- 15.2 ఆస్తి అప్పుల పునర్మూల్యాంకనం
- 15.3 సంచిత లాభనష్టాల సర్దుబాటు
- 15.4 గుడ్ విల్ సర్దుబాటు
- 15.5 మిగిలిన భాగస్థుల లబ్ధి నివృత్తిని లెక్కించుట
- 15.6 విరమణ చెందే లేదా మరణించిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని కనుగొనడం
- 15.7 వ్యాపారాన్ని కొనసాగించే భాగస్థుల మూలధనాల సర్దుబాటు
- 15.8 విరమణ చెందే లేదా మరణించిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని చెల్లించే విధానం
- 15.9 సారాంశం
- 15.10 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 15.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 15.12 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు
- 15.13 పదకోశం

15.0 ఉద్దేశాలు

భాగస్వామ్య సంస్థలోని భాగస్థుడు విరమణచెందిన లేక మరణించిన సదర్బంలో ఖాతాలను పరిష్కరించే విధానాన్ని ఈ భాగంలో తెలియజేయడమై వది.

ఈ భాగాన్ని అధ్యయనం చేశాక, మీరు :

- భాగస్వామ్య ఒప్పందం ప్రకారం ఆస్తి అప్పులను సర్దుబాటు చేయ గలగాలి.
- భాగస్థుడి విరమణ లేదా మరణం తర్వాత ప్రయోజనం పొందే మిగిలిన భాగస్థుల మధ్య నివృత్తిని కనుక్కోగలగాలి
- విరమణ చెందిన లేదా మరణించిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని కనుక్కో గలగాలి
- వ్యాపారాన్ని కొనసాగించే భాగస్థుల మూల ధనాలను సర్దుబాటు చేయగలగాలి.

15.1 పరిచయం

ఒక్కొక్కప్పుడు సంస్థలోని భాగస్థుడు వ్యక్తిగత కారణములకైనా, వ్యాపార కారణాలచేతనైనా, విరమణచేయ నిశ్చయించవచ్చు. భాగస్వామ్య చట్ట ప్రకారము ఈ దిగువ మూడు పద్ధతుల ప్రకారము అతడు విరమణ చేయవచ్చును.

- ఎ. మిగిలిన అందరు భాగస్థులు అందుకు అంగీకరిస్తే, సంస్థనుండి అతడు విరమణ చేయవచ్చును.
- బి. భాగస్థుల మధ్య అందుకు స్పష్టమైన ఒడంబడిక ఉంటే, భాగస్థుడు ఆ విధంగా విరమణ చేయవచ్చును.
- సి. స్వేచ్ఛాభాగస్వామ్యమైతే, సంస్థ నుండి విరమణ చేయాలనే తన కోరికను యితరులకు వ్రాత పూర్వకంగా తెలియచేసి, విరమణ చేయవచ్చును.

భాగస్థుని విరమణ తన స్వేచ్ఛ ప్రకారమైతే, సంస్థ నుండి అతని నిష్క్రమణ, అతను భాగస్వామ్యములో ఉండగా మరణిస్తే, తప్పనిసరి అవుతుంది.

మరణించిన భాగస్థునికి ఎంత మొత్తము యివ్వాలో అది ఏ విధంగా వెల్లించాలో తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. మనము 14వ భాగంలో కొత్త భాగస్థుని చేర్చుకొనేముందు కొన్ని సర్దుబాటులు చేయాలని తెలుసుకొన్నాము. అదే విధంగా విరమణ చేసిన / మరణించిన భాగస్థునికి యివ్వవలసిన మొత్తాన్ని తెలుసుకొనేటందుకు కూడా సంచిత లాభాలకు, గుడ్విల్ కు, అస్తులు, బాధ్యతలకు సంబంధించి సర్దుబాట్లు చేయవలసి ఉంటుంది. యిప్పుడు మనము ఏ సర్దుబాట్లు అవసరమో తెలుసుకుందాము.

15.2 ఆస్తుల, అప్పుల పునర్మూల్యాంకనం

భాగస్థుని ప్రవేశము సమయంలో చేసినట్లుగానే, విరమణ/మరణము సమయంలో కూడా ఆస్తులను, అప్పులను పునర్మూల్యాంకనము చేస్తారు. అయితే పునర్మూల్యాంకనము వలన కలిగే నికరనష్టాన్ని లేదా లాభాన్ని అందరు భాగస్థులకు, అంటే విరమణ చేయుచున్న/మరణించిన భాగస్వామిలో సహా, పంపిణీ చేస్తారు.

15.3 సంచిత లాభనష్టాల సర్దుబాటు

పంపిణీ చేయకుండా ఉన్న లాభాలు/నష్టాలు, విరమణ చేయుచున్న లేదా మరణించిన భాగస్వామిలో సహా, అందరి భాగస్వాములవిను. అందువలన వారికి యివ్వవలసిన మొత్తాన్ని తెలుసుకొనేటందుకు, అట్టి సంచితమైన లాభనష్టాలను అందరు భాగస్వాములకూ పంచాలి. యిక్కడ అవలంబించవలసిన పద్ధతి మనము యిదివరలో భాగస్థుని ప్రవేశ సందర్భంలో తెలుసుకొన్నట్లువంటేవే. అయితే మిగిలిన భాగస్థులు, వారి మధ్య లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో తేడా ఏమీ లేకుండా, వ్యాపారాన్ని కొనసాగించుటకు నిశ్చయించినట్లయితే, సంచితమైన లాభనష్టాలను అందరు భాగస్థులకు కాకుండా కేవలం విరమణ చేయుచున్న/మరణించిన భాగస్థుని పంచవచ్చును.

4. గుడ్విల్ సర్దుబాటు

గుడ్విల్ పే 14వ భాగంలో వివరించిన విధంగానే అంటే సగటు లాభాలపద్ధతి, అత్యధిక లాభాల పద్ధతి, మూలధనీకరణ పద్ధతుల ప్రకారమే విలువ కడతారు.

విరమణ చేయుచున్న/మరణించిన భాగస్వామికి కూడా సంస్థ గుడ్విల్ లో భాగము ఉంటుంది. దానిని అతనికి ఈ విధంగా క్రెడిటు చేస్తారు :

ఎ. పుస్తకాలలో గుడ్విల్ ఖాతా లేకపోతే, దానిని పూర్తి విలువకు తెరువవలసి ఉంటే ఈ దిగువ చిట్టా పద్ధతును వ్రాస్తారు.

గుడ్విల్ ఖాతా

Dr. (దాని పూర్తి విలువకు)

To అందరు భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు (వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో)

బి. పుస్తకాలలో గుడ్విల్ యిదివరకే ఉండియుండి దాని విలువ పూర్తి విలువకు తక్కువగా ఉంటే :

పుస్తకాలలో గుడ్విల్ మొత్తము దాని పూర్తి విలువ కంటే తక్కువ ఉన్నప్పుడు ఆ తేడా మొత్తాన్ని లెక్కించి పైన (ఎ) లో చూపించిన చిట్టా పద్ధతు ఆ తేడా మొత్తానికి వ్రాస్తారు.

సి. పుస్తకాలలో గుడ్విల్ ఖాతా యిదివరలోనే ఉండి దాని విలువ పూర్తి విలువకంటే ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు.

అట్టి పరిస్థితులలో తేడా మొత్తాన్ని లెక్కించి ఈ దిగువ చిట్టా పద్ధతు తేడా మొత్తానికి వ్రాస్తారు.

అందరు భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు

Dr. (వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో)

To గుడ్విల్ ఖాతా

(తేడా మొత్తానికి)

పై (ఎ) (బి) మరియు (సి) పరిస్థితుల్లో గుడ్ విత్ ఫాతాను దాని పూర్తి విలువను తీసుకురావడం జరిగింది. ఆయితో వ్యాపారాన్ని కొనసాగిస్తున్న భాగస్వాములు ఆ గుడ్ విత్ ఫాతాను రద్దుచేసి, ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో చూపించకుండా ఉండేటందుకు నిశ్చయించవచ్చు. ఆ ఫాతాను రద్దుచేయుటకు అదనంగా ఈ దిగువ చిట్టాపద్దు అవసరమౌతుంది.

కొనసాగిస్తున్న భాగస్థుల మూలధన ఫాతాలు Dr. (వారి సవరించబడిన నిష్పత్తిలో)

To గుడ్ విత్ ఫాతా

ఇ. గుడ్ విత్ ఫాతాను విరమణచేసిన/మరణించిన భాగస్వామికి చెందవలసిన వాటాకు మాత్రమే తెరువవలసినట్టి

ఒక్కొక్కప్పుడు పూర్తి విలువకు కాకుండా, కేవలం విరమణచేసిన / మరణించిన భాగస్వామికి చెందవలసిన వాటా మొత్తానికి మాత్రమే తెరువవచ్చును. ఈ దిగువ పద్దు అవసరమవుతుంది.

గుడ్ విత్ ఫాతా Dr. (విరమణచేసిన/మరణించిన భాగస్వామి వాటా మేరకు)

To విరమణచేసిన / మరణించిన భాగస్థుని మూలధన ఫాతా.

ఆ తదుపరి గుడ్ విత్ ఫాతా, రద్దుచేయదలిస్తే ఈ దిగువ చిట్టాపద్దు అవసరమవుతుంది.

కొనసాగుతున్న భాగస్థుల మూలధన ఫాతాలు Dr. (భాగస్థుల లబ్ధి నిష్పత్తిలో)

To గుడ్ విత్ ఫాతా.

ఈ విధానం హిత భాగస్థుల మధ్య లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో మార్పు తేనప్పుడు మాత్రమే వర్తిస్తుంది.

15.5 మిగిలిన భాగస్థుల లబ్ధి నిష్పత్తిని లెక్కించుట

సాధారణంగా ఎవరైనా ఒక భాగస్థుడు సంస్థ నుండి మరణించినా/విరమణచేసినా మిగిలిన భాగస్థులు ఆ వ్యాపారాన్ని కొనసాగించి లాభనష్టాలను వారి మధ్యనున్న లాభాల నిష్పత్తిలో పంచుకొంటారు. అంటే వారు విరమణచేసిన/మరణించిన భాగస్థుని లాభనష్టాల భాగాన్ని వారి యిదివరకు నిష్పత్తిలో లబ్ధి పొందుతారు. అయితే ఒక్కొక్కప్పుడు కొనసాగిస్తున్న భాగస్థుల క్రొత్త నిష్పత్తిని యివ్వవచ్చు. అప్పుడు వారికి క్రొత్తగా వచ్చే భాగాన్నుండి యిదివరకు లబ్ధించే భాగం తీస్తే వారు పొందిన లబ్ధి తెలుస్తుంది. ఈ లబ్ధి నిష్పత్తిని లెక్కించే అవసరం ఉంది ఎందుకంటే మరణించిన / విరమణచేసినత భాగస్థునికి యివ్వవలసిన ప్రతిఫలాన్ని కొనసాగిస్తున్న భాగస్థులు ఈ లబ్ధి నిష్పత్తిలో వెల్లించాలి. యిది మనం భాగస్థుని ప్రవేశం గురించి 14వ భాగంలో తెలుసుకొన్న 'పదలుకొన్న నిష్పత్తికే' వ్యతిరేకం.

15.6 విరమణ చేందే లేదా మరణించిన భాగస్వామికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని కనుగొనడం

విరమణచేసిన / మరణించిన భాగస్వామికి చెల్లించవలసిన మొత్తము ఈ దిగువ అంశములతో కూడి ఉంటుంది.

- i. మూలధన ఫాతా విల్య
- ii. విరమణచేసిన/మరణించిన తేదీవరకు మూలధనముపై వడ్డీ, జీతం, ఏమైనా ఉంటే.
- iii. సంచిత లాభనష్టాలలో భాగం.
- iv. పునర్మూల్యాంకనముపై వచ్చిన లాభనష్టాలలో వాటా.
- v. గుడ్ విత్ లో వాటా.
- vi. యిదివరలో ముగింపు లెక్కలు తయారుచేసినప్పటినుండి విరమణచేసిన/మరణించిన తేదీవరకు జరిగిన కాలంలో వచ్చిన లాభనష్టాలలో వాటా.

పంచుకొనేముందు ఒడంబడికను ఒకసారి చూడటం మంచిది.

పైన లెక్కించిన స్థూల మొత్తమునుండి, భాగస్థుని సొంత వాడకాలను, దానిపై అతడు చెల్లించవలసిన వడ్డీ ఏమైనా చెల్లించవలసి ఉంటే ఆ వడ్డీ మొత్తాన్ని తీసేవేయాలి. అట్లు తీసేవేయగా వచ్చిన మొత్తము విరమణచేసిన/మరణించిన భాగస్థునికి చెల్లించవలసిన మొత్తమై ఉంటుంది.

అవగాహన ప్రశ్న - 1

a) లబ్ధి నిష్పత్తి అంటే ఏమిటి?

---

b) విరమణ చెందిన లేదా మరణించిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని ఎలా కనుక్కుంటావు?

15.7 వ్యాపారాన్ని కొనసాగించే భాగస్థుల మూలధనాల సర్దుబాటు

ఒక్కొక్కప్పుడు కొనసాగిస్తున్న భాగస్థులు తమ మూలధనాల నిల్వలను క్రొత్త లాభనష్టాల నిష్పత్తి ప్రకారము సర్దుబాటు చేసుకొనుటకు నిశ్చయించవచ్చు. మొత్తము అందరి భాగస్థుల మూలధనాలను కూడగా వచ్చిన మొత్తాన్ని సంస్థ మూలధనంగా తీసుకొని, ప్రతీ భాగస్థుడు ఎంత మూలధనాన్ని ఉంచాలో క్రొత్త లాభనష్టాల నిష్పత్తి ప్రకారము లెక్కించాలి. (a) ఆ విధంగా లెక్కించిన మొత్తము ప్రస్తుత నిల్వకంటే తక్కువ ఉన్నట్లయితే, ఆ లేదా మొత్తాన్ని అతనికి వాపసు చేస్తారు లేదా అతని కరెంటు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. (b) లేదా ఆ విధంగా లెక్కించిన మొత్తము ప్రస్తుత నిల్వకంటే ఎక్కువగా ఉన్నట్లయితే, లేదా మొత్తాన్ని తీసుకురమ్మనమని ఆ భాగస్థుని కోరతారు. లేదా అతని కరెంటు ఖాతాకు డెబిటుచేసి మూలధన ఖాతాకు క్రెడిటు చేస్తారు.

15.8 విరమణ చెందే లేదా/మరణించిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని చెల్లించే విధానం

విరమణచేసిన / మరణించిన భాగస్థునికి ఈ దిగువ పద్ధతుల ప్రకారము చెల్లిస్తారు :

a) ఒకే మొత్తం చెల్లింపు

యివ్వవలసిన మొత్తాన్నంతా విరమణచేసిన భాగస్థునికి లేదా మరణించిన భాగస్థుని వారసులకు ఒకేసారి చెల్లించవచ్చు. దీనికి కొవలసిన ధనాన్ని బాంకు నుండి అప్పుగా సేకరించవచ్చు లేదా ఉమ్మడి భీమాపాలన ఉండే భాగస్థులలో ఒకరు మరణించినపుడు పాలనపై వచ్చే మొత్తం ఉపకరిస్తుంది. అయితే హతాతుగా పెద్ద మొత్తాలను చెల్లించడం కష్టం అందువలన సాధారణంగా ఈ పద్ధతిని వాటించారు.

b) వాయిదాల పద్ధతి

ఏదైనా ఒక వర్షాన్ని ఎంచుకోవేముందు దానికే సంబంధించిన నిబంధనలేమైనా ఉన్నాయోమో ఒకసారి భాగస్థుల ఒడంబడికను విచారించడం మంచిది.

ఈ దిగువ ఉదాహరణలుపై సర్దుబాటులను విశదపరుస్తాయి.

ఉదాహరణ : 1

అజిత్, బిస్వాస్ మరియు చట్టర్జీ లాభాలను సమానంగా పంచుకొంటూ ఒక సంస్థలో భాగస్థులుగా ఉన్నారు. డిశంబరు 31, 1985 న వారి ఆస్తి అప్పుల వట్టి యిలా ఉంది.

	రూ.		రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	16,900	బాంకులో నగదు	3,000
పెట్టుబడుల నిధి :	1,200	ఋణగ్రస్తులు	12,000
అజిత్ మూలధనము	30,000	తీ.సం.బాకీలకూ ఏర్పాటు	800
బిస్వాస్ మూలధనము	20,000	సరుకు	10,000
చట్టర్జీ మూలధనము	20,000	పెట్టుబడులు (కొస్పాధరకు)	5,000
		ఆస్తులు	20,000
		గుడ్ విత్	38,900
	88,100		88,100

జనవరి 31, 1986 చట్టర్జీ విరమణచేయ నిశ్చయించాడు. భాగస్వామ్య ఒడంబడిక ప్రకారము (i) గుడ్ విత్ విలువ గత 3 సంవత్సరాల సగటు లాభాల యొక్క 2 సంవత్సరాల కొనుగోలుగా తీసుకోవాలి. (ii) విరమణ తేదీ వరకు లాభాలను గత మూడు సంవత్సరాల లాభాల సగటు ప్రాతిపదికపై లెక్కించాలి.

ఆస్తిని రూ. 30,000 లు గానూ, పెట్టుబడులను రూ. 4,700 గానూ, అందరు ఋణగ్రస్తులు చెల్లించువారే గనుక, సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటుకు అవసరం లేదని అంగీకరించారు.

గత మూడు సంవత్సరాల లాభాలు యిలా ఉన్నాయి.

1985 - రూ.12,000; 1984 - రూ.10,500; 1983 - రూ.9,000.

చిట్టా పద్దులు వ్రాసి, విరమణ చేసిన భాగస్థుని ఖాతాను, చట్టర్జీ విరమణ తరువాత ఆస్తి అప్పుల వట్టిని చూపుము.

జవాబు

		రూ.	రూ.
అజిత్ మూలధనము ఖాతా	Dr.	5,967	
బిస్వాస్ మూలధనము ఖాతా	Dr.	5,967	
చట్టర్జీ మూలధనము ఖాతా	Dr.	5,966	
To గుడ్ విత్ ఖాతా			17,900
(గుడ్ విత్ ఖాతా నిల్వను దాని విలువకు తగ్గించుట)			

To చట్ట మూలధనము ఖాతా (ఒక నెలకు చట్ట యొక్క లాభానికి గాను)				
ఆస్తి ఖాతా	Dr.	10,000		
సంశయాత్మక బాకీలకై నిర్వాహు ఖాతా	Dr.	800		
పెట్టుబడుల నిధి ఖాతా	Dr.	900		
To లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా (ఆ అంశాలను పునర్మూల్యాంకనము చేసినందులకు)				11,700
లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా	Dr.	11,700		
To అజిత్ మూలధనము ఖాతా				3,900
" దిప్యన్ మూలధనము ఖాతా				3,900
" చట్ట మూలధనము ఖాతా				3,900
(పునర్మూల్యాంకన లాభాన్ని మళ్ళించుటకు)				
చట్ట మూలధనము ఖాతా	Dr.	18,226		
To చట్ట అప్పు ఖాతా (చట్టకు యివ్వవలసిన మొత్తాన్ని అతని అప్పు ఖాతాకు మళ్ళించుటకు)				18,226

Dr.		చట్ట మూలధనము ఖాతా		Cr
To గుడ్ విత్ ఖాతా	రూ. 5,966	By నిల్వ		రూ. 20,000
" చట్ట అప్పు ఖాతా	18,226	" లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా		3,900
		" లాభనష్టాల ఖాతా		292
	24,192			24,192

జనవరి 31, 1986 నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

ఆస్తులు	రూ.	ఆస్తులు		రూ.
అజిత్ మూలధనము	27,933	గుడ్ విత్		21,000
దిప్యన్ మూలధనము	17,933	ఆస్తి		30,000
చట్ట అప్పు ఖాతా	18,226	పెట్టుబడులు	5,000	
వివిధ ఋణదాతలు	16,900	శ్రీ.పెట్టుబడుల నిధి	300	4,700
		సరుకు		10,000
		వివిధ ఋణగ్రస్తులు		12,000
		బాంకులో నగదు		3,000
		లాభనష్టాల సర్దుబాటు ఖాతా		292
	80,992			80,992

నగలు లాభము = $12,000 + 10,500 + 9,000 = 31,500 = \text{రూ.}10,500$

$\frac{3}{3}$

గుడ్ విల్ = $2 \times \text{రూ.}10,500 = \text{రూ.}21,000$

ఒక నెలకు లాభము = $\frac{10,500}{12} = \text{రూ.}875$

$\frac{12}{3}$

లాభంలో ఫట్టీ భాగము = $\frac{875}{3} = \text{రూ.}292$

$\frac{3}{3}$

ఉదాహరణ - 2

P, Q, R లు లాభనష్టాలను సమానంగా పంచుకొంటున్నారు. 1.1.1986వ P విరమణ చెందాడు. ఆ రోజున సంస్థ ఆస్తి అప్పుల పట్టి కింది విధంగా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
మూలధనాలు :		భూమి, భవనాలు	8,400
P 16,000		స్టాంబు, యంత్రాలు	13,960
Q 13,600		ఋణగ్రస్తులు	17,830
R 15,600	45,200	పెట్టుబడులు	16,000
		నగదు	14,860
రిజర్వువిధి	12,000		
ఋణదాతలు	13,850		
	71,050		71,050

విరమణ సందర్భంగా సంస్థ ఆస్తులను కింది విధంగా పునర్వ్యూహాంకనం చేయదలిచారు.

భూమి, భవనాలు	రూ.11,600
స్టాంబు, యంత్రాలు	రూ.13,128
పెట్టుబడులు	రూ.16,800

గుడ్ విల్ ను రూ.19,200 గా విలువ కట్టడమైంది. P ఖాతాను రూ.16,800 ల పెట్టుబడులను ఇచ్చి పరిష్కారం చేసుకోవడమై నది. దీనికి గాను Q అదనంగా రూ.8,000 నగదును వ్యాపారంలోకి తెచ్చాడు.

పునర్వ్యూహాంకన ఖాతా, భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను, సవరించిన ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయండి. గుడ్ విల్ ను పుస్తకాలలో సృష్టించలేదని భావించండి.

జవాబు

Dr.	పునర్వ్యూహాంకన ఖాతా		Cr.
	రూ.		రూ.
To స్టాంబు, యంత్రాలు	832	By భూమి, భవనాలు	3,200
" పునర్వ్యూహాంకన లాభం :		" పెట్టుబడులు	800
P 1056			
Q 1056			
R 1056	3,168		
	4,000		4,000

Dr.				Cr.			
	P	Q	R		P	Q	R
	రూ.	రూ.	రూ.		రూ.	రూ.	రూ.
To P మూలధనం	-	3,200	-	By తెచ్చిన నిల్వ	16,000	13,600	15,600
" పెట్టుబడులు	16,800	-	-	" పునర్మూల్యాంకన ఖాతా	1,056	1,056	1,056
" నగదు	10,656	-	-	" Q మూలధనం	3,200	-	-
" తేల్చిన నిల్వ	-	23,456	17,456	" R మూలధనం	3,200	-	-
				" రిజర్వునిధి	4,000	4,000	4,000
				" నగదు	-	8,000	-
	27,456	26,656	20,656		27,456	26,656	20,656

Dr		నగదు ఖాతా		Cr.	
	రూ.		రూ.		రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	14,860	By P మూలధనం ఖాతా	10,656		
To Q మూలధనం ఖాతా	8,000	" తేల్చిన నిల్వ	12,204		
	22,860		22,860		

ఆస్తి అప్పుల పట్టి			
అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
మూలధనాలు		భూమి, భవనాలు	11,600
Q	23,456	వ్లాంటు, యంత్రాలు	13,128
R	17,456	ఋణగ్రస్తులు	17,830
ఋణదాతలు	13,850	బాంకులో నగదు	12,204
	54,762		54,762

ఉదాహరణ - 3

లక్ష్మయ్య, ఒబయ్య, నందయ్య భాగస్వామ్య వ్యాపారం చేస్తూ, లాభనష్టాలను 2 : 2 : 1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్నారు, వారు మూలధనంపై 5 శాతము వడ్డీకి, వరుసగా నెలకు రూ.600, రూ.500, రూ.400ల జీతానికి అర్హులు. డిసెంబరు 31, 1984న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఈ విధంగా ఉంది.

లక్ష్మయ్య మూలధనము	70,000	వివిధ ఆస్తులు	80,000
ఓబయ్య మూలధనము	60,000	వివిధ ఋణాగ్రహణలు	50,000
నందయ్య మూలధనము	30,000	బాంకులో నగదు	30,000
ఓబయ్య కరెంటు ఖాతా	7,000	లక్ష్మయ్య కరెంటు ఖాతా	20,000
నందయ్య కరెంటు ఖాతా	3,000		
వివిధ ఋణదాతలు	10,000		
	1,80,000		1,80,000

జూన్ 30, 1985న లక్ష్మయ్య మరణించాడు. భాగస్థుల ఒడంబడిక ప్రకారము మూలధనపు విలయ, 5 శాతము మూలధనంపై వడ్డీ జీతము కాకుండా యింకను మరణించిన భాగస్థునికి యియ్యవలసినవి.

గత రెండు సంవత్సరాల నగలు లాభాల ప్రాతిపదికపై మరణించిన తేదీవరకు లాభంలో భాగము ;
 గత మూడు సంవత్సరాల లాభాల నగలుకు ఒక సంవత్సరపు కొనుగోలుగా గుడ్ విల్ విలువలో భాగము ;
 లాభాలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

1984 - రూ.60,000; 1983 - రూ. 50,000; 1982 - రూ. 40,000.

మిగిలిన భాగస్థులు వ్యాపారాన్ని కొనసాగించుటకు, బాంకు నుండి ఋణము తీసుకొని లక్ష్మయ్య వారసులకు చెల్లించుటకు నిశ్చయించారు.

చిట్టాపద్ధతను, లక్ష్మయ్య మూలధన ఖాతాను, కొనసాగిస్తున్న భాగస్థుల ఆస్తి అప్పుల పట్టిని చూపుము.

జవాబు

చిట్టా		రూ.	రూ.
లాభనష్టాల ఖాతా	Dr.	11,000	
మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా	Dr.	1,750	
భాగస్థుల జీతాల ఖాతా	Dr.	3,600	
To లక్ష్మయ్య మూలధనం ఖాతా (మరణించిన తేదీవరకు లాభంలో భాగము, జీతం, మూలధనంపై వడ్డీ యిచ్చుటకు)			16,350
గుడ్ విల్ ఖాతా	Dr.	50,000	
To లక్ష్మయ్య మూలధనం ఖాతా			20,000
" ఓబయ్య మూలధనం ఖాతా			20,000
" నందయ్య మూలధనం ఖాతా			10,000
(గుడ్ విల్ ఖాతాను తెరచుటకు)			

To లక్ష్మయ్య కరెంటు ఖాతా (అవని కరెంటు ఖాతా నిర్వహణ ముగింపుకు)	Dr.	20,000	20,000
లక్ష్మయ్య మూలధనం ఖాతా To లక్ష్మయ్య వారసుల అప్పు ఖాతా (యివ్వవలసిన మొత్తాన్ని వారసుల అప్పు ఖాతాకు ముగింపుకు)	Dr.	86,350	86,350
బాంకు ఖాతా To బాంకు అప్పు ఖాతా (బాంకు నుండి అప్పు తెచ్చుటకు)	Dr.	80,000	80,000
లక్ష్మయ్య వారసుల అప్పు ఖాతా To బాంకు ఖాతా (సాము చెల్లించినందుకు)	Dr.	86,350	86,350

ఆవర్త

Dr.		లక్ష్మయ్య మూలధనము ఖాతా		Cr	
	రూ.		రూ.		రూ.
To లక్ష్మయ్య కరెంటు ఖాతా	20,000	By నిల్వ	70,000		
" లక్ష్మయ్య వారసుల అప్పు ఖాతా	86,350	" మూలధనంపై వడ్డీ ఖాతా	1,750		
		" భాగస్థుల జీతం ఖాతా	3,600		
		" లాభనష్టాల ఖాతా	11,000		
		" గుడ్ విల్ ఖాతా	20,000		
	1,06,350		1,06,350		

Dr.		వగదు ఖాతా		Cr	
	రూ.		రూ.		రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	30,000	By లక్ష్మయ్య వారసుల ఖాతా	86,350		
" బాంకు అప్పు ఖాతా	80,000	" తెచ్చిన నిల్వ	23,650		
	1,10,000		1,10,000		

To బాంకు ఖాతా	రూ. 86,350	By లక్ష్యయ్య మూలధనంఖాతా	రూ. 86,350

లెక్కింపు వివరాలు :

మరణించిన తేదీవరకు లాభం :

$$\text{గత రెండు సంవత్సరాల లాభాల సగటు} = \frac{60,000 + 50,000}{2} = \text{రూ. } 55,000$$

$$\text{లక్ష్యయ్య వాలూ} = 55,000 \times \frac{6}{12} \times \frac{2}{5} = \text{రూ. } 11,000$$

సంస్థ గుడ్‌విల్ :

$$\text{గత మూడు సంవత్సరాల లాభాల సగటు} = \frac{60,000 + 50,000 + 40,000}{3} = \frac{1,50,000}{3} = \text{రూ. } 50,000$$

$$\text{ఒక సంవత్సరపు కొనుగోలు} = 1 \times 50,000 = \text{రూ. } 50,000$$

జూలై 1, 1985 వాటి ఆస్తి అవ్వాల పట్టి

ఆస్తులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
ఓటయ్య మూలధనము	80,000	గుడ్‌విల్	50,000
నందయ్య మూలధనము	40,000	వివిధ ఆస్తులు	80,000
బాంకు ఆస్తులు	80,000	వివిధ ఋణాగ్రహాలు	50,000
ఓటయ్య కరెంటు ఖాతా	7,000	లాభసహాయ ఖాతా	11,000
నందయ్య కరెంటు ఖాతా	3,000	మూలధనపై వడ్డీ	1,750
వివిధ ఋణదాతలు	10,000	భాగస్థుల జీతం	3,600
			16,350
	2,20,00		2,20,000

ఉదాహరణ - 4

బాసు, సేన్, గుప్తలు లాభ సహాయ సమాసంగా పంచుకొంటున్న భాగస్థులు. జనవరి 1, 1983వ బాసు సంస్థ నుండి విరమణ చేసుకున్నారు. ఆ తేదీన వారి ఆస్తి అవ్వాల పట్టి ఈ విధంగా ఉంది.

బాను మూల ధనము	20,000	ఆస్తి	40,000
సేవ్ మూలధనము	20,000	వివిధ ఋణాగ్రహాలు	20,000
గుప్త మూలధనము	20,000	చనూలు హుండీలు	10,000
రిజర్వు	15,000	బాంకులో వగదు	5,000
	75,000		75,000

పంపు మూలధనం రూ. 15,000గా విలువ కట్టారు. సేవ్, గుప్తలు వ్యాపారాన్ని కొనసాగించుటకు నిశ్చయించారు. కొనసాగించు బాగస్థుల మధ్య, బాను మధ్య, యివ్వవలసిన మొత్తాన్ని, నిర్ణయించి 5 శాతము వడ్డీతోబాటు, ఒక్కొక్కరు రూ. 11,016/- వాస మూడు సమాన సంవత్సర వాయిదాలో చెల్లించుటకు అంగీకారము ఆయిందే. బాను ఖాతాను చూపుము.

జనాబు.

Dr.	బాను మూలధనము ఖాతా		Cr.
	రూ.		రూ.
To బాను ఆస్తు ఖాతా	30,000	By నిర్ణయ	20,000
		" గుడ్విల్	5,000
		" రిజర్వు ఖాతా	5,000
	30,000		30,000

Dr.	బాను ఆస్తుల ఖాతా		Cr.
	రూ.		రూ.
1983		1983	
డిసం 31	To బాంకు	11,016	జన 1
" 31	" తెచ్చిన నిర్ణయ	20,484	డిసం 31
		31,500	By బాను మూల ధనం ఖాతా
			" వడ్డీ 5% వాస
			1,500
			31,500
1984		1984	
డిసం 31	To బాంకు	11,016	జన 1
" 31	" తెచ్చిన నిర్ణయ	10,492	డిసం 31
		21,508	By తెచ్చిన నిర్ణయ
			" వడ్డీ 5% వాస
			1,024
			21,508
1985		1985	
డిసం 31	To బాంకు	11,016	జన 1
		11,016	డిసం 31
			By తెచ్చిన నిర్ణయ
			" వడ్డీ 5% వాస
			524
			11,016

ఉదాహరణ - 5

చాండ్, బాలు, మరియు సూరజ్ లు లాభనష్టాలను 4 : 3 : 2 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ భాగస్వామ్యంలో ఉన్నారు. డిసెంబరు 31, 1984 న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

	రూ.		రూ.
ఋణదాతలు	40,000	వేతిలో నగదు	20,000
తనఖా అప్పు	50,000	బాంకులో నగదు	10,000
చాండ్ మూలధనము	2,00,000	వివిధ ఋణగ్రస్తులు	1,30,000
బాలు మూలధనము	1,50,000	సరుకు	1,80,000
సూరజ్ మూలధనము	1,00,000	స్టాంబు యంత్రాలు	2,00,000
	5,40,000		5,40,000

మార్చి 31, 1985న చాండ్ విరమణ చేయుటకు నిశ్చయించాడు. భాగస్వామ్య ఓడంబడిక ప్రకారము భాగస్థుడు విరమణచేసినచో గత 5 సంవత్సరాల లాభాల సగటుకు రెండు సంవత్సరాల కొనుగోలుగా గుడ్ విల్ కూ; గత సంవత్సరపు లాభము ప్రాతిపదికపై విరమణ తేదీవరకు లాభానికి అర్హుడు. గత సంవత్సరపు లాభాలు రూ. 1,44,000, గత 5 సంవత్సరాల మొత్తం లాభాలు రూ. 4,50,000 అయి ఉన్నాయి.

చాండ్ మూలధన ఖాతాను, కొనసాగిస్తున్న భాగస్థులు గుడ్ విల్ ఖాతాను రద్దు చేయ నిశ్చయించారని ఉహించుకొంటూ వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని చూపుము.

జవాబు :

Dr.	చాండ్ మూలధనము ఖాతా		Cr.
To చాండ్ అప్పు ఖాతా	2,96,000	By తీసుకువచ్చిన నిల్వ	2,00,000
		'' గుడ్ విల్	80,000
		'' లాభనష్టాల ఖాతా	16,000
	2,96,000		2,96,000

లెక్కింపు వివరాలు

గుడ్ విల్ : గత 5 సంవత్సరాల మొత్తం లాభాలు = రూ. 4,50,000

$$4,50,000$$

$$\text{సంవత్సరం సగటు లాభం} = \frac{4,50,000}{5} = \text{రూ. } 90,000$$

$$\text{రెండు సంవత్సరాల కొనుగోలు} = 2 \times 90,000 = \text{రూ. } 1,80,000$$

$$\text{చాండ్ భాగము} = 1,80,000 \times \frac{4}{9} = \text{రూ. } 80,000$$

$$\text{మూడు నెలల లాభము} = 1,44,000 \times \frac{3}{12} = 36,000$$

$$\text{నాన్డ్ భాగము} = 36,000 \times \frac{4}{9} = \text{రూ. } 16,000$$

ఏప్రిల్ 1, 1985 నాటి ఆస్తి అప్పుల వట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
బుణదాతలు	40,000	వేతిలో నగదు	20,000
తనఖాతాపై అప్పు	50,000	బాంకులో నగదు	10,000
నాన్డ్ అప్పు శాతా	2,96,000	వివిధ బుణగ్రస్తులు	1,30,000
బాలు మూలధనము	1,02,000	నరుకు	1,80,000
నూరజ్ మూలధనము	68,000	ప్లాంటు యంత్రాలు	2,00,000
		లాభనష్టాల శాతా	16,000
	5,56,000		5,56,000

అవగాహన ప్రశ్న - 2

(a) విరమణ సాందిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని ఆపని శాతాకు మళ్ళించడానికి వ్రాయాల్సిన చిట్టా పద్ధతి ఏది?

.....

.....

.....

(b) మరణం సాందిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని ఆపని వారసుల శాతాకు మళ్ళించడానికి చిట్టా పద్ధతి ఏది?

.....

.....

.....

15.9 సారాంశం

ఒక భాగస్థుడు విరమణ చేసినా, మరణించినా అతనికి రావలసిన మొత్తాన్ని లెక్కించుటకు, (భాగస్థుని ప్రవేశ పనుయంలో చేసిన రీతిగన) పంచిత లాబాలకు, గుడ్ విత్ కు, ఆస్తి అప్పులకు, విరమణ చేసిన/మరణించిన తేదీవరకు లాబానికి సర్దు ఖాటులు అవసరం కావచ్చు.

విరమణ చేసిన/మరణించిన భాగస్థునికి యివ్వవలసిన మొత్తాన్ని ఒకేసారి చెల్లించవచ్చు. లేదా దానిని అప్పు శాతాకు మళ్ళించి, పడ్డతో బాటు కొన్ని వాయిదాలలో చెల్లించవచ్చును.

15.10 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

1(a) భాగస్థుని కొత్త నిచ్చుతికీ, వాత నిచ్చుతికీ మధ్య వ్యత్యాసం.

- (b) (i) మూల ధన ఫాతాలో నిల్వ
 (ii) మూల ధనంపై వడ్డీ, జీతం మొదలైనవి విరమణ చెందే లేదా మరణించే తేదీ నాటికి
 (iii) సుచిత లాభ,నష్టాలలో భాగం
 (iv) ఫునర్ మూల్యాంకన లాభం, గుడ్ విల్ లో భాగం.
 (v) గత ముగింపు లెక్కలకు తేదీ నుండి విరమణ లేదా మరణం చెందే తేదీ నాటికి వచ్చిన లాభంలో భాగం.

పై అంశాల మొత్తం విరమణ చెందే లేదా మరణం చెందిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తం అవుతుంది.

2 (a) విరమణ చెందిన భాగస్థుని మూలధనం ఫాతా Dr.

To విరమణ చెందిన భాగస్థుని అప్పు ఫాతా

(విరమణ చెందిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని అతని అప్పు ఫాతాకు మళ్ళించినందు వల్ల)

(b) మరణించిన భాగస్థుని మూలధనం ఫాతా Dr.

To మరణించిన భాగస్థుని వారసుల ఫాతా

(మరణించిన భాగస్థునికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని అతని వారసుల ఫాతాకు మళ్ళించినందువల్ల)

15.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

ఎ. కింది ప్రశ్నకు 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

1. మరణించిన లేదా విరమణ చెందిన భాగస్థుని ఫాతాను ఎలా పరిష్కరిస్తారు ?

బి. కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్క దానికి 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

1. భాగస్థుని విరమణ/మరణం సందర్భంలో పాదారణంగా అవసరమయ్యే పర్మిట్లు ఏవి?
 2. విరమణ చెందే మరణించే తేదీ నాటికి లాభాలను ఏ విధంగా కనుగొంటారు?

అభ్యాసాలు

1. 4, 3, 2 నిచ్చుతికీ లాభాలను పంచుకొంటున్న, ఆర్ కేమ్ దివేష్ మోడల ఆస్తి అప్పుల వట్టి డిశంబరు 31, 1985న ఈ విధంగా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	8,280	సగదు	5,600
మూల ధనం : ఆర్ కేమ్	24,000	ఋణగ్రాహకులు	5,880
దివేష్	18,000	సరుకు	9,600
మోడ	12,000	యంత్రాలు	10,200
		భవనాలు	30,000
	62,280		62,280

- వి. భవనాలను రూ. 33,000 లకు తీసుకోవాలి.
  - బి. ఒక ఋణగ్రస్తుని ఖాతా రూ. 210 పై వానిలో కలుపబడలేదు.
  - సి. పరుకు విలువను రూ. 1920 తో పెంచాలి.
  - డి. దినేష్ రు. 840, రు. 780 లను పరువగా ఆల్ కేష్ మోడలకు చెల్లించాలి. ఖాతాలో సర్దుబాటు చేయాలి.
  - ఇ. సంస్థ గుడ్ విల్ రు. 10,818 లో దినేష్ వాలా గుడ్ విల్ ను, ఆల్ కేష్ మోడలకు డెడియూచేసి (వారు భవిష్యత్తులో లాభాలను 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్నారు) దినేష్ ఖాతాకు క్రెడిటు చేయాలి. దినేష్ విరమణ తరువాత, సంస్థ మొత్తము మూలధనాన్ని, కొనసాగిస్తున్న భాగస్థుల భవిష్యత్ లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో సర్దుబాటు చేయాలి. అవసరమైన సగదు తీసుకురావాలి. లేదా తీసుకుపోవాలి. చిట్టాపద్ధులను వ్రాసి, కొనసాగిస్తున్న భాగస్థుల ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయుము. (జవాబు లాభం : రూ. 5130, ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము 67,410)
2. అజయ్, దిస్సాస్, కమలేష్ లు లాభనష్టాలను పరువగా 1/2, 1/3, 1/6 లో పంచుకొంటూ భాగస్వామ్యములో ఉన్నారు. డిశంబరు 31, 1985 వ వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఈ విధంగా ఉంది.

అప్పులు	రు.	ఆస్తులు	రు.
ఋణదాతలు	20,000	గుడ్ విల్	1,00,000
చెల్లింపు హండీలు	10,000	స్థిరాస్తులు	1,00,000
మూలధనం : అజయ్	140,000	చరాస్తులు	1,30,000
దిస్సాస్	1,00,000		
కమలేష్	60,000		
	3,30,000		3,30,000

జనవరి 1, 1986న కమలేష్ విరమణ చేశాడు. సంస్థలో అతని ఆసక్తి రూ. 80,000 లుగా నిర్ణయించబడినది. అజయ్, దిస్సాస్ లు అవసరమైన మొత్తాన్ని తమ లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో తీసుకువచ్చి కమలేష్ కు చెల్లించారు, రమేష్ ను అదే తేదీన భవిష్యత్ లాభాలలో 1/6 వాటాకు సంస్థలో చేర్చుకున్నారు. గుడ్ విల్ కై రూ. 80,000 లు అజయ్, దిస్సాస్ లకు క్రెడిటు చేయుటకు రమేష్ ఒప్పుకున్నాడు. అన్ని సర్దుబాట్లు జరిగిన తరువాత అజయ్ దిస్సాస్ ల మొత్తం మూలధనంలో 20% మొత్తము తీసుకురావటానికి రమేష్ అంగీకరించాడు.

భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలను తయారుచేసి, రమేష్ ప్రవేశము తరువాత సంస్థ యొక్క ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయుము.

(జవాబు : ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 3,42,000)

3. అమర్, బషీర్, ఖాన్ లు లాభనష్టాలను 3:2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్న భాగస్థులు. ఆగస్టు 31, 1985న బషీర్ మరణించాడు. భాగస్వామ్య ఒడంబడిక ప్రకారము మరణించిన భాగస్వామి యొక్క వారసులు ఈ క్రింది వానికి అర్హులు.

1. చనిపోయిన తేదీన ఉన్న మూలధన నిలయ
2. చనిపోయిన తేదీవరకు మూలధనంపై వడ్డీ సొంతకు 6% చొప్పున
3. ఆ సంవత్సరం చనిపోయిన తేదీవరకు లాభంలో భాగం గత సంవత్సరలాభం ఆధారంగా లెక్కించాలి.

తీసుకొని, అందులో గుడ్ విల్ భాగం ఇవ్వాలి.

సంస్థ ముగింపు లెక్కలను ఆశురుసారిగా జూన్ 30, 1985 వరకు తయారు చేశారు. ఆ తేదీన బిషిర్ మూలధనం రూ. 6,000 ఉన్నది. జూన్ 30 తో అంతమైన 1983, 84, 85 సంవత్సరాలు అనగా గత మూడు సంవత్సరాల లాభాలు, వరుసగా రూ. 7,800, రూ. 9,000, రూ. 9,600. కొనసాగించిన మిగిలిన భాగస్థులు అవసరమైన మొత్తాన్ని బాంకు నుండి అప్పు తీసుకొని వారసులకు చెల్లించారు.

అవసరమైన చిట్టా వద్దలను వ్రాసి, బిషిర్ ఖాతాను చూపుము.

(జవాబు : రూ. 12,460)

4. అజయ్, బోస్, చలబర్జీలు భాగస్వాములుగా ఉన్నారు. మార్చి 31, 1985న చలబర్జీ మరణించాడు. డిసెంబరు 31, 1984న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	31,200	బాంకులో నగదు	8,000
రిజర్వు	12,000	వివిధ ఋణగ్రహణలు	36,000
పెట్టుబడుల రిజర్వు	4,200	సరుకు	56,000
సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు	3,600	పెట్టుబడులు	16,000
మూలధనం : అజయ్	60,000	స్వాధీన ఆస్తి	60,000
బోస్	50,000	గుడ్ విల్	27,000
చలబర్జీ	42,000		
	2,03,000		2,03,000

డెడంబడిక ప్రకారము, చనిపోయిన భాగస్థునికి గుడ్ విల్ లో భాగం ఉంటుంది. సంస్థ గుడ్ విల్ ను గత 5 సంవత్సరాల లాభాల సగటు యొక్క ఒక నెల రోజుల కొనుగోలుగా తీసుకోవాలి. అతడు చనిపోయిన తేదీవరకు, గత సంవత్సర లాభపు ఆధారంగా, లాభంలో వాటాకు కూడా అర్హుడు. చనిపోయిన తేదీన ఆస్తి అప్పులను కూడా మూల్యాంకనము చేయించాలి.

1980 నుండి 1984 వరకు లాభాలు వరుసగా రూ. 23,000, రూ. 25,000, రూ. 16,000, రూ. 20,000, రూ. 24,000. 31 మార్చి 1985న మూల్యాంకనము యిలా ఉంది.

1. స్వాధీన ఆస్తి రూ 114,000
2. వివిధ ఋణగ్రహణలు - అన్నీ వసూలయ్యాయి
3. సరుకు రూ. 50,000
4. పెట్టుబడులు రూ. 15,000
5. కార్మికుల పరిహారపు బాధ్యత రూ 6,000

చలబర్జీ ఖాతాను చూసి, కొనసాగిస్తున్న భాగస్థుల ఆస్తి అప్పుల పట్టిని యిమ్ము.

(జవాబు : చలబర్జీ వారసులకు ఇవ్వవలసిన మొత్తము రూ 62,467 ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 2,46,600)

1. తెలుగు అకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణకాస్త్రం
2. Gupta, R.L. & Radhaswamy.M : Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons,
New Delhi

15.13 వదకోశం

- మరణించిన భాగస్వామి : సంస్థలో ఉన్న భాగస్వామి మరణం
- విరమణ చెందే భాగస్వామి : సంస్థ వ్యాపారం నుండి విరమించుకోవాలని నిర్ణయించుకున్న భాగస్వామి

BRAOU

విషయక్రమం

- 16.0 ఉద్దేశాలు
- 16.1 పరిచయం
- 16.2 సంస్థను రద్దుచేసే పద్ధతులు
- 16.3 ఖాతాల పరిష్కారం
- 16.4 సంస్థ అప్పులు Vs. భాగస్థుల స్వంత అప్పులు
- 16.5 సంస్థ రద్దుకు సంబంధించి గణక విధానం
- 16.6 సారాంశం
- 16.7 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 16.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 16.9 ఏపిఆర్ను చేసిన పుస్తకాలు

16.0 ఉద్దేశాలు

ఒక భాగస్వామ్య సంస్థను ఏయే సందర్భాలలో మూసి వేస్తారో తెలియచేయడకమే గాక, దానికి సంబంధించిన గణక విధానాన్ని వివరించటమే ఈ భాగం ఉద్దేశం.

ఈ భాగాన్ని నిశితంగా అధ్యయనం చేసిన తరువాత, మీరు :

- భాగ స్వామ్య సంస్థను ఏయే విధాలుగా రద్దుచేయవచ్చునో పేర్కొన గలగాలి
- సంస్థను రద్దు చేసిన సందర్భంలో సంస్థ అప్పులను, భాగస్థుల వ్యక్తగత అప్పులను ఏ విధంగా పరిష్కరిస్తారో వివరించగలగాలి
- సంస్థ రద్దుకు సంబంధించిన లెక్కలను చేయ గలగాలి

16.1 పరిచయం

మనము క్రిందట భాగములో భాగస్థుడు విరమణ చేసినపుడు, మరణించినపుడు ఖాతాలను ఎట్లు పరిష్కారము చేసుకోవాలో తెలుసుకున్నాము. అప్పుడు మిగిలిన భాగస్థులు వ్యాపారాన్ని కొనసాగిస్తారని అనుకున్నాము. అంటే సంస్థ కొనసాగుతూనే ఉన్నదన్న మాట. కాని మిగిలిన భాగస్థులు వ్యాపారాన్ని కొనసాగించుటకు నిశ్చయించకపోతే సంస్థ ముగుస్తుందన్నమాట. సంస్థ పుస్తకాలను మూయుటకు వేరే ఆకౌంటింగు విధానము అవలంబించాలి. అట్టి ముగింపును సంస్థ రద్దు అని అంటారు.

16.2 సంస్థను రద్దు చేసే పద్ధతులు

భాగస్వామ్య సంస్థ రద్దుకు సంబంధించిన నియమములు భాగస్వామ్య చట్టము 1932 లోని, 39 నుండి 55 సెక్షనులలో పొందుపరచబడ్డాయి. చట్టము ప్రకారము సంస్థ ఈ క్రింది ఏ పద్ధతిలోనైనా రద్దు కావచ్చును.

a. ఒప్పందము ప్రకారము రద్దు (సెక్షను 40) : ఇద్దరు లేక అంతకు మించి వ్యక్తుల మధ్య ఒప్పందము ద్వారా భాగస్వామ్యము ఏర్పడుతుంది. అదే విధంగా అందరు భాగస్థులు దానిని రద్దుచేయుటకు అంగీకరించినపుడు అది ముగుస్తుంది.

b. నిర్బంధముగా రద్దు (సెక్షను 41) : అందరు భాగస్థులు దివాలా తీసినట్లయితే సంస్థ రద్దు అవుతుంది. ఒకరు తప్ప మిగతా వారు దివాలా తీయుటవలన కూడా అది రద్దువుతుంది. ఎందుకంటే ఒకే ఒక వ్యక్తి వ్యాపారాన్ని నడుపరాదు. (ఒకే ఒక వ్యక్తిచేసే వ్యాపారాన్ని సొంత వ్యాపారము అంటారు) ఒక్కొక్కప్పుడు సంస్థ చేసే వ్యాపారము

c. ఒక సంఘటన జరుగుటవలన (సెక్షను 42) : దానికి విరుద్ధముగా ఏమి ఒప్పందములేకపోతే, ఈ దిగువ సందర్భాలలో కూడా సంస్థ రద్దు అవుతుంది.

- i) సంస్థ యొక్క వ్యవధి ఏమైనా ఉన్నట్లయితే అది ముగిసినపుడు;
- ii) ఏ కార్యమునకైతే సంస్థ ప్రత్యేకముగా ఏర్పడినదో, ఆ కార్యము పూర్తి అయినపుడు;
- iii) భాగస్వాములలో ఒకరు మరణించినపుడు.

d. నోటీసు ద్వారా (సెక్షను 43) : ఇష్టముతో కూడిన భాగస్వామ్యమైతే, భాగస్థుడు ఇతర భాగస్థులకు, సంస్థను రద్దుచేయాలనే తన సంకల్పాన్ని నోటీసు ద్వారా తెలియపరిస్తే సంస్థ రద్దు అవుతుంది.

e. కోర్టు ఉత్తరువు ప్రకారము (సెక్షను 44) : కోర్టు, తనకు వెల్లుకున్న దరఖాస్తుపై ఈ దిగువ సందర్భాలలో సంస్థను రద్దు చేయాలని ఉత్తరువు జారీచేయవచ్చు.

- i) భాగస్థులలో ఒకనికి మతి వలించినట్లయితే;
- ii) ఒక భాగస్థునికి, భాగస్థునిగా తన విధులను నిర్వర్తించలేకపోయిన పరిస్థితులు ఏర్పడినపుడు;
- iii) భాగస్థుని ప్రవర్తన సరిగా లేక దానివలన సంస్థయొక్క వ్యాపారముపై ప్రభావమున్నట్లయితే;
- iv) భాగస్థుడు వ్యాపార నిర్వహణలో బుద్ధిపూర్వకముగా పలుమార్లు, భాగస్థుల మధ్యనున్న ఒప్పందాన్ని భంగము కలుగచేయుచున్నట్లయితే;
- v) సంస్థలోని తన ఆసక్తిని భాగస్థుడు బదిలీ చేసినట్లయితే;
- vi) నష్టానికి తప్ప వ్యాపారము చేయలేకపోయినట్లయితే,
- vii) తన ముందుంచబడిన ఆధారాలను బట్టి, సంస్థను రద్దుచేయుట న్యాయము, ధర్మము అని కోర్టు అభిప్రాయపడినట్లయితే;

ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్థులు తమ సంస్థను కంపెనీగా మార్చుటకు గాని లేదా జాయింట్ల స్థాకు కంపెనీకి అమ్ముటకుగాని నిశ్చయించవచ్చును. అట్టి సందర్భాలలో కూడా సంస్థ రద్దు అవుతుంది.

16.3 ఖాతాల పరిష్కారం

సంస్థ రద్దు అయినపుడు ఖాతాలను ఎట్లు పరిష్కారము చేసుకోవలెనో భాగస్థుల మధ్య ప్రత్యేకమైన ఒడంబడిక ఏమీ లేనప్పుడు సెక్షనులు 48 నుండి 50 లలో గల నియమములను పాటించవలసి ఉంటుంది. అవి ఏమనగా:

నష్టాలు : నష్టాలను, మూలధనములో లోటులను మొదట లాభాలనుండి చెల్లించి, తరువాత మూలధనము నుండి చెల్లించాలి. అవసరమైతే భాగస్థులు తమ లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో తీసుకునిరావలసి ఉంటుంది.

ఆస్తులు : సంస్థలోని ఆస్తులను, మూలధనములోని లోటులను భర్తీచేయుటకు భాగస్థులు తీసుకువచ్చిన మొత్తములతో కలిపి, ఈ దిగువ పద్ధతి, క్రమము ప్రకారము ఉపయోగించాలి.

- i) సంస్థ మూడవ వ్యక్తులకు చెల్లించవలసిన బాకీలను చెల్లించుటకు;
- ii) మూలధనము కాక, భాగస్థులు యిచ్చిన అడ్వాన్సులను ప్రతి భాగస్థునికి నిష్పత్తి ప్రకారము చెల్లించుటకు;
- iii) ప్రతి భాగస్థునికి సంస్థ నుండి రావలసిన మూలధనమునకుగాను, నిష్పత్తి ప్రకారము చెల్లించుటకు;
- iv) మిగిలిన మొత్తాన్ని భాగస్థులమధ్య లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో పంచుకొనుటకు;

16.4 సంస్థ అప్పులు Vs. భాగస్థుల అప్పులు

సంస్థ రద్దు అయినపుడు సంస్థ అప్పులు ఉండవచ్చును. భాగస్థుల వ్యక్తిగత అప్పులూ ఉండవచ్చు (వారి వ్యక్తిగత

a. సంస్థ ఆస్తి నుండి మొదట సంస్థ అప్పులను తీర్చాలి. మిగిలిన మొత్తాన్ని భాగస్థుల మధ్య ("భాతాలను పరిష్కారము చేయుట" క్రింద చెప్పబడిన విధంగా) పంచాలి.

b. భాగస్థుల ప్రాతిపదిక అప్పులను మొదట భాగస్థుల ప్రాతిపదిక ఆస్తుల నుండి చెల్లించాలి. ప్రాతిపదిక బాకీలను చెల్లించిన తరువాత, ప్రాతిపదిక ఆస్తిలో ఏమైన మిగిలి ఉన్నట్లయితే ఆ మొత్తాన్ని సంస్థ అప్పులను తీర్చుటకు ఉపయోగిస్తారు. (సంస్థ ఆస్తులపై వసూలైన మొత్తము పరిపాకపోయినట్లయితే).

16.5 సంస్థ రద్దుకు సంబంధించిన గణక విధానం

సంస్థ రద్దు అయినపుడు దాని అన్ని భాతాలు ముగియబడాలి. రద్దు అయిన తేదీ నాటికి కొన్ని ఆస్తులు, అప్పులు ఉండి ఉంటాయి. ఆ ఆస్తులను అమ్మి ఆ అప్పులను చెల్లించాలి. సాధారణంగా ఈ దిగువ భాతాలను తెరుస్తారు. పరిష్కార భాతా: పక్కగత-ఆస్తులను అమ్మి, అప్పులను చెల్లించిన తరువాత, అట్టి భాతాలలో యింకాకొన్ని నిర్వలు (లాభనష్టాలను సూచిస్తూ) ఉండిపోతాయి. రద్దుచేయుటవలన వచ్చిన నికర లాభం/నష్టం వాటిని వచ్చినట్టి కలిపితేనే కాని తెలియదు. ఆ లాభనష్టాన్ని భాగస్థులకు మళ్ళించవలసి ఉంటుంది. అందువలన అన్ని ఆస్తులను, అప్పులను, "పరిష్కార భాతా" అనే ఒక భాతాకు మళ్ళిస్తారు. ఆస్తులపై వసూళ్ళను ఆ భాతాకు క్రెడిటు చేసి, అప్పులను దానినుండి చెల్లిస్తారు. ఈ భాతా చివరకు, రద్దు చేయుట వలన జరిగిన లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని తెలుపుతుంది.

మూలధన భాతాలు : బయటి అప్పులను భాగస్వాములు యిచ్చిన అధ్యాన్యులేమైనా ఉంటే వాటిని చెల్లించిన తరువాత భాగస్వాములకు చెల్లించాలి. ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్థులే కొంత మొత్తాన్ని తీసుకురావలసిరావచ్చు. అందువలన వారి స్థితిని తెలుసుకొనుటకు భాగస్థుల అందరి మూలధన భాతాలను తెరుస్తారు.

నగదు/బాంకు భాతా : నగదును తీసుకొనవలసి, చెల్లించవలసి ఉండుటచే సాధారణముగా ఈ భాతాను పరిష్కార భాతాకు మళ్ళించారు. నగదుకు సంబంధించి అన్ని వసూళ్ళను చెల్లింపులను ఈ భాతాలోనే వ్రాస్తారు.

సంస్థ రద్దు అయినపుడు సాధారణముగా ఈ దిగువ పద్దులను వ్రాస్తారు :

1. ఆస్తులను (నగదు తప్ప), పరిష్కార భాతాకు మళ్ళించుటకు :

పరిష్కార భాతా Dr.

To ఆస్తుల భాతాలు (విడివిడిగా) (పుస్తక విలువకు)

2. బయటి అప్పులను, ఆస్తులపై చేసిన ఏర్పాటులను, పరిష్కార భాతాను మళ్ళించుటకు :

అప్పుల భాతాలు (విడివిడిగా) Dr. (పుస్తక విలువకు)

ఏర్పాటు లేదా విధి భాతా Dr.

To పరిష్కార భాతా

3. మూలధన భాతాలు, భాగస్థుల అధ్యాన్యు భాతా, నగదు/బాంకు భాతా (నగదు, బాంకు రెండూ ఉన్నట్లయితే ఒక దానిని రెండవ దానికి మళ్ళిస్తూ మూసివేస్తారు. ఆ రెండవ దాని ద్వారానే చివరవరకు పద్దులు వ్రాస్తారు.) లను యిప్పుడు తెరుస్తారు. (పుస్తకాలలో ఈ భాతాలు యిదివరకే ఉంటాయి. కాని పరీక్షలలో ఆ భాతాలను రద్దు చేసిన ఉన్న నిర్వలతో తెరుస్తారు.)

- రిజిడ్యు ఫాతా Dr.
- లాభనష్టాల ఫాతా (క్రెడిటు నిర్వకు) Dr.
- To భాగస్తుల మూలధన ఫాతాలు (వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో)
5. సంచిత నష్టాలను మళ్ళించుటకు :
- భాగస్తుల మూలధన ఫాతాలు Dr. (వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో)
- To లాభనష్టాల ఫాతా (డెబిటు నిర్వకు)
6. ఆస్తులపై నగదు వసూలుకు :
- బాంకు ఫాతా Dr. (వాస్తవంగా వసూలైన మొత్తమునకు)
- To పరిష్కార ఫాతా
7. భాగస్తులు ఆస్తులను తీసుకొన్నట్లయితే :
- భాగస్తులు మూలధన ఫాతాలు Dr. (అంగీకరించిన విలువలకు)
- To పరిష్కార ఫాతా
8. బయటి ఆస్తులను చెల్లించినచో :
- పరిష్కార ఫాతా Dr. (వాస్తవంగా చెల్లించిన మొత్తానికి)
- To బాంకు ఫాతా
9. భాగస్తులు ఆస్తులను తీసుకొన్నట్లయితే :
- పరిష్కార ఫాతా Dr. (అంగీకరించిన మొత్తమునకు)
- To భాగస్తుల మూలధన ఫాతా
10. సంస్థ రద్దుకై కొన్ని ఖర్చులను చేసినచో :
- పరిష్కార ఫాతా Dr.
- To బాంకు ఫాతా
11. రద్దు ఖర్చులను భాగస్తులు చెల్లించినచో :
- పరిష్కార ఫాతా Dr.
- To భాగస్తుల మూలధన ఫాతా
12. రద్దుపై వచ్చిన లాభాన్నిగాని, నష్టాన్నిగాని సూచిస్తూ పరిష్కార ఫాతా కొంత నిర్వహణ చూపించవచ్చు. దీనిని భాగస్తుల మూలధన ఫాతాలకు వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో పంచాలి. లాభం ఉన్నట్లయితే (అంటే క్రెడిటు వైపు ఎక్కువ ఉన్నట్లయితే) :
- పరిష్కార ఫాతా Dr.
- To భాగస్తుల మూలధన ఫాతాలు

భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు

Dr.

To పరిష్కార ఖాతా

13. భాగస్థులు ఇచ్చిన అధ్యాన్యులను చెల్లించుటకు :

భాగస్థుల అప్పు ఖాతా

Dr.

To బాంకు ఖాతా

14. పై చిట్టా పద్దులను, మూలధన ఖాతాలు అస్థిర మూలధన పద్దులలో ఉంచుతారని ఉపాంశకాని యివ్వడమైనది. స్థిర మూలధన పద్దుల అమలులో ఉంటే యింతవరకు (భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలకు) వ్రాసిన పద్దులను, మూలధన ఖాతాలకుగాక, భాగస్థుల కరెంటు ఖాతాలకు వ్రాస్తారు. కరెంటు ఖాతాలలోని నిర్వహణను యిప్పుడు మూలధన ఖాతాలకు మళ్ళిస్తారు.

కరెంటు ఖాతాలో క్రెడిటు వైపు ఎక్కువ ఉంటే పద్దు :

కరెంటు ఖాతా డెబిటు వైపు ఎక్కువ ఉంటే పద్దు :

భాగస్థుని కరెంటు ఖాతా

Dr. భాగస్థుని మూలధన ఖాతా Dr.

To భాగస్థుని మూలధనం ఖాతా

To భాగస్థుని కరెంటు ఖాతా

15. ఈ దశలో యింక భాగస్థులకు మాత్రమే చెల్లించవలసి ఉంటుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్థుని మూలధనం ఖాతా డెబిటు నిర్వహణ చూపిస్తూ ఉండవచ్చు. అంటే అతని నుండి సంస్థకు డబ్బురావలసి ఉన్నదన్నమాట. అట్టి భాగస్థులు అవసరమైన మొత్తాన్ని తీసుకువస్తారు. మిగిలిన భాగస్థులకు (క్రెడిటు నిర్వహణ చూపిస్తున్న ఖాతా) వారికి యివ్వవలసిన మొత్తము చెల్లిస్తారు. భాగస్థుని మూలధన ఖాతా డెబిటు నిర్వహణ చూపిస్తుంటే, అతని నుండి వచ్చిన నగదుకు:

బాంకు ఖాతా

Dr.

To ఆ సంబంధించిన భాగస్థుని మూలధన ఖాతా

భాగస్థుని మూలధన ఖాతా క్రెడిటు నిర్వహణ చూపిస్తుంటే, అతనికి నగదు చెల్లింపుకు:

అసంబంధిత భాగస్థుని మూలధన ఖాతా Dr.

To బాంకు ఖాతా

ఈ దశలో అన్ని ఖాతాలు మూసివేయబడతాయి.

ఒక్కొక్కప్పుడు, ఒక అస్థిపై (ఉదాహరణకు గుడ్ విల్) కొంత మొత్తం వసూలైందని ప్రశ్నలలో యివ్వవచ్చు. సంస్థ రద్దుకాక ముందున్న ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అటువంటి అంశమే ఉండి ఉండకపోవచ్చు. అదే విధంగా రద్దుకాకముందున్న ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అటువంటి అప్పు కనుపించకపోయినా, ఆ అప్పుపై కొంత మొత్తం చెల్లించినట్లుగా యివ్వవచ్చు. అట్టి సందర్భాలలో రద్దుకాకముందున్న ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అటువంటి ఆస్తి అప్పుల అంశాలు "సున్న" నిర్వహణలో ఉన్నాయని, పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళించబడి ఉన్నాయని అనుకోవచ్చు. అందువలన పైన ఉదాహరించిన ఆకౌంటింగు విధానము సరిపోతుంది. వేరే సర్దుబాట్లు ఏమీ అవసరం లేదు.

భాగస్వామి ప్రవేశము, విరమణ, మరణములలోపల గుడ్ విల్ కు ప్రత్యేకమైన పద్దులు ఏమీ అవసరంలేదు. దానిని యితర ఆస్తులవలెనే (ఉంటే) భావించి, ఇతర ఆస్తులతోబాటు పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.

పై పద్దులవి ఈ దిగువ ఉదాహరణలలో వివరించడము జరిగింది.

శ్యాం, సుందర్ లు బాగస్వామ్యంలో ఉంటూ లాభనష్టాలను 3 : 2 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్నారు. డిసెంబరు 31, 1985 న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
ఋణదాతలు	10,560	బాంకులో నగదు	7,260
ఆగంతూకాలకై రిజర్వు	10,000	పెట్టుబడులు	41,600
బాంకు ఓవరు డ్రాఫ్టు	20,000	ఋణగ్రస్తులు	39,200
శ్యాం మూలధనము	1,20,000	సరుకు	17,500
సుందర్ మూలధనము	40,000	ఫర్నిచరు	5,000
		భవనాలు	90,000
	2,00,560		2,00,560

వారు పై తేదీన బాగస్వామ్యాన్ని రద్దు చేయదలచారు. నగదు, పెట్టుబడులు తప్ప మిగతా ఆస్తులను జనవరి 15, 1986వరూ. 1,38,000 లకు అమ్మారు. పెట్టుబడులను రూ. 44,000 లకు సుందర్ తీసుకున్నాడు. అతడు బాంకు ఓవరు డ్రాఫ్టును చెల్లించుటకు అంగీకరించాడు. పరిష్కార ఇచ్చులు రూ. 2,200 అయినాయి. ఋణదాతలకు పూర్తి పరిష్కారముగా రూ. 10,060 చెల్లించారు.

జనవరి 20, 1986 న పూర్తి అయిన రద్దుకు, చిట్టా పద్ధులను, ఆవర్తా ఖాతాలను చూపండి.

జవాబు

చిట్టా

		రూ.	రూ.
1985	పరిష్కార ఖాతా Dr.	1,93,300	
డిసం.31	To భవనాల ఖాతా		90,000
	To ఫర్నిచరు ఖాతా		5,000
	To సరుకు ఖాతా		17,500
	To ఋణగ్రస్తుల ఖాతా		39,200
	To పెట్టుబడుల ఖాతా		41,600
	(ఆస్తులను పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళించుటకు)		
డిసం.31	ఋణదాతల ఖాతా Dr.	10,560	
	బాంకు ఓవరు డ్రాఫ్టు ఖాతా Dr.	20,000	
	To పరిష్కార ఖాతా		30,560
	(అప్పులను పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళించుటకు)		

1986	బాంకు ఖాతా	Dr.	1,38,000	
జన. 15	To పరిష్కార ఖాతా (అస్తులపై వసూలైన మొత్తమునకు)			1,38,000
" 20	సుందర్ మూలధనము ఖాతా	Dr.	44,000	
	To పరిష్కార ఖాతా (చెట్టుబడులను సుందర్ తీసుకున్నందుకు)			44,000
" 20	పరిష్కార ఖాతా	Dr.	20,000	
	To సుందర్ మూలధనము ఖాతా (బాంకు ఓవరుద్రాస్టును సుందర్ తీసుకున్నందులకు)			20,000
" 20	పరిష్కార ఖాతా	Dr.	2,200	
	To బాంకు ఖాతా (చెల్లించిన పరిష్కార ఖర్చులకు)			
" 20	పరిష్కార ఖాతా	Dr.	10,060	
	To బాంకు ఖాతా (ఋణదాతలకు పూర్తిగా పరిష్కారము చేసినందులకు)			10,060
" 20	ఆగంటుకాలకై రిజర్వు ఖాతా	Dr.	10,000	
	To శ్యాం మూలధనము ఖాతా			6,000
	To సుందర్ మూలధనము ఖాతా			4,000
	(భాగస్థులకు రిజర్వు మళ్ళించినందులకు)			
" 20	శ్యాం మూలధనము ఖాతా	Dr.	7,800	
	సుందర్ మూలధనము ఖాతా	Dr.	5,200	
	To పరిష్కార ఖాతా (పరిష్కారముచే వచ్చిన నష్టాన్ని మళ్ళించుటకు)			13,000
" 20	శ్యాం మూలధనము ఖాతా	Dr.	1,18,200	
	సుందర్ మూలధనము ఖాతా	Dr.	14,800	
	To బాంకు ఖాతా (భాగస్థులకు చెల్లించవలసిన మొత్తాన్ని చెల్లించినందులకు)			1,33,000

Dr.			వండ్లం ఖాతా			Cr.		
	*	రూ.			రూ.			రూ.
1985 డిశం. 31	To వివిధ అస్తులు	1,93,360	1985 డిశం.31	By వివిధ అస్తులు	30,560			
1986 జన. 20	బాంకు ఖాతా (ఛార్జీలు)	2,200	1986 జన.15	.. బాంకు (అస్తుల అమ్మకం)	1,38,000			
" 20	బాంకు ఖాతా (ఋణదాతలు)	10,060	" 20	.. సుందర్ మూల ధనం ఖాతా (పెట్టుబడులు)	44,000			
" 20	.. సుందర్ మూలధనం ఖాతా (బాంకు ఓవరు ద్రాఫ్టు)	20,000	" 20	.. క్యాం మూలధనం ఖాతా (3/5 వత్తము)	7,800			
			" 20	.. సుందర్ మూలధనం ఖాతా (2/5 వత్తము)	5,200			
		2,25,560			2,25,560			

Dr.			బాంకు ఖాతా			Cr.		
		రూ.			రూ.			రూ.
1985 డిశం.31	To తెచ్చిన నిల్వ	7,260	1986 జన. 20	By పరిష్కార ఖాతా (ఛార్జీలు)	2,200			
1986 జన. 15	.. పరిష్కార ఖాతా	1,38,000	జన. 20	.. పరిష్కార ఖాతా (ఋణదాతలు)	10,060			
			" 20	.. క్యాం మూల ధనం ఖాతా	1,18,200			
			" 20	.. సుందరం మూలధన ఖాతా	14,800			
		1,45,260			1,45,260			

Dr.			క్యాం మూలధనం ఖాతా			Cr.		
		రూ.			రూ.			రూ.
1986 జన. 20	To పరిష్కార ఖాతా (వత్తం)	7,800	1985 డిశం.31	By తెచ్చిన నిల్వ అగంతకాలంపై	1,20,000			
" 20	.. బాంకు ఖాతా	1,18,200	1986 జన. 20	రిజర్వు ఖాతా	6,000			
		1,26,000			1,26,000			

		రూ.			రూ.
1986			1985		
జన. 20	To పరిష్కార ఖాతా (పెట్టుబడులు)	44,000	డిసం. 31	By తెచ్చిన నిల్వ	40,000
" 20	To పరిష్కార ఖాతా (వస్తుం)	5,200	1986	" ఆగంతుకాలపై	
" 20	" బాంకు ఖాతా	14,000	జన. 20	రిజర్వు ఖాతా	400
			" 20	" బాంకు ఓవరు	
				ద్రాపు ఖాతా	20,000
		64,000			64,000

అవగాహన ప్రశ్న -1

a) పరిష్కార ఖాతాను ఎందుకు తయారు చేస్తారు?

b) పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళించిన ఆస్తులపై సాము వసూలైనప్పుడు రాయాల్సిన చిట్టా పద్ధతి ఏది?

c) సంస్థ అప్పులను భాగస్థుడు తీసుకొన్నప్పుడు రాయాల్సిన పద్ధతి ఏది?

ఉదాహరణ - 2

డిసంబరు 31, 1985న అర్బన్, లీమ్ యొక్క ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఈ విధంగా ఉంది. ఆ తేదీన వారు సంస్థను రద్దు చేయ నిశ్చయించారు.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	60,000	బాంకులో వగదు	17,000
చెల్లింపు హండలు	16,000	పరుకు	10,000
శ్రీమతి అర్బన్ అప్పు	10,000	పెట్టుబడులు	20,000
శ్రీమతి లీమ్ అప్పు	20,000	ఋణగ్రాహులు	40,000
రిజర్వు నిధి	20,000	శ్రీ. రానిబాకీలకై ఏర్పాటు	4,000
పెట్టుబడుల హెచ్చుతగ్గుల నిధి	2,000	భవనాలు	70,000
అర్బన్ మూలధనము	30,000	గుడ్ విత్	8,000
లీమ్ మూలధనము	10,000	లాభనష్టాల ఖాతా	7,000
	1,68,000		1,68,000

- b. అర్జున్, శ్రీమతి అర్జున్ అప్పును తాను చెల్లిస్తానని, సరుకును రూ.8,000 లకు తీసుకున్నాడు.
- c. ఋణాగ్రస్థులు, భవనాలు, గుడ్ విల్ లపై 1,80,000 వసూలయింది.
- d. ఋణదాతలను, చెల్లింపు హండీలను రూ.75,620 లను పూర్తిగా పరిష్కారముచేసుకున్నారు.
- e. ఆఫీసులో ఉన్న పాత టైపురైటరును, ధీమ్ రూ.600 లకు తీసుకున్నాడు.
- f. పరిష్కార ఖర్చులు రూ. 2,000 అయ్యాయి.
- రద్దును వసూలు చేయుటకు అవసరమైన చిట్టా పద్దులను, ఆవర్ణా భాతాలను యిమ్ముః
- జవాబు :

చిట్టా

		రూ.	రూ.
పరిష్కార భాతా	Dr.	1,48,000	
To సరుకు భాతా			10,000
" పెట్టుబడుల భాతా			20,000
" ఋణాగ్రస్థుల భాతా			40,000
" భవనాల భాతా			70,000
" గుడ్ విల్ భాతా			8,000
(ఆస్తులను పరిష్కారభాతాకు మళ్ళించుటకు)			
వివిధ ఋణాగ్రస్థుల భాతా	Dr.	60,000	
చెల్లింపు హండీల భాతా	Dr.	16,000	
రాని బాకీలకై ఏర్పాటు భాతా	Dr.	4,000	
పెట్టుబడుల హెచ్చు తగ్గులనిధి	Dr.	2,000	
To పరిష్కార భాతా			82,000
(బాధ్యతలను మళ్ళించుటకు చిట్టాపద్దు)			
శ్రీమతి అర్జున్ అప్పుభాతా	Dr.	10,000	
To అర్జున్ మూలధనము భాతా			10,000
(శ్రీమతి అర్జున్ అప్పును మళ్ళించుటకు)			
అర్జున్ మూలధనము భాతా	Dr.	8,000	
To పరిష్కార భాతా			8,000
(సరుకుని తీసుకున్నందుకు)			
ధీమ్ మూలధనము భాతా	Dr.	9,600	
To పరిష్కార భాతా			9,600
(పెట్టుబడులలో సగాన్ని రూ. 9,000 లకు టైపు రైటరును రూ. 600 లకు తీసుకున్నందుకు)			
బాంకు భాతా	Dr.	1,89,000	
To పరిష్కార భాతా			1,89,000
(పెట్టు బదులపై రూ. 9,000 ఇతర ఆస్తులపై రూ.18,000లు వసూలైనందుకు)			

To బ్యాంకు ఖాతా (ఋణదాతలను, వెల్లింపు హండీలను పూర్తిగా పరిష్కారము చేసుకున్నందుకు)			75,620
పరిష్కార ఖాతా To బాంకు ఖాతా (పరిష్కారపు ఖర్చులు వెల్లించినందుకు)	Dr.	2,000	2,000
పరిష్కార ఖాతా To అర్జున్ మూలధన ఖాతా " బీమ్ మూలధన ఖాతా (పరిష్కార లాభాన్ని మర్చింపుటకు)	Dr.	62,980	31,490 31,490
రిజర్వునిధి ఖాతా To అర్జున్ మూలధన ఖాతా " బీమ్ మూలధన ఖాతా (సాధారణ రిజర్వు పంచినందుకు)	Dr.	20,000	10,000 10,000
అర్జున్ మూలధన ఖాతా బీమ్ మూలధన ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభనష్టాల ఖాతా డెబిటు నిర్వహణ పంచినందులకు)	Dr. Dr.	3,500 3,500	7,000
శ్రీమతి బీమ్ అప్పు ఖాతా To బాంకు ఖాతా (శ్రీమతి బీమ్ అప్పు వెల్లించినందులకు)	Dr.	10,000	10,000
అర్జున్ మూలధన ఖాతా బీమ్ మూలధన ఖాతా To బాంకు ఖాతా (వెల్లించవలసిన మొత్తములను వెల్లించినందున)	Dr. Dr.	69,990 38,390	1,08,380

అవర్గ

Dr.		పరిష్కార ఖాతా		Cr.	
		రూ.			రూ.
1985	To వివిధ ఋణ		1985	By వివిధ అప్పులు	82,000
డిసం. 31	(గస్తులు)	1,48,000	డిసం.31	" అర్జున్ మూలధన ఖాతా (సరుకు)	8,000
	" బాంకు (అప్పులు)	75,620		" బాంకు (అమ్మకం)	1,89,000
	" బాంకు (ఖర్చులు)	2,000		" బీమ్ మూలధన ఖాతా	
	" అర్జున్ మూలధన ఖాతా	31,490			

	భాత	31,490		
		2,88,600		2,88,600

Dr.		బ్యాంకు భాత		Cr.	
		రూ.			రూ.
1985	To తెచ్చిన నిల్వ	17,000	1985	By పరిష్కార భాత	
డిసెం.31	" పరిష్కార భాత		డిసెం.31	(అప్పులు)	75,620
	(అమ్మం అమ్మకం)	1,89,000		" పరిష్కార భాత	
				(ఖర్చులు)	2,000
				" శ్రీమతి బీమ్	
				(అప్పుల భాత)	20,000
				" అర్జున్ మూలధన	
				భాత	69,990
				" హీమ్ మూలధన	
				భాత	38,390
		2,06,000			2,06,000

Dr.		అర్జున్ మూలధనం భాత		Cr.	
		రూ.			రూ.
	To లాభనష్టాల భాత	3,500	1985	By తెచ్చిన నిల్వ	30,000
	" పరిష్కార		డిసెం.31	" రిజర్వు నిధి భాత	10,000
	భాత (సరుకు)	8,000		" శ్రీమతి అర్జున్	
	" బాంకు భాత	69,990		అప్పు భాత	10,000
				" పరిష్కార భాత	
				(లాభం)	31,490
		81,490			81,490

Dr.		హీమ్ మూలధనం భాత		Cr.	
		రూ.			రూ.
	To లాభనష్టాల భాత	3,500	1985	By తెచ్చిన నిల్వ	10,000
	" పరిష్కార భాత		డిసెం.31	" రిజర్వు నిధి భాత	10,000
	(పెట్టుబడులు,			" పరిష్కార భాత	
	టైపు రెబరు)	9,600		(లాభం)	31,490
	" బాంకు భాత	38,390			
		51,490			51,490

అమర్, భారత్, చాండ్ లు 53:2 నివృత్తిలో లాభనష్టాలను పంచుకుంటూ ఒక సంస్థలో భాగస్థులుగా ఉన్నారు. వారికి వ్యాపారము రెండు పట్టణాలలో అంటే హైదరాబాదు, మద్రాసు పట్టణాలలో ఉంది. సెప్టెంబరు 30, 1985న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
బుణదాతలు	9,830	బాంకులో నగదు	11,400
అమర్ మూలధనము	30,000	చేతిలో నగదు	1,150
భారత్ మూలధనము	24,000	గుడ్ విల్	10,000
చాండ్ మూలధనము	12,000	వివిధ బుణగ్రంథులు: హైదరాబాదు	41,250
		మద్రాసు	19,750
అమర్ కరెంటు ఖాతా	15,100	భారత్ కరెంటు ఖాతా	5,150
		చాండ్ కరెంటు ఖాతా	2,230
	90,930		90,930

వారు సంస్థను రద్దు చేయ నిశ్చయించారు. భారత్ హైదరాబాదు వ్యాపారాన్ని, చాండ్ మద్రాసు వ్యాపారాన్ని వాటి ఆస్తి అప్పులతో తీసుకుంటుకు అంగీకరించారు. భారత్, చాండ్ లు వారు తీసుకున్న వ్యాపారపు గుడ్ విల్ కు గాను అమర్ కు రూ 30,000 చెల్లించాలి. (హైదరాబాదు వ్యాపారానికి రూ. 18,000 మద్రాసు వ్యాపారానికి రూ. 12,000). మద్రాసు కార్యాలయము మొక్క అద్దె, నెలకు రూ. 500 చొస రెండు నెలలకు చెల్లించవలసి ఉన్నది. ఈ మొత్తము బుణదాతలలో కలిసి ఉన్నది. మిగిలిన బుణదాతలు హైదరాబాదు వ్యాపారమునకు సంబంధించినవారు. బుణగ్రంథాలను 2 శతము డిస్కాంట్ తో తీసుకోవాలి.

జనాబు

Dr.	బాంకు ఖాతా		Cr.
	రూ.		రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	11,400	By అమర్ మూలధన ఖాతా	69,490
" నగదు ఖాతా	1,150		
" భారత్ మూలధన ఖాతా	34,111		
" చాండ్ మూలధన ఖాతా	22,829		
	69,490		69,490

Dr.	పరిష్కార ఖాతా		Cr.
	రూ.		రూ.
To వివిధ ఆస్తులు	71,000	By బుణదాతలు	9,830
		" భారత్ కరెంటు ఖాతా (హైదరాబాదు వ్యాపారపు నిలువ)	31,595
		" చాండ్ కరెంటు ఖాతా (మద్రాసు వ్యాపారపు నిలువ)	18,355
		" అమర్ కరెంటు ఖాతా	5,610
		$\frac{5}{10}$ వత్తం	5,610
			111

		3 నష్టం	3,366
		10 వాండ్ కరెంటు ఖాతా	
		2/10 నష్టం	2,244
	71,000		71,000

Dr.		అమర్ కరెంటు ఖాతా		Cr.	
	రూ.				రూ.
To పరిష్కార ఖాతా (నష్టం)	5,610	By తెచ్చిన నిల్వ		15,100	
" అమర్ మూలధనం ఖాతా	39,490	" గుడ్ విల్ ఖాతా		30,000	
	45,100			45,100	

Dr.		భారత్ కరెంటు ఖాతా		Cr.	
	రూ.				రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	5,150	By భారత్ మూలధనం ఖాతా		58,111	
" పరిష్కార ఖాతా (వ్యాపార విలువ)	31,595				
" పరిష్కార ఖాతా (నష్టం)	3,366				
" గుడ్ విల్ ఖాతా	18,000				
	58,111			58,111	

Dr.		వాండ్ మూలధన ఖాతా		Cr.	
	రూ.				రూ.
To తెచ్చిన నిల్వ	2,230	By వాండ్ మూలధన ఖాతా		34,829	
" పరిష్కార ఖాతా (వ్యాపార విలువ)	18,355				
" పరిష్కార ఖాతా (నష్టం)	2,244				
" గుడ్ విల్ ఖాతా	12,000				
	34,829			34,829	

Dr.		అమర్ మూలధన ఖాతా		Cr.	
	రూ.				రూ.
To బాంకు ఖాతా (సగదు వెల్లింపు)	69,490	By తెచ్చిన నిల్వ		30,000	
		" అమర్ కరెంటు ఖాతా		39,490	
	69,490			69,490	

To భారత్ కరెంటు ఖాతా	రూ.	By తెచ్చిన విల్య " బాంకు ఖాతా (తీసుకువచ్చిన నగదు)	రూ.
	58,111		24,000
			34,111
	58,111		58,111

Dr.	చాండ్ మూలధన ఖాతా		Cr
To చాండ్ కరెంటు ఖాతా	రూ.	By తెచ్చిన విల్య " బాంకు ఖాతా (తీసుకువచ్చిన నగదు)	రూ.
	34,829		12,000
			22,829
	34,829		34,829

నోటు

తీసుకున్న వ్యాపార విలువను ఈ విధంగా లెక్కించడమైనది

	భారత్		చాండ్	
	రూ.		రూ.	
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	41,250		19,750	
తీ: 2% డిస్కాంటు	825	40,425	395	19,355
తీ: చెల్లించవలసిన అడ్వె ఇతర ఋణదాతలు	8,830	8,830	1,000	1,000
		31,595		18,355

16.6 సారాంశం

భాగస్థుడు విరమణ చేసినపుడు/మరణించినపుడు, సాధారణంగా మిగిలిన భాగస్థులు వ్యాపారాన్ని, కొనసాగిస్తారు. అయితే మిగిలిన భాగస్థులు కొనసాగించుటకు నిశ్చయించకపోతే సంస్థ రద్దు అవుతుంది. సంస్థ యితర కారణాలకు కూడా రద్దు కావచ్చును.

రద్దు అయినపుడు భాగస్థుల ఖాతాలు ఒడంబడిక ప్రకారము పరిష్కరించవలసి ఉంటుంది. అయితే ప్రత్యేకమైన ఒడంబడిక ఏమీ లేకపోయిల్లయితే భాగస్వామ్య చట్టము సెక్షనులు 48 నుండి 50 లలో గల నియమములనుసరించి చేయవలసి ఉంటుంది.

సంస్థ రద్దు అయినపుడు ఆస్తులను అమ్మి ఆపులను చెల్లించవలసి ఉంటుంది. అంతా పూర్తి అయినపుడు అన్ని ఖాతాలు మూసుకుంటాయి.

ఒక్కొక్కప్పుడు, సంస్థ రద్దు జరిగితే భాగస్థుల ఖాతాలు డెబిట్ నిల్వను చూపించవచ్చు. అట్టి భాగస్థుడు అవసరమైన నగదును తీసుకువస్తే మిగిలిన భాగస్థుల ఖాతాలు పరిష్కరించవచ్చును.

1. సంస్థను రద్దు చేస్తున్నప్పుడు దానికి కలిగిన లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని తెలుసుకోవడం కోసం.

(b) బాంకు ఖాతా Dr.
To పరిష్కార ఖాతా
(ఆస్తులపై సాము వసూలైనందువల్ల)

(c) పరిష్కార ఖాతా Dr.
To భాగస్థుని మూలధనం ఖాతా
(అప్పులను భాగస్థుడు స్వీకరించినందువల్ల)

16.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

2. క్రింది ప్రశ్నలకు ఒక్కొక్కదానికి 15 పంక్తులలో జవాబులు రాయండి.

1. ఏ పరిస్థితులలో సంస్థ రద్దు అవుతుంది?
2. సంస్థ పుస్తకాలలో వ్రాయని ఆస్తులను, అప్పులను రద్దు సమయంలో ఏ విధంగా పరిగణిస్తారు?
3. సంస్థను రద్దు చేసినప్పుడు ఆస్తులను అమ్మగా వచ్చిన మొత్తాన్ని ఏవిధంగా వినియోగిస్తారు?
4. పంష్కార నష్టం అంటే ఏమిటి? దానిని ఎలా పంచుతారు?

అభ్యాసాలు

1. క్రిష్ణ బలరాంల ఆస్తి అప్పుల పట్టి డిశంబరు 31, 1985న యిలా ఉంది. ఆ తేదీన వారు సంస్థను రద్దు చేయుటకు నిశ్చయించారు.

అప్పులు		ఆస్తులు	
	రూ.		రూ.
మూలధనము : క్రిష్ణ బలరాం	30,000	బాంకులో నగదు	7,000
	40,000	పరుకు	35,600
వివిధ ఋణదాతలు	26,000	ఋణగ్రస్థులు	24,800
క్రిష్ణ నుండి అప్పు	10,000	ఫర్నిచరు	5,600
రిజర్వు	12,000	యంత్రాలు	45,000
	1,18,000		1,18,000

నగదు కాక ఇతర ఆస్తులనుండి రూ. 99,200 వసూలైనది. ఋణదాతలు రూ. 448 డిస్కాంట్లు యిచ్చారు. పరిష్కార ఖర్చులు 1,088 అయినాయి.

చిట్టా పద్దులను యిచ్చి, పరిష్కారమునకు నమోదు చేయుటకు అవసరమైన ఆవర్తా ఖాతాలను యిమ్ము. (జవాబు: పరిష్కార నష్టము రూ. 12,440; (క్రిష్ణ బలరాంలకు వరుసగా రూ. 28,780 రూ. 39,780 కెల్లించాలి)

2. ధర్మ, శర్మ, కర్మలు లాభనష్టాలను 3:2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్న భాగస్థులు. వారు డిశంబరు 31, 1985 సంస్థను రద్దు చేయ నిశ్చయించారు. వ్యాపారాన్ని శర్మ తీసుకున్నాడు. ఆ తేదీన వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యీ విధంగా ఉంది.

	రూ.		రూ.
వివిధ ఋణాధారాలు	28,000	గుడ్ విల్	12,000
మూలధనము :		వివిధ ఋణగ్రంథాలు	57,200
ధర్మ	68,000	పెట్టుబడులు	25,200
శర్మ	80,000	యంత్రాలు	30,000
కర్మ	38,400	మోటారు వాహనము	26,000
		సరుకు	49,200
		నగదు	14,800
	<u>2,14,400</u>		<u>2,14,400</u>

ధర్మ పెట్టుబడులను రూ. 22,000 లకు, మోటారు వాహనాన్ని రూ. 28,000లకు తీసుకున్నాడు. యితర ఆస్తులను, అప్పులను శర్మ పుస్తకము విలువలకు తీసుకున్నాడు. యంత్రాలు, సరుకుని మాత్రం వరుసగా రూ. 32,800 లకు, రూ. 42,000 లకు తీసుకున్నాడు.

అవసరమైన మొత్తం భాగస్థులు తీసుకువచ్చారని ఊహించి భాగస్థుల మూలధన భాణాన్ని యిమ్ము.

జవాబు: పరిష్కార లాభం : రూ. 2,400 శర్మ రూ. 43,200 తీసుకువస్తాడు. ధర్మ, కర్మలకు వరుసగా రూ. 19,200, రూ. 38,800 చెల్లించాలి).

16.8 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

1. తెలుగు అకాదమి : ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం.
2. Gupta . R.L. Radhaswamy. M. : Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.

విషయక్రమం

- 17.0 ఉద్దేశాలు
- 17.1 పరిచయం
- 17.2 దివాలా పర్యవసానాలు
- 17.3 దివాలా వల్ల కలిగిన నష్టం
- 17.4 గార్నర్ Vs. ముర్రే కేసులోని తీర్పు
- 17.5 మూలధన నిష్పత్తి
- 17.6 భాగస్థులలో కొంత మంది భాగస్థులు దివాలా తీసినప్పుడు అనుసరించే విధానం
- 17.7 అందరు భాగస్థులు దివాల తీసినప్పుడు అవలంబించే విధానం
- 17.8 సారాంశం
- 17.9 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 17.10 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 17.11 సీఫారసు చేసిన పుస్తకాలు
- 17.12 పదకోశం

17.0 ఉద్దేశాలు

భాగస్థులలో ఒకరు లేదా కొందరు లేదా అందరూ దివాలా తీసినప్పుడు దానిని సంస్థ పుస్తకాలలో రాయాల్సి ఉంటుంది. ఒక భాగస్థుడు దివాలా తీసినప్పుడు పాటించాల్సిన గణక విధానాన్ని ఈ భాగంలో వివరించడమే నది.

ఈ భాగాన్ని పూర్తిగా అధ్యయనం చేసిన తరువాత, మీరు :

- భాగస్థుని దివాలా వల్ల కలిగే పరిణామాలను వివరించ గలగాలి
- దివాలా వల్ల ఏర్పడిన నష్టాన్ని ఆర్థికస్థాపిత గల భాగస్థులకు పంచ గలగాలి
- గార్నర్ Vs. ముర్రే కేసులో ఇచ్చిన తీర్పు ప్రకారం భాగస్థుల మూలధన నిష్పత్తిని గణనచేయ గలగాలి.

17.1 పరిచయం

సంస్థ రద్దు అయినప్పుడు భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు ఎలా పరిష్కారమవుతాయో క్రిందటి భాగంలో తెలుసుకున్నాము. మనం తెలుసుకున్న వద్దతి సంస్థ అప్పులు తీర్చగల స్థితిలో ఉన్నప్పుడు, దాని భాగస్థులందరూ కూడా అప్పు తీర్చగల స్థితిలో ఉన్నప్పుడు మాత్రమే వర్తిస్తుంది. ఒకొక్కొక్కప్పుడు కొంతమంది భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు డెబిటు నిల్వను చూపించవచ్చు. వారు అప్పులు తీర్చగల శక్తి కలిగి ఉన్నప్పుడు, అవసరమైన నగదును తీసుకువస్తారు. అటువంటప్పుడు మిగిలిన భాగస్థుని (ల) ఖాతా (ల) ను పరిష్కారం చేయటంలో కష్టం ఏమీ ఉండదు.

ఉదాహరణకు, ఒక భాగస్థుని ఖాతా డెబిటు నిల్వను చూపిస్తోందని, అతను దివాలా తీయుటవలన సంస్థకు చెల్లించవలసిన మొత్తాన్ని చెల్లించే స్థితిలోలేదని అనుకుందాము. ఆ మొత్తము సంస్థకు నష్టము అవుతుంది.

అందరు భాగస్థులు వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో పంచుకున్నారు. యిట్లు, భాగస్థులు పచ్చిన నష్టాన్ని యితర భాగస్థులు ఎలా భరించాలి అనే ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది. దీనిని ఈ భాగంలో తెలుసుకుందాము.

17.2 దివాలా పర్యవసానాలు

ఒక భాగస్థుడు దివాలా తీసినట్లుగా కోర్టు నిర్ణయించినట్లయితే, కోర్టు నిర్ణయపు తేదీ నుండి, అతడు ఆ సంస్థలో భాగస్థుడు కాదు. భాగస్థుల ఒడంబడికలో వేరే నిబంధన లేమైనా ఉంటే తప్ప కోర్టు నిర్ణయపు తేదీ నుండి భాగస్వామ్య సంస్థ కూడా రద్దవుతుంది. ఆ తేదీ నుండి సంస్థ చర్యలవలన కలిగే బాధ్యతలకు దివాలా తీసిన భాగస్థుని ఆస్తి బాధ్యత వహించదు. అదే విధంగా కోర్టు నిర్ణయపు తేదీనుండి దివాలా తీసిన భాగస్థుని చర్యలకు సంస్థ కూడా బాధ్యత వహించదు.

17.3 దివాలావలన కలిగే నష్టం

దివాలా తీసిన భాగస్థుని మూలధన ఖాతాలో ఉన్న డెబిటు నిల్వను, సంస్థకు చెల్లించనంతమేరకు, దివాలావలన కలిగిన నష్టం అని అంటారు. ఆట్టే నష్టాన్ని యితర భాగస్థులు గార్బర్ Vs. ముర్రే కేసులోని నిర్ణయం ప్రకారం భరించవలసి ఉంటుంది.

17.4 గార్బర్ Vs. ముర్రే కేసులోని తీర్పు

ఒక భాగస్థుడు దివాలా తీయుటవలన కలిగే నష్టాన్ని, అప్పు తీర్చగల యితర భాగస్థులు ఎలా భరించాలన్నది గార్బర్ Vs. ముర్రే ప్రముఖ కేసులో ఉదయించింది. ఆ కేసులోని న్యాయాధిపతి, ఆస్థులపై వసూళ్ళవలన కలిగే నష్టానికి, ఒక భాగస్థుని మూలధనపు లోటువలన కలిగే నష్టానికి తేడా ఉండాలని అభిప్రాయపడ్డారు. భాగస్థుల మధ్య వేరే ఒప్పందము ఏమీలేకపోయినట్లయితే, దివాలా తీసిన భాగస్థుని మూలధన ఖాతాలో లోటును, అప్పు తీర్చే శక్తిగల యితర భాగస్థులు సంస్థ రద్దుకు ముందున్న తమ మూలధనాల నిష్పత్తిలో పంచుకోవాలని తీర్పు యిచ్చారు.

ఇండియాలో యింతవరకు దీనికి వ్యతిరేకముగా ఏ న్యాయ నిర్ణయము రాలేదు. అయినా, భాగస్వామ్య చట్టము సెక్షను 48 ప్రకారము, సంస్థ ఆస్థులను (భాగస్థులు, నష్టాలను లేదా మూలధనాలలో లోటులను భర్తీచేసేందుకు తీసుకువచ్చిన మొత్తాలు ఏమైనా ఉంటే వాటితో కలిపి) బుణదాతలకు, భాగస్థుల అప్పులకు చెల్లించిన తరువాత; ప్రతి భాగస్థునికి మూలధనాలపై నిష్పత్తి ప్రకారము చెల్లించుటకు వినియోగించాలి. యిది గార్బర్ Vs. ముర్రే తీర్పువలననే ఉంది. ఆ తీర్పు ప్రకారము అప్పు తీర్చే శక్తిగల భాగస్థులు ఆస్థుల వసూళ్ళపై కలిగిన నష్టాన్ని నగదుగా తీసుకువచ్చి, దివాలా తీసిన భాగస్థుని మూలధన ఖాతాలోని లోటును వారి మూలధనాల నిష్పత్తిలో పంచుకోవాలి. అందువలన ఈ నిబంధన ఇండియాలో కూడా వర్తిస్తుంది.

17.5 మూలధన నిష్పత్తి

గార్బర్ Vs. ముర్రే తీర్పు ప్రకారము దివాలా తీసిన భాగస్థుని మూలధన ఖాతాలోని నష్టాన్ని అప్పు తీర్చగల ఇతర భాగస్థులు, రద్దుకు ముందున్న తమ మూలధనాల నిష్పత్తిలో భరించాలి. అందువలన వారి మూలధనాల నిష్పత్తిని లెక్కించవలసి ఉంటుంది.

యితకు ముందు తెలుసుకున్నాము.

స్థిర మూలధన పద్ధతిలో మూలధన నిష్పత్తి

ఈ పద్ధతి ప్రకారము, పరక లాభనష్టాలను, సొంతవాడకాలకు, సొంత వాడకాలపై వడ్డీకి, మూలధనంపై వడ్డీకి, జీతాలు మొ|| వాటికి సంబంధించిన సర్దుబాటులన్నీ కరెంటు ఖాతాలోనే చేస్తారు కనుక, మూలధన ఖాతాలోనున్న నిల్వయే, రద్దుకు ముందున్న మూలధనాన్ని సూచిస్తుంది. అందువలన దివాలా తీసిన భాగస్థుని మూలధన ఖాతాలోని నష్టాన్ని (అతని కరెంటు ఖాతాలోని నిల్వను అతని మూలధన ఖాతాకు మళ్ళించిన పదవ) అప్పు తీర్చే శక్తిగల ఇతర భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలోని నిల్వల నిష్పత్తిలో పంచుతారు.

అస్థిర మూలధన పద్ధతిలో మూలధన నిష్పత్తి

ఈ పద్ధతి ప్రకారము, లాభాలకు, సొంతవాడకాలకు మొ|| వాటికి సంబంధించిన అన్ని సర్దుబాటులను మూలధన ఖాతాలోనే చేస్తారు. అందువలన రద్దుకు ముందున్న మూల ధనం తెలుసుకోవటానికి, సంపదించేయని లాభనష్టాలను రద్దు తేదీ వరకు మూలధనంపై వడ్డీని, సొంతవాడకాలను, సొంతవాడకాలపై వడ్డీని మొ|| వాటిని (ఆస్తి వసూళ్ళపై వచ్చిన నష్టాన్ని మాత్రం తీసుకోకూడదు) దివాలా తీసిన భాగస్థునితో కలిపి, అందరు భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలకు నమోదు చేస్తారు. ఆ తరువాత ఉండే మూలధనాల నిల్వల నిష్పత్తిలో, దివాలా తీసిన భాగస్థుని మూలధన ఖాతాలో వచ్చిన నష్టాన్ని భరించాలి.

రద్దుకు ముందున్న మూలధనాలను మాత్రమే లెక్కలోనికి తీసుకొనాలి కనుక, ఆస్తి అప్పుల వసూళ్ళు చెల్లింపులపై వచ్చిన లాభనష్టాలను ఈ లెక్కలోనికి తీసుకొనకూడదు.

గార్నర్ Vs. ముర్రే కేసులోని తీర్పు ప్రకారము అప్పు తీర్చే శక్తిగల యితర భాగస్థులు, వసూళ్ళు చెల్లింపులపై వచ్చిన నష్టాన్ని నగదు రూపంలో తీసుకొనాలి. దీని ఉద్దేశం అప్పు తీర్చే శక్తిగల యితర భాగస్థుల ఖాతాలను రద్దుకు పూర్వం ఉండే స్థితికి తీసుకొనడమే. ఆచరణలో అప్పు తీర్చే శక్తిగల యితర భాగస్థులు నిజంగా నగదును తీసుకొనకపోయినా, వారు తీసుకువచ్చినట్లుగా భావించి పద్దులు వ్రాస్తారు. అందుచేత పరిష్కార ఖాతానుండి దివాలా తీయని భాగస్థుల ఖాతాలకు చేసిన అన్ని నమోదులనూ, నగదు ఖాతాకు డెబిటు చేస్తూగాని లేదా క్రెడిటు చేస్తూగాని త్రిప్పి వ్రాస్తారు. అప్పుడు దివాలా తీయని భాగస్థుల మూలధన ఖాతాల నిల్వలను తేల్చి, ఆ తరువాత వచ్చే నిల్వల ప్రాతిపదికపై నిష్పత్తిని లెక్కిస్తారు.

అవగాహన ప్రశ్న -1

ఒక భాగస్థుడి దివాలా వల్ల కలిగిన నష్టాన్ని మిగిలిన భాగస్థులకు ఏ విధంగా పంచాలి?

17.6 భాగస్థులలో కొంతమంది భాగస్థులు దివాలా తీసినపుడు అనుసరించే విధానం

స్థిర మూలధన పద్ధతిలోను, అస్థిర మూలధన పద్ధతిలోను, కొంతమంది భాగస్థులు దివాలా తీసినపుడు ఏ విధంగా సర్దుబాట్లు చేయాలో ఈ దిగువ ఉదాహరణలలో వివరించడం జరిగింది.

అమల్, బిమల్, కమల్ లు 2:2:1 నిష్పత్తిలో లాభనష్టాలను పంచుకొంటున్న భాగస్థులు. డిసెంబరు 31, 1985న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఈ విధంగా ఉంది. ఆ తేదీన వారు సంస్థను రద్దుచేయదలచారు.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
ఋణదాతలు	50,000	గుడ్ విల్	40,000
రిజర్వు	10,000	భవనాలు	40,000
అమల్ మూలధనము	35,000	స్టాంబు, యంత్రాలు	25,000
బిమల్ మూలధనము	15,000	ఋణాగ్రహణము	10,000
కమల్ మూలధనము	5,000	కమల్ కరెంటు ఖాతా	15,000
అమల్ కరెంటు ఖాతా	10,000		
బిమల్ కరెంటు ఖాతా	5,000		
	1,30,000		1,30,000

ఆస్తుల నుండి రూ. 42,500 వసూలైంది. రద్దు తేదీన డిస్కాంబు చేసిన హుండీపై రూ. 3,000 మేరకు బాధ్యత ఉన్నట్లుగా తెలిసింది. రద్దు ఖర్చులు రూ. 500 అయ్యాయి. కమల్ దీవాలా తీసాడు. అతని నుండి ఏమీ వసూలు కాలేదు.

చిట్టా పద్దులు యిచ్చి ఆవర్ణా ఖాతాలను తయారుచేయుము.

జవాబు

చిట్టా

1985		రూ.	రూ.
డిసం. 31	పరిష్కార ఖాతా Dr.	1,15,000	
	To గుడ్ విల్ ఖాతా		40,000
	" భవనాల ఖాతా		40,000
	" స్టాంబు యంత్రాల ఖాతా		25,000
	" వివిధ ఋణాగ్రహణ ఖాతా		10,000
	(ఆస్తులను మళ్ళించుటకు)		

				50,000
"	రిజర్వు ఖాతా To అమల్ కరెంటు ఖాతా " బిమల్ కరెంటు ఖాతా " కమల్ కరెంటు ఖాతా (రిజర్వును పంచుటకు)	Dr.	10,000	4,000 4,000 2,000
"	బాంకు ఖాతా To పరిష్కార ఖాతా (అస్తులపై వసూలైన మొత్తమునకు)	Dr.	42,500	42,500
"	పరిష్కార ఖాతా To బాంకు ఖాతా (పరిష్కార ఖర్చులు చెల్లించినందులకు)	Dr.	500	500
1985 డిసం. 31	పరిష్కార ఖాతా To బాంకు ఖాతా (ఋణదాతలకు, డిస్కంట్లు చేసిన వుండీలపై బాధ్యతను చెల్లించినందున)	Dr.	53,000	53,000
"	అమల్ కరెంటు ఖాతా బిమల్ కరెంటు ఖాతా కమల్ కరెంటు ఖాతా To పరిష్కార ఖాతా (పరిష్కారముపై నష్టాన్ని మళ్ళించుటకు)	Dr. Dr. Dr.	30,400 30,400 15,200	76,000
"	కమల్ మూలధనము ఖాతా To కమల్ కరెంటు ఖాతా (కమల్ కరెంటు ఖాతా నిల్వను అతని మూలధన ఖాతాకు మళ్ళించుటకు)	Dr.	28,200	28,200
"	అమల్ కరెంటు ఖాతా బిమల్ కరెంటు ఖాతా To కమల్ మూలధనము ఖాతా (కమల్ దెవాలా తీయుటవలన వచ్చిన నష్టాన్ని అమల్, బిమల్ లకు వారి మూలధన నిష్పత్తిలో పంచినందున)	Dr. Dr.	16,240 6,960	23,200

	Dr.	28,360	
To బిమల్ కరెంటు ఖాతా (బిమల్ కరెంటు ఖాతా నిర్వహణ అతని మూలధన ఖాతాకు మళ్ళించినందున)			28,360
"	Dr.	32,640	
అమల్ మూలధన ఖాతా To అమల్ కరెంటు ఖాతా (అమల్ కరెంటు ఖాతా నిర్వహణ అతని మూలధన ఖాతాకు మళ్ళించినందుకు)			32,640
1985 డిసం. 31	Dr.	13,360	
బాంకు ఖాతా To బిమల్ మూలధన ఖాతా (అతని నుండి రావలసిన మొత్తము వచ్చినందులకు)			13,360
"	Dr.	2,360	
అమల్ మూలధనం ఖాతా బాంకు ఖాతా (అతనికి చెల్లించవలసిన ధనము చెల్లించినందున)			2,360

ఆనర్లు :

Dr.	పరిష్కార ఖాతా		Cr.
To వివిధ ఆస్తులు	రూ.		రూ.
" బాంకు ఖాతా (ఫర్సులు)	1,15,000	By ఋణదాతల ఖాతా	50,000
" బాంకు ఖాతా (ఋణదాతలు, హాండీలపై బాధ్యత)	550	" బాంకు ఖాతా (ఆస్తులపై వసూలు)	42,500
	53,000	" అమల్ కరెంటు ఖాతా $\frac{2}{5}$ నష్టం	30,400
		" బిమల్ కరెంటు ఖాతా $\frac{2}{5}$ నష్టం	30,400
		" కమల్ కరెంటు ఖాతా $\frac{1}{5}$ నష్టం	15,200
	1,68,500		1,68,500

To అమర్ కరెంటు ఖాతా " బాంకు ఖాతా	రూ. 32,640	By తెచ్చిన నిల్వ " బాంకు ఖాతా	రూ. 35,000
	2,360		35,000
	35,000		35,000

Dr.		బిమల్ మూలధన ఖాతా		Cr.
To బిమల్ కరెంటు ఖాతా	రూ. 28,360	By తెచ్చిన నిల్వ " బాంకు ఖాతా	రూ. 15,000	
				13,360
	28,360		28,360	

Dr.		కమల్ మూలధన ఖాతా		Cr.
To కమల్ కరెంటు ఖాతా	రూ. 28,200	By తెచ్చిన నిల్వ " అమర్ కరెంటు ఖాతా $\frac{7}{10}$ వట్టం " బిమల్ కరెంటు ఖాతా $\frac{3}{10}$ వట్టం	రూ. 5,000	
				16,240
	28,200		6,960	
			28,200	

Dr.		అమర్ మూలధన ఖాతా		Cr.
To పరిష్కార ఖాతా $\frac{2}{5}$ వట్టం " కమల్ మూలధన ఖాతా $\frac{7}{10}$ వట్టం	రూ. 30,400	By తెచ్చిన నిల్వ " రిజర్వు ఖాతా " అమర్ మూలధన ఖాతా	రూ. 10,000	
	16,240			4,000
	46,640		32,640	
			46,640	

Dr.		బిమల్ కరెంటు ఖాతా		Cr.
To పరిష్కార ఖాతా $\frac{2}{5}$ వట్టం " కమల్ మూలధన ఖాతా $\frac{3}{10}$ వట్టం	రూ. 30,400	By తెచ్చిన నిల్వ " రిజర్వు ఖాతా " బిమల్ మూలధనము ఖాతా	రూ. 5,000	
	6,960			4,000
	37,360		28,360	
			37,360	

To తెచ్చిన విల్వ	రూ. 15,000	By రిజర్వు ఫాతా	రూ. 2,000
" పరిష్కార ఫాతా $\frac{1}{5}$ నష్టం	15,200	" కమల్ మూలధన ఫాతా	28,200
	30,200		30,200

Dr.	బాంకు ఫాతా		Cr.
To పరిష్కార ఫాతా (ఆస్తులపై వసూలు)	రూ. 42,500	By పరిష్కార ఫాతా (ఫర్సులు)	రూ. 500
" బిమల్ మూలధన ఫాతా	13,360	" పరిష్కార ఫాతా (ఋణ దాతలు, హుండీలపై బాధ్యత)	53,000
		" అమల్ మూలధనఫాతా	2,360
	55,860		55,860

ఉదాహరణ - 2

అధిరాం, బల్ రాం, కుశల్ రాం మరియు దొలవ్ రాంలు ఒక సంస్థలో లాభనష్టాలను 4 : 3 : 2 : 1 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటూ భాగస్థులుగా ఉన్నారు. సెప్టెంబరు 30, 1985న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఈ విధంగా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	60,000	చేతిలో నగదు	3,000
అధిరాం మూలధనము	1,80,000	సరుకు	69,000
బలరాం మూలధనము	1,20,000	ప్లాంటు యంత్రాలు	2,40,000
కుశల్ రాం మూలధనము	18,000	గుడ్ విల్	60,000
		దొలవ్ రాం మూలధన ఫాతా	6,000
	3,78,000		3,78,000

కుశల్ రాం, దొలవ్ రాంలు దివాలా తీశారు. కుశల్ రాం నుండి రూ. 3,000 వసూలు కాగా దొలవ్ రాం ప్రవేలు ఆస్తుల నుండి ఏమీ వసూలు కాలేదు. భాగస్థులు సంస్థను రద్దుచేయ నిశ్చయించారు. సరుకు, ప్లాంటు యంత్రాలు రూ. 1,89,000 వసూలు కాగా, గుడ్ విల్ నుండి ఏమీ వసూలు కాలేదు. ఋణదాతలపై వాస్తవిక బాధ్యత రూ. 72,000 అయింది. పరిష్కారము కొరకు రూ. 18,000 ఫర్సు చేయవలసి వచ్చింది.

రద్దును చూపించుటకు అవసరమైన విట్టాపదులను, అవర్షా ఫాతాలను యిమ్ము.

		రూ.	రు.
1)	పరిష్కార ఖాతా Dr. To సరుకు ఖాతా " ప్లాంబు యంత్రాల ఖాతా " గుడ్ విల్ ఖాతా (అస్తులను మళ్ళించినందుకు)	3,69,000	69,000 2,40,000 60,000
2)	వివిధ ఋణదాతల ఖాతా Dr. To పరిష్కార ఖాతా (ఋణదాతలను మళ్ళించినందుకు)	60,000	60,000
3)	బాంకు ఖాతా Dr. To పరిష్కార ఖాతా (అస్తులపై వసూలుకు)	1,89,000	1,89,000
4)	పరిష్కార ఖాతా Dr. To బాంకు ఖాతా (ఋణదాతలకు చెల్లించినది)	72,000	72,000
5)	పరిష్కార ఖాతా Dr. To బాంకు ఖాతా (పరిష్కార ఖర్చులు చెల్లించినందులకు)	18,000	18,000
6)	అదిరాం మూలధన ఖాతా Dr. బలరాం మూలధన ఖాతా Dr. కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా Dr. దొలత్ రాం మూలధన ఖాతా Dr. To పరిష్కార ఖాతా (పరిష్కార నష్టాన్ని పంచుటకు)	84,000 63,000 42,000 21,000	2,10,000
7)	బాంకు ఖాతా Dr. To కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా (కుశల్ రాం నుండి వసూలైన మొత్తమునకు)	3,000	3,000
8)	బాంకు ఖాతా Dr. To అదిరాం మూలధన ఖాతా " బలరాం మూలధన ఖాతా (పరిష్కార నష్టానికి నగదు తీసుకువచ్చినందుకు)	1,47,000	84,000 63,000

10)	బలరాం మూలధన ఖాతా To కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా (కుశల్ రాం దివాలాపై నష్టాన్ని - (దివాలా తీయని) ఇతర భాగస్థులకు మూలధన నిష్పత్తిలో పంచుటకు)	Dr.	8,400	21,000
	అభిరాం మూలధన ఖాతా బలరాం మూలధన ఖాతా To దౌలత్ రాం మూలధన ఖాతా (దౌలత్ రాం దివాలాపై నష్టాన్ని - దివాలా తీయని ఇతర భాగస్థులకు మూలధన నిష్పత్తి 3:2లో పంచుటకు)	Dr. Dr.	16,200 10,800	27,000
11)	అభిరాం మూలధన ఖాతా బలరాం మూలధన ఖాతా To బాంకు ఖాతా (వారికి చెల్లించవలసిన మొత్తాన్ని చెల్లించినందులకు)	Dr. Dr.	1,51,200 1,00,800	2,52,200

అవర్ష :

Dr.		పరాస్కార ఖాతా		Cr.	
	రూ.			రూ.	
To వివిధ ఆస్తులు	3,69,000	By వివిధ ఋణదాతలు		60,000	
" బాంకు ఖాతా (ఫర్సులు)	1,800	" బాంకు ఖాతా		1,89,000	
" బాంకు ఖాతా (ఋణదాతలు)	72,000	(ఆస్తులు అమ్మకం)		84,000	
		" అభిరాం మూలధన ఖాతా	$\frac{2}{10}$ నష్టం	63,000	
		" బలరాం మూలధన ఖాతా	$\frac{3}{10}$ నష్టం	42,000	
		" కుశల్ రాం మూలధన	$\frac{2}{10}$ నష్టం	21,000	
		ఖాతా	$\frac{1}{10}$ నష్టం		
		" దౌలత్ రాం మూలధన	$\frac{1}{10}$ నష్టం		
		ఖాతా			
	4,59,000			4,59,000	

To పరిష్కార ఖాతా (నష్టం)	రూ. 84,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 1,80,000
" తెచ్చిన నిల్వ	1,80,000	" బాంకు ఖాతా	84,000
	2,64,000		2,64,000
" కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా $\frac{3}{5}$ నష్టం	12,600	" తెచ్చిన నిల్వ	1,80,000
" దొలవ్ రాం మూలధన ఖాతా $\frac{3}{5}$ నష్టం	16,200		
" బాంకు ఖాతా	1,51,200		
	1,80,000		1,80,000

Dr.		బలరాం మూలధన ఖాతా		Cr.	
To పరిష్కార ఖాతా నష్టం	రూ. 63,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 1,20,000		
" తెచ్చిన నిల్వ	1,20,000	" బాంకు ఖాతా	63,000		
	1,83,000		1,83,000		
" కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా $\frac{2}{5}$ నష్టం	8,400	" తెచ్చిన నిల్వ	1,20,000		
" దొలవ్ రాం మూలధన ఖాతా $\frac{2}{5}$ నష్టం	10,800				
" బాంకు ఖాతా	1,00,800				
	1,20,000		1,20,000		

Dr.		కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా		Cr.	
To పరిష్కార ఖాతా (నష్టం)	రూ. 42,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 18,000		
		" బాంకు ఖాతా	3,000		
		" అబ్దిరాం మూలధన ఖాతా $\frac{3}{5}$ నష్టం	12,600		
		" జయరాం మూలధన ఖాతా $\frac{2}{5}$ నష్టం	8,400		
	42,000		42,000		

To తెచ్చిన నిల్వ " పరిష్కార ఖాతా	రూ. 6,000 21,000	By అధిరాంమూలధన ఖాతా 3 5 2 5 నష్టం నష్టం	రూ. 16,200 10,800
	27,000		27,000

Dr.		Cr.	
కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా			
To తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 3,000	By పరిష్కార ఖాతా (ఖర్చులు)	రూ. 18,000
" పరిష్కార ఖాతా (అస్తులపై వసూలు)	1,89,000	" పరిష్కార ఖాతా (ఋణదాతలు)	72,000
" కుశల్ రాం మూలధన ఖాతా	3,000	" అధిరాం మూలధన ఖాతా	1,51,200
" అధిరాం మూలధన ఖాతా	84,000	" బలరాం మూలధన ఖాతా	1,00,800
" బలరాం మూలధన ఖాతా	63,000		
	3,42,000		3,42,000

సూచన : 1. చిట్టాపద్దు నెం. 8ని భావిత (నోషనల్) పద్దుగా వ్రాస్తారు. దీని తరువాత మూలధన ఖాతాల నిల్వలు తేల్చితే, దివాలా నష్టాన్ని ఏ నిష్పత్తిలో పంచాల్ తేలుస్తుంది.

2. 8వ చిట్టాపద్దులో చూపిన మొత్తాన్ని అధిరాం, బలరాంలు తీసుకురాకపోయి నష్టయితే, వారికి చివరలో చెల్లించబడే మొత్తము యిలా ఉంటుంది.

అధిరాం : రూ. 1,51,200 - రూ. 84,000 = రూ. 67,200

బలరాం : రూ. 1,00,800 - రూ. 63,000 = రూ. 37,800

17.7 అందరు భాగస్థులు దివాలా తీసినపుడు అవలంబించే విధానం

సంస్థ యొక్క అస్తులను అమ్ముగా వచ్చిన మొత్తం సంస్థ అప్పులను పూర్తిగా చెల్లించుటకు సరిపోకపోతే భాగస్థులు కూడా తాము యియ్యవలసిన మొత్తాన్ని దీసుకురాలేని స్థితిలో ఉంటే, అందరు భాగస్థులు దివాలా తీసారని అనవచ్చును. అట్టి సమయంలో సంస్థ ఋణదాతలకు పూర్తి చెల్లింపు జరుగదు, పాక్షికంగానే జరుగుతుంది. సంస్థలో ఎంత నగదు ఉంటే అంత (పరిష్కార ఖర్చులు ఏమైనా ఉంటే చెల్లించి) భాగస్థులు తీసుకువచ్చిన నగదుతో కూడా కలిపి ఋణదాతలకు చెల్లించవలసి ఉంటుంది. వారికి పూర్తి చెల్లింపు జరుగదు కనుక, యింతకుముందు (కొంత మంది భాగస్థులు మాత్రమే దివాలా తీసినపుడు) అవలంబించిన పద్ధతి కాక, ఈ దిగువ పద్ధతిని అవలంబించవచ్చును.

(దివాలా తీసిన భాగస్థులు ఏమైనా నగదు తీసుకువస్తే అది కూడా కలిపి) వారికి చెల్లిస్తారు. ఋణదాతల ఖాతాల చెల్లించని భాగాన్ని (సంతృప్తిపరచని భాగాన్ని) లోటు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. భాగస్థుల మూలధన నిల్వలను కూడా ఈ లోటు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. లోటు ఖాతా దానంతట అదే మూసుకుని, అన్ని ఖాతాలు దానితో మూసుకుంటాయి.

దీనిని ఈ దిగువ ఉదాహరణలో వివరించడం జరిగింది.

ఉదాహరణ - 3

మధు, సుమన్ మరియు రావులు, ఒక సంస్థలో లాభనష్టాలను సమానంగా పంచుకొంటూ భాగస్థులుగా ఉన్నారు. డిసెంబరు 31 1985న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	1,80,000	స్థిరాస్తులు	1,65,000
మధు మూలధనము	66,000	లాభనష్టాల ఖాతా	36,000
రావు మూలధనము	30,000	సుమన్ మూలధనఖాతా	75,000
	2,76,000		2,76,000

ముగ్గురు భాగస్థులు దివాలా తీసారు. మధు, సుమన్ ల ప్రైవేటు ఆస్తులు ప్రైవేటు అప్పులను చెల్లించుటకే సరిపోలేదు. రావు ప్రైవేటు అప్పులను చెల్లించిన తరువాత అతని ప్రైవేటు ఆస్తిలో రూ. 6,000 మిగులు ఉంది. సంస్థ యొక్క స్థిరాస్తులనుండి రూ. 1,20,000 వసూలు కాగా, దానికి సంబంధించిన ఖర్చులు రూ. 3,000 అయ్యాయి.

సంస్థ రద్దు చేయబడింది. చిట్టా పద్దులను, అవర్గా ఖాతాలను యిమ్ము.

		రూ.	రూ.
1)	పరిష్కార ఖాతా Dr. To స్థిరాస్తుల ఖాతా (స్థిరాస్తులను మళ్ళించినందుకు)	1,65,000	1,65,000
2)	బాంకు ఖాతా Dr. To పరిష్కార ఖాతా (ఆస్తులపై వసూలైన మొత్తమునకు)	1,20,000	1,20,000
3)	పరిష్కార ఖాతా Dr. To బాంకు ఖాతా (చెల్లించిన ఖర్చులకు)	3,000	3,000
4)	మధు మూలధనము ఖాతా Dr. సుమన్ మూలధనము ఖాతా Dr. రావు మూలధనము ఖాతా Dr. To పరిష్కార ఖాతా (పరిష్కార నష్టాన్ని మళ్ళించుటకు)	16,000 16,000 16,000	48,000

	సుమన్ మూలధనము ఖాతా రావు మూలధనము ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభనష్టాల ఖాతా డెబిటు నిర్వహణ మల్లించుటకు)	Dr. Dr.	12,000 12,000	36,000
6)	బాంకు ఖాతా To రావు మూలధన ఖాతా (రావు ప్రైవేటు ఆస్తినుండి వసూలైన మొత్తమునకు)	Dr.	6,000	6,000
7)	వివిధ ఋణదాతల ఖాతా To బాంకు ఖాతా (ఉన్న నగదును చెల్లించుటకు)	Dr.	1,23,000	1,23,000
8)	మధు మూలధన ఖాతా రావు మూలధన ఖాతా To లోటు ఖాతా (నిర్వహణ లోటుఖాతాకు మళ్ళించినందుకు)	Dr. Dr.	38,000 8,000	46,000
9)	వివిధ ఋణదాతల ఖాతా To లోటు ఖాతా (మిగిలిన లోటు ఖాతాకు మళ్ళించినందుకు)	Dr.	57,000	57,000
10)	లోటు ఖాతా To సుమన్ మూలధన ఖాతా (అతని మూలధన ఖాతాలో నిర్వహణ లోటు ఖాతాకు మళ్ళించుటకు)	Dr.	1,03,000	1,03,000

అవర్గా :

Dr.	పరిష్కార ఖాతా	Cr.	
To స్థిరాస్థుల ఖాతా " బాంకు ఖాతా (ఫర్సులు)	1,65,000 3,000	By బాంకు (అస్థుల అమ్మకం) " మధు మూలధన ఖాతా 1 — నష్టం 3 " సుమన్ మూలధన ఖాతా 1 — నష్టం 3 " రావు మూలధన ఖాతా 1 — నష్టం 3	1,20,000 16,000 16,000 16,000
	1,68,000	1,68,000	

To పరిష్కార ఖాతా (అస్తుల అమ్మకం)	రూ. 1,20,000	By పరిష్కార ఖాతా (ఇరుగులు)	3,000
" రావు మూలధనము ఖాతా	6,000	" వివిధ బుణదాతల ఖాతా	1,23,000
	1,26,000		1,26,000

Dr.		వివిధ బుణదాతల ఖాతా		Cr.
To బాంకు ఖాతా	రూ. 1,23,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 1,70,000	
" లోటు ఖాతా	57,000			
	1,70,000		1,70,000	

Dr.		మధు మూలధనం ఖాతా		Cr.
To పరిష్కార ఖాతా (వడ్డం)	రూ. 16,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 66,000	
" లాభనష్టాల ఖాతా	12,000			
" లోటు ఖాతా	38,000			
	66,000		66,000	

Dr.		సుమన్ మూలధనం ఖాతా		Cr.
To తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 75,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 1,03,000	
" పరిష్కార ఖాతా (వడ్డం)	16,000			
" లాభనష్టాల ఖాతా	12,000			
	1,03,000		1,03,000	

Dr.		రావు మూలధన ఖాతా		Cr.
To పరిష్కార ఖాతా (వడ్డం)	రూ. 16,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 30,000	
" లాభనష్టాల ఖాతా	12,000	" బాంకు ఖాతా	6,000	
" లోటు ఖాతా	8,000			
	36,000		36,000	

To మునుమాంధన ఖాతా	రూ.	By వివిధ ఋణదాతల ఖాతా " మధు మాంధన ఖాతా " రావు మాంధన ఖాతా	రూ.
	1,03,000		57,000 38,000 8,000
	1,03,000		1,03,000

17.8 సారాంశం

ఒక భాగస్థుని ఖాతా డెబిటు నిర్వహణకు ఉండగా, అతడు తాను యివ్వవలసిన మొత్తాన్ని చెల్లించలేని స్థితిలో ఉంటే అతను దివాలా తీసినట్లన్నమాట. అట్టి మొత్తము సంస్థకు దివాలా వలన వచ్చిన నష్టము.

దివాలా తీసిన భాగస్థుని మాంధన లోటువలన వచ్చిన నష్టానికి, ఇతర వ్యాపార నష్టాలకు మరియు రద్దు వలన వచ్చిన నష్టానికి తేడా ఉంది.

గార్నర్ Vs. ముర్రే కేసులో నిర్ణయము ప్రకారము, భాగస్వామ్య ఓడంబడిక వేరేలా లేకపోయినట్లయితే, దివాలా తీసిన భాగస్థుని మాంధన ఖాతా లోని లోటును ఇతర దివాలా తీయని భాగస్థులు సంస్థ రద్దుకు ముందున్న వారి మాంధన నిష్పత్తిలో భరించాలి.

స్థిరమాంధన పద్ధతిలో, భాగస్థుల మాంధన ఖాతాలలోని నిర్వహణకు ముందున్న మాంధనాలను సూచిస్తాయి.

ఆస్థిర మాంధన పద్ధతిలో, మాంధన ఖాతాలకు పంపిణీ చేయని అన్ని లాభాలను, నష్టాలను, మాంధనముపై వడ్డీని, సాంతవాడకాలను, సాంతవాడకాలపై వడ్డీని (రద్దు తేదీ వరకు) నమోదు చేస్తారు. కాని రద్దువలన వచ్చిన నష్టాన్ని మాత్రం నమోదు చేయకూడదు. ఆ స్థితిలో మాంధన ఖాతాలలో ఉన్న నిర్వహణకు రద్దుకు ముందున్న మాంధనాల నిష్పత్తిగా తీసుకోవాలి.

ఒక్కొక్కప్పుడు అందరు భాగస్థులు దివాలా తీసి, సంస్థ ఆస్తులు దాని అప్పులను చెల్లించుటకు సరిపోకపోవచ్చు. అప్పుడు ఋణదాతలకు నగదు ఉన్నంతవరకు మాత్రమే అంటే పాక్షికంగా చెల్లిస్తారు.

17.9 అవగాహన ప్రశ్నలకు మూదిరి జవాబులు

1. ఒక భాగస్థుడి దివాలా వల్ల కలిగిన నష్టాన్ని, భాగస్థుల మాంధన ఖాతాలను నిర్వహించే పద్ధతి ఆధారంగా మిగిలిన భాగస్థులకు పంచాలి.

భాగస్థుల మాంధన ఖాతాలను స్థిర పద్ధతిలో నిర్వహించడం జరిగితే, ఆ నష్టాన్ని భాగస్థులకు వారి స్థిర మాంధన నిష్పత్తిలో పంచాలి.

మాంధనాల ఖాతాలను ఆస్థిర పద్ధతిలో నిర్వహిస్తూ ఉన్నట్లయితే, సంవితలాభాలు లేదా నష్టాలు ఏదైనా ఉన్నట్లయితే వాటిని భాగస్థుల మాంధనఖాతాలకు బదిలీ చేసే తర్వాత వారి వారి ఖాతాలలో ఉన్న ముగింపు

17.10 మాదిరి పరిష్కార ప్రశ్నలు

- ఎ కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్క దానికి 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. గార్బర్ Vs. ముర్రే కేసును చర్చించి, దానిలోని తీర్పును ఏ విధంగా అమలు చేస్తారో తెల్పండి.
  2. సంస్థ దివాలా తీసినప్పుడు ఖాతాలను ఏ విధంగా పరిష్కరిస్తారో వివరించండి.
  3. సంస్థ దివాలా తీసే పరిస్థితులను వివరించండి.
- బి కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్కదానికి 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. సంస్థ దివాలా, భాగస్థుడి దివాలాను వివరించండి.
  2. గార్బర్ Vs. ముర్రే కేసులోని తీర్పు ఏమిటి?
  3. భాగస్థుడి దివాలా వల్ల వచ్చిన లోటును మిగిలిన భాగస్థులకు పంచే విషయాలను ఏ విధంగా కనుక్కోంటారు?

అభ్యాసాలు

నవీన్, నిశ్చల్ మరియు నిర్మల్ లు లాభనష్టాలను 3:2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్న భాగస్థులు. డిశంబరు 31, 1985వ వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతల	3,500	సరుకు	4,750
నవీన్ అప్పులు	600	వగదు	950
రిజర్వు	1,200	ఫర్నిచరు	500
లాభనష్టాల ఖాతా	600	యంత్రాలు	2,100
మూలధనం : నవీన్	2,000	నిర్మల్ మూలధనం	600
నిశ్చల్	1,500	సొంత వాడకాలు : నవీన్	400
		నిశ్చల్	100
	<u>9,400</u>		<u>9,400</u>

వారు సంస్థ రద్దు చేయ నిశ్చయించారు. సరుకు, ఫర్నిచరుల నుండి రూ. 4650 వసూలైంది. నవీన్ యంత్రాలను రూ. 1800లకు తీసుకున్నాడు. డిస్కాంట్ చేసిన హుండ్లపై రూ. 60 బాధ్యత ఉన్నది. పరిష్కార ఖర్చులు రూ. 60 అయ్యాయి. నిర్మల్ దివాలా తీయుట వలన అతని ఆస్తి నుండి రూ. 190 మాత్రమే వసూలైంది.

విట్టపర్తులను, అవరమైన అవర్తా ఖాతాలను, మూలధన ఖాతాలు (1) స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు (2) ఆస్థిరంగా ఉన్నప్పుడు చూపుము.

- (జవాబు : పరిష్కార నష్టము రూ. 1020, నవీన్, నిశ్చల్ లకు చెల్లింపు : స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు - రూ. 540, రు. 1880. ఆస్థిరంగా ఉన్నప్పుడు - రూ. 544, రు. 1876)

అప్పులు	రూ.	అప్పులు	రూ.
మూలధనం : పవన్	5,000	భవనము	2,000
రాజ	3,000	ఫర్నిచరు	1,000
కరెంటు ఖాతా : పవన్	200	సరుకు ఋణగ్రంథాలు	10,620
రాజ	100	వగదు	500
ఋణదాతలు	6,000	కరెంటు ఖాతా : పూర్	980
భవనము తనఖా పై ఋణము	800		
	15,100		15,100

వారు లాభనష్టాలను రి:3:5 నిష్పత్తిలో పంచుకొనేవారు. సంస్థను మూసివేయాలని నిశ్చయించారు. భవనము, ఫర్నిచరు, సరుకు మరియు ఋణగ్రంథాల నుండి వరుసగా రూ. 1,200, రూ. 4,00 రు. 7,000 పన్నాలెండి. ఖర్చులు రు. 400 అయ్యాయి. ఋణదాతలకు పూర్తి పరిష్కారముగా రు. 4,500 చెల్లించారు, పూర్ దివాలా తీయుటవలన అతని ఎస్టేటు నుండి రూపాయికి 50 పైసలు తుది డివిడెండు చెల్లించారు.

రద్దును నమోదు చేయుటకు అవసరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలను యిమ్ము.

జవాబు : పరిష్కార నష్టము రూ. 3,920; పవన్, రాజులకు రూ. 4,631 రు. 2,759 చెల్లించాలి)

17.11 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

1. తెలుగు అకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణకళాస్త్రం
2. Gupta, R.L., Radhaswamy, M.: Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi

17.12 పదకోశం

- దివాలా సంస్థ : అప్పులను తీర్చలేని ప్రితిలో ఉండి, కోర్టు చేత దివాలాగా ప్రకటించబడిన సంస్థ.
- దివాలా భాగస్వామి : భాగస్వామి తన అప్పులను తీర్చలేని ప్రితిలో ఉండి, దివాలా దారుగా ప్రకటించబడిన వ్యక్తి.
- ఆర్థిక స్థామతగల భాగస్వామి : అప్పులను తీర్చగలిగిన ప్రితిలో ఉన్న భాగస్వామి.

విషయక్రమం

18.0 ఉద్దేశాలు

18.1 పరిచయం

18.2 భాగస్వామ్య సంస్థను కంపెనీగా అమ్మే సందర్భంలో ముఖ్య విషయాలు

18.3 సంస్థ పుస్తకాలను మూసి వేయడంలో ఉన్న దశలు

18.4 సారాంశం

18.5 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

18.6 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

18.7 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

18.8 పదకోశం

18.0 ఉద్దేశాలు

ఒక భాగస్వామ్య సంస్థను కంపెనీగా మార్చినప్పుడు, లేదా కంపెనీకి దానిని అమ్మినప్పుడు అనువరించాల్సిన గణక విధానాన్ని ఈ భాగంలో వివరించడమైనది.

ఈ భాగాన్ని పూర్తిగా అధ్యయనం చేసిన తరువాత, మీరు :

- సంస్థ పుస్తకాలను మూసివేయడంలో ఉన్న వివిధ దశలను వివరించ గలగాలి
- సంస్థను కంపెనీగా మార్చడానికి సంబంధించిన సమస్యలను చేయ గలగాలి
- సంస్థను కంపెనీగా అమ్మడానికి సంబంధించిన సమస్యలను చేయ గలగాలి.

8.1 పరిచయం

ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్వామ్య సంస్థ, జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీగా మారాలని నిశ్చయించవచ్చు. దీనికి కారణం ఎక్కువ ధనం అవసరం కావచ్చు. లేదా భాగస్వామ్య చట్టములో అనుమతించిన సంఖ్య కంటే ఎక్కువ మందిని వ్యాపారములోనికి తీసుకొనరావలసి ఉండవచ్చు. లేదా పరిమిత బాధ్యత యొక్క ప్రయోజనములను పొందవచ్చుననెడ ఉద్దేశంతో భాగస్థులు దానిని కంపెనీగా మార్చాలనుకోవచ్చు.

ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్వామ్య వ్యాపారాన్ని కంపెనీ రకపు వ్యవస్థకు అమ్మవచ్చు.

అది కంపెనీగా మారటమైనా లేదా కంపెనీకు అమ్మటమైనా, ఆకౌంటింగ్ దృక్పథంతో చూసినప్పుడు యిక్కడ గమనించవలసిన విషయాలు రెండున్నాయి. అవి :

- i) సంస్థ యొక్క పుస్తకాలు మూయడం
- ii) కంపెనీ పుస్తకాలను తెరవడం లేదా వ్యాపారపు కొనుగోలుకు కంపెనీ పుస్తకాలలో పద్దులు వ్రాయడం.

పై రెండవ విషయాన్ని కంపెనీ లెక్కలలో వివరించడం జరిగింది. ఇప్పుడు భాగస్వామ్య సంస్థ పుస్తకాలలో అవలంబించవలసిన పద్ధతిని తెలుసుకుందాము. వాస్తవానికి, సంస్థ రద్దుకు అవలంబించిన పద్ధతికి కంపెనీ మార్చడం లేదా కంపెనీకు అమ్ముటకు అవలంబించవలసిన పద్ధతికి ఏమీ తేడా లేదు. అయితే కంపెనీగా మారినప్పుడు లేదా

1. కొనుగోలు చేసే కంపెనీ, కొనుగోలు ప్రతిఫలాన్ని సాధారణముగా నగదు రూపంలోగాని, డిబెంచర్లు గాని లేదా వాలాలలో గాని చెల్లించవచ్చును. ఈ అంశములను భాగస్థులకు పంచవలసి ఉంటుంది. అయితే డిబెంచర్లను, వాలాలను భిన్నాలుగా యిచ్చుటకు వీలులేదు. వాటిని దగ్గరి పూర్తి సంఖ్యకు మాత్రమే పంచాలి. అంతేకాకుండా వారి మధ్య స్పష్టమైన ఒడంబడిక ఏమీలేనప్పుడు మిగిలిన కొనుగోలు (ప్రతిఫలాన్ని అంటే నగదు, డిబెంచర్లు, వాలాలను, భాగస్థుల మధ్య వారి తుది క్లెయిముల వారి మూలధన ఖాతాలలో తుది నిల్వలు) నివృత్తిలో పంచాలి.
2. సాధారణంగా, కొనుగోలు కంపెనీ అన్ని ఆస్తులనూ తీసుకొంటుంది. అందువలన నగదు/బాంకు నిల్వలను కూడా కొనుగోలు కంపెనీ తీసుకొందని అనుకోవచ్చు. అయితే నగదు/బాంకు నిల్వలను తీసుకోవలేదని స్పష్టముగా యిచ్చినచో, దానిని పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళించకుండా ఆ ప్రారంభ నిల్వలో, ఆ ఖాతాను మూలధన ఖాతాలు మొదలగు వాటితోబాటు తెరవాలి.

ఇదివరలో చెప్పబడినట్లుగా దీని ఆకౌంటింగు విధానము సంస్థ రద్దుకు వలెనే ఉంటుంది. ఈ దిగువ విషయాలు దీనిలో యిమిడి ఉన్నాయి :

1. అన్ని ఆస్తులను పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళించాలి.

పరిష్కార ఖాతా

Dr.

To వ్యక్తిగతంగా ఆస్తుల ఖాతాలు

2. అన్ని బయటి అప్పులను పరిష్కార ఖాతాకు మళ్ళించాలి.

వ్యక్తిగత అప్పు ఖాతాలు

Dr.

To పరిష్కార ఖాతా

3. కంపెనీ చెల్లించుటకు అంగీకరించిన కొనుగోలు ప్రతిఫలమును నమోదు చేయుటకు :

కంపెనీ ఖాతా

Dr.

To పరిష్కార ఖాతా

4. కొనుగోలు ప్రతిఫలమును తీసుకొనుటకు :

బాంకు ఖాతా

Dr.

కంపెనీలో డిబెంచర్ల ఖాతా

Dr.

కంపెనీలో వాలాల ఖాతా

Dr.

To కంపెనీ ఖాతా

5. కంపెనీ తీసుకోని ఆస్తులను అమ్ముటకు/భాగస్థులు తీసుకొనుటకు :

బాంకు ఖాతా

Dr. (పచ్చిన నగదుకు)

భాగస్థుని మూలధన లేదా కరెంటు ఖాతా

Dr. (భాగస్థుడెవరైనా తీసుకుంటే)

To పరిష్కార ఖాతా

To భాగస్థుని మూలధన లేదా కరెంటు ఖాతా

(భాగస్థుడు తీసుకోని ఉంటే

.. బాంకు ఖాతా

తీసుకున్న మొత్తమునకు)

(నగదు చెల్లింపుకు)

7. పరిష్కార ఖాతా నుండి లాభనష్టాన్ని వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో మూలధన ఖాతాలకు మళ్ళించాలి.

లాభముంటే (క్రెడిటు చెప్పు ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు)

నష్టముంటే (డెబిటు చెప్పు ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు)

పరిష్కార ఖాతా

Dr. భాగస్థుల మూలధన/కరెంటు ఖాతా

Dr.

To భాగస్థుల మూలధన

To పరిష్కార ఖాతా

లేదా కరెంటు ఖాతా

కంచెనీ తీసుకోని ఆస్తి/అప్పుపై ఏమైనా నష్టముంటే దానికి ప్రతేక వద్దు ఏమీ అవసరము లేదు. పరిష్కార ఖాతాలోని, పరిష్కార లాభం/నష్టంలో అది కలిసి ఉంటుంది.

8. పంపిణీ చేయని లాభాలను/నష్టాలను భాగస్థులకు మళ్ళించాలి.

లాభాలకు :

రిజర్వు ఖాతా

Dr.

లాభనష్టాల ఖాతా (క్రెడిటు నిల్వ)

Dr.

To భాగస్థుల మూలధన/కరెంటు ఖాతాలు (వారి లాభనష్టాల నిష్పత్తిలో)

నష్టాలకు :

భాగస్థుల మూలధన/కరెంటు ఖాతాలు

Dr.

(వారి నష్టాల నిష్పత్తిలో)

To లాభనష్టాల ఖాతా (డెబిటు నిల్వ)

9. భాగస్థుల కరెంటు ఖాతాకేమైనా ఉంటే వాటిని వారి మూలధన ఖాతాలకు మళ్ళించాలి.

కరెంటు ఖాతాలో డెబిటు నిల్వ ఉంటే :

కరెంటు ఖాతాలో క్రెడిటు నిల్వ ఉంటే :

భాగస్థుని మూలధన ఖాతా

Dr.

భాగస్థుని కరెంటు ఖాతా

Dr.

To భాగస్థుని కరెంటు ఖాతా

To భాగస్థుని మూలధన ఖాతా

10. కొనుగోలు కంచెనీ నుండి వచ్చి, మిగిలి ఉన్న నగదు, డిబెంచర్లు, వాలాలను భాగస్థులకు వారి తుది నిల్వల నిష్పత్తిలో పంచాలి.

భాగస్థుల మూలధన ఖాతాలు

Dr.

To కంచెనీలో డిబెంచర్లు ఖాతా

.. కంచెనీలో వాలాల ఖాతా

.. బాంకు ఖాతా

2. ఈ దశలో సంస్థ పుస్తకాలలో అన్ని ఖాతాలు మూసుకుంటాయి.

అకౌంటింగు విధానము ఈ దిగువ ఉదాహరణలలో వివరించబడింది.

ఉదాహరణ - 1

రామయ్య సోమయ్యలు ఒక సంస్థలో లాభనష్టాలను 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటున్న భాగస్థులు. డిశంబరు 31, 1985న వారు వారి సంస్థను లిమిటెడ్ కంపెనీగా మార్చాలని నిశ్చయించారు. ఆ తేదీన వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
ఋణదాతలు	4,200	బాంకులో నగదు	9,000
చెల్లింపు హండీలు	8,100	పరుకు	36,600
రామయ్య మూలధనము	60,000	ఋణగ్రాస్థులు	11,700
సోమయ్య మూలధనము	30,000	భవనాలు	45,000
	1,02,300		1,02,300

కంపెనీ, నగదును, చెల్లింపు హండీలు మినహా వ్యాపారాన్ని తీసుకొంది. ఒక్కొక్కటి రూ.10ల, రూ.1,35,000 ల ఈక్వటీ వాలరుకు కంపెనీ కేటాయింపు చేసింది. పరిష్కార ఖర్చులు రూ.900 అయ్యాయి. సంస్థ పుస్తకాలను మూయుటకు చిట్టాపద్ధతులను ప్రాసెస్ ముఖ్యమైన ఆవర్ణా ఖాతాలను చూపుము.

జవాబు :

చిట్టా

		రూ.	రూ.
1.	పరిష్కార ఖాతా Dr. To పరుకు ఖాతా ,, ఋణగ్రాస్థుల ఖాతా ,, భవనాల ఖాతా (ఆస్తులకు మళ్ళించుటకు)	93,300	36,600 11,700 45,000
2.	వివిధ ఋణదాతల ఖాతా Dr. చెల్లింపు హండీల ఖాతా Dr. To పరిష్కార ఖాతా (అప్పులను మళ్ళించుటకు)	4,200 8,100	12,300
3.	లిమిటెడ్ కంపెనీ ఖాతా Dr. To పరిష్కార ఖాతా (అంగీకరించిన కొనుగోలు ప్రతిఫలమునకు)	1,35,000	1,35,000

	To లిమిటెడ్ కంపెనీ ఖాతా (వచ్చిన కొనుగోలు ప్రతిఫలమునకు)			1,35,000
5.	పరిష్కార ఖాతా To బాంకు ఖాతా (చెల్లింపు హాండీలు రు.8100/-, పరిష్కార ఖర్చులు రు. 900 చెల్లించినందుకు)	Dr.	9,000	9,000
6.	పరిష్కార ఖాతా To రామయ్య మూలధన ఖాతా To సోమయ్య మూలధన ఖాతా (పరిష్కార లాభాన్ని మల్పించుటకు)	Dr.	45,000	30,000 15,000
7.	రామయ్య మూలధన ఖాతా సోమయ్య మూలధన ఖాతా To లిమిటెడ్ కంపెనీలో ఈక్వటీ వాలూల ఖాతా (ఈక్వటీ వాలూలను భాగస్థులకు యిచ్చుటకు)	Dr.	90,000 45,000	1,35,000

ఆవర్తా :

Dr.	పరిష్కార ఖాతా		Cr.
	రూ.		రూ.
To వివిధ ఆస్తుల ఖాతా	93,300	By వివిధ ఋణదాతల ఖాతా	12,300
„ బాంకు (చెల్లింపు హాండీలు 8100. ఖర్చులు 900)	9,000	„ లిమిటెడ్ కంపెనీ	1,35,000
„ రామయ్య మూలధన ఖాతా 2/3 లాభం	30,000		
„ సోమయ్య మూలధన ఖాతా 1/3 లాభం	15,000		
	1,47,300		1,47,300

To పరిష్కార ఖాతా	రూ. 1,35,000	By లిమిటెడ్ కంపెనీలో ఈక్విటీ వాలూల ఖాతా	రూ. 1,35,000
	1,35,000		1,35,000

Dr. లిమిటెడ్ కంపెనీలో ఈక్విటీ వాలూల ఖాతా Cr.

To లిమిటెడ్ కంపెనీ ఖాతా	రూ. 1,35,000	By రామయ్య మూలధన ఖాతా	రూ. 90,000
		.. సోమయ్య మూలధన ఖాతా	45,000
	1,35,000		1,35,000

Dr. రామయ్య మూలధన ఖాతా Cr.

To లిమిటెడ్ కంపెనీలో ఈక్విటీ వాలూల ఖాతా	రూ. 90,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 60,000
	90,000	.. పరిష్కార ఖాతా 2/3 లాభం	30,000
	90,000		90,000

Dr. సోమయ్య మూలధన ఖాతా Cr.

To లిమిటెడ్ కంపెనీలో ఈక్విటీ వాలూల ఖాతా	రూ. 45,000	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 30,000
	45,000	.. పరిష్కార ఖాతా 1/3 లాభం	15,000
	45,000		45,000

అవగాహన ప్రశ్న - 1

ఎ) కొనుగోలు ప్రతిఫలాన్ని వాలూలు, డిబెంజర్ల రూపంలో భాగస్థులు పొందినప్పుడు ఎలాంటి పద్ధతిలో రాస్తారు?

బి) భాగస్థుల కరంబు ఖాతాల డెబిట్ నిల్వలను ఎలా ముగిస్తారు? చిట్టా పద్ధతి రాయండి ?

ఆనంద్, భాస్కర్ లు, లాభనష్టాలకు 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటున్న భాగస్థులు డిశంబరు 31, 1985వ వారి ఆస్తి అప్పులు పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	1,10,000	స్టాంబు, యంత్రాలు	1,40,000
చెల్లింపు హుండీలు	60,000	సరుకు	70,000
ఆనంద్ కరెంటు ఖాతా	40,000	ఋణగ్రస్తులు	1,30,000
ఆనంద్ మూలధన ఖాతా	1,00,000	నగదు (బాంకులో)	30,000
భాస్కర్ మూలధన ఖాతా	80,000	భాస్కర్ కరెంటు ఖాతా	20,000
	3,90,000		3,90,000

వారు వారి సంస్థను విజయ్ ఇంజనీరింగు కంపెనీ లి.కు అమ్మి విక్రయించారు. ఆ కంపెనీ స్టాంబు యంత్రాలను, సరుకును రూ.3,48,000 లకు తీసుకొని, రూ.1,40,000 నగదుగా చెల్లించుటకు, మిగిలిన మొత్తాన్ని ఒక్కొక్కటి రూ.100 లకు, 2,600 ఈక్విటీ వాలాలలో ఒక్కొక్కటి రూ.80ల అంగీకరింపబడిన విలువకు యిచ్చుటకు సమ్మతించింది. ఋణ గ్రస్తులనుండి రూ.1,22,000 వసూలు కాగా పూర్తి తీర్మానముగా ఋణదాతలకు రూ.1,02,000 చెల్లించారు. చెల్లింపు హుండీలను పూర్తిగా చెల్లించారు. వారు ఆ వాలాలను తమ స్థిర మూలధన నిష్పత్తిలో తీసుకొనుటకు అంగీకరించారు.

సంస్థ పుస్తకాలలో చిట్టా పర్చులు వ్రాసి అవర్ణా ఖాతాలను చూపుము.
జవాబు

		రూ.	రూ.
1.	పరిష్కార ఖాతా To స్టాంబు యంత్రాల ఖాతా " సరుకు ఖాతా " ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (ఆస్తులను మళ్ళించుటకు)	Dr. 3,40,000	1,40,000 70,000 1,30,000
2.	వివిధ ఋణదాతల ఖాతా చెల్లింపు హుండీల ఖాతా To పరిష్కార ఖాతా (అప్పులను మళ్ళించుటకు)	Dr. Dr. 1,10,000 60,000	1,70,000
3.	విజయ్ ఇంజనీరింగు కంపెనీ లిమిటెడ్ ఖాతా To పరిష్కార ఖాతా (అంగీకరించిన కొనుగోలు ప్రతిఫలమునకు)	Dr. 3,48,000	3,48,000

	విజయ ఇంజనీరింగు కంపెనీ లిమిటెడ్ లో ఈక్విటీ వాలూ ఫాతా To విజయ్ ఇంజనీరింగు కంపెనీ లిమిటెడ్ ఫాతా (కొనుగోలు ప్రతిఫలము వచ్చినందులకు)	Dr.	2,08,000	3,48,000
5.	బాంకు ఫాతా To పరిష్కార ఫాతా (ఋణగ్రస్తులపై వసూలుకు)	Dr.	1,62,000	1,22,000
6.	పరిష్కార ఫాతా To బాంకు ఫాతా (ఋణదాతలకు, చెల్లింపు మాండీలకు చెల్లించుటకు)	Dr.	1,62,000	1,22,000
7.	పరిష్కార ఫాతా To ఆనంద్ కరెంటు ఫాతా ,, భాస్కర్ కరెంటు ఫాతా (పరిష్కారముపై లాభాన్ని పంచినందులకు)	Dr.	1,38,000	92,000 46,000
8.	ఆనంద్ కరెంటు ఫాతా భాస్కర్ కరెంటు ఫాతా To ఆనంద్ మూలధన ఫాతా ,, భాస్కర్ మూలధన ఫాతా (కరెంటు ఫాతాల నిర్వహణను మళ్ళించుటకు)	Dr. Dr.	1,32,000 26,000	1,32,000 26,000
9.	ఆనంద్ మూలధన ఫాతా భాస్కర్ మూలధన ఫాతా To విజయ్ ఇంజనీరింగు కంపెనీలో వాలూ ఫాతా (వాలూను, స్థిరమూల ధననిష్పత్తిలో అంటే 5:4 నిష్పత్తిలో పంచినందున)	Dr. Dr.	1,15,520 92,480	2,80,000
10.	ఆనంద్ మూలధన ఫాతా భాస్కర్ మూలధన ఫాతా To బాంకు ఫాతా (మిగిలిన నగదును భాగస్థులకు వారి ఫాతాల తీర్మానముగా చెల్లించుటకు)	Dr. Dr.	1,16,480 13,520	1,30,000

Dr.		పరిష్కార ఖాతా		Cr.	
	రూ.			రూ.	
To వివిధ అస్తుల ఖాతా	3,40,000	By వివిధ అప్పులు		1,70,000	
„ బాంకు ఖాతా (ఋణ దాతలు, చెల్లింపు హండీలు)	1,62,000	„ విజయ్ ఇంజనీరింగు కం. లి. ఖాతా		3,48,000	
„ ఆనంద్ కరెంటు ఖాతా 2/3 లాభం	92,000	„ బాంకు ఖాతా (ఋణగ్రస్తులు)		1,22,000	
„ బాస్కర్ కరెంటు ఖాతా 1/3 లాభం	46,000				
	6,40,000			6,40,000	

Dr.		బాంకు ఖాతా		Cr.	
	రూ.			రూ.	
To తెచ్చిన నిల్వ	30,000	By పరిష్కార ఖాతా (ఋణదాతలు చెల్లింపు హండీలు)		1,62,000	
„ విజయ్ ఇంజనీరింగు కం. లి. ఖాతా	1,40,000	„ ఆనంద్ మూలధన ఖాతా		1,16,480	
„ పరిష్కార ఖాతా (ఋణగ్రస్తులు)	1,22,000	„ బాస్కర్ మూలధన ఖాతా		13,520	
	2,92,000			2,92,000	

Dr.		విజయ్ ఇంజనీరింగు కంపెనీ లిమిటెడ్ ఖాతా		Cr.	
	రూ.			రూ.	
To పరిష్కార ఖాతా	3,48,000	By బాంకు ఖాతా		1,40,000	
		„ విజయ్ ఇంజనీరింగు కం. లి. లో ఈజ్యేట్ వాలల ఖాతా		2,08,000	
	3,48,000			3,48,000	

To విజయ్ ఇంజనీరింగు కం.లి. భాత	రూ. 2,08,000	By ఆనంద్ మూలధన భాత 5/9 వంతు ,, భాస్కర్ మూలధన భాత 4/9 వంతు	రూ. 1,15,520 92,480
	2,08,000		2,08,000

Dr. ఆనంద్ మూలధన భాత		Cr.	
To విజయ్ ఇంజనీరింగు కం.లి. లో ఈక్వటీ వాలూల భాత	రూ. 1,15,520	By తెచ్చిన నిల్వ ,, ఆనంద్ కరెంటు భాత	రూ. 1,00,000 1,32,000
,, భాంకు భాత	1,16,480		
	2,32,000		2,32,000

Dr. ఆనంద్ కరెంటు భాత		Cr.	
To ఆనంద్ మూలధన భాత	రూ. 1,32,000	By తెచ్చిన నిల్వ ,, పరిష్కార భాత 2/3 లాభం	రూ. 40,000 92,000
	1,32,000		1,32,000

Dr. భాస్కర్ మూలధన భాత		Cr.	
To విజయ్ ఇంజనీరింగు కం.లి. లో ఈక్వటీ వాలూల భాత	రూ. 92,480	By తెచ్చిన నిల్వ ,, భాస్కర్ కరెంటు భాత	రూ. 80,000 26,000
,, భాంకు భాత	13,520		
	1,06,000		1,06,000

Dr. భాస్కర్ కరెంటు భాత		Cr.	
To తెచ్చిన నిల్వ ,, భాస్కర్ మూలధన భాత	రూ. 20,000 26,000	By పరిష్కార భాత 1/3 లాభం	రూ. 46,000
	46,000		46,000

ఒక్కొక్కప్పుడు భాగస్వామ్య సంస్థను కంపెనీ రకపు వ్యవస్థగా మార్చవచ్చు లేదా ఒక కంపెనీకి అమ్మవచ్చును. సంస్థ రద్దు సమయంలో అవలంబించే లెక్కలు వ్రాయు పద్ధతికి, సంస్థ కంపెనీగా మార్పులకు లేదా కంపెనీకి అమ్మినప్పుడు వ్రాయు పద్ధతికి తేడా ఏమీ లేదు. కొనుగోలు చేయు కంపెనీ, సాధారణంగా కొనుగోలు ప్రతిఫలాన్ని సగదు, డిబెంచర్లు, వాటాల రూపంలో వెల్లిస్తుంది. వీటిని భాగస్థుల మధ్య పంచాలి.

18.5 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

(ఎ) భాగస్థులు మూలధనాల ఖాతా Dr.

To లిమిటెడ్ కంపెనీలోని కచ్చిత వాటాల ఖాతా

To లిమిటెడ్ కంపెనీలోని డిబెంచర్ల ఖాతా

(బి) భాగస్థుల మూలధనాల ఖాతా Dr.

To భాగస్థుల కరంబు ఖాతా

(భాగస్థుల కరంబు ఖాతా డెబిట్ నిల్వలను ముగించినందువల్ల)

18.6 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్కదానికి సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

- 1) సంస్థను పరిమిత కంపెనీకి అమ్మేటప్పుడు దృష్టిలో ఉంచుకోవాల్సిన విషయాలేవి ?
- 2) సంస్థ రద్దుకూ, సంస్థను కంపెనీగా మార్చే ప్రక్రియలో అకౌంటింగ్ విషయంలో తేడా ఏమిటి ?

II. కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్కదానికి 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.

- 1) కొనుగోలు ప్రతిఫలం అంటే ఏమిటి ? దానిని భాగస్థులకు ఎలా పంచతారు ?
- 2) సంస్థను కంపెనీగా మార్చడాన్ని గురించి నీకేమి తెలుసు ?
- 3) సంస్థను కంపెనీకి అమ్మినప్పుడు అనుసరించే అకౌంటింగు విధానాన్ని వివరించండి

అభ్యాసాలు

1. లాభనష్టాలను 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ రామ్, శ్యాంలు భాగస్థులుగా ఉన్నారు. వారు డిశంబరు 31, 1985 న వారి సంస్థను కంపెనీగా మార్చదలచారు. ఆ తేదీన వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	6,000	సగదు	1,400
బాంకు అప్పు	2,000	ఋణగ్రాహకులు	5,200
మూలధనము : రాం	4,000	సరుకు	3,200
శ్యాం	2,000	యంత్రాలు	1,000
		భవనము	3,200
	<u>14,000</u>		<u>14,000</u>

రూ.12,000 గా నిర్ణయించడమై నది. కంపెనీ రూ.2400 నగదు, రూ.4800 డిబెంజర్లు, మిగిలిన మొత్తం కంపెనీ వాలాల రూపం గాను యిచ్చి పరిష్కారము చేసింది. సంస్థ బాంకు అప్పును తీర్చింది. డిబెంజర్లను వాలాలను భాగస్థులు 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొన్నారు. రద్దును చూపుము.

(పరిష్కార లాభం రూ.4,000)

2. అమర్, బెనర్జీలు లాభనష్టాలను 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటూ భాగస్థులుగా ఉన్నారు. డిసెంబరు 31, 1985 న వారి ఆస్తి అప్పుల పట్టి యిలా ఉంది.

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
వివిధ బుణదాతలు	2,500	నగదు	65
అమర్ అప్పులు	1,000	వసూలు హండీలు	200
సాధారణ రిజర్వు	300	బుణగ్రంథులు	3,000
మూలధనము : అమర్	1,500	తీ. సంకయాత్మక	
బెనర్జీ	1,000	బాకీల ఏర్పాటు	150
		సరుకు	1,185
		యంత్రాలు	2,300
	<u>6,300</u>		<u>6,300</u>

వారు వ్యాపారాన్ని ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీకు అమ్మి నిశ్చయించారు. ఆ కంపెనీ ఆస్తి అప్పులను ఈ విధంగా తీసుకుంది.

యంత్రాలు రూ.800, సరుకు రూ.1,750, బుణగ్రంథులు రూ.2,535, వసూలు హండీలు రూ.200, సుడ్విల్ రూ.300, బుణదాతలు రూ.1,950 (పూర్తి పరిష్కారముగా).

పరిష్కార ఖర్చులు రూ.15 అయ్యాయి. కంపెనీ రూ.2,000 లను పూర్తిగా చెల్లించబడిన ఈక్విటీ వాలాలగాను, రూ.1,685 ను నగదుగాను చెల్లించింది.

అవసరమైన అవర్ణా భాతాలను చూపుము.

(జవాబు : పరిష్కార నష్టము రూ.615, అమర్ కు రూ.109 నగదు, రూ.1,181 వాలాలు వస్తాయి. బెనర్జీకి రూ.76 నగదు, రూ.819 వాలాలు వస్తాయి)

18.7 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

1. తెలుగు అకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం
2. Gupta, R. L., : Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.

18.8 పదకోశం

- కంపెనీగా మార్చడం : ప్రస్తుతమున్న వ్యాపార స్వరూపాన్ని కంపెనీగా మార్చడం.
- కొనుగోలు ప్రతిఫలం : భాగస్వామ్య సంస్థను తీసుకొన్నందుకుగాను భాగస్థులకు చెల్లించడానికి అంగీకరించిన మొత్తం.

భాగం-19 : విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు - I

విషయక్రమం

- 19.0 ఉద్దేశాలు
- 19.1 పరిచయం
- 19.2 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల అర్థం
- 19.3 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల ప్రయోజనాలు
- 19.4 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలను నిర్వహించే పద్ధతులు
- 19.5 ఖర్చుల కేటాయింపు
- 19.6 అంతర్విభాగపు సరుకు తరలింపులు - ఖరీదుకు - లాభానికి
- 19.7 సాంఠాశం
- 19.8 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 19.9 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 19.10 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు
- 19.11 పదకోశం

19.0 ఉద్దేశాలు

విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల అర్థాన్ని, వాటిని నిర్వహించే పద్ధతులను వివరించడమే ఈ భాగం ఉద్దేశం.

ఈ భాగాన్ని అభ్యసించిన తరువాత, మీరు :

- విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల అర్థాన్ని వివరించ గలగాలి
- విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలను నిర్వహించడం వల్ల కలిగే ప్రయోజనాలను పేర్కొనగలగాలి
- వివిధ విభాగాల మధ్య ఖర్చులను కేటాయింపు ప్రాతిపదికలను గుర్తించగలగాలి
- వివిధ విభాగాల మధ్య ఏ విధంగా సరుకుల తరలింపు ఎలా జరుగుతుందో వివరించగలగాలి.

19.1 పరిచయం

పెద్ద వ్యాపార సంస్థలలో అనేక విభాగాలు ఉంటాయి. ఒక్కొక్క విభాగం ఒక ప్రత్యేక తరహా వస్తువులతో వ్యవహరిస్తూ ఉంటుంది. ఈ భాగంలో విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల అర్థాన్ని, ప్రయోజనాలను, ఆ ఖాతాలను నిర్వహించే పద్ధతుల గురించి వివరించడం జరిగింది. అయితే ఈ భాగంలో కేవలం విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల విషయ పూర్వక వివరణను ఇచ్చినాం.

19.2 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల అర్థం

వ్యాపారస్థుడు అనేక రకాలైన వస్తు సేవలతో వ్యవహరిస్తూ ఉండవచ్చు. వ్యాపారాన్ని చిన్న స్థాయిలో నిర్వహించ దలచుకున్నట్లయితే, ఒకే దుకాణంలో సరుకులను అమ్ముడానికి గాని, సేవలను అందించడానికి గాని వీలుపడుతుంది. కాని వ్యాపారాన్ని పెద్దయెత్తున నేపట్టాలనుకుంటే, అతడు తన వ్యాపారాన్ని కొన్ని శాఖలుగా విభజించాల్సి

అమ్మడిం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు, ఒక విభాగం వస్త్రాలతో, మరొక విభాగం ఔషధాలతో, ఇంకొక విభాగం పాదరక్షలు మొదలైన వాటిలో వ్యవహరిస్తూ ఉండవచ్చు. ఈ విభాగాలన్నీ, సాధారణంగా ఒకే కప్పు కింద ఉంటాయి. ప్రతి విభాగాన్ని ఒక ప్రత్యేక మేనేజరు నిర్వహిస్తాడు. అన్ని విభాగాల కార్యకలాపాలను జనరల్ మేనేజర్ సమన్వయం చేస్తూ వాటిపై తన నియంత్రణను చలాయిస్తాడు. విభాగాల నిర్వహణకు సంబంధించి జనరల్ మేనేజర్ సాధారణ విధానాన్ని, మార్గదర్శక సూత్రాలను రూపొందిస్తాడు. విభాగాలు మేనేజర్ తన విభాగాలు కార్యకలాపాలను నిర్వహిస్తూ దాని శ్రేయస్సుకై పాటుపడతాడు. ఈ విషయంలో మార్గదర్శక సూత్రాలను పాటిస్తాడు. ఈ రకమైన విభాగ వ్యవస్థలు పెద్ద చిల్లర వర్తక సంస్థలకు అనువుగా ఉంటాయి.

వ్యాపారాన్ని అనేక విభాగాలుగా విభజించినపుడు నిర్వహించే వ్యాపార ఖాతాలు మొత్తం వ్యాపారం యొక్క వర్తక ఫలితాన్ని తెలియజేయడమే గాక, ప్రతి విభాగాలు వర్తక ఫలితాన్ని ప్రత్యేకంగా తెలియజేయాలి. ఈ ఉద్దేశ్యాన్ని నెరవేర్చడానికై నిర్వహించే ఖాతాలను విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు అని అంటారు. విభాగ వ్యవస్థల వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాను వరుసల పద్ధతిలో తయారుచేస్తారు. ఈ ఖాతా ప్రతి విభాగాలు వర్తక ఫలితాన్ని ప్రత్యేకంగా తెలియజేయడమే గాక, అన్ని విభాగాల సమిష్టి ఫలితాన్ని కూడా తెలుపుతుంది.

19.3 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల ప్రయోజనాలు

- 1) ఒక విభాగాలు పనితీరును మరొక విభాగాలు పనితీరుతో పోల్చడానికి వీలుపడుటయే గాక, కొలది సంవత్సరాలుగా ఒక విభాగాలు అభివృద్ధి ఎలా ఉన్నదో కూడా తెలుసుకోవచ్చు.
- 2) వ్యాపార విస్తరణ, అభివృద్ధికి సంబంధించి నిర్వాహకులు సరియైన విధానాలను రూపొందించుటకు ఈ ఖాతాలు ఎంతో సహాయపడతాయి. కొన్ని విభాగాలు లాభాలనార్జిస్తూ ఉండగా, మరికొన్ని విభాగాలు నష్టాలు చవిచూస్తూ ఉండవచ్చు. అందుకు కొన్ని విభాగాలు నష్టాల పాలవుతున్నాయనే విషయాన్ని తెలుసుకోవడానికి అవసరమైన శోధన నిర్వహించబడుతుంది. అసమర్థతకు కారణాలను కనుగొని, వాటిని నివారించడానికి తగిన చర్యలు తీసుకొనుటకు వీలుపడుతుంది. నష్టాలను తగ్గించడానికి వీలుపడనట్లయితే, మొత్తం మీద లాభాలను పెంచడానికై నష్టాలకు గురి అవుతున్న విభాగాన్ని మూసివేయడం జరుగుతుంది. లాభాలను గడిచున్న విభాగాలపై అత్యంత శ్రద్ధ చూపడమే గాక, లాభాలను పెంపొందించుకోవడానికి ఆ విభాగాలను విస్తరించుకోవడం కూడా జరుగుతుంది. ప్రస్తుతం ఉన్న విభాగాలకు లాభదాయకమైన కొత్త వ్యాపారాలను జోడించడానికి వీలుపడుతుంది.
- 3) మంచి ఫలితాలను చూపేస్తున్న విభాగాల సభ్యుడికి తగిన ప్రోత్సాహకాలను యివ్వడానికి కూడా విభాగాల ఖాతాలు ఉపయోగపడతాయి. ఇది విభాగాల మధ్య ఒక ఆరోగ్యవంతమైన పోటీని నెలకొల్పడానికి తద్వారా ప్రతి విభాగం దాని లాభాలను పెంపొందించుకోవడానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది.

19.4 విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలను నిర్వహించే పద్ధతులు

విభాగ వ్యవస్థ ఖాతాలను రెండు పద్ధతుల్లో నిర్వహిస్తారు.

- 1) ప్రతి విభాగాన్ని ఒక ప్రత్యేక యూనిట్ గా భావించి ప్రత్యేకంగా రికార్డులను నిర్వహించడం జరుగుతుంది. అయితే ప్రతి విభాగానికి సంవత్సరాంతాన వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాలను విడివిడిగా తయారుచేస్తారు. మొత్తం వ్యాపార సంస్థ ఫలితాన్ని తెలుసుకోడానికై అన్ని విభాగాల వర్తక ఫలితాలను కలుపుతారు. ఈ పద్ధతిలో చాలా ఖర్చు అవుతుంది. అంతేకాక ఒకేరకమైన లెక్కలను చేరువేరు విభాగాలలో వ్రాయడంవల్ల కాలహరణం కూడా జరుగుతుంది. ఈ పరిమితుల వల్ల ఈ పద్ధతిని చాలా అరుదుగా ఉపయోగిస్తారు.
- 2) రెండవ పద్ధతిలో ఖాతాలను వరుసల వ్రాతిపడికపై నిర్వహిస్తారు. దీనికిగాను, కొనుగోలు పుస్తకం, అమ్మకాల పుస్తకం, కొనుగోలు వాపసుల పుస్తకం, అమ్మకాల వాపసుల పుస్తకం మొదలైన వాటిలో ప్రత్యేక వరుసలను ఏర్పాటు

కొనుగోలు పుస్తకం

తేదీ	వివరాలు	ఆ.పు. సం.	మొత్తం	విభాగం A	విభాగం B	విభాగం C
			రూ.	రూ.	రూ.	రూ.

ఈ విధమైన వరుసలనే అమ్మకాల పుస్తకానికి, అమ్మకాల వాపసుల పుస్తకానికి, కొనుగోలు వాపసుల పుస్తకానికి ఏర్పాటు చేస్తారు. నగదు కొనుగోళ్లు, నగదు అమ్మకాలు అధిక సంఖ్యలో ఉన్నట్లయితే నగదు పుస్తకంలో ప్రతి డిపార్టుమెంటుకు అదనపు వరుసను ఏర్పాటు చేస్తారు.

19.5 ఖర్చుల కేటాయింపు

విభాగ వ్యవస్థల వర్తకపు ఖాతాను వరుసల ప్రాతిపదికపై సులభంగా తయారు చేయవచ్చు. ఎందుకంటే, కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు, ప్రారంభనరుకు, ముగింపు నరుకు, ప్రత్యక్ష ఖర్చులు మొదలైన వాటిని వరుసల రూపంలో నిర్వహించిన ఖాతాల నుండి సులభంగా కనుగొనడానికి వీలున్నందువల్ల. కాని, పరోక్ష ఖర్చుల విషయంలో ఏ డిపార్టుమెంటుకు ఎంత ఖర్చు అయ్యిందో తెలుసుకోవడం చాలాకష్టం. ఎందుకంటే ఈ ఖర్చులను ప్రతి విభాగానికి వేరువేరుగా గాక, సంస్థ అంతటికీ ఖర్చు చేయడం జరుగుతుంది. అయితే ఈ ఖర్చులను వివిధ విభాగాలకు న్యాయంగా, ధర్మంగా పంచాలి. దానికిగాను ఒక ప్రాతిపదిక అంటూ ఉండాలి. అలాంటి ప్రాతిపదిక లేనట్లయితే విభాగాల ఫలితాలు తప్పుదారిని పట్టించేవిలా ఉంటాయి. ఈ ఖర్చులను కేటాయింపడానికి కంది మార్గదర్శక సూత్రాలను పాటించాలి.

1. ఒక ప్రత్యేక డిపార్టుమెంటుకు అయిన ఖర్చులను నేరుగా ఆ డిపార్టుమెంటుకే వార్షి చేయాలి. ఉదాహరణకు, ఒక డిపార్టుమెంటులో పనిచేస్తున్న ఉద్యోగులకు చెల్లించిన జీతాలను ఆ డిపార్టుమెంటుకే వార్షి చేయాలి.
2. భవనాలకు సంబంధించే అడ్డై, రేట్లు, మరమ్మత్తులు, బీమా మొదలైన వాటిని ఆయా విభాగాలు ఆక్రమించిన స్థలాన్ని బట్టి వార్షి చేయాలి.
3. ప్రతి విభాగానికి ప్రత్యేకంగా మీటరు ఉన్నట్లయితే, వెలుతురు ఖర్చులను సాకర్యవంతంగా కేటాయింపవచ్చు. ఈ ఖర్చులను ప్రతి విభాగంలోని వాయింట్ల సంఖ్యను బట్టి కూడా పంచవచ్చు. ఈ నమూనాచారం లభించని పక్షంలో ప్రతి విభాగం ఆక్రమించిన స్థల వైశాల్యాన్ని బట్టి ఖర్చులను పంచాలి.
4. అమ్మకాలలో సంబంధం కలిగినటువంటి అమ్మకపు రవాణా, అమ్మకపు కమిషన్, రాని వాకీలు, అమ్మకాలపై డిస్కాంట్లు మొదలైన వాటిని ఆయా విభాగాల 'టర్నోవర్' ప్రాతిపదికపై పంచాలి.

ప్రకారం 'బర్సోవర్'లో యితర డిపార్టుమెంటులకు చేసిన బదిలీలు చేర్చరాదని అన్నారు. ఏ పద్ధతిని వాటించినప్పటికీ దీనికి సంబంధించి ఒక సూచనను యివ్వడం మంచిది.

6. ప్రకటన ఖర్చులను విభాగాలను ఆక్రమించిన స్థలాన్ని బట్టి కేటాయించాలి. ఒకవేళ ఈ సమాచారం లభించనట్లయితే, బర్సోవర్ ప్రాతిపదికపై కేటాయించాలి.
6. సరుకు నిల్వపై బీమాను, ప్రతి డిపార్టుమెంటు యొక్క సగటు సరుకు నిల్వ ఆధారంగా వార్షి చేయాలి.
7. శ్రామిక సంక్షేమ ఖర్చులను ప్రతి విభాగానికి ఆయా విభాగాలలో ఉన్న ఉద్యోగుల సంఖ్య ఆధారంగా కేటాయించాలి.
8. ప్రతి యంత్రంపై తరుగుదలను లెక్కగట్టి ఏ విభాగమైతే ఆ యంత్రాన్ని ఉపయోగిస్తున్నదో ఆ విభాగానికి ఆ మొత్తాన్ని వార్షి చేయాలి. ఒకవేళ, ప్రతి విభాగం ఉపయోగించే యంత్రం విలువ తెలియని యెడల, అమ్మకాల నిష్పత్తిలో వార్షి చేయాలి.
9. ఆదాయం పన్నును వివిధ విభాగాల నికర లాభం (పన్నుకు ముందు) ఆధారంగా వార్షి చేయాలి.
10. కొన్ని ఖర్చులను ప్రతి డిపార్టుమెంటుకు న్యాయంగా, ధర్మంగా పంచడానికి వీలుపడదు. అవి డిబెంచర్లపై వడ్డీ, డైరెక్టర్ల ఫీజు, ఆడిటర్ల ఫీజు, జనరల్ మేనేజరుకు జీతం, వాటాల బదలాయింపు ఫీజు, ఆఫీసు ఖర్చులు మొదలైనవి. ఇవ్వం వచ్చినట్లు చేసిన పంపిణీ పల్ల ప్రయోజనం ఉండదు. కావున, అన్ని విభాగాలు ఆర్జించిన లాభాలను ఒక ఖాతాలోకి తేవాలి. దీనినే సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా అంటారు. అలాగే ఏ ఖర్చులనైతే న్యాయంగా, ధర్మంగా పంచడానికి వీలుపడదో, ఆ ఖర్చులన్నింటిని ఈ ఖాతాకు డెబిట్ చేయాలి. అలాగే, విభాగేతర ఆదాయాలు (Non-departmental Incomes) ఉదాహరణకు, పెట్టుబడులపై వడ్డీ, ఆస్తి అమ్మకంపై లాభం మొదలైన వాటిని ఈ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి. ఆ తర్వాత వ్యాపార సంస్థ అంతటకీ నికర లాభం లేదా నికర నష్టాన్ని కనుగొనాలి.

అవగాహన ప్రశ్న - 1

కింది ఖర్చులను దేని ఆధారంగా కేటాయిస్తారో తెల్పండి.

- (ఎ) అద్దె, రేట్లు, పన్నులు, భవన మరమ్మతులు

- (బి) అమ్మకం ఖర్చులు, ప్రకటన ఖర్చులు, ఇచ్చిన డిస్కాంటు, రావి బాకీలు

- (సి) క్యాంటీను ఖర్చులు, వైద్య ఖర్చులు, సంక్షేమ ఖర్చులు

- (డి) మూలధనంపై వడ్డీ డిబెంచర్లపై వడ్డీ

19.6 అంతర్విభాగపు సరుకు తరలింపులు

సాధారణంగా ఒక విభాగం నుండి మరొక విభాగానికి వస్తు సేవలను తరలించడం జరుగుతుంది. విభాగ వ్యవస్థపు వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేసేటప్పుడు, వస్తు సేవల విలువను పొందుతున్న విభాగాన్ని డెబిట్ చేసి, వాటిని నష్టయ్ చేస్తున్న విభాగాన్ని క్రెడిట్ చేయాలి.

లాభంతో కలిపి జరిగినట్లయితే, ప్రతి డిపార్టుమెంట్ లాభనష్టాలను బదిలీ దర ఆధారంగానే కమిస్క్రవాలి. ఒక విభాగం మరొక విభాగానికి వస్తువులను సప్లయ్ చేసినప్పుడు, అలా సప్లయ్ చేసిన వస్తువులను బదిలీ ద్వారా పొందిన విభాగం వాటన్నింటినీ తిరిగి అమ్మినట్లయితే సంపాదించని లాభము లేదా వనూలు కాని లాభం (unrealised Profit) అంటూ ఏది ఉండదు. ఎందుకంటే కొన్నవ వస్తువులను మూడవ వ్యక్తికి అమ్మడం జరిగి, ఆ వస్తువులపై బదిలీ చేసిన విభాగం చార్జి చేసిన లాభాన్ని పొందినందువల్ల. కాని, బదిలీ చేసిన సరుకులో కొంతభాగం అమ్మడం జరిగి మరికొంతభాగం అలాగే వడి ఉన్నట్లయితే వ్యాపార సంస్థ దృష్ట్యా వనూలు కాని లాభం ఉంటుంది. ఈ సందర్భంలో బదిలీ పొందిన డిపార్టుమెంట్ ముగింపుసరకు విలువలో అమ్మకపు డిపార్టుమెంట్ చార్జి చేసిన లాభం కూడ చేరి ఉంటుంది. కాగా ఈ లాభాన్ని అర్జించలేదు. కారణం ఆ సరుకును యింకా అమ్మకపోవడమే. అలాంటప్పుడు ముగింపు సరుకు విలువలో చేర్చబడిన లాభం మేరకు లేదా లోడింగ్ (Loading) మేరకు ఈ కింది పద్ధతు ప్రాస్తూ ఒక రిజర్వ్ సృష్టించాలి.

సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా Dr.

To స్టాక్ రిజర్వ్ ఖాతా

(బదిలీ పొందిన విభాగపు ముగింపు సరుకు విలువలో బదిలీ చేసిన విభాగం చార్జి చేసిన లాభం

చేరి ఉన్నందువల్ల)

ఒకవేళ సరకు బదిలీని పొందిన విభాగం యొక్క ప్రారంభసరకులో సరకును బదిలీ చేసిన విభాగం యొక్క లాభం చేరి ఉన్నట్లయితే స్టాక్ రిజర్వ్ ఖాతా గత సంవత్సరంలోనే సృష్టించబడి ఉంటుంది. కావున ఈ రిజర్వ్ను ప్రస్తుత సంవత్సరపు సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు ఈ కింది పద్ధతు ద్వారా మళ్ళించాలి.

స్టాక్ రిజర్వ్ ఖాతా Dr.

To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా

(బదిలీ పొందిన విభాగపు ప్రారంభసరకులో బదిలీ చేసిన డిపార్టుమెంటు లాభం

చేరి ఉన్నందున దానిని సర్దుబాటు చేయడానికి)

మరొక విధంగా, ఈ రెండు పద్ధతులకు బదులుగా ప్రారంభపు, ముగింపు సరకులలో ఉన్న వనూలుకాని లాభాల మధ్య వ్యత్యాసంతో ఒకే పద్ధతు కూడా వ్రాయవచ్చు.

అవగాహన ప్రశ్న - 2

ఒక విభాగం నుండి మరొక విభాగానికి తరలించిన సరుకులో కొంతభాగం అమ్ముడుపోకుండా ఉన్నప్పుడు, వ్రాయాల్సిన సర్దుబాటు పద్ధతు ఏది ?

1. వ్యాపార సంస్థను కొన్ని శాఖలుగా విభజించవచ్చు. వీటిని విభాగాలు అంటారు. మొత్తం వ్యాపార సంస్థ లాభాలనే గాక, ప్రతి విభాగపు వర్తక ఫలితాలను వేరువేరుగా తెలుసుకోడానికి వీలుగా నిర్వహించే ఖాతాలను విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలని అంటారు.

2. ప్రతి విభాగానికి అయిన ఖర్చులు, పొందిన ఆదాయం, నికరలాభం లేదా నికర నష్టం మొదలైన వాటికి వేరువేరుగా చూపడానికి విభాగపు వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాను వరసల పద్ధతిలో తయారుచేస్తారు.

3. ఖర్చులు ప్రత్యక్షమైనవైనా ఉండవచ్చు, లేదా పరోక్షమైనవైనా అయి ఉండవచ్చు. ప్రత్యక్ష ఖర్చులనేవి ఒక ప్రత్యేక విభాగానికి అయిన ఖర్చులు. కావున ఆ ఖర్చులను సంబంధిత విభాగానికి కేటాయించవచ్చు లేదా చార్జి చేయవచ్చు.

4. పరోక్ష ఖర్చులనేవి, అన్ని విభాగాల లాభానికై వెచ్చించినవి. కావున వీటిని స్పష్టంగా, ఖచ్చితంగా కేటాయించలేము. ఇలాంటి ఖర్చులను వివిధ విభాగాలకు న్యాయంగా, ధర్మంగా చార్జి చేయాలి. ఉదాహరణకు, భవనానికి సంబంధించిన ఖర్చులను ప్రతి విభాగం ఆక్రమించిన స్థలాన్ని బట్టి కేటాయించవచ్చు. అలాగే, అమ్మకాలపై ప్రభావం గలిగిన ఖర్చులను 'బర్నోవర్' ప్రాతిపదికపై కేటాయించవచ్చు.

5. ఏ ఖర్చులనైతే విభాగాలకు న్యాయంగా పంచడానికి వీలుపడదో, అలాంటి ఖర్చులను సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు చార్జి చేయాలి.

6. ఒక విభాగం, మరొక విభాగానికి వస్తువులను బదిలీ చేయడంగాని, సేవలను అందించడం గాని చేయవచ్చు. వాటి విలువను గిట్టుబాటు ధరకు గాని లేదా లాభాన్ని కలుపుకుని కాని రికార్డు చేయవచ్చు. అలాంటి వస్తు సేవలను పుచ్చుకొనే విభాగాలను డెబిట్ చేసి, యిచ్చే వాటిని క్రెడిట్ చేయాలి.

7. ఒక విభాగం తన సరుకులను మరొక విభాగానికి లాభాన్ని చేర్చి అమ్మినట్లయితే అలా అమ్మిన సరుకుల్లో కొంతభాగం అమ్ముడు పోకుండా ఉన్నట్లయితే, గడించని లాభం మేరకు లేదా సంపాదించని లాభం మేరకు రిజర్వును సృష్టించాలి.

19.8 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

1. (ఎ) ఆక్రమించిన స్థల వైశాల్యం ఆధారంగా
- (బి) బర్నోవర్ ఆధారంగా
- (సి) ఉద్యోగుల సంఖ్యను బట్టి
- (డి) ఈ ఖర్చులకు ఎలాంటి ప్రాతిపదిక లేదు. కాబట్టి వీటిని సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు చార్జి చేయాలి.

2. సాధారణ లాభ నష్టాల ఖాతా Dr.

To స్టాకు రిజర్వు ఖాతా

19.9 మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు

- ఎ. కింది వాటికి 30 పంక్తులలో సమాధానం వ్రాయండి.
1. విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలంటే ఏమిటి ? వాటి ప్రయోజనాలను తెల్పండి.
  2. ఖర్చులను వివిధ విభాగాల మధ్య కేటాయించడానికి గల ప్రాతిపదికలను వివరించండి.
- బి. కింది ప్రశ్నలలో ఒక్కొక్క దానికి 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. అంతర్విభాగపు సరకు తరలింపులను గిట్టుబాటు దరకు, లాభానికి చేసినప్పుడు, అనుసరించే గణక విధానాన్ని వివరించండి. ?
  2. కింది అంశాలను విభాగాల మధ్య ఎలా పంచుతారో వివరించండి.
(i) అద్దె (ii) ప్రకటన ఖర్చులు (iii) వచ్చిన డిస్కౌంట్
  3. కింది వాటి గురించి క్లుప్తంగా రాయండి.
(i) విభాగ వ్యవస్థల వర్తకపు ఖాతా (ii) ప్రత్యక్ష పరోక్ష ఖర్చులు
  4. కింది ఖర్చులను పంచడానికి తగిన ప్రాతిపదిక లేవి?
(i) తరుగుదల (ii) వెలుతురు (iii) ఆదాయం పన్ను
  5. ఈ కింది ఖర్చులను విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలలో ఎలా చూపుతారు.
(i) పెట్టుబడులపై వడ్డీ (ii) బాంకు అప్పుపై వడ్డీ
(iii) ఆడిట్ ఫీజు (iv) జనరల్ మేనేజర్ జీతం

19.10 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

1. తెలుగు అకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం
2. Gupta, R. L., Radhaswamy, M : Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.

19.11 పదకోశం

- విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలు : ఒక్కొక్క విభాగపు వర్తక ఫలితాలను వేరువేరుగా చూపడానికి, మరియు వ్యాపారసంస్థ నికర లాభాన్ని చూపడానికి వరుసల పద్ధతిలో తయారుచేసిన ఖాతాలను విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలంటారు.
- ప్రత్యక్ష ఖర్చులు : వివిధ విభాగాలకు స్పష్టంగా కేటాయించడానికి వీలున్న ఖర్చులను ప్రత్యక్ష ఖర్చులంటారు.
- పరోక్ష ఖర్చులు : ఏ ఒక్క విభాగానికో గాక వ్యాపార సంస్థ మొత్తానికి లాభం కలిగే విధంగా పెట్టే ఖర్చులను పరోక్ష ఖర్చులంటారు. ఈ ఖర్చులను ప్రత్యేకంగా ఒక విభాగాని అంటూ కేటాయించలేము.

శ్రీ రిజర్వు

తరలింపులంటారు .
ఒక విభాగం మరొక విభాగానికి సరుకులను తరలించేటప్పుడు ఆ సరుకుల విలువలో లాభాన్ని చేర్చి తరలించినట్లయితే, అలా తరలింపు ద్వారా పొందిన సరుకులలో కొంతభాగం అమ్ముడు పోకుండా ఉన్నట్లయితే, ముగింపుసరుకు విలువలో వనూలుకాని లాభంచేరి ఉంటుంది. దీనికే స్పష్టించే రిజర్వును స్టాక్ రిజర్వు అంటారు.

BRAOU

విషయక్రమం

- 20.0 ఉద్దేశాలు
- 20.1 పరిచయం
- 20.2 ఉదాహరణలు
- 20.3 సారాంశం
- 20.4 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 20.5 మాదిరిక పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 20.7 పదకోశం

20. 0 ఉద్దేశాలు

అవరణాత్మక దృక్పథాన్ని కల్పించడమే ఈ భాగం ఉద్దేశం.

ఈ భాగాన్ని అధ్యయనం చేసిన తరువాత, మీరు :

- విభాగ వ్యవస్థల వర్తక, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయగలగాలి
- విభాగ వ్యవస్థల సాధారణ లాభ నష్టాల ఖాతా, ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయగలగాలి.

20.1 పరిచయం

19వ భాగంలో విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాల తాలూకు విషయ పూర్వక పరిధిని చర్చించాం. ఈ భాగంలో వాస్తవంగా విభాగ వ్యవస్థల ఖాతాలను ఎలా తయారు చేస్తారో నేర్చుకుందాం.

ఏదో ఒక ప్రాతిపదికగా ఖర్చులను వివిధ విభాగాలకు ఇంటింక మొత్తం అని గుర్తించగలుగుతామో, ఆ ఖర్చులను కేటాయిస్తాం. అలా గుర్తించలేని ఖర్చులను సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తాం. ఇక వివరాలకు వద్దాం.

20.2 ఉదాహరణలు

ఉదాహరణ - 1

ఒక సంస్థలో A, B అనే రెండు విభాగాలున్నాయి. కింది సమాచారం ఆధారంగా 31 డిసెంబర్ 1985 నాటికి అంతమయ్యే సంవత్సరానికి విభాగపు వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను, సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాలను తయారు చేయండి.

1-1-1985న సరుకు విల్య :

A విభాగం
B విభాగం

రూ.

25,000
30,000

కొనుగోళ్ళు :

A విభాగం
B విభాగం

1,00,000
1,50,000

A విభాగం	2,00,000
B విభాగం	3,00,000
కొనుగోలు రవాణా	
జీతాలు	2,500
అద్దె రేట్లు	20,000
ప్రకటన ఖర్చులు	9,000
భీమా	8,000
సాధారణ ఖర్చులు	2,000
ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	6,000
అమ్మకపు రవాణా	4,000
వచ్చిన డిస్కౌంట్	5,000
అడల్ట్ ఫీజు	1,250
తీసుకున్న అప్పుమీద వడ్డీ	600
చెట్టుబడులపై వడ్డీ	7,000
	800

కింది అదనపు సమాచారాన్ని పాఠకులకు తెలియజేస్తున్నది.

(1) 31 డిసెంబర్ 1985 వాటి నడుకునిత్యం :

A విభాగం	రూ. 10,000
B విభాగం	రూ. 20,000

- (2) A విభాగం నుంచి B విభాగానికి తరలించిన నడుకుల విలువ రూ. 6,000. ఈ నడుకులను గిట్టుబాటు ధరకే తరలించడమై నది.
- (3) జీతాలు, సాధారణ ఖర్చులను రెండు విభాగాలకు సమానంగా పంచాలి.
- (4) రెండు విభాగాల ఆక్రమించినవస్తులను వివృత్తి పరుసగా 1:2
- (5) భీమా ప్రమియంను రెండు విభాగాల మధ్య పంచడానికి ఏర్పాటు చేయబడినది. ఎందుకంటే తీసుకున్న పాలసీ సమగ్రమైన పాలసీ (Comprehensive Policy)

జవాబు

31 డిసెంబర్, 1985 నాటికి అంచనయ్యే సంవత్సారానికి విభాగపు వర్తక లాభనష్టాల ఖాతా

	విభాగం		మొత్తం	విభాగం		మొత్తం
	A	B		A	B	
To ప్రారంభంపు సరుకు	25,000	30,000	55,000			
" కొనుగోళ్ళు	1,00,000	1,50,000	2,50,000			
" విభాగం A నుంచి సరుకు తరలింపు	-	6,000	6,000			
" కొనుగోలు రవాణ	1,000	1,500	2,500			
" తేలిక స్థూల లాభం	90,000	1,32,500	2,22,500			
	21,16,000	3,20,000	5,36,000			
To జీతాలు	10,000	10,000	20,000			
" అడ్వె, రేట్లు	3,000	6,000	9,000			
" ప్రకటన ఖర్చులు	3,200	4,800	8,000			
" సాధారణ ఖర్చులు	3,000	3,000	6,000			
" ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	1,600	2,400	4,000			
" అమ్మకపు రవాణ	2,000	3,000	5,000			
" వికర లాభం (సాధారణ	67,700	1,04,050	1,71,750			
లాభ నష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు	90,500	1,33,250	2,23,750			
	21,16,000	3,20,000	5,36,000			
	90,000	1,32,500	2,22,500			
	2,16,000	3,20,000	5,36,000			
	90,500	750	91,250			
	2,22,500	1,32,500	3,55,000			
	2,23,750	1,33,250	3,57,000			

Dr.	రూ.		రూ.	Cr.
To బీమా	2,000	By నికరలాభం (విభా గవు		
" ఆడిట్ ఫీజు	600	లాభనష్టాల ఖాతా నుంచి		
" అప్పుమీద వడ్డీ	7,000	మళ్ళింపు)	1,71,750	
" నికరలాభం (మూలధన	1,62,950	" పెట్టుబడులపై వడ్డీ		800
ఖాతాకు మళ్ళింపు)	1,72,550			1,72,550

వివరణలు

1. కొనుగోలు రవాణ, వచ్చిన డిస్కాంబులను కొనుగోళ్ళ నిష్పత్తిలో కేటాయించడం జరిగింది.
2. అమ్మకపు రవాణ, ప్రకటన ఖర్చులు, ఇచ్చిన డిస్కాంబులను అమ్మకాల నిష్పత్తిలో కేటాయించడమైనది.
3. అడ్వె. రేట్లు ఆక్రమిత స్థల వశాల్యపు నిష్పత్తిలో కేటాయించడమైనది.
4. లెక్కలో పేర్కొన్నట్లుగా బీమా ప్రీమియం సమగ్రమైన హాలసీకీ వెందినది అగుటవల్ల మరియు దానిని విభాగాల మధ్య పంచడానికి వీలు పడనందువల్ల, ఆ మొత్తాన్ని సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు వార్షి చేయడమైనది. ఆడిట్ ఫీజు, అప్పు మీద వడ్డీలను విభాగాలమధ్య న్యాయంగా కేటాయించడానికి వీలుపడదు కాబట్టి, వాటిని సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు వార్షి చేయడమైనది.
5. పెట్టుబడులకు వడ్డీ విభాగేతర ఆదాయమైనందువల్ల, దానిని సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయడమైనది.

ఉదాహరణ - 2

కింద ఇచ్చిన సమాచారం మరియు సూచనల ఆధారంగా వరుసల పద్ధతిలో మూడు విభాగాల వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయండి.

	విభాగం A	విభాగం B	విభాగం C
	రూ.	రూ.	రూ.
జనవరి 1, 1984న సరుకు నిల్వ	40,000	30,000	90,000
డిసెంబర్ 31, 1984 న సరుకు నిల్వ	45,000	40,200	82,400
కొనుగోళ్ళు	2,05,300	2,40,600	3,40,600
కొనుగోలు వాపసులు	2,100	3,200	3,300
అమ్మకాలు	3,08,600	4,03,400	5,09,800
అమ్మకపు వాపసులు	8,600	3,400	9,800
కొనుగోలు రవాణా	3,400	3,800	4,300
వేతనాలు	14,000	13,000	16,000

i. A విభాగం నుండి B కి రూ. 8,000, C కి రూ. 5,000

ii. B విభాగం నుండి A కి రూ. 3,000 C కి రూ. 4,000

iii. C విభాగం నుండి A కి రూ. 3,000 B కి రూ. 2,000

ముద్రణ స్టేషనరీ రూ. 2,100; సాధారణ ఖర్చులు రూ. 1,800; బీమా రూ. 600; పాస్టేజీ రూ. 300; తరుగుదల రూ. 3,000 లను విభాగాల మధ్య సమానంగా కేటాయించండి.

ఈ కింది ఖర్చులను మీకు న్యాయమవి తోచిన విధంగా వంపిణీ చేయండి.

స్థాపన ఖర్చులు రూ. 18,000; రావి బాకీలు రూ. 2,400; ప్రకటన ఖర్చులు రూ. 6,000; ఆదాయంపన్ను రూ. 67,000; అడ్వైపన్నులు రూ. 6,000 లను విభాగాలు అక్రమించిన స్థలవిస్తృతిలో పంచాలి. A విభాగం 3, B విభాగం 2, C విభాగం 3, ఇతర విభాగాలు 2 స్థలాన్ని అక్రమించాయి

BRAOU

జనాలు

జనాలు : 31 డిసెంబర్, 1984 నాటికి అంతమయ్యే సంవత్సారానికి విభాగపు వర్గక, లాభనష్టం లాగా

	విభాగం A	విభాగం B	భాగం C	మొత్తం		విభాగం A	విభాగం B	విభాగం C	మొత్తం
To ప్రారంభంపు నరుకు	రూ. 40,000	రూ. 30,000	రూ. 90,000	రూ. 1,60,000	By అమ్మకాలు (వాపసులు పాగ)	రూ. 3,00,000	రూ. 4,00,000	రూ. 5,00,000	రూ. 12,00,000
" కొనుగోళ్ళు (వపసులు పాగ)	2,03,200	2,37,400	3,37,300	7,77,900		" ఇతర విభాగంకు	13,000	7,000	5,000
" ఇతర విభాగం నుండి	6,000	10,000	9,000	25,000	సప్లయ్ చేసిన నరుకులు	45,000	40,200	82,400	1,67,600
పొందిన నరుకులు	3,400	3,800	4,300	11,500	" ముగింపు నరుకులు				
" కొనుగోలు రవాణా	14,000	13,000	16,000	43,000					
" వేతనాలు	91,400	1,53,000	1,30,800	3,75,200					
" తొలిస స్థూల లాభం									
	3,58,000	4,47,200	5,87,400	13,92,600		3,58,000	4,47,200	5,87,400	13,92,600

To స్వామన శర్కులు	4,500	6,000	7,500	18,000	91,400	1,53,000	1,30,800	3,75,200
" ముద్రణ, పేపర్	700	700	700	2,100				
" సాధారణ శర్కులు	600	600	600	1,800				
" భీమా	200	200	200	600				
" పోస్టేజీ	100	100	100	300				
" అద్దె, రేట్లు	2,200	1,600	2,200	6,000				
" రాసి బాకీలు	600	800	1,000	2,400				
" ప్రకటన శర్కులు	1,500	2,000	2,500	6,000				
" తరుగుదల	1,000	1,000	1,000	3,000				
" వికర లాభం (వస్తుకు ముందు)	80,000	1,40,000	1,15,000	3,35,000				
	91,400	1,53,000	1,30,800	3,75,200	91,400	1,53,000	1,30,800	3,75,200
To ఆదాయం వస్తు	16,000	28,000	23,000	67,000				
" వికర లాభం	64,000	1,12,000	92,000	2,68,000				
	80,000	1,40,000	1,15,000	3,35,000	80,000	1,40,000	1,15,000	3,35,000

By తెచ్చిన స్థూల లాభం

By వికర లాభం
(వస్తుకు ముందు)

1) విభాగాల నుండి పొందిన సరుకులను, తరలించిన సరుకులను కింది విధంగా కొనుక్కోవాలి.

A విభాగం

ఇతర విభాగాల నుండి పొందిన సరుకులు :

B విభాగం నుండి	3,000
C విభాగం నుండి	3,000
	<u>6,000</u>

ఇతర విభాగాలకు తరలించిన సరుకులు :

B విభాగానికి	8,000
C విభాగానికి	5,000
	<u>13,000</u>

B విభాగం

ఇతర విభాగాల నుండి పొందిన సరుకులు :

A విభాగం నుండి	8,000
C విభాగం నుండి	2,000
	<u>10,000</u>

ఇతర విభాగాలకు తరలించిన సరుకులు :

A విభాగానికి	3,000
C విభాగానికి	4,000
	<u>7,000</u>

C విభాగం

ఇతర విభాగాల నుండి పొందిన సరుకులు :

A విభాగం నుండి	5,000
B విభాగం నుండి	4,000
	<u>9,000</u>

ఇతర విభాగాలకు తరలించిన సరుకులు :

A విభాగానికి	3,000
B విభాగానికి	2,000
	<u>5,000</u>

2) స్థావర ఖర్చులు, రావిబాకీలు, ప్రకటన ఖర్చులను నికర ఆమ్లకాల విస్తృతిలో అంటే 3, 4, 5 విస్తృతిలో వంచాలి.

నమానంగా పంచాలి.

4) ఆదాయం వస్తును వస్తు ముందు లాభం ఆధారంగా పంచాలి.

ఉదాహరణ - 3

కేంద్ర యిచ్చిన ఆంకణా సహాయంతో 31 డిసెంబర్, 1984 వాటికి అంతమయ్యే సంవత్సరానికి విభాగపు వర్షక లాభస్థాం శాతా, సాధారణ లాభస్థాంశాతా, ఆ తేదీన ఉన్న ఆస్తి అప్పుల వట్టివి తయారుకేయండి.

ఆంకణా			
డెబిట్ వివరాలు	రూ.	క్రెడిట్ వివరాలు	రూ.
ప్రారంభ నరుకు :			
A విభాగం	30,000	మూలధనం	50,000
B విభాగం	20,000	వివిధ ఋణదాతలు	33,000
కొనుగోలు రవాణా :		బాంకు నుండి ఋణం	10,000
A విభాగం	2,000		
B విభాగం	4,000		
కొనుగోళ్ళు :		అమ్మకాలు	
A విభాగం	1,00,000	A విభాగం	1,50,000
B విభాగం	20,000	B విభాగం	3,00,000
జీతాలు		పెట్టుబడులపై వడ్డీ	500
A విభాగం	15,000		
B విభాగం	12,000		
సాధారణ జీతాలు	4,000		
ప్రకటన ఖర్చులు	2,000		
అడ్వై రేట్లు, పన్నులు	3,000		
అమ్మకపు రవాణా	9,000		
ఫర్నిచర్, దిగింపులు	6,000		
స్టాంబు, యంత్రాలు	1,00,000		
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	19,000		
సాంత వాడకాలు	5,000		
పెట్టుబడులు	10,000		
బాంకులో పగడు	2,000		
బాంకు ఋణంపై వడ్డీ	1,000		
	5,44,000		5,44,000

ఈ కేంద్ర ఆదేశంగా నమానాలాన్ని యిచ్చడమైవది.

- i. ముగింపు నరుకు - A విభాగం రూ. 25,000; B విభాగం రూ. 40,000
- ii. రెండు విభాగాలు ఆక్రమించిన స్థలపు నిష్పత్తి వరుసగా 1:2
- iii. సాధారణ జీతాలను 5:3 నిష్పత్తిలో విభజించాలి.
- iv. బాంకు ఋణంపై లాకీ ఉన్న వడ్డీ రూ. 200
- v. స్టాంబు, యంత్రాలు, ఫర్నిచర్లపై 10% తరుగుదలను కట్టండి. విభాగాల మధ్య స్టాంబు, యంత్రాల తరుగుదలను 3:1 నిష్పత్తిలోనూ, ఫర్నిచర్లపై తరుగుదలను విభాగాలు ఆక్రమించిన నిష్పత్తిలోను పంచండి.

జవాబు

31 డిసెంబర్, 1984 నాటికి అంతమయ్యే సంవత్సారానికి విభాగపు వర్షిక లాభనష్టా ఇలా

	విభాగం		మొత్తం	విభాగం		మొత్తం
	A	B		A	B	
To ప్రారంభంపు సరుకు	రూ.	రూ.	రూ.			రూ.
" కొనుగోళ్ళు	30,000	20,000	50,000			4,50,000
" కొనుగోలు రవాణా	1,00,000	2,00,000	3,00,000			65,000
" తేల్చిన స్థూల లాభం	2,000	4,000	6,000			
	43,000	1,16,000	1,59,000			
	1,75,000	3,40,000	5,15,000			5,15,000
To జీతాలు	15,000	12,000	27,000			
" సాధారణ జీతాలు	2,500	1,500	4,000			
" అడ్వె, రేట్లు, పన్నులు	1,000	2,000	3,000			
" ప్రకటన ఖర్చులు	667	1,333	2,000			
" అమ్మకపు రవాణా	1,000	2,000	3,000			
" తరుగుదల			600			
" ఫర్నిచర్, దిగింపులు	200	400	600			
" స్టాంపు, యంత్రాలు	7,500	2,500	10,000			
" వికర లాభం (సాధారణ లాభ నష్టాల భారాకు మళ్ళించు)	13,133	90,267	1,03,400			
	43,000	1,16,000	1,59,000			
	1,75,000	3,40,000	5,15,000			5,15,000
	43,000	1,16,000	1,59,000			1,59,000

		రూ.			రూ.
To అప్పుమీద వడ్డీ	1000		By తెచ్చిన నికరలాభం (విభా		
కూ : బాకీ ఉన్నది	<u>200</u>	1,200	గపు లాభనష్టాల ఖాతా నుండి)		500
" నికర లాభం (మూల			" పెట్టుబడులపై వడ్డీ		500
ధనం ఖాతాకు మళ్ళింపు)		1,02,700			
		<u>1,03,900</u>			<u>1,03,900</u>

31 డిసెంబర్ 1984 నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు		రూ.	ఆస్తులు		రూ.
మూలధనం	50,000		ప్లాంబు యంత్రాలు	1,00,000	
ప్రారంభ నిల్వ	1,02,000		శీ: తరుగుదల 10%	<u>10,000</u>	90,000
	1,52,700		ఫర్నిచర్, దిగింపులు	6,000	
శీ : సొంత			శీ: తరుగుదల 10%	<u>600</u>	5,400
వాడకాలు	<u>5,000</u>	1,47,700	పెట్టుబడులు		10,000
బాంకు నుండి			ముగింపు సరుకు		65,000
ఋణం	10,000		వివిధ ఋగ్రస్తులు		19,000
కూ : చెల్లించా			బాంకులో నగదు		2,000
ల్పింది	<u>200</u>	10,200			
వివిధ ఋణదాతలు		33,500			
		<u>1,91,400</u>			<u>1,91,400</u>

ఉదాహరణ - 4

A, B, C లు సైద్ధాంతంలో బట్టల వ్యాపారాన్ని చేస్తున్నారు. I, II, III విభాగాలను వరుసగా A, B, C, భాస్తులు అజమాయిషీ చేస్తున్నారు. ఈ భాగస్థులకు వారి అజమాయిషీలో ఉన్న విభాగాలు ఆర్జించిన లాభాలలో (వారి వారితోషికాన్ని తీసివేయక ముందు) 50% వారితోషికంగా చెల్లింస్తారు. మిగిలిన లాభాలను ఆ భాగస్థులకు వరుసగా 1:2:2 నిష్పత్తిలో పంచుతారు. కింద యిచ్చిన సమాచారం ఆధారంగా విభాగపు వర్తక లాభనష్టా ఖతాను, సాధారణ లాభనష్టాల ఖతాను తయారు చేయండి.

ప్రారంభ సరుకు :		రూ.	అమ్మకాలు :		రూ.
విభాగం I		10,000	విభాగం I		1,00,000
విభాగం II		20,000	విభాగం II		1,50,000
విభాగం III		30,000	విభాగం III		2,00,000

కొనుగోళ్ళు :

విభాగం I	60,000	విభాగం I	15,000
విభాగం II	70,000	విభాగం II	12,000
విభాగం III	90,000	విభాగం III	10,000
జీతాలు	10,000	ప్రకటన ఖర్చులు	9,000
అడ్డె	6,000	ఇచ్చిన డిస్కంట్లు	1,800
వచ్చిన డిస్కంట్లు	1,000	వివిధ ఖర్చులు	3,600
తరుగుదల	6,000		

విభాగం IIIకు విభాగం I, విభాగం II నుండి వరుసగా రూ. 2,400, రూ. 6,000 సరుకును బదిలీ ధరపై తరలింపడమైనది. ఈ అంతర్విభాగపు తరలింపులు 120% ఉత్పత్తి వ్యయంగా లేదా గిట్టుబాటు ధరగా జరిగాయి.

విభాగం III కు చెందిన ప్రారంభ సరుకులో యితర విభాగం నుండి తరలించిన సరుకు లేమిలేవు. కాని ముగింపు సరుకులో రూ. 2,400 మేరకు అంతర్విభాగాల బదిలీ ధరపై విలువ కట్టిన సరుకు ఉన్నది.

వివిధ అంశాలను కింద చూపిన విధంగా పంపిణీచేయాలి.

	విభాగం	విభాగం	విభాగం
	I	II	III
జీతాలు	2	1	2
అడ్డె	3	2	1
తరుగుదల	1	1	1
వచ్చిన డిస్కంట్లు	2	2	1

ఇతర ఖర్చులు : ప్రతి విభాగపు అమ్మకాల (అంతర్విభాగాల తరలింపులను మినమాయించి) ఆధారంగా వంచాలి.

జనాబు :

..... నాటిక అంతస్తుమ్య సంవత్సరానికి విభాగపు వర్తక, లాభనష్టాల ఖాతా

	విభాగం	విభాగం	విభాగం	విభాగం	విభాగం	విభాగం	విభాగం	విభాగం	మొత్తం
	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.
To ప్రారంభ సరుకు	10,000	20,000	30,000	60,000	60,000	60,000	60,000	60,000	60,000
" కొనుగోళ్లు	60,000	70,000	90,000	2,20,000	2,20,000	2,20,000	2,20,000	2,20,000	2,20,000
" ఇతర విభాగాల నుండి సరుకుల తరలింపులు	--	--	8,400	8,400	8,400	8,400	8,400	8,400	8,400
" లేల్వైన స్టూల లాభం	47,400	78,000	81,600	2,07,000	2,07,000	2,07,000	2,07,000	2,07,000	2,07,000
	1,17,400	1,68,000	2,10,000	4,95,400	4,95,400	4,95,400	4,95,400	4,95,400	4,95,400
To జీతాలు	4,000	2,000	4,000	10,000	10,000	10,000	10,000	10,000	10,000
" అద్దె	3,000	2,000	1,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000
" తరుగుదల	2,000	2,000	2,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000
" ప్రకటన ఖర్చులు	2,000	3,000	4,000	9,000	9,000	9,000	9,000	9,000	9,000
" డిస్కాంట్లు	400	600	800	1,800	1,800	1,800	1,800	1,800	1,800
" వివిధ ఖర్చులు	800	1,200	1,600	3,600	3,600	3,600	3,600	3,600	3,600
" నికర లాభం (సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)	35,600	67,600	68,400	1,71,600	1,71,600	1,71,600	1,71,600	1,71,600	1,71,600
	47,800	78,400	81,800	2,08,000	2,08,000	2,08,000	2,08,000	2,08,000	2,08,000

	రూ.		రూ.
To స్టాక్ రిజర్వు	400	తెచ్చిన నికరలాభం	1,71,600
$\left(\frac{20}{120} \times 2,400 \right)$		(విభాగపు లాభనష్టాల ఖాతా నుండి మళ్ళింపు)	
„ భాగస్థులకు పారితోషికం (వారివారి అజనూయిషీల్ ఉన్న విభాగాల లాభాలలో 50%)			
ఎ 17,800			
బి 33,800			
సి 34,200			
	85,800		
„ నికరలాభం (మూలధనం ఖాతాలకు మళ్ళింపు)			
ఎ-1/5 17,080			
బి-2/5 34,160			
సి-2/5 34,160			
	85,400		
	1,71,400		1,71,600

ఒక సంవత్సరంలో ఎ, బి, సి, అనే విభాగాలున్నాయి. ఆ సంవత్సరం 31 డిసెంబర్ 1990 లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి విభాగాల వర్షిక లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయాలని విధించింది. ఎ, బి, సి ల అమ్మకాలపై సాధారణ స్థూల లాభం లేటు వరుసగా 30%, 25%, 20%.

పరోక్ష ఖర్చులను అమ్మకాల ఆధారంగా వార్షికి చేయండి. 31 డిసెంబర్, 1990 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి కింది సమాచారాన్ని ఇవ్వడమైంది.

	ఎ	బి	సి
	రూ.	రూ.	రూ.
1-1-1990 న నరుకు	10,000	15,000	20,000
కొనుగోళ్ళు	25,000	30,000	40,000
అమ్మకాలు	40,000	50,000	60,000
ప్రత్యక్ష ఖర్చులు	7,000	8,000	10,000

మొత్తం పరోక్ష ఖర్చులు రూ. 15,000

20.4 సారాంశం

విభాగ వ్యవస్థలకు చెందిన వర్షికి, లాభనష్టాల ఖాతా, సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా, ఆస్తుల అప్పుల పట్టివి ఎలా తయారు చేస్తారో ఈ భాగంలో చూపడమైనది.

2. కేంద్ర వాటిని ఎ, బి, సి విభాగాల మధ్య విలంబం చేస్తారు.

	రూ.		రూ.
అద్దె రేట్లు	4,000	వచ్చిన డిస్కంట్లు	500
ఇచ్చిన డిస్కంట్లు	800	ప్రకటన ఖర్చులు	1,200
వెలుతురు	140	రాని బాకీలు	900

కేంద్ర అదనపు సమాచారాన్ని కూడా యివ్వడమైనది

	విభాగం-ఎ	విభాగం-బి	విభాగం-సి
అమ్మకాలు	50,000	30,000	20,000
కొనుగోళ్ళు	30,000	15,000	5,000
వెలుతురు సాయంట్లు	4	2	1
వ్రేలి విభాగం ఆక్రమించిన			
స్థల వెళ్ళాల్సిన	5	3	2
ఇతర స్థలం	2		

3. రూ. 40,000 విలువ గల సరుకులను X విభాగం నుండి Y విభాగానికి తరలించడం జరిగింది. ఈ తరలింపులను 125% ఖరీదుకు చేయడం జరిగింది. X విభాగపు ప్రారంభపు సరుకులో అంతర్విభాగపు తరలింపులు లేవు. అయితే ముగింపు సరుకులో రూ. 5,000 విలువగల సరుకులున్నాయి. దీనిని పుస్తకాలలో ఏ విధంగా చూపుతారు ?

4. కేంద్ర యిచ్చిన అంకణా, అదనపు సమాచారం నుండి 31 డిసెంబర్, 1985 నాటికి అంతమయ్యే సంవత్సరానికి విభాగపు వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాను మరియు ఆ తేదీన ఉన్న ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయండి.

31 డిసెంబర్, 1985 నాటి అంకణా

	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1-1-1985 వ నిల్వ :		
ఎ. విభాగం	30,000	
బి. విభాగం	25,000	
కొనుగోళ్ళు :		
ఎ. విభాగం	70,000	
బి. విభాగం	40,000	
వేతనాలు :		
ఎ. విభాగం	18,000	
బి. విభాగం	12,000	
అమ్మకాలు :		
ఎ. విభాగం		1,50,000
బి. విభాగం		1,00,000
మూలధనం		50,000

ఎ. విభాగం	1,000	
బి. విభాగం	2,000	
జీతాలు	20,000	
ప్రయాణ ఖర్చులు	2,000	
అద్దె, వస్తులు	8,000	
భీమా	2,400	
ప్రకటన ఖర్చులు	6,000	
సాధారణ ఖర్చులు	600	
బాంకులో నగదు	5,000	
పనుాలు బిల్లులు	4,000	
చెల్లింపు బిల్లులు		8,000
వివిధ ఋణదాతలు		30,000
సాధారణ రిజర్వు		20,000
ప్లాంటు, యంత్రాలు	50,000	
ఫర్నిచర్, బిగింపులు	10,000	
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	20,300	
భవనాలు	30,000	
ముద్రణ, స్టేషనరీ	500	
ఇచ్చిన డిస్కాంటు	1,200	
	<u>3,58,000</u>	<u>3,58,000</u>

ఆదనపు సమాచారం :

(ఎ) 31 డిసెంబర్, 1985 నాటి సరుకు నిల్వ :

ఎ. విభాగం రూ. 15,000

బి. విభాగం రూ. 10,000

(బి) చెల్లించాల్సిన వేతనాలు :

ఎ. విభాగం రూ. 800

బి. విభాగం రూ. 500

(సి) చెల్లించాల్సిన జీతాలు రూ. 3,000

(డి) ముందుగా చెల్లించిన పన్నులు రూ. 500

(ఇ) రూ. 300 రాని బాకీలుగా రద్దుచేయండి. సంవత్సరముక బాకీలకై ఋణగ్రస్తులపై 5% ఏర్పాటును చేయండి.

(ఎఫ్) ప్లాంటు, యంత్రాలపై 10%, భవనాలపై 5% తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయండి. కేటాయింపడానికి ఏలులేని, ఖర్చులను 'బర్నోవర్' ఆధారంగా పంపిణీ చేయండి.

	విభాగం (ఎ)	విభాగం (బి)
	రూ.	రూ.
స్థూల లాభం	45,200	30,500
నికర లాభం	14,600	10,100
ఆస్తి అప్పుల పట్టి వెరళి	1,37,000	

5. కింద యిచ్చిన అంకణా ఆధారంగా 31 మార్చి 1985 నాటికి అంతమయ్యే నందత్సరానికి విభాగపు వర్తక లాభనష్టాల భాతాను ఆ తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టివి తయారు చేయండి.

అంకణా	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1-4-1984 న ఉన్న నిల్వ :		
ఎ. విభాగం	35,000	
బి. విభాగం	30,000	
కొనుగోళ్ళు :		
ఎ. విభాగం	80,000	
బి. విభాగం	60,000	
అమ్మకాలు :		
ఎ. విభాగం		1,30,000
బి. విభాగం		90,000
వేతనాలు :		
ఎ. విభాగం	15,000	
బి. విభాగం	6,000	
అద్దె, వస్తులు, భీమా	12,000	
వివిధ ఖర్చులు	3,000	
జీతాలు	6,000	
వెలుతురు ఖర్చులు	2,100	
ఇచ్చిన డిస్కాంటు	1,100	
వచ్చిన డిస్కాంటు		280
ప్రకటన ఖర్చులు	4,000	
కొనుగోలు రవాణా	1,800	
ఫర్నిచర్	8,000	
స్లాంబు, యంత్రాలు	50,000	
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	8,000	
వివిధ ఋణదాతలు		20,720
మూలధనం		1,00,000

వేతిలో సగదు
బాంకులో సగదు

1,600
12,000

3,41,000

3,41,000

కింది అదనపు సమాచారాన్ని కూడా యివ్వడమైంది.

- i. గిట్టుబాటు ధరకు విభాగం A నుండి విభాగం B కు, సరుకు తరలింపులు రూ. 800.
- ii. అద్దె, పన్నులు, భీమా, వివిధ ఖర్చులు, వెలుతురు, జీతాలు, కొనుగోలు రవాణాలను 2/3 వంతు విభాగం A కు 1/3 వ వంతు విభాగం B కు కేటాయించాలి.
- iii. ప్రకటన ఖర్చులను రెండు విభాగాలకు సమానంగా పంచాలి.
- iv. విభాగాల కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలను (బదిలీలు తప్ప) బట్టి వచ్చిన డిస్కాంటును, ఇచ్చిన డిస్కాంటును పంపిణీ చేయాలి.
- v. ఫర్నిచర్, దిగింపులు, స్టాంబు యంత్రాలపై సాలుకు 10% తరుగుదలను కట్టండి. దీనిలో 3/4 వ వంతు విభాగం A కు, 1/4 వ వంతు విభాగం B కు వార్షిచేయండి.
- vi. 31-3-1985 న సరుకు నిల్వ రూ. :
విభాగం A రూ. 20,000 ; B విభాగం రూ. 15,000.

జవాబు :

	విభాగం (ఎ)	విభాగం (బి)
	రూ.	రూ.
స్థూల లాభం	19,600	7,600
నికర లాభం	2,640	3,880
ఆస్తి అప్పుల పట్టి వెరణి రూ.	1,08,800	

6. కింద యిచ్చిన సమాచారం ఆధారంగా 31 డిసెంబర్, 1985 నాటికి అంతమయ్యే సంవత్సరానికి విభాగపు వర్తక లాబిసస్థల ఖాతాను తయారుచేయండి.

	విభాగం (ఎ)	విభాగం (బి)
	రూ.	రూ.
1 జనవరి 1985 న సరుకు నిల్వ	50,000	10,000
బయటి కొనుగోళ్ళు	2,50,000	40,000
వేతనాలు	15,000	10,000
విభాగం ఎ. నుండి సరుకు తరలింపులు	-	50,000
31 డిసెంబర్, 1985 న సరుకు నిల్వ	60,000	20,000
బయటి వారికి అమ్మకాలు	3,60,000	80,000

అందించినది. పరిపాలనా ఖర్చులు రూ. 10,000. వీటిని, బి. విభాగం మధ్య 3 : 2 నిష్పత్తిలో కేటాయించాలి.

జవాబు :

విభాగం - ఎ - స్థూల లాభం రూ. 1,55,000 ; నికర లాభం రూ. 1,49,000

విభాగం - బి - స్థూల నష్టం రూ. 10,000 ; నికర నష్టం రూ. 14,000 ;

వ్యాపార సంస్థ నికర లాభం రూ. 1,31,000)

20.6 సిఫారసు చేసిన వుత్తరాలు

1. తెలుగు అకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం
2. Gupta, R. L. & Radhaswamy, M : Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.

BRAOU

విషయక్రమం

21.0.	ఉద్దేశాలు
21.1	పరిచయం
21.2	బ్రాంచి అకౌంటింగ్ ఉద్దేశాలు
21.3	బ్రాంచీల వర్గీకరణ
21.4	అస్వతంత్ర బ్రాంచీలు
21.5	అకౌంటింగ్ పద్ధతి
21.6	ఖాతాలలో రాయు విధానం
21.7	సారాంశం
21.8	అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
21.9	మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
21.10	సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు
21.11	పదకోశం

21.0 ఉద్దేశాలు

బ్రాంచి అకౌంటింగ్ ను మీకు పరిచయం చేసి, దాని ఉద్దేశాలను, అకౌంటింగ్ విధానాన్ని వివరించడం ఈ భాగం ఉద్దేశాలు.

దీనిని పూర్తి చేసిన తర్వాత, మీరు :

- బ్రాంచి అకౌంటింగ్ ఉద్దేశాలను వివరించగలగాలి
- బ్రాంచీల వర్గీకరణను తెల్పగలగాలి
- ఋణగ్రస్తుల అకౌంటింగ్ పద్ధతి కింద చిట్టా పద్ధతులను రాసి, బ్రాంచి ఖాతాను తయారు చేయగలగాలి.

21. 1 పరిచయం

తమ ఉత్పత్తులకు విస్తృతమైన మార్కెట్లు ఉండేటందుకు, సార్థకమైన మరియు సామర్థ్యమైన చిల్లర వర్తకము జరిగేటందుకు, వ్యాపారసంస్థలు తమ వ్యాపారమును వివిధ బ్రాంచీలుగా విభజించ వచ్చును. అట్టి విభాగములు అదే నగరములో వివిధ ప్రదేశములలో నున్నా, లేదా వివిధ పట్టణములలో నున్నా వాటిని బ్రాంచీలు అంటారు. ప్రతీ బ్రాంచి సామర్థ్యాన్ని తెలుసుకోవడానికి, ప్రతీ బ్రాంచి యొక్క లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. బ్రాంచి నుండి ఆశించిన ఫలితాలు లేక పోయినట్లయితే వ్యవహారాలను సరిదిద్దుటకు తగిన చర్యలు తీసుకొనుటకు వీలు అవుతుంది. అందువలన ప్రతీ బ్రాంచి యొక్క లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని సులభంగా తెలుసుకొన గలిగేటట్లుగా వ్రాయవలసి ఉంటుంది.

బ్రాంచి అకౌంటింగు యొక్క ముఖ్యద్దేశము వ్యాపార స్వభావాన్నిబట్టి, బ్రాంచీలలో రకాన్నిబట్టి, బ్రాంచి అవసరాలను బట్టి ఆధారపడి ఉంటుంది. అయినప్పటికీ ఈ దిగువానిని బ్రాంచి అకౌంటింగ్ ఉద్దేశాలుగా పేర్కొనవచ్చును.

- i) ప్రతీ బ్రాంచి యొక్క లాభనష్టాన్ని వేర్వేరుగా తెలుసుకొనుట
- ii) ప్రతీ బ్రాంచి పనితీరును విలువకట్టి, బ్రాంచి విస్తరణకు ప్రయత్నించుట
- iii) ఒక యివ్వబడిన తేదీన ప్రతీబ్రాంచి ఆర్థికస్థితిని తెలుసుకొనుట
- iv) ఎవటికప్పుడు బ్రాంచీల నగదు, సరుకుల అవసరాలను తెలుసుకొనుట
- v) బ్రాంచీల పని తీరును అభివృద్ధి బరచుటకు అవసరమైన మంచి సలహాలను యిచ్చుట.

21.3 బ్రాంచీల వర్గీకరణ

అకౌంటింగు దృష్ట్యా బ్రాంచీలను వివిధ రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చును. అవి :

- i) పూర్తి అకౌంటింగ్ పద్ధతిని అమలుపరచని బ్రాంచీలు
- ii) పూర్తి అకౌంటింగు పద్ధతిని అమలుపరచే బ్రాంచీలు

అకౌంటింగు పుస్తకాలలో వ్రాసేతీరును బట్టి ఈ బ్రాంచీలను (i) అస్వతంత్ర బ్రాంచీలు (ii) స్వతంత్ర బ్రాంచీలుగా కూడా వర్గీకరించవచ్చు. ఒక్కొక్కప్పుడు వాటిని స్వదేశీయ బ్రాంచీలు, అంతర్దేశీయ బ్రాంచీలుగా కూడా వర్గీకరిస్తారు. అయితే అంతర్దేశీయ బ్రాంచీలు నిర్ణయించబడిన సీలబను పరిధిలో లేవు కనుక మనము యిక్కడ దేశీయ బ్రాంచీలను గురించి మాత్రమే చర్చించుకొందాము. దేశీయ బ్రాంచీలు అవసరమైన పూర్తి అకౌంటింగు పుస్తకాలను నిర్వహించకపోయితే వాటిని అస్వతంత్ర బ్రాంచీలని అంటారు. అలా కాకుండా పూర్తి అకౌంటింగు పుస్తకాలను ఉంచకపోయినట్లయితే వాటిని అస్వతంత్ర (ఆధారపడియున్న) బ్రాంచీలని అంటారు. అయితే స్వతంత్ర బ్రాంచీలైనా, అస్వతంత్ర బ్రాంచీలైనా మనం దృష్టిలో ఉంచుకొనవలసిన ముఖ్య విషయమేమిటంటే ప్రతీ బ్రాంచీ పేరెంట్ సంస్థ (అనగా హెడాఫీసు) ఆ దేశాలమేరకు పని చేయవలసి ఉంటుంది. అందువలన స్వతంత్ర, అస్వతంత్ర బ్రాంచీల వర్గీకరణ కేవలం అకౌంటింగు పుస్తకాలలో వ్యవహారాలను నమోదు చేయు దృష్ట్యా మాత్రమే.

21.4 అస్వతంత్ర బ్రాంచీలు

ఈ అస్వతంత్ర బ్రాంచీలను ఈ దిగువ మూడు రకములుగా విభజించవచ్చును.

- i) హెడాఫీసు నుండి సరుకులను పొందుతూ, కేవలం నగదుకు మాత్రమే అమ్మే బ్రాంచీలు
- ii) హెడాఫీసు నుండి ముడిసరుకులను పొందుతూ, నగదుకూ మరియు అరువుపై అమ్మే బ్రాంచీలు
- iii) పై విధంగానే ఉండే బ్రాంచీ, కాని చీటికీ, హెడాఫీసు సరుకులను అమ్మకపు ధరకు - అంటే కొన్న ధరకంటే ఎక్కువ ధరకు - పంపుతుంది.

- i) యివి కేవలం హెడాఫీసు పంపిన సరుకులను మాత్రమే అమ్మవలసి ఉంటుంది. ఓవెన్ మార్కెట్ లో కొనుగోళ్ళు చేసేందుకు సాధారణంగా వీటికే అనుమతి ఇవ్వరు.
- ii) హెడాఫీసు సరుకులను, బ్రాంచీలకు కొన్నధరకుకాని లేదా అమ్మకపు ధరకుగాని (కొన్నధరకంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది) పంపిస్తుంది.
- iii) బ్రాంచీల యొక్క జీతాలు, ఆర్డె మొ|| అన్ని ఖర్చులను హెడాఫీసు నేరుగా చెక్కులద్వారా చెల్లింస్తుంది.
- iv) బ్రాంచీ యొక్క చిల్లర ఖర్చులను సాధారణంగా బ్రాంచీయే చెల్లింస్తుంది. హెడాఫీసు బ్రాంచీ మేనేజరుకు కొంత చిల్లర నగదును యిస్తుంది. దీనిని సాధారణంగా బయానా (అడ్వాన్సు) పద్ధతిపై నిర్వహిస్తారు.
- v) బ్రాంచీ సాధారణంగా నగదుకు మాత్రమే సరుకులను అమ్మవలసి ఉంటుంది. అయితే ఒక్కొక్కప్పుడు అరుపుకు కూడా అమ్ముటకు అనుమతించవచ్చు.
- vi) నగదు అమ్మకాల ద్వారా గాని లేదా ఋణగ్రస్తులనుండి వసూలు రూపంలో గాని వచ్చిన నగదునంతా బ్రాంచీ ప్రెజిడెంట్ హెడాఫీసుకు పంపుతుంది. సాధారణంగా స్థానిక బాంకులో హెడాఫీసు తరపున ఒక ఖాతాను తెరచి రోజు వారీ వసూళ్ళను బ్రాంచీ అఖాతాలో డిపాజిట్టు చేస్తుంది.
- vii) ఈ బ్రాంచీలు కొన్ని మెమోరండం పుస్తకాలు మాత్రమే (అనగా స్టాకు పుస్తకము మొ||) ఉంచుతాయి కాని మొత్తం అన్ని పుస్తకాలను ఉంచవు. బ్రాంచీ సరుకులను అరుపుపై అమ్ముటకు అనుమతించ బడనిచో, ఋణగ్రస్తునుండి రావలసిన మొత్తము తెలుసుకొనుటకు ఋణగ్రస్తుల అవర్డాను కూడా ఉంచుతుంది. సరుకుల రాకపోకలను, చేతిలోనున్న నిల్వను తెలుసుకొనుటకు స్టాకురిజిస్టరు కూడా వ్రాస్తారు.

21.5 అకౌంటింగు పద్ధతి

ఈ బ్రాంచీలు పూర్తి పుస్తకాలను ఉంచవు కనుక, బ్రాంచీకి సంబంధించిన ఖాతాలను హెడాఫీసు నిర్వహిస్తుంది. హెడాఫీసులో అవలంబించే అకౌంటింగు పద్ధతి, బ్రాంచీ నెజానెనా, ఆ బ్రాంచీపై హెడాఫీసు నియంత్రణ చేసే స్థాయిపైన ఆధారపడి ఉంటుంది. హెడాఫీసు ఈ దిగువవానిలో ఏ పద్ధతినైనా అవలంబించి బ్రాంచీ ఖాతాలను వ్రాయవచ్చును.

ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి : చిన్ననెజా బ్రాంచీల విషయంలో ఈ పద్ధతి అవలంబిస్తారు. ఈ పద్ధతిలో హెడాఫీసు ప్రతిబ్రాంచీకి వేర్వేరు ఖాతాను తెరచి ఆ బ్రాంచీకి సంబంధించిన వ్యవహారాలను నమోదు చేస్తుంది. హెడాఫీసు పుస్తకాలలో తెరచిన ఈ బ్రాంచీ ఖాతా నామ మాత్రపు ఖాతా వంటిది. ఈ ఖాతాయే చివరన బ్రాంచీ లాభనష్టాన్నీ తెలుపుతుంది. ఈ విధంగా ఒక్కొక్క బ్రాంచీకి ఒక్కొక్క ఖాతాను తయారుచేసి లాభాన్ని తెలుసుకొనే పద్ధతిని ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి అంటారు.

ముగింపు లెక్కల పద్ధతి : ఈ పద్ధతిలో హెడాఫీసు బ్రాంచీలో వచ్చిన లాభనష్టాన్ని తెలుసుకొనుటకు, బ్రాంచీ వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేస్తుంది, హెడాఫీసు ఒక బ్రాంచీ ఖాతాను కూడా ఉంచవచ్చు అయితే యిది వ్యక్తిగత ఖాతావలె ఉంటుంది. దీనికీ ఋణగ్రస్తుల పద్ధతిలోని బ్రాంచీ ఖాతాకు తేడా ఏమిటంటే ఆ పద్ధతిలో బ్రాంచీ ఖాతా నామ మాత్రపు ఖాతా వంటిది.

బదులుగా చాలా ఖాతాలను తెరుస్తుంది. ఉదాహరణకు బ్రాంచి సరుకు ఖాతా, బ్రాంచి ఋణగ్రాహకుల ఖాతా, బ్రాంచి అస్తుల ఖాతా, బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా, బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతాలను తెరిచి బ్రాంచి లాభనష్టాన్ని తెలుసుకుంటారు.

అవగాహన ప్రశ్న - 1

i) బ్రాంచి అకౌంటింగ్ యొక్క వివిధ ఉద్దేశాలేవి?

---

ii) బ్రాంచి అకౌంట్ల వర్గీకరణను తెల్పండి.

21.6 ఖాతాలలో వ్రాయు విధానము

వివిధ వద్దతులలో ఖాతాలను వ్రాయు విధానము ఈ విధంగా ఉంటుంది.

ఋణగ్రాహకుల వద్దతి : హెడాఫీసు ప్రతీబ్రాంచీకి వేర్వేరు ఖాతాను తెరిచి, బ్రాంచి లాభనష్టాన్ని లెక్కిస్తుంది. దీనిని "..... బ్రాంచి ఖాతా" అని అంటారు. యిది నామమాత్రపు ఖాతా వంటిది. ఈ ఖాతాను అకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభంలో బ్రాంచివద్దనున్న అన్ని నిల్వలతో - అంటే ప్రారంభసరుకు, ఋణగ్రాహకులు, చొల్లరసగదు వగైరా - డెబిటు చేస్తారు.

అదేవిధంగా ఆ సంవత్సరకాలలో హెడాఫీసు బ్రాంచీకి పంపించిన అన్ని అంశాలతోనూ డెబిటు చేస్తారు. అంటే ఉదాహరణకు ఖర్చులకొరకు లేదా స్థానిక కొనుగోళ్ళ కొరకు పంపే సగదు. అదే విధంగా బ్రాంచి నుండి హెడాఫీసుకు వచ్చిన అన్ని అంశాలతో క్రెడిటు చేస్తారు. ఉదాహరణకు సగదు అమ్మకాలకు, ఋణగ్రాహకుల నుండి వసూళ్ళకు పంపిన సగదు, బ్రాంచి వాపసు చేసిన చేసిన సరుకులు మొదలగునవి. అలాగే

వివిధ బ్రాంచి వ్యవహారాలకు హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాసే పద్ధతులు యిలా ఉంటాయి.

(i) హెడాఫీసు, బ్రాంచికి పంపిన సరుకులకు :

బ్రాంచి ఖాతా	Dr.	బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల
To బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా		విలువకు

(ii) బ్రాంచి, హెడాఫీసుకు వాపసు చేసిన సరుకులకు :

బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా	Dr.	బ్రాంచి వాపసు చేసిన
To బ్రాంచి ఖాతా		సరుకుల విలువకు.

(iii) బ్రాంచి ఋణగ్రాంట్లు వేరుగా హెడాఫీసుకు వాపసు చేసిన సరుకులకు :

బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా	Dr.	బ్రాంచి ఋణగ్రాంట్లు
To బ్రాంచి ఖాతా		వాపసు చేసిన సరుకుల
		విలువకు.

(iv) బ్రాంచి ఖర్చులను హెడాఫీసు చెల్లించినప్పుడు :

బ్రాంచి ఖాతా	Dr.	బ్రాంచికి పంపిన చెక్కు
To బాంకు ఖాతా		లేదా డ్రాఫ్టు మొత్తమునకు.

(v) బ్రాంచి నుండి వసూలైన మొత్తమునకు :

బాంకు ఖాతా	Dr.	బ్రాంచి నుండి వచ్చిన చెక్కు
To బ్రాంచి ఖాతా		లేదా డ్రాఫ్టు మొత్తమునకు.

(vi) బ్రాంచి వద్దనున్న ఆస్తుల ముగింపు నిర్వలకు :

బ్రాంచి ఆస్తుల ఖాతా	Dr.	సరుకు, ఋణగ్రాంట్లు, చిల్లర
To బ్రాంచి ఖాతా		నగదు మొ ఆస్తుల ముగింపు
		నిర్వలకు

(vii) ఆకౌంటింగు సంవత్సరాంతంలో బ్రాంచి వద్ద నున్న అప్పులకు :

బ్రాంచి ఖాతా	Dr.	చెల్లించవలసిన ఖర్చులు మొ
To బ్రాంచి అప్పుల ఖాతా		అప్పులు ఏమైనా ఉన్నట్లయితే
		ఆ అప్పుల (వ్యక్తిగతంగా)
		ముగింపు నిర్వలకు.

ఈ స్థితిలో బ్రాంచి ఖాతా నిర్వల తేల్చినట్లయితే బ్రాంచిలో వచ్చిన లాభనష్టాన్ని సూచిస్తుంది. క్రెడిటు వైపు అధికంగా ఉంటే లాభం, డెబిటు వైపు అధికంగా ఉంటే నష్టం అన్నమాట.

చూపించి, తదుపరి సంవత్సర ప్రారంభంలో వాటిని ఈ దిగువ చిట్టాపద్ధతి ద్వారా బ్రాంచి ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.

(a) ఆస్తులను మళ్ళించుటకు :
 బ్రాంచి ఖాతా Dr. ప్రతి ఆస్తి విలువకు
 To బ్రాంచి ఆస్తుల ఖాతా

(b) అప్పులను మళ్ళించుటకు :
 బ్రాంచి అప్పుల ఖాతా Dr. ప్రతి అప్పువిలువకు
 To బ్రాంచి ఖాతా

(viii) బ్రాంచిలో నున్న లాభనష్టాన్ని మళ్ళించుటకు :

(a) లాభమున్నట్లయితే :
 బ్రాంచి ఖాతా Dr.
 To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా

(b) నష్టమున్నట్లయితే :
 సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా Dr.
 To బ్రాంచి ఖాతా

(ix) "బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా" లోని నిల్వను మళ్ళించుటకు :

బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా Dr. అకౌంటింగు సంవత్సరాంతంలో
 To కొనుగోళ్లు/వర్తకపు ఖాతా బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల
 ఖాతాలోనున్న నిల్వకు.

గమనిక "బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా" లో నున్న నిల్వను వర్తకపు సంస్థలు కొనుగోళ్ళ ఖాతాకు, ఉత్పత్తి సంస్థలు వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళిస్తాయి.

హెడాఫీసు పుస్తకాలలో తయారుచేసిన బ్రాంచి ఖాతా ఈ దిగువ విధంగా అగుపిస్తుంది.

Dr.	.....బ్రాంచి ఖాతా	Cr.
To నిల్వ (ఆస్తుల ప్రారంభ నిల్వలు)	రూ.	To నిల్వలు
సరుకు	xx	(చెల్లించవలసిన ఖర్చుల వంటి
ఋణగ్రాస్తులు	xx	ప్రారంభ బాధ్యతలేమైనా ఉంటే)
చిల్లర నగదు	xx	" బాంకు ఖాతా :
ఫర్నిచరు	xx	నగదు అమ్మకాలు
ముందుగా చెల్లించిన భీమా, మొ	xx	ఋణగ్రాస్తుల నుండి వచ్చిన నగదు
" బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా	xx	" (బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా
		xx

" తేల్చిన నిల్వ (చెల్లించవలసిన ఖర్చుల వంటి ముగింపు భార్యత తేల్చేనా ఉంటే)	xx	తేడా బ్రాంచి ఋణగ్రంథాలు నడుగ	xx
" సాధారణ లాభసమ్మేల ఖాతా (లాభమునకు)	xx	హెడాఫీసుకు వాపసు చేసిన సరుకులకు).	xx
		"తేల్చిన నిల్వ (ఆస్తుల ముగింపు నిల్వలు)	xx
		సరుకు	xx
		ఋణగ్రంథాలు	xx
		చిల్లర నగదు	xx
		ఫర్మిచరు	xx
		ముందుగా చెల్లించిన ధీమా మొ	xx
		" సాధారణ లాభసమ్మేల ఖాతా (నష్టమునకు)	xx
	xxx		xxx

గమనించవలసిన ముఖ్యవిషయాలు : బ్రాంచి ఖాతాలో వ్యవహారాలను నమోదు చేయునపుడు ఈ దిగువ ముఖ్యవిషయాలను గమనించవలసి ఉంటుంది :

1. అరువు అమ్మకాలు, రాని బాకీలు మొ|| : బ్రాంచి ఖాతాలో ఈ దిగువ విషయాలకు హెడాఫీసు ఏ పద్ధతి వ్రాయనక్కరలేదు :
 బ్రాంచిలో అరువు అమ్మకాలు
 బ్రాంచి ఋణగ్రంథాలు బ్రాంచికి వాపసు చేసిన సరుకులు
 బ్రాంచి, బ్రాంచి ఋణగ్రంథాలకు యిచ్చిన డిస్కాంటు
 బ్రాంచి రద్దుచేసిన రాని బాకీలు
 బ్రాంచిలో సరుకునిల్వలో తరుగు/మిగులుకు

అయితే బ్రాంచి ముగింపు ఋణగ్రంథాల నిల్వను తెలుసుకొనుటకు పై అంశాలను లెక్కలోనికి తీసుకోవలసి ఉంటుంది.

2. స్థిరాస్తులపై తరుగుదల : బ్రాంచి స్థిరాస్తులపై తరుగుదలను బ్రాంచి ఖాతాలో చూపించరు. అయితే అకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభంలోనున్న స్థిరాస్తుల విలువతో బ్రాంచి ఖాతాను డెబిటు చేసి, అకౌంటింగు సంవత్సరాంతంలో నున్న స్థిరాస్తుల విలువతో క్రెడిట్ చేస్తారు. ఈ విధంగా ఈ రెండు విలువల మధ్య తేడా అనగా తరుగుదల దానంతట అదే చార్జిచేయుట జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు, అకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభంలో బ్రాంచివద్ద రూ. 1,000 ఫర్మిచరు ఉండి, సంవత్సరమునకు 10 శాతం తరుగుదల కట్టాలని నిర్ణయించితే, అకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభంలో బ్రాంచి ఖాతాను రూ. 1,000 డెబిటు చేసి, అకౌంటింగు సంవత్సరాంతం రూ. 900 క్రెడిట్ చేస్తారు. ఈ విధంగా రూ. 100 $\left(\frac{1000 \times 10}{100} \right)$ అటోమెటిక్ గా

బ్రాంచి ఖాతాకు చార్జిచేయడం జరుగుతుంది.

3. చిల్లర ఖర్చులు : బ్రాంచి తనవద్దనున్న చిల్లర నగదునుండి చిల్లర ఖర్చులకై వెచ్చించిన మొత్తాన్ని బ్రాంచి ఖాతాలో చూపించరు. అయితే బ్రాంచి ఖాతాను బ్రాంచివద్దనున్న చిల్లరనగదు ప్రారంభనిల్వతోను, చిల్లర ఖర్చులకై హెడాఫీసు బ్రాంచికి పంపిన చిల్లరనగదుతోను డెబిటు చేస్తారు. అకౌంటింగు సంవత్సరాంతంలో

బ్రాంచి ఖాతాకు ఆటోమేటిక్ గా డెబిటు అవుతాయి. ఈ దిగువ ఉదాహరణనుండి ఈ విషయం విశదం అవుతుంది.

అకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభంలో బ్రాంచివద్దనున్న చిల్లర నగదునిల్వ	రూ	50
అకౌంటింగు సంవత్సరకాలంలో హెడాఫీసు బ్రాంచికి పంపిన చిల్లర నగదు	రూ.	100
అకౌంటింగు సంవత్సరంలో బ్రాంచిలో ఆయిన చిల్లర ఖర్చులు	రూ.	125

అప్పుడు బ్రాంచి ఖాతా రు. 150తో (ప్రారంభనిల్వ రు. 50+ హెడాఫీసు పంపిన నగదు రు. 100) డెబిటు కాబడి, అకౌంటింగు సంవత్సరాంతంలో చిల్లరనగదు నిల్వ రు. 25తో (రు. 150 - 125) క్రెడిటు చేయబడుతుంది. ఆ విధంగా బ్రాంచి ఖాతాకు ఆ సంవత్సర కాలంలో ఆయిన రు. 125 చిల్లర నగదు ఖర్చులతో ఖర్చు వ్రాయబడుతుంది.

4. బ్రాంచి స్థిరాస్థులను కొనుట : బ్రాంచి తన స్థిరాస్థులను తానే కొనవచ్చును. ఆ ఆస్థులను నగదుకు కొన్నట్లయితే హెడాఫీసుకు పంపే నగదు ఆమెరకు తగ్గిపోతుంది. అలా కాక అవి అరువుకు కొనబడి, అకౌంటింగు సంవత్సరాంతమువరకు యింకను చెల్లించవలసి ఉన్నట్లయితే, బ్రాంచిఖాతాకు డెబిటు చేయుట ద్వారా ఆ అప్పు కల్పించబడుతుంది. సంవత్సరాంతంలో ఆ కొనబడిన ఆస్తి బ్రాంచి ఖాతాకు క్రెడిటు చేయబడుతుంది.

5. బ్రాంచి స్థిరాస్థిని అమ్ముట : బ్రాంచి స్థిరాస్థిని అమ్మకం కూడా చేయవచ్చును. అమ్మకం ద్వారా వసూలైన మొత్తం హెడాఫీసుకు పంపబడుతుంది. అలాకాక దానికి అరువు పై అమ్మటం జరిగుతే అకౌంటింగు సంవత్సరాంతంలో ఆ మొత్తాన్ని ఋణగ్రస్తులుగా చూపడం జరుగుతుంది. ఆ ఆస్తిని బ్రాంచి ఖాతాలో, అకౌంటింగు సంవత్సరాంతంలో దాని తగ్గింపబడిన విలువకు, ఈ దిగువ విశదపరచిన విధంగా చూపబడుతుంది.

ఆస్తి ప్రారంభ నిల్వ + స్థిరాస్థి కొనుగోలు ధర - స్థిరాస్థి అమ్మకం మొత్తం స్థిరాస్థి అమ్మకం పై వచ్చిన లాభనష్టానికి విడిగా వివరంగా వ్రాయరు. ఎందుకంటే, ప్రారంభనిల్వ, ముగింపునిల్వ, అమ్మకంపై వసూలైన మొత్తము బ్రాంచిఖాతాలో నమోదు అయినపుడు, దానిని ఆటోమేటిక్ గా తీసుకోవడం జరుగుతుంది.

6. భీమా కంపెనీ నుండి వసూలైన మొత్తము : భీమా కంపెనీ క్లెయిమును అంగీకరించి, బ్రాంచివద్ద సప్లయ్ చేసిన సరుకుకు లేదా ఆస్తికి ఏమైనా మొత్తము చెల్లించినట్లయితే, ఆవిధంగా వసూలైన మొత్తమును బ్రాంచి హెడాఫీసుకు పంపుతుంది. ఆవిధంగా బ్రాంచి హెడాఫీసుకు పంపే మొత్తము పెరుగుతుంది. అలాకాక అకౌంటింగు సంవత్సరాంతము వరకు, భీమాకంపెనీ అంగీకరించిన క్లెయిము యింకను చెల్లించవలసి యున్నట్లయితే, ఆ క్లెయిము మొత్తాన్ని బ్రాంచి ఖాతాకు క్రెడిటు చేయుట ద్వారా, బ్రాంచివద్ద ఆస్తిగా చూపబడుతుంది.

ఈ విధంగా, బ్రాంచి ఖాతా వ్రాయు ఈ పద్ధతిలో అరువు అమ్మకాలు, రానిబాకీలు, ఖాతాదారులకు యిచ్చిన డిస్కౌంట్లు, స్థిరాస్థులపై తరుగుదల, స్థిరాస్థి అమ్మకాలపై వచ్చిన లాభనష్టం వంటి అంశాలు బ్రాంచి ఖాతాలో కనుపించవని ముఖ్యంగా గ్రహించాలి. అకౌంటింగు సంవత్సర ప్రారంభంలోను చివరలోను ఉన్న బ్రాంచి ఆస్థులను పోల్చిచూచుట ద్వారాను, బ్రాంచికి పంపిన మొత్తాలు, బ్రాంచికి పంపిన సరుకులు బ్రాంచి నుండి

Dr.			స్వైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా			Cr.		
1984		రూ.	1984		రూ.			
జన.1	To బ్రాంచికివంపిన సరుకులఖాతా	90,000	జన.1	By బాంకు ఖాతా	1,40,000			
సుండి	" బాంకు ఖాతా		సుండి	" తేల్చిన నిల్వ :				
డిశం.31	అడ్వె 12,000		డిశం. 31	బ్రాంచి సరుకు	14,000			
	జీతాలు 9,600			బ్రాంచి చిల్లర నగదు	240			
	ఇతర ఖర్చులు 4,000							
		25,600						
	" సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా	38,640						
		1,54,240						1,54,240

Dr.			బ్రాంచికి వంపిన సరుకుల ఖాతా			Cr.		
1984		రూ.	1984		రూ.			
డిశం.31	To వర్తకపు ఖాతా	90,000	జన.1	By స్వైదరాబాదు				
			సుండి	బాంకు ఖాతా	90,000			
		90,000	డిశం.31		90,000			

Dr.			బ్రాంచి స్టాకు ఖాతా			Cr.		
1984		రూ.	1984		రూ.			
డిశం.31	To స్వైదరాబాదు బ్రాంచిఖాతా	14,000	డిశం.31	By తేల్చిన నిల్వ	14,000			
		14,000			14,000			
1985								
జన.1	" తేల్చిన నిల్వ	14,000						

Dr.			బ్రాంచి చిల్లర నగదు ఖాతా			Cr.		
1984		రూ.	1984		రూ.			
డిశం.31	To స్వైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా	240	డిశం.31	By తేల్చిన నిల్వ	240			
		240			240			
1985								
జన.1	" తేల్చిన నిల్వ	240						

తేదీ	వివరములు	ఆవర్ణ పుట సం.	దెబిటు మొత్తం	క్రెడిటు మొత్తం
1985 జన.1	హైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా Dr. To బ్రాంచి స్టాకు ఖాతా " బ్రాంచి చిల్లర నగదు ఖాతా (బ్రాంచిలోనున్న స్టాకు, చిల్లర నగదు ప్రారంభ నిల్వలకు)		రూ. 14,240	రూ. 14,000 240
జన.1 నుండి డిసం.31	హైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా Dr. To బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా (ఈ సంవత్సరంలో బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల విలువకు)		2,70,000	2,70,000
"	హైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా Dr. To బాంకు ఖాతా (బ్రాంచికి పంపిన నగదు : ఆడైకె రు. 12,000, జీతాలకై రు. 13,600, ఇతర ఖర్చులకై రు. 6,000)		31,600	31,600
"	బాంకు ఖాతా Dr. To హైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా (బ్రాంచి నుండి వచ్చిన మొత్తాలకు)		2,20,000	2,20,000
"	బ్రాంచి స్టాకు ఖాతా Dr. బ్రాంచి చిల్లర నగదు ఖాతా Dr. To హైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా (బ్రాంచిలోనున్న ముగింపు సరుకు, చిల్లర నగదు నిల్వలకు)		52,000 520	52,520
"	హైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా Dr. To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (బ్రాంచిలోనున్న లాభాన్ని, లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించుటకు)		56,680	56,680
"	బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా Dr. To వర్తకపు ఖాతా (బ్రాంచికి పంపిన సరుకులను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళించుటకు)		2,70,000	2,70,000

1985		రూ.	1985		రూ.
జన.1	To ముందుకు తెచ్చిన నిల్వ		జన.1	By బాంకు ఖాతా	2,20,000
	బ్రాంచి స్టాకు 14,000		నుండి	" తేల్చిన నిల్వ :	
	బ్రాంచి చిల్లర వగదు 240		డిశం.31	బ్రాంచి స్టాకు	52,000
		14,240		బ్రాంచిచిల్లర వగదు	520
జన.1	" బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా	2,70,000			
నుండి	" బాంకు ఖాతా :				
డిశం.31	అద్దె 12,000				
	జీతాలు 13,000				
	ఇతర ఖర్చులు 6,000				
		31,600			
డిశం.31	" సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా	56,680			
		<u>2,72,520</u>			<u>2,72,520</u>

ఉదాహరణ - 2 : (బ్రాంచి సరుకులను, వగదుకు, అరువుకు అమ్మినపుడు)

ఈ దిగువ నియమింపబడిన తిరువతి బ్రాంచి యొక్క డిసెంబరు 31, 1985లో అంతమైన వలసవర్తమునకు సంబంధించిన వివరములనుండి సాధానీను పుకారలో బ్రాంచి ఖాతాను తయారు చేయుము.

	రూ.
1-1-85 వ బ్రాంచిలో స్టాకు	15,000
1-1-85 వ బ్రాంచిలో ఋణగ్రస్తులు	32,000
1-1-85 వ బ్రాంచిలో చిల్లరవగదు	400
1985 వ సం.లో బ్రాంచికి పంపిన సరుకులు	2,50,000
1985లో బ్రాంచి నుండి వసూలు :	
వగదు అమ్మకాలకు	63,000
ఋణగ్రస్తుల నుండి వసూలు	<u>2,12,000</u>
	2,75,000
1985 లో అరువు అమ్మకాలు	2,25,000
1985లో బ్రాంచికి పంపిన చెక్కులు :	
అద్దె పన్నులకు	1,600
జీతాలకు	9,000
చిల్లర వగదుకు	<u>1,000</u>
	11,600
ఖాతాదారులకు ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	200
ఖాతాదారులు వాపసు చేసిన సరుకులు	400
బ్రాంచి వాపసు చేసిన సరుకులు	2,000
31-12-85వ బ్రాంచిలో స్టాకు	23,000
31-12-85వ బ్రాంచిలో చిల్లరవగదు	200

1985		రూ.	1985		రూ.
జన.1	To ముందుకు తెచ్చిన నిల్వ		జన.1	By బాంకు ఖాతా	
	బ్రాంచి సరుకు	15,000	నుండి	నగదు అమ్మకాలు	63,000
	బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు	32,000	డిశం.31	ఋణగ్రస్తుల నుండి	
	బ్రాంచి చిల్లర నగదు	400		వసూలు	2,12,000
జన.1	" బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా	2,50,000		" బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా (వాపసులు)	2,000
నుండి	" బాంకు ఖాతా :				
డిశం.31	అడ్డె వస్తులు	1,600			
	జీతాలు	9,000			
	చిల్లర నగదు	1,000		" తేల్చి నిల్వ :	
		11,600		బ్రాంచి స్టాకు	23,000
డిశం.31	" సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	35,600		బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు	44,400
				బ్రాంచి చిల్లర నగదు	200
		3,44,600			
					3,44,600

గమనిక : ఋణగ్రస్తుల ముగింపు నిల్వ ఈయనందున బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల మెమోరాండం ఖాతాను తయారుచేసి, దానిని తెలుసుకొనవలసియున్నది.

Dr. మెమోరాండం బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా Cr.

1985		రూ.	1985		రూ.
జన.1	To ముందుకు		జన.1	By నగదు	2,12,000
	తెచ్చిన నిల్వ	32,000	నుండి	" ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	200
జన.1	" అమ్మకాలు		డిశం.31		
నుండి	(అరువు)	2,25,000		" వచ్చిన వాపసులు	400
డిశం.31			డిశం.31	" తేల్చిన నిల్వ	44,400
		2,57,000			
					2,57,000

ఉదాహరణ - 3

ఈ దిగువని వివరాలు డిశంబరు 31, 1985లో అంతమైన సంవత్సరమునకు విజయవాడ బ్రాంచికి సంబంధించినది. సాధాన పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతాను తయారు చేయుము :

	రూ.
జనవరి 1, 1985న బ్రాంచి స్టాకు	20,000
జనవరి 1, 1985న బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు	8,000
డిశంబరు 31, 1985న బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు	9,800

జనవరి 1, 1985న బ్రాంచిలోనున్న ఫర్నిచరు	1,000
జనవరి 1, 1985న ముందుగా చెల్లించిన భీమా	300
జనవరి 1, 1985న బకాయి ఉన్న జీతాలు	200
1985న సెల్లో బ్రాంచీకి పంపిన సరుకులు	1,60,000
1985న సెల్లో నగదు అమ్మకాలు	1,80,000
1985న సెల్లో అరుపు అమ్మకాలు	80,000
ఋణాగ్రస్థుల నుండి వచ్చిన నగదు	70,000
ఋణాగ్రస్థులకు యిచ్చిన డిస్కాంట్లు	200

బ్రాంచీకి ఖర్చులకై పంపిన నగదు :

అద్దె	4,000
జీతాలు	4,800
చిల్లర నగదు	2,000
మార్చి 31, 1985 వరకు భీమా	1,200

12,000

బ్రాంచి వాపసు చేసిన సరుకులు

ఋణాగ్రస్థులు వాపసు చేసిన సరుకులు	2,000
డిశంబరు 31, 1985న బ్రాంచిలోనున్న స్టాకు	4,000
బ్రాంచి చెల్లించిన చిల్లర ఖర్చులు	10,000
ఫర్నిచరుపై తరుగుదల సొంతకు 10%	1,700

అగ్నిప్రమాదము వలన రూ. 2,400ల సరుకులు నాశనముకాగా భీమా కంపెనీ నుండి రూ. 2,000 వసూలు అయినాయి.

జవాబు

హెడాఫీసు పుస్తకాలలో :

Dr.		విజయవాడ బ్రాంచి ఖాతా		Cr.	
1985		రూ.	1985		రూ.
జన.1	To ముందుకు తెచ్చిన నిల్వ		జన.1	By ముందుకు తెచ్చిన నిల్వ	
	బ్రాంచి సరుకు	20,000		బకాయి ఉన్న జీతాలు	200
	బ్రాంచి ఋణాగ్రస్థులు	8,000			
	బ్రాంచి చిల్లర నగదు	1,000	జన.1	" బాంకు ఖాతా :	
	బ్రాంచి ఫర్నిచరు	4,000	నుండి	నేగదు అమ్మకాలు	1,80,000
	ముందుగా చెల్లించిన భీమా	300	డిశం.31	ఋణాగ్రస్థుల నుండి	
జన.1	" బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా	1,60,000		నగదు వసూలు	70,000
నుండి				భీమా కంపెనీ హెడాఫీసుకు	
డిశం.31				చెల్లించినవి	2,000
	" బాంకు ఖాతా :			ఋణాగ్రస్థులు హెడాఫీసుకు	
	అద్దె	4,000		చెల్లించిన నగదు	4,000
	జీతాలు	4,800			
					2,56,000

దీమా	1,200	12,000	దీమా	ఖాతా (వాపసులు)	2,000
సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)		77,900	దీమా.31	" తేల్చిన నిల్వ , " బ్రాంచి సరుకు " ఋణగ్రస్తులు " చిల్లర నగదు " ఫర్నిచరు "ముందుగా చెల్లించిన దీమా	10,000 9,800 1,300 3,600 300
		2,83,200			2,83,200

లెక్కింపు వివరాలు :

1.	ముగింపు చిల్లర నగదు కమింగులు .	రు.	రు.
	ప్రారంభంలోనున్న చిల్లర నగదు	1,000	
	హెడాఫీసు పంపిన చిల్లర నగదు	<u>2,000</u>	
	బ్రాంచి వద్దనున్న మొత్తం చిల్లర నగదు	3,000	
	తీయుము : బ్రాంచి చెల్లించిన చిల్లర ఖర్చులు	<u>1,700</u>	
			1,300
2.	ఫర్నిచరు ముగింపు విలువకమింగులు .		
	ప్రారంభంలోనున్న ఫర్నిచరు విలువ	4,000	
	శీ. తరుగుదల 10 % $\left(4000 \times \frac{10}{100}\right)$	400	
	ఫర్నిచరు ముగింపు విలువ	<u>3,600</u>	

21.7 సారాంశం

ఒక వ్యాపార సంస్థ తమ వ్యాపారాన్ని వివిధ భాగాలుగా విభజించి, వాటిని వివిధ ప్రదేశాలలో ఏర్పాటుచేసినప్పుడు, అటువంటి భాగాలను బ్రాంచీలంటారు. బ్రాంచి ఖాతాల యొక్క ఉద్దేశ్యము ప్రతి బ్రాంచి యొక్క లాభనష్టాలను కమింగునడం, మరియు వాటి యొక్క కార్యకలాపాలను సమీక్షించి అవసరమైన చర్యలను గైకొనడం. స్థూలంగా బ్రాంచీలను (i) ఖాతాపుస్తకాలను సంపూర్ణంగా వ్రాయని బ్రాంచీలు - వీటినే హెడాఫీసు పై ఆధారపడే బ్రాంచీలు మరియు (ii) ఖాతాపుస్తకాలను సంపూర్ణంగా వ్రాసే బ్రాంచీలు - వీటినే స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచీలుగా విభజించవచ్చు.

హెడాఫీసు వారు పంపిన సరుకులను మాత్రమే అమ్మడం, బ్రాంచి ఖర్చులన్నింటినీ హెడాఫీసు వారే చెల్లించడం, వసూలైన నగదునంతా బ్రాంచి హెడాఫీసు వారికి పంపడం లాంటివి హెడాఫీసు పై ఆధారపడే బ్రాంచీల యొక్క లక్షణాలు. బ్రాంచి ఖాతాలను హెడాఫీసు వారే, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతిని అనుసరించిగాని, ముగింపు ఖాతాల పద్ధతిని అనుసరించి గాని, సరుకునిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతిని అనుసరించిగాని వ్రాస్తారు.

లాభసవ్వలను కనుగొన్నారు. ప్రారంభంలోనున్న సరుకు, ఋణగ్రస్తులు, నగదు వగైరాలతో ఈ ఖాతాను తెరిచి డెబిట్ చేసి, హెడాఫీసువారు పంపిన సరుకు, నగదులతో కూడ డెబిట్ చేస్తారు. బ్రాంచి వారు హెడాఫీసు వారికి పంపిన మొత్తాలను మరియు ముగింపు సరుకు, ఋణగ్రస్తులను ఈ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు. ఈ ఖాతాను నిర్వహించే సమయంలో లాభసవ్వలను కనుగొన్నారు. డెబిట్ మొత్తం కంటే క్రెడిట్ మొత్తం ఎక్కువగా నున్నట్లయితే, ఆ తేడాను లాభంగాను, క్రెడిట్ మొత్తం కంటే డెబిట్ మొత్తం ఎక్కువగా నున్న యెడల ఆ తేడాను నష్టంగాను పరిగణించి దానిని సాధారణ లాభసవ్వల ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.

21.8 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

1. (i) ప్రతి బ్రాంచి లాభసవ్వలను ప్రత్యేకంగా కనుగొనుట;

ఒకానొక తేదీన బ్రాంచి ఆర్థిక స్థితిని తెల్పుకొనుట;

బ్రాంచి విస్తరణ అవకాశాన్ని పరీక్షించుట;

బ్రాంచీల నగదు, సరుకు అవసరాలను ఎప్పటి కప్పుడు తెల్పుకొనుట.

(ii) అకౌంటింగ్ విధానమును దృష్టిలో వుంచుకొని బ్రాంచీలను.

- అకౌంటింగ్ పద్ధతిని పూర్తిగా అమలుపరచని బ్రాంచీలు

- అకౌంటింగ్ పద్ధతిని పూర్తిగా అమలు పరచే బ్రాంచీలు

ఇంకొక రకంగా విభజన క్రింది విధంగా వుంటుంది.

- అస్వతంత్ర బ్రాంచీలు

- స్వతంత్ర బ్రాంచీలు

తిరిగి స్వతంత్ర బ్రాంచీలను స్వదేశీయ బ్రాంచీలు, విదేశీయ బ్రాంచీలుగా వర్గీకరించవచ్చు.

2 (i) బ్రాంచి స్థిరాస్థిని కొన్నట్లవుడు, ఆ ఆస్థిని నగదుకు కొన్నట్లయితే హెడాఫీసుకు పంపిననగదు ఆ మేరకు తగ్గిపోతుంది. ఒకవేళ ఆ ఆస్థిని అరువుకు కొన్నట్లయితే మరియు అకౌంటింగ్ సంవత్సరాంతం వరకు యింకను చెల్లించవల్సి వుంటే, బ్రాంచి ఖాతాను డెబిట్ చేయడం ద్వారా ఋణ బాధ్యత ఏర్పడుతుంది. సంవత్సరాంతంలో ఆ కొనబడిన ఆస్థి బ్రాంచి ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు.

ఒకవేళ బ్రాంచి స్థిరాస్థిని అమ్మినట్లయితే, అది నగదు అమ్మకం అయినట్లయితే వనూలైన నగదు మొత్తాన్ని హెడాఫీసుకు పంపుతారు. అలాకాక దానిని అరువుకు అమ్మితే, అకౌంటింగ్ సంవత్సరాంతంలో ఆ మొత్తాన్ని ఋణగ్రస్తులుగా చూపడం జరుగుతుంది.

(ii) బ్రాంచి వద్ద సవ్వలపోయిన సరుకుకు లేదా ఆస్థికి బీమా కంపెనీ క్లెయిమ్ను అంగీకరించి, ఏమైనా మొత్తం చెల్లించినట్లయితే (ఆస్థి లేదా సరుకు బీమా చేయబడివుంటే), ఆ మొత్తాన్ని బ్రాంచి హెడాఫీసుకు పంపుతుంది. ఆ విధంగా బ్రాంచి హెడాఫీసుకు పంపే మొత్తం పెరుగుతుంది. అలాకాక అకౌంటింగ్ సంవత్సరాంతం వరకు బీమా కంపెనీ అంగీకరించిన క్లెయిమ్మును యింకనూ చెల్లించవల్సి వున్నట్లయితే, ఆ క్లెయిమ్ మొత్తాన్ని బ్రాంచి ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయుట ద్వారా, బ్రాంచి వద్ద ఆస్థిగా చూపుతారు.

- I) కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. ఋణగ్రస్తుల పద్ధతిలో తయారు చేయవల్సిన వివిధ ఖాతాలను గూర్చి రాయండి.
- II) కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. బ్రాంచి ఖాతాలు అనగానేమి?
  2. అస్వతంత్ర బ్రాంచీలను ఏ విధంగా వర్గీకరిస్తారు?
  3. సరుకు, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి అంటే ఏమిటి?
  4. అస్వతంత్ర బ్రాంచి లక్షణాలేవి?

అభ్యాసాలు

- 1) హైదరాబాదులోనున్న ఒక ఉత్పత్తిచేయు కంపెనీ మద్రాసులో 1980 సం.లో ఒక బ్రాంచిని తెరిచినారు. ఈ కింది ఇచ్చిన 1984వ సంవత్సరానికి సంబంధించిన వివరాలతో మద్రాసు బ్రాంచి ఖాతాను, అవసరమైన ఇతర ఖాతాలను హెడాఫీసు పుస్తకాలలో తయారు చేయండి.

	రూ.
సరుకునిల్వ - జనవరి 1న	30,000
మద్రాసు బ్రాంచికి వంపిన సరుకు	3,40,000
బ్రాంచికి వంపిన వగదు :	
అద్దె కొరకు	30,000
డీటాలకొరకు	48,000
ఇతర ఖర్చులకొరకు	<u>20,000</u>
	98,000
బ్రాంచీలనుండి వచ్చిన వగదు	6,00,000
సరుకునిల్వ డిశంబరు 31న	48,000
చిల్లర వగదు నిల్వ డిశంబరు 31న	3,000
(జవాబు : లాభం రూ. 1,83,000)	

- 2) 1985, డిశంబరు 31లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి హైదరాబాదు బ్రాంచికి సంబంధించిన ఈ కింది వివరాలతో, హెడాఫీసు పుస్తకాలలో హైదరాబాదు బ్రాంచి ఖాతా తయారు చేయండి.

	రూ.
బ్రాంచి వద్దనున్న సరుకునిల్వ 1-1-1985న	89,000
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు 1-1-1985న	47,000
బ్రాంచి వద్దనున్న చిల్లర వగదు నిల్వ 1-1-1985న	200

సంవత్సరకాలంలో నగదు అమ్మకాలు	1,58,000
సంవత్సరకాలంలో అరుపు అమ్మకాలు	4,04,000
బ్రాంచికి వాపసు పంపిన సరుకు	8,000
ఋణాగ్రస్తులనుండి వసూలైన నగదు	3,79,000
ఖర్చుల కొరకు బ్రాంచికి పంపిన నగదు	90,000
బ్రాంచి వద్దనున్న సరుకునిల్వ 31-12-85న	54,000
బ్రాంచి ఋణాగ్రస్తులు 31-12-85న	72,000
బ్రాంచి వద్దనున్న చిల్లర నగదు నిల్వ 31-12-85న	300
(జవాబు : లాభం రూ. 1,61,100)	

3) బొంబాయి బ్రాంచికి సంబంధించిన ఈ కింది వివరాలతో, బ్రాంచి లాభాన్ని కమిషనుకు హెడాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతా తయారు చేయండి.

	రూ.
సరుకు నిల్వ 1985, జనవరి 1న	20,000
సరుకు నిల్వ 1985, డిసెంబరు 31న	16,000
ఋణాగ్రస్తులు 1985, డిసెంబరు 31న	20,000
1985వ సం.లో బ్రాంచికి పంపిన సరుకు	70,000
బ్రాంచి వాపసు చేసిన సరుకు	8,000
ఖాతాదారులు బ్రాంచికి వాపసు చేసిన సరుకు	1,500
నగదు అమ్మకాలు	43,000
అరుపు అమ్మకాలు	60,000
బ్రాంచి హెడాఫీసుకు పంపిన నగదు	1,13,000
ఖాతాదారులకు ఇచ్చిన ఆలవెన్సులు	400
రాని బాకీలు	700
హెడాఫీసు చెల్లించిన ఖర్చులు :	
అడ్వై - 1985, జనవరి 1 నుండి,	
1986, జనవరి 31 వరకు	13,000
దీమా - 1986, మార్చి 31 వరకు	18,000
జీతాలు, వేతనాలు	<u>28,000</u>
	59,000

(జవాబు : వడ్డం రూ. 19,100 ; ఋణాగ్రస్తుల ప్రారంభపు నిల్వ రూ. 32,600)

21.9 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

- 1 తెలుగు అకాడమి : ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం.
- 2 Gupta, R.L. and Radhaswamy, M. : Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.
- 3 Jain, S.P. and Narang, K.L. : Advanced Accountancy, Kalyani Publishers, New Delhi & Ludhiana.
- 4 Maheshwari, S.N. : Advanced Accountancy, Vikas Publishing House New Delhi.

21.10 పదకోశం

బ్రాంచి	• వేరే ప్రదేశంలో ఏర్పాటు చేయబడిన వ్యాపార సంస్థ కాదు.
బుణగ్రస్తుల పద్ధతి	• ప్రతి బ్రాంచికి ఒక ఖాతాను తయారు చేసి లాభాన్ని కనుగొనే పద్ధతి.
అస్వతంత్ర బ్రాంచి	• ఖాతా పుస్తకాలను సమగ్రమైన రీతిలో వ్రాయని బ్రాంచి (సాదాఫీసుపై ఆధారపడే బ్రాంచి).
ముగింపు ఖాతాల పద్ధతి	• బ్రాంచి ముగింపు ఖాతాలను తయారు చేసి లాభాన్ని కనుగొనే పద్ధతి.

విషయక్రమం

- 22.0 ఉద్దేశాలు
- 22.1 పరిచయం
- 22.2 సర్దుబాటు పద్దులు
- 22.3 సారాంశం
- 22.4 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 22.5 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 22.6 సీసారము చేసిన పుస్తకాలు
- 22.7 పదకోశం

22.0 ఉద్దేశాలు

బ్రాంచికి అసలు ధరకంటే ఎక్కువ ధరకు (ఇన్వాయిస్ ధరకు) సరుకులను పంపినప్పుడు హాటింజే అకౌంటింగ్ విధానాన్ని వివరించడం ఈ భాగం ఉద్దేశం.

దీనిని పూర్తి చేసిన తర్వాత, మీరు :

- అసలు ధర కంటే ఎక్కువ ధరకు సరుకును బ్రాంచికి పంపినప్పుడు, దానికి సంబంధించి సర్దుబాటు పద్దులను రాయ గలిగిరి.
- బ్రాంచి ఖాతాను తయారు చేయ గలిగిరి.

22.1 పరిచయం

హెడ్డాఫీసు బ్రాంచికి సరుకులను పంపునప్పుడు, కొన్నధరకు కొంతకాలం లాభాన్ని కలిపి, ఎక్కువ ధరకు సరుకులను పంపించవచ్చును. దానిని సాధారణంగా ఇన్వాయిస్ ధర లేదా అమ్మకపు ధర అంటారు. అట్టి పద్ధతి ఆచరణలో నున్నప్పుడు, బ్రాంచి ఆ సరుకులను ఇన్వాయిస్ ధరకే అమ్మవలసి ఉంటుంది. సరుకులను అట్టి ధరకు పంపుటలో ఈ దిగువ ఉద్దేశాలను పేర్కొనవచ్చును :

- i) బ్రాంచిని నిర్వహించువారికి, ఆ సరుకుల కొన్నధర, దానిపై వచ్చే వాస్తవ లాభాలను వెల్లడి చేయకుండా ఉంచుట.
- ii) బ్రాంచి వద్ద నున్న సరుకులపై సార్థకమైన నియంత్రణ చేయుటకు ఎప్పటికప్పుడు బ్రాంచిలో నున్న సరుకుల నిల్వస్థాయిని తెలుసుకొనుట.

హెడ్డాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతాను యిదివరలో వివరించిన విధంగానే వ్రాస్తారు. అయితే బ్రాంచికి పంపిన సరుకులు, బ్రాంచి-హెడ్డాఫీసుకు వాపసు చేసిన సరుకులు, బ్రాంచి ప్రారంభ-ముగింపు సరుకు నిల్వలకు సంబంధించిన పద్దులను అట్టి అధిక ధరకే వ్రాస్తారు. బ్రాంచిలో వచ్చిన వాస్తవమైన లాభనష్టాన్ని తెలుసుకొనేందుకు, మామూలుగా వ్రాసే పద్దులు కాకుండా, ఇన్వాయిస్ ధరలో ఎక్కింపుకు (ఇన్వాయిస్ ధరకు, కొన్న ధరకు గల తేడా) సంబంధించి కొన్ని సర్దుబాటు పద్దులను రాయవలసి ఉంటుంది. ఆ సర్దుబాటు పద్దులు ఈ కింద ఇవ్వబడినవి.

i) బ్రాంచి హెడ్డబానిసుకు వాచసు చేసిన సరుకులను తగ్గించిన తరువాత, హెడ్డబానిసు బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగు (ఎక్కింపు) ను సర్దుబాటు చేయుటకు :

బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా Dr. (బ్రాంచికి పంపిన సరుకులలో బ్రాంచి వాచసు చేసిన సరుకులు తీసిన తరువాత వచ్చే సరుకుల ఇన్వాయిస్ ధర - కొన్న ధర వ్యత్యాసమునకు)
 To బ్రాంచి ఖాతా

ii) బ్రాంచి పద్ద ముగింపు సరుకుల ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగును సర్దుబాటు చేయుటకు

బ్రాంచి ఖాతా Dr. (బ్రాంచి పద్దమున్న ముగింపు సరుకుల కొన్న ధరపై ఆధికముగా మున్న ఇన్వాయిస్ ధరకు)
 To స్టాకు రిజర్వ్ ఖాతా

iii) ఒక సంవత్సరాంతంలోని ముగింపు సరుకు తరువాత ఆకౌంటింగు సంవత్సరమునకు ప్రారంభ సరుకు అవుతుంది. అందువలన దానిని బ్రాంచి ఖాతాలో ఇన్వాయిస్ ధరకు డెబిటు చేస్తున చూపాలి. ప్రారంభ సరుకులోని ఇన్వాయిస్ ధరలోని లోడింగును సర్దుబాటు చేయుటకు; ఈ దిగువ సర్దుబాటు పద్దు ఆవసరము అవుతుంది.

స్టాకు రిజర్వ్ ఖాతా Dr. (బ్రాంచి ప్రారంభ సరుకు కొన్న ధరపై ఆధికముగా మున్న ఇన్వాయిస్ ధరకు)
 To బ్రాంచి ఖాతా

ఆధిక ధరను (లోడింగును) తెలుసుకొనుటకు ఈ దిగువ పద్ధతి ఆవలంబించవచ్చును. ఉదాహరణకు బ్రాంచికి సరుకులను కొన్నధరపై 20% కలిపి పంపిస్తారు. కొన్నధర రు.100 అయినట్లయితే, లోడింగు రు.20. అంటే ఇన్వాయిస్ ధర రు.120. లోడింగుకు, ఇన్వాయిస్ ధరకు నిష్పత్తి $20/120 = 1/6$ ఆధిక ధరకు సర్దుబాటును ఇన్వాయిస్ ధరలో $1/6$ వంతు ఆధారంగా చేస్తారు. సరుకులను కొన్న ధరపై 25% కలిపి ఇన్వాయిస్ చేసినట్లయితే, ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగు $1/5$ వంతు. అదే విధంగా సరుకులను కొన్న ధరపై 10% కలిపి ఇన్వాయిస్ చేసినప్పుడు, లోడింగు $1/11$ వంతు.

ఇన్వాయిస్ ధర, అమ్మకంపై కొంత శాతం లాభాన్ని యిస్తుందని, యివ్వబడినచో, ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగును ఈ విధంగా లెక్కించాలి. ఉదాహరణకు అమ్మకంపై 20% లాభం లభించేటట్లుగా సరుకులు ఇన్వాయిస్ చేయబడ్డాయని అంటే అమ్మకం ధర రు.100 అయితే దానిపై రు.20 లాభం లభిస్తుంది. అంటే ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగు ఇదేసన్నమాట లోడింగుకు, ఇన్వాయిస్ ధరకు నిష్పత్తి $20/100 = 1/5$ వంతు. సరుకులను అమ్మకంపై 25% లాభానికి ఇన్వాయిస్ చేస్తే, ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగు $1/4$ వంతు.

అవగాహన ప్రశ్న - 1

(ఎ) అసలు ధరకంటే ఎక్కువ ధర వ్రాసి బ్రాంచి సరుకులను పంపించుటలో గల ముఖ్య ఉద్దేశ్యాలేవి ?

మహేష్ అండ్ కో వారికి బెంగుళూరులో బ్రాంచి ఉంది, బ్రాంచికి సరుకులను కొన్న ధరకు 25% కలిపి ఇన్వాయిస్ చేస్తారు. ఆ బ్రాంచి ప్రతీరోజూ బాంకులో హెడ్డాఫీసు ఖాతాకు నగదు డిపాజిట్టు చేయవలసి ఉంటుంది. అన్ని ఖర్చులు హెడ్డాఫీసు చెక్కు ద్వారా చెల్లిస్తుంది. అయితే చిల్లర ఖర్చులు మాత్రం బ్రాంచి మేనేజర్ చెల్లిస్తాడు. 1985 వ సం॥ నకు సంబంధించిన ఈ దిగువ వివరములనుండి హెడ్డాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతా తయారుచేయుము.

	రూ.
జనవరి 1న సరుకు	5,000
డిసెంబరు 31 న సరుకు	6,000
జనవరి 1 న ఋణగ్రంథాలు	2,000
డిసెంబరు 31 న ఋణగ్రంథాలు	3,600
హెడ్డాఫీసుకు పంపిన సొమ్ము	30,000
బ్రాంచికొన్న ఫర్నిచరు	2,400
హెడ్డాఫీసు పంపిన సరుకులు	36,400
హెడ్డాఫీసు చెల్లించిన ఖర్చులు	3,280
ఆ సంవత్సరం నగదు అమ్మకాలు	21,600
ఆ సంవత్సరం అరుపు అమ్మకాలు	14,000
బ్రాంచి చెల్లించిన చిల్లర ఖర్చులు	240

జవాబు :

హెడ్డాఫీసు పుస్తకాలలో

Dr.		బెంగుళూరు బ్రాంచి ఖాతా		Cr.	
1985		రూ.	1985		రూ.
జన.1	To తెచ్చిన నిల్వ ,		జన.1	By బాంకు ఖాతా (పంపిన సొమ్ము)	30,000
	బ్రాంచి స్టాకు	5,000	నుండి	„ బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల ఖాతా	
	బ్రాంచి ఋణగ్రంథాలు	2,000	డిశం.31	(ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగు)	7,280
జన. 1	„ బ్రాంచికి పంపిన సరుకుల		„	„ స్టాకు రిజర్వుఖాతా (ప్రారంభం)	1,000
నుండి	ఖాతా	36,400	„	„ తేల్చిన నిల్వ ,	
డిశం.31	„ బాంకు ఖాతా (ఖర్చులు)	3,280	„	బ్రాంచి స్టాకు	6,000
„	„ స్టాకు రిజర్వు	1,200	„	బ్రాంచి ఋణగ్రంథాలు	3,600
„	„ సాధారణ లాభనష్టాల		„	బ్రాంచి నగదు	2,160
	ఖాతా (లాభం)	3,760	„	బ్రాంచి ఫర్నిచరు	2,400
		52,440			52,440

లక్ష్మణుని పేరున ఉన్న అమ్మకాలు... యివ్వలేదు. అందువలన వీటిని మెమోరాండం బ్రాంచి బుణగ్రస్తుల ఖాతా, బ్రాంచి నగదు ఖాతా తయారు చేసి తెలుసుకొనవలసి కంటుంది.

(I) బ్రాంచి బుణగ్రస్తుల నుండి వచ్చిన నగదు తెలుసుకొనుట :

Dr.		మెమోరాండం బ్రాంచి బుణగ్రస్తుల ఖాతా		Cr.	
		రూ.			రూ.
1985 జన.1	To తెచ్చిన నిల్వ	2,800	1985 జన.1	By నగదు (నిల్వ తేల్చు అంకె)	13,200
			నుండి	.. తేల్చిన నిల్వ	3,600
1985 నుండి	.. అమ్మకాలు (అరువు)	14,000	డిశం.31		
డిశం.31			డిశం.31		
		16,800			16,800

(II) ముగింపు నగదు నిల్వ తెలుసుకొనుటకు :

Dr.		బ్రాంచి నగదు ఖాతా		Cr.	
		రూ.			రూ.
1985 జన.1	To అమ్మకాలు (నగదు)	21,600	1985 జన.1	By హెడ్డాఫీసుకు పంపిన సొమ్ము	30,000
నుండి			నుండి	.. ఫర్మిచరు	2,400
డిశం.31	.. బుణగ్రస్తులు	13,200	డిశం.31	.. చిల్లర ఖర్చులు	240
				.. తేల్చిన నిల్వ (నిల్వ తేల్చు అంకె)	2,160
		34,800			34,800

ఉదాహరణ - 2

మయూర్ సేర్వ్ లిమిటెడ్ వారికి వరంగల్ లో ఒక బ్రాంచి ఉంది. బ్రాంచికి నరుకులను అమ్మకంపై 20% లాభం వచ్చేటట్లుగా ఇన్వాయిస్ చేస్తారు. బ్రాంచికి ఏరోజా నగదు ఆరోజా హెడ్డాఫీసుకు పంపాలని ఆదేశాలు యివ్వడం జరిగింది. అన్ని ఖర్చులను హెడ్డాఫీసే చెల్లిస్తుంది. కాని చిల్లర ఖర్చులను మాత్రం బ్రాంచి మేనేజర్ చెల్లిస్తాడు. హెడ్డాఫీసు ఫున్క్షనలలో, ఈ దిగువ వివరములనుండి బ్రాంచి ఖాతాను తయారుచేయుము.

	రూ.
జనవరి 1, 1985 వ నరుకు (ఇన్వాయిస్ ధరకు)	30,000
డిశంబరు 31, 1985 వ నరుకు	28,000
జనవరి 1, 1985 వ బుణగ్రస్తులు	18,000
జనవరి 1, 1985 వ తేలిలో నగదు	800
జనవరి 1, 1985 వ ఆఫీసు ఫర్మిచరు	2,400
హెడ్డాఫీసు నుండి వచ్చిన నరుకులు (ఇన్వాయిస్ ధరకు)	1,60,000

బుణగ్రంథాలు వాచను చేసిన పఠకులు	2,000
బుణగ్రంథాల నుండి వచ్చిన పగడు	960
పగడు అమ్మకాలు	60,000
అరువు అమ్మకాలు	1,00,000
బుణగ్రంథాలకు ఇచ్చిన డిస్కంట్లు	60,000
హెడ్డాఫీసు చెల్లించిన ఖర్చులు : అద్దె	2,400
బీతాలు	4,800
స్టేషనరీ, ముద్రణ	600
బ్రాంచి మేనేజరు చెల్లించిన చిల్లర ఖర్చులు	600
అఫీసు ఫర్నిచరుపై కట్టవలసిన తరుగుదల సొంతకు 10 శాతము.	560

BRAOU

Dr.		వరంగల్ బ్రాంచి ఖాతా		Cr.	
1985		రూ.	1985		రూ.
జ.1	To ప్రారంభ నిర్మాణాలు : సరుకు	30,000	జ.1 నుండి	By బ్రాంచికి వచ్చిన సరుకుల ఖాతా	
	బుణగ్రంథాలు	18,000	డి.31 వరకు	(వాపసులు)	2,000
	నగదు	800	" "	" బాంకు ఖాతా :	
	ఆఫీసు ఫర్నిచరు	2,400		నగదు	
				అమ్మకాలు 1,00,000	
				బుణగ్రంథాల	
				నుండి	
				వసూళ్ళు 60,000	
జన.1నుండి	" బ్రాంచికి వచ్చిన				
డి.31వరకు	సరుకుల ఖాతా	1,60,000			1,60,000
" "	" బాంకు (ఫర్చులు)		డి.31	" బ్రాంచికి వచ్చిన	
	అద్దె 2,400			సరుకుల ఖాతా	31,600
	జీతాలు 4,800			(లోడింగు)	
	స్టేషనరీ		" "	" స్టాక్ రిజర్వు ఖాతా	
	ముద్రణ 600			(ప్రారంభం)	6,000
		7,800	" "	" ముగింపు నిర్మాణాలు :	
డి.31	" స్టాక్ రిజర్వు ఖాతా	5,600		సరుకు	28,000
	(ముగింపు)			బుణగ్రంథాలు	16,980
" "	" సాధారణ లాభనష్టాల			నగదు	240
	ఖాతా (లాభం)	22,380		(800-560)	
				ఆఫీసు ఫర్నిచరు	2,160
				(2400-240)	
		2,46,980			2,46,980

1. ఋణగ్రస్తుల ముగింపు నిలవ యివ్వలేదు కనుక, దానిని మెమోరాండం బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా తయారుచేయుట ద్వారా తెలుసుకొనవచ్చును.

Dr.		మెమోరాండం బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా		Cr.	
1985	రూ.				రూ.
	1985				
జన.1 To తెచ్చిన నిలవ	18,000	జన.1 By వచ్చిన నగదు			60,000
జన.1 „ అమ్మకాలు		నుండి			
నుండి (అరుపు)	60,000	డిశం.31			
డిశం.31		„ „ ఇచ్చిన డిస్కౌంట్లు			60
		„ „ వాపసులు			960
		„ „ తేల్చిన నిలవ			
		(నిలవ తేల్చు అంకె)			16,980
	78,000				78,000

2. సంవత్సరాంతంలోని నగదు నిలవను ఈ విధంగా లెక్కించడం జరిగింది.

	రూ.
సంవత్సర ప్రారంభంలోని నగదు నిలవ తీయుము	800
బ్రాంచి మేనేజరు చెల్లించిన చిల్లర ఖర్చులు	560
	<u>240</u>

3. సంవత్సరాంతంలోని ఫర్నిచరును ఈ విధంగా లెక్కించుట జరిగింది.

	రూ.
సంవత్సర ప్రారంభములోని ఆఫీసు ఫర్నిచరు	2,400
తీయుము + సంవత్సరం 10 శాతం చొప్పున తరుగుదల	240
సంవత్సరాంతంలో నిలవ	<u>2,160</u>

4. బ్రాంచికి వంపిన సరుకులలోని లోడింగును, హెడ్డాఫీసుకు వాపసును చేసిన సరుకులను తీసిన తరువాత లెక్కించడం జరిగింది. (రూ. 1,60,000 - 2,000 = 1,58,000 × 1/5 = రూ.31,600).

ప్రారంభసరుకు ఇన్వాయిస్ ధరలోని లోడింగు = 30,000 × 1/5 = రూ.6,000 ముగింపు సరుకు ఇన్వాయిస్ ధరలోని లోడింగు = 28,000 × 1/5 = రూ.5,600 సరుకులను అమ్ముకంపై 20% లాభానికి ఇన్వాయిస్ చేయుట వలన ఇన్వాయిస్ ధరలో లోడింగు 1/5 వంతు.

ముగింపు లెక్కల పద్ధతి

ఈ పద్ధతిలో, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతిలో బ్రాంచి ఖాతా తయారుచేయుట ద్వారా కాక, అన్వయత్ర బ్రాంచి యొక్క వర్తక లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయుట ద్వారా లాభాన్ని లెక్కిస్తారు. దానిని బ్రాంచికి వంపిన సరుకుల్ని ఇన్వాయిస్ ధరకు కాక, కొన్న ధరలకు తయారు చేస్తారు.

ఈ పద్ధతిలో కూడా హెడ్డాఫీసు బ్రాంచి ఖాతాను వ్రాయవచ్చు. అయితే అది, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతిలో నామమాత్రపు బ్రాంచి ఖాతా వలె కాక, వ్యక్తిగత ఖాతా పద్ధతిలో ఉంటుంది. ఈ పద్ధతిలో ఉంచిన బ్రాంచి ఖాతా, బ్రాంచిలో ఒక

	రూ.		రూ.
To ప్రారంభ సరుకు (20,000-4,000)	16,000	By అమ్మకాలు :	
„ బ్రాంచికి పంపిన సరుకులు (వాపసులు, రోడింగు తీసిన ఏదన) (42,000-500 = 41,500-8,300 = 33,200)		నగదు	5,400
„ తేల్చిన స్థూల లాభం	20,700	అరువు	45,400
		తీ వాపసులు	900
			44,500
	69,900	„ ముగింపు సరుకు (25,000 - 5,000)	20,000
„ జీతాలు	1,800		69,900
„ వేతనాలు	400	„ తెచ్చిన స్థూల లాభం	20,700
„ ఆర్డె	1,200		
„ రావి బాకీలు	500		
„ శాలాదారులకు అంకెస్సులు	400		
„ చిల్లర ఖర్చులు (200 - 50)	150		
„ సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (మళ్ళించిన నికరలాభం)	16,250		
	20,700		20,700

Dr. బొంబాయి బ్రాంచి ఖాతా (వ్యక్తిగత ఖాతా) Cr.

		రూ.			రూ.
1985			1985		
జ.1	To ప్రారంభ నిల్వలు :		జ.1 నుండి	By బ్రాంచికి పంపిన	
	సరుకు	16,000	డి.31 వరకు	సరుకుల ఖాతా	
	ఋణగ్రస్తులు	400		(వాపసులు)	400
	చిల్లర నగదు	200		(500 - 100)	
జన.1 నుండి	„ బ్రాంచికి పంపిన		„ „	„ బాంకు	45,400
డి.31 వరకు	సరుకులు	33,600		(పంపిన సొమ్ము)	
	(42,000-8,400)				
„ „	„ బాంకు (ఖర్చులు)	3,400	„ „	„ తేల్చిన నిల్వ	24,050
డి.31	„ సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	16,250			
		69,850			69,850

గమనిక : 1. బ్రాంచి ఖాతా చూపిస్తున్న ముగింపు నిల్వ రు. 24,050 బ్రాంచి వద్దనున్న నికర ఆస్తులను సూచిస్తుంది. అంటే : కొన్న ధరకు బ్రాంచి స్టాకు (25,000 - 5,000) 20,000 + ఋణగ్రస్తులు 4,000 + చిల్లర నగదు 50.

2. మెమోరాండం బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా తయారు చేయుట ద్వారా అరుపు అమ్మకాలను తెలుసుకొనవచ్చును.

Dr. మెమోరాండం బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా Cr

1985		రూ.	1985		రూ.
జన.1	To తెచ్చిన నిల్వ	400	జన.1	By నగదు	40,000
నుండి			నుండి	.. లాచిబాకీలు	500
డిశం.31			డిశం.31	.. ఖాతాదారులకు అలవెన్సులు	400
"	.. అమ్మకాలు - అరుపు	45,400	"	.. ఖాతాదారులనుండి వాపసులు	900
"	(నిల్వ తేల్చు అంకె)	డిశం.31	"	తేల్చిన నిల్వ	4,000
		45,800			45,800

22.3 సారాంశం

కొన్ని సమయాంలో హెడ్డాఫీసు వారు బ్రాంచికి నరుకు పంపునప్పుడు, ఖరీదు పై కొంత లాభాన్ని కలిపి, కొన్న ధరకంటే అధికంగా ఉండే ధరకు ఇన్వాయిస్ చేయవచ్చు. బ్రాంచి యొక్క నిజమైన లాభనష్టాలను కనుగొనవలెనంటే ఇన్వాయిస్ ధరలోని లోడింగు (అధికంగా ఉన్న మొత్తం) కు సంబంధించి కొన్ని సర్దుబాటు వద్దులు వ్రాయవలసి ఉంటుంది.

ముగింపు ఖాతాల పద్ధతి కింద, హెడ్డాఫీసు పై ఆధారపడే బ్రాంచి యొక్క లాభ నష్టాలను, బ్రాంచి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేసి కనుగొంటారు గాని బ్రాంచి ఖాతాను తయారుచేసి కాదు. బ్రాంచికి పంపిన నరుకు కొన్న ధరతో మాత్రమే వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయవలె గాని ఇన్వాయిస్ ధరతో తయారు చేయకూడదు. బ్రాంచి ముగింపు ఖాతాలను తయారు చేసినప్పటికీ, హెడ్డాఫీసు వారు తమ పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతాను కూడా తయారుచేయవచ్చు. ఈ బ్రాంచి ఖాతా వ్యక్తగత ఖాతాయై యుండి బ్రాంచి వద్దనున్న నికర ఆస్తులకు సమానంగా డెబిట్ నిల్వ చూపుతుంది.

22.4 అవగాహన ప్రశ్నలకు మూదిరి జవాబులు

1. ఎ) i) పన్నువుల (నరుకు) అసలు ఖరీదు మరియు బ్రాంచి ఆర్జించిన లాభం మొత్తాన్ని గుర్తంగా పుంపడానికి,
- ii) ప్రతి బ్రాంచి నరుకు పై నియంత్రణ పుంపడానికి మరియు ఎప్పటికప్పుడు ప్రతి బ్రాంచిలో పుండే నరుకు ప్లీటివి తెలుసుకోడానికి.

- I. కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. అసలు ఫరీదుపై ఎక్కువ మొత్తం (ఇన్వాయిస్) ధర చూపుతూ వస్తువులను హెడ్డాఫీసు ఎందుకు బ్రాంచీలకు పంపుతుంది? ఎక్కువ మొత్తమును సర్దుబాటు చేయడానికి అవసరమైన చిట్టావద్దులేవి ?
  2. మెమోరాండం బ్రాంచీ ఋణగ్రస్తుల ఖాతాను తయారు చేయడంలో వున్న లాభమేమి? దాని నమూనా చూపండి.
- II. కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
1. అస్వతంత్ర బ్రాంచీల లక్షణాలేవి ?
  2. ముగింపు లెక్కల వద్దటి అనగా నేమి ?

అభ్యాసాలు

1. ఈ దిగువ వివరాంశుండి, 31-12-1985 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి హెడ్డాఫీసు పుస్తకాల్లో బ్రాంచీ ఖాతాను తయారు చేయండి. హెడ్డాఫీసు బ్రాంచీకి ఫరీదుపై 20% కలిపిన ధరకు ఇన్వాయిస్ చేసినది. బ్రాంచీ అన్ని ఖర్చులు హెడ్డాఫీస్ భరిస్తుంది.

	రూ.
సరుకు నిల్వ 1985, జనవరి 1న	30,000
సరుకు నిల్వ 1985, డిసెంబరు 31న	45,000
ఋణగ్రస్తులు 1985, జనవరి 1న	20,000
ఋణగ్రస్తులు 1985, డిసెంబరు 31న	30,000
చిల్లర నగదు నిల్వ 1985, జనవరి 1న	50
చిల్లర నగదు నిల్వ 1985, డిసెంబరు 31న	25
బ్రాంచీకి ఇన్వాయిస్ చేసిన సరుకు	1,50,000
నగదు అమ్మకాలు	75,000
ఋణగ్రస్తుల నుండి నగదు వసూళ్ళు	80,000
అద్దె	1,500
జీతాలు	3,000
హెడ్డాఫీసుకు వాచసు పంపిన సరుకు	3,000
ఖాళీ జాళి బస్తాల అమ్మకం	100

బ్రాంచీ వారు చేసిన అరువు అమ్మకాల మొత్తం కూడ కనుగొనండి.

(జవాబు : లాభం రూ.50,575; అరువు అమ్మకాలు రూ.90,000)

బ్రాంచి వారు సరుకును సగదుకు మరియు అరువుపై అమ్ముతారు. ఇరువురినీ నేరుగా హెడ్డాఫీసు వారే చెల్లిస్తారు. బ్రాంచివారు వసూలు చేసిన సగదుసంఖ్య హెడ్డాఫీసుకు వంపుతారు. ఈ కింది వ్యవహారాలు, 1986 మార్చి 31లో అంతమైన సంవత్సరానికి సంబంధించినవి.

	రూ.
హెడ్డాఫీసు నుండి ఇన్వాయిస్ ధరకు వచ్చిన సరుకు	80,000
హెడ్డాఫీసు వాపసులు - ఇన్వాయిస్ ధర	1,600
సరుకు విల్య 1985 ఏప్రిల్ 1న - ఇన్వాయిస్ ధర	16,000
సంవత్సరంలో అరువు అమ్ముకాలు	60,000
సంవత్సరంలో సగదు అమ్ముకాలు	37,400
బుణాగ్రస్తులు 1985, ఏప్రిల్ 1న	10,400
అవర్షా ఖాతాలపై సగదు వసూళ్ళు	57,000
ఖాతాదారులకు ఇచ్చిన డిస్కాంటు	600
రద్దు చేసిన రోనిటాకీలు	1,000
ఖాతాదారుల నుండి వాపసులు - అమ్ముకం ధరతో	1,400
అడ్డె రేట్లు వగైరా	120
చిల్లర ఖర్చులు	600
జీతాలు వేతనాలు	2,400
సరుకు విల్య 1986, మార్చి 31న ఇన్వాయిస్ ధర	12,000

హెడ్డాఫీసు పుస్తకాలలో, బ్రాంచి ఖాతాను మరియు బ్రాంచి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయండి.
(జవాబు : లాభం రూ.25,360/-)

22.6 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1 తెలుగు అకాడమి	: ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం
2 Gupta, R.L. and Radhaswamy, M.	: Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi.
3 Jain, S.P. and Narang, K.L.	: Advanced Accountancy, Kalyani Publishers, New Delhi & Ludhiana
4 Maheshwari, S.N.	: Advanced Accountancy, Vikas Publishing House, New Delhi.

22.7 పదకోశం

- బుణాగ్రస్తుల వద్దతి : ఒక బ్రాంచికి ఎంత లాభం వచ్చిందో వేరుగా తెల్పుకోవడానికి ఒక ఖాతాను తయారుచేసే వద్దతి.
- స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి గల బ్రాంచి : ఖాతా పుస్తకాలను సమగ్రరీతిలో వ్రాయు బ్రాంచి.
- ముగింపు ఖాతాల వద్దతి : బ్రాంచి ముగింపు ఖాతాలను తయారుచేసి లాభాన్ని కుగ్గోవే వద్దతి.
- రోటింగ్ : కొన్నదర కంటే ఇన్వాయిస్ ధరలో ఎక్కువగా వున్న మొత్తం.

భాగం - 23 అన్వయత్ర బ్రాంచీల ఖాతాలు

(నరుకు నిల్య, ఋణగ్రస్తుల విధానంతో సహా)

విషయక్రమం

- 23.0 ఉద్దేశాలు
- 23.1 పరిచయం
- 23.2 హెడాఫీసు పుస్తకాలలో ఖాతాలు
- 23.3 నమూనా చిట్టా పద్ధతులు
- 23.4 సారాంశం
- 23.5 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 23.6 మాదిరి పరీక్షాప్రశ్నలు
- 23.7 సీసారసు చేసిన పుస్తకాలు
- 23.8 పదకోశం

23.0 ఉద్దేశాలు

బ్రాంచి లాభాన్ని కనుగొనడానికి గాను అనుసరించే నరుకు నిల్య, ఋణగ్రస్తుల విధానాన్ని వివరించడం ఈ భాగం ఉద్దేశం. అంతేకాకుండా హెడాఫీసు పుస్తకాలలో రాసే వివిధ ఖాతాలనుకూడా వివరిస్తుంది.

దీనిని పూర్తిచేసిన తర్వాత, మీరు :

- హెడాఫీసు పుస్తకాలలో తెరిచే వివిధ ఖాతాలను వివరించగలగాలి
- నరుకు నిల్య, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింది చిట్టా పద్ధతులను రాయగలగాలి.

23.1 పరిచయం

కిందటి భాగంలో చర్చించిన ఋణగ్రస్తుల విధానంలో, బ్రాంచి లాభనష్టాలను కనుగొనుటకు, హెడ్ ఆఫీసు వారు వారి పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతా మూలమే తెరుస్తారు. బ్రాంచి లాభనష్టాలను కనుగొనుటకు, ఇంకొక పద్ధతి కూడా ఉన్నది. దీనినే నరుకు నిల్య మరియు ఋణగ్రస్తుల విధానం (Stock and Debtors system) అంటారు. ఈ పద్ధతిలో హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలలో వివిధ ఖాతాలు తెరుస్తారు. హెడ్ ఆఫీసు వారు స్థిరీకరించిన అమ్మకం దరకు మూలమే బ్రాంచి నరుకును అమ్మవలసి ఉన్నపుడు ఈ విధానాన్ని అవలంబించడమవుతుంది.

23.2 హెడాఫీసు పుస్తకాలలో ఖాతాలు

హెడాఫీసు పుస్తకాలలో నరుకు నిల్య, ఋణగ్రస్తుల విధానం క్రింద తెరువవలసిన వివిధ ఖాతాలు, వాటి వివరణ కింద ఇవ్వడమైనది.

- i) బ్రాంచి నరుకునిల్య ఖాతా : ఈ ఖాతా నరుకుఖాతా మాదిరిగానే వుండి, బ్రాంచి పద్ధతున్న నరుకుపై సరియైన వియంత్రణ ఉండేలాగున హెడాఫీసు వారికి సహాయకారిగా ఉంటుంది. బ్రాంచి పద్ధతున్న నరుకులో మిగులుగాని లేక తరుగుగాని ఉన్నట్లయితే ఈ ఖాతా మూపుతుంది. ఈ ఖాతాను నరుకుయొక్క ఇన్వాయిస్ దరలో తయారుచేస్తారు.

బ్రాంచి ఋణాగ్రస్తుల ఖాతా.....Dr

To బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా

4) బ్రాంచి ఋణాగ్రస్తులు బ్రాంచికి వాసను పంపిన సరుకుకు (ఇన్వాయిస్ దరతో)

బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా ... .. Dr

To బ్రాంచి ఋణాగ్రస్తుల ఖాతా

6) బ్రాంచి ఋణాగ్రస్తుల నుంచి వసూలైన నగదుకు,

నగదు ఖాతా .....Dr

To బ్రాంచి ఋణాగ్రస్తుల ఖాతా

7) రాని బాకీలకు, ఇచ్చిన డిస్కాంటుకు ఇచ్చిన తగ్గింపులు మొ|| వాటికి

బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా .....Dr.

To బ్రాంచి ఋణాగ్రస్తుల ఖాతా.

8) బ్రాంచి ఖర్చులకు నగదు చెల్లించినపుడు :

బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా ..... Dr.

To నగదు ఖాతా

9) సరుకు మొక్క అసాధారణ నష్టంలేక తరుగుకు :

బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా .....Dr. (లోడింగ్)

బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా Dr. (దర)

To బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా

గమనిక : (i) బ్రాంచి వద్దనున్న సరుకునిల్వలోని మిగులుకు, పై వద్దను తిప్పి వ్రాయవలె.

(ii) అసాధారణ సరుకు నష్టానికి, భీమా కంపెనీ నుండి వచ్చిన మొత్తము వచ్చినట్లయితే (సరుకు భీమా వేయబడినపుడు) నగదు ఖాతాకు డెబిట్ చేసి, బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతాను క్రెడిట్ చేయవలెను.

10) బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతాను మళ్ళించి మూసవేయుటకు :

బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా .....Dr

To బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా.

11) ప్రారంభపు సరుకు నిల్వలోని లోడింగు (హెచ్చు మొత్తం) ను సర్దుబాటు చేయుటకు :

సరుకునిల్వ రిజర్వు ఖాతా .....Dr

To బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా

12) ముగింపు సరుకు నిల్వలోని లోడింగును సర్దుబాటు చేయుటకు :

బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా .....Dr

To సరుకు నిల్వ రిజర్వు ఖాతా.

13) బ్రాంచికి పంపిన సరుకు (వికర) యొక్క ఇన్వాయిస్ విలువలోని లోడింగును సర్దుబాటు చేయుటకు.

బ్రాంచికి పంపిన సరుకు ఖాతా ..... Dr

To సరుకు నిల్వ రిజర్వు ఖాతా

బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా .....Dr

To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా

గమనిక : బ్రాంచి నికర వస్తు వచ్చినట్లయితే, పై వర్ణము తీప్పి వ్రాయవలె.

15) బ్రాంచికి పంపిన సరుకు ఖాతాను మూసివేయుటకు :

బ్రాంచికి పంపిన సరుకు ఖాతా .....Dr

To వర్తకపు ఖాతా

లేక

To కొనుగోళ్ళ ఖాతా

ఉదాహరణ - 1

అజయ్ సేల్స్ లిమిటెడ్ వారికి హైదరాబాదులో ఒక బ్రాంచి గలదు. కొన్నదరపై 25 శాతం కలిపి సరుకుని ఇన్వాయిస్ చేయడమైనది. బ్రాంచి వసూలైన నగదునంతా హెడాఫీసుకు పంపుతుంది. బ్రాంచి ఖర్చులన్నీ హెడాఫీసువారికి చెల్లిస్తారు. ఈ కింది వివరాలనుండి, 1990వ సం॥ లో బ్రాంచి లాభనష్టాలను కనుగొనుటకు సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల విధానంద్వారా, హెడాఫీసు పుస్తకాలలో చిట్టావర్ణాలు వ్రాసి, అవసరమైన ఖాతాను తయారు చేయండి.

	రూ.
సరుకు నిల్వ, 1990, జనవరి 1 న (ఇన్వాయిస్ ధర)	10,000
ఋణగ్రస్తులు, 1990 జనవరి 1న	8,000
బ్రాంచికి ఇన్వాయిస్ చేసిన సరుకు	60,000
బ్రాంచి వద్ద ఆమ్మకాలు :	
నగదు ఆమ్మకాలు	26,000
అరుపు ఆమ్మకాలు	35,000
ఋణగ్రస్తుల నుండి వసూలైన నగదు	32,000
బ్రాంచి హెడాఫీసు వారికి వాపసు పంపిన సరుకు	1,500
ఋణగ్రస్తులు వాపసు పంపిన సరుకు	1,000
సరుకు నిల్వలో మిగులు	1,500
ఋణగ్రస్తులకు ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	200
హెడాఫీసు వారు చెల్లించిన బ్రాంచి ఖర్చులు :	
అడ్డె	రూ. 3,000
జీతాలు	రూ. 2,400
ఇతర ఖర్చులు	రూ. 1,200

6,600

జవాబు :

1990		రూ.	రూ.
జ. 1 నుండి డి. 31 వరకు	బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచికి పంపిన నరుకు ఖాతా (ఇన్వాయిస్ ధరలో బ్రాంచికి పంపిన నరుకు)	60,000	60,000
" "	నగదు ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా (బ్రాంచి వద్ద జరిగిన అమ్మకాలు)	26,000	26,000
" "	బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా (బ్రాంచి వద్ద జరిగిన అరుపు అమ్మకాలు)	35,000	35,000
" "	నగదు ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (బ్రాంచి వద్ద జరిగిన అమ్మకాలు)	32,000	32,000
" "	బ్రాంచికి పంపిన నరుకు ఖాతా .. .. Dr To బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా (బ్రాంచి వారు వాపను పంపిన నరుకు ఇన్వాయిస్ ధర)	1,500	1,500
" "	బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా .. .. Dr To బ్రాంచి పట్టణాలు ఖాతా (బ్రాంచి నరుకు నిల్వలోని మిగులు)	1,000	1,000
" "	బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచి పట్టణాలు ఖాతా (బ్రాంచి నరుకు నిల్వలోని మిగులు)	1,500	1,500
" "	నగదు ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులకు ఇచ్చిన డిస్కాంట్)	200	200
" "	బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా..... Dr To నగదు ఖాతా (బ్రాంచి ఖర్చులు-లక్ష రూ. 3,000 జీతాలు రూ. 2,400 మరియు ఇతర ఖర్చులు రూ. 1,200 వెల్లించినందున)	6,600	6,600
" "	నరుకు నిల్వ రిజర్వు ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచి పట్టణాలు ఖాతా (బ్రాంచి వద్ద మన్న ప్రారంభపు నరుకులోని ఇన్వాయిస్ విలువలోని లోడింగు)	2,000	2,000

	To బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా (బ్రాంచికి పంపిన నికర సరుకు యొక్క ఇన్వాయిస్ విలువలోని లోడింగు)		11,700
" "	బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా ..... Dr To సరుకు నిల్వ రిజర్వు ఖాతా (బ్రాంచి వద్దనున్న ముగింపు సరుకు యొక్క ఇన్వాయిస్ విలువలోని లోడింగు)	2,000	2,000
" "	బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా ..... Dr To బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా (బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతాలోని నిల్వను బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	6,800	6,800
" "	బ్రాంచికి పంపిన సరుకు ఖాతా ..... Dr To వర్తకపు ఖాతా (బ్రాంచికి పంపిన సరుకు (నికరమొత్తం) ను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	46,800	46,800
" "	బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా ..... Dr To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (బ్రాంచి నికరలాభాన్ని సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	6,400	6,400

BRAOU

Dr.		బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా		Cr.	
1990		రూ.	1990		రూ.
జ.1	To తెచ్చిన నిల్వ	10,000	జ.1 నుండి	By నగదు ఖాతా	26,000
జ.1 నుండి			డి.31 వరకు	(నగదు అమ్మకాలు)	
డి.31 వరకు	బ్రాంచికి వంపిన సరుకు ఖాతా	60,000	" "	బ్రాంచి ఋణాగ్రహణ ఖాతా (అరుపు అమ్మకాలు)	35,000
" "	" బ్రాంచి ఋణాగ్రహణ ఖాతా (వాపసులు)	1,000	" "	బ్రాంచికి వంపిన సరుకు ఖాతా (వాపసులు)	1,500
డి.31	" బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా (మిగులు)	1,500	డి.31	" తేల్చిన నిల్వ	10,000
		72,500			72,500
1991					
జ.1	" తెచ్చిన నిల్వ	10,000			

Dr.		బ్రాంచికి వంపిన సరుకుల ఖాతా		Cr.	
1990		రూ.	1990		రూ.
జ.1 నుండి	To బ్రాంచి సరుకుల నిల్వ	1,500	జ.1 నుండి	By బ్రాంచి సరుకుల నిల్వ ఖాతా	60,000
డి.31 వరకు			డి.31 వరకు		
డి.31	" బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా (లోడింగు)	11,700			
" "	" వర్గకపు ఖాతా	46,800			
		60,000			60,000

Dr.		బ్రాంచి ఋణాగ్రహణ ఖాతా		Cr.	
1990		రూ.	1990		రూ.
జ.1 నుండి	To తెచ్చిన నిల్వ	8,000	జ.1 నుండి	By నగదు ఖాతా	32,000
డి.31 వరకు			డి.31 వరకు		
" "	" బ్రాంచి సరుకుల నిల్వ ఖాతా (అరుపు అమ్మకాలు)	35,000	" "	బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా (వాపసులు)	1,000
			" "	బ్రాంచి ఇరుగు ఖాతా (ఇచ్చిన డిస్కంట్లు)	200
			డి.31	" తేల్చిన నిల్వ	9,800
		43,000			43,000
1991					
జ.	To తెచ్చిన నిల్వ	9,800			

1990 జ.1 నుండి డి.31 వరకు	To బ్రాంచి ఋణగ్రహణ ఖాతా (ఇచ్చిన డిస్కంట్లు)	రూ. 200	1990 డి.31	By బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా	రూ. 6,800
" "	" సగదు ఖాతా (ఫర్సులు)	6,600			
		6,800			6,800

Dr. బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా Cr.

1990 జ.1 నుండి	To సరుకు విలయ రిజర్వు ఖాతా (ముగింపు సరుకు లోడింగు)	రూ. 2,000	1990 డి.31	By బ్రాంచి సరుకు విలయ ఖాతా (మిగులు లోడింగు)	రూ. 300
" "	" తేల్చిన స్థూలలాభం	12,000	" "	" సరుకు విలయ రిజర్వు ఖాతా (ప్రారంభపు సరుకులో లోడింగు)	2,000
			" "	" బ్రాంచికి పంపిన సరుకు ఖాతా (నికర సరుకు లోడింగు 58,500 × 1/5)	11,700
		14,000			14,000
1990 డి.31	" బ్రాంచి ఫర్సులు	6,800	1990 డి.31	" తెచ్చిన స్థూలలాభం	12,000
" "	" నికర లాభం - సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు	6,400	" "	" బ్రాంచి సరుకు విలయ ఖాతా (మిగులు యొక్క ఫరీదు)	1,200
		13,200			13,200

Dr. సరుకు విలయ రిజర్వు ఖాతా Cr.

1990 డి.31	To బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా	రూ. 2,000	1990 జ.31	By తెచ్చిన విలయ	రూ. 2,000
1991 డి.31	" తేల్చిన విలయ	2,000	డి.31	" బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా (ముగింపు సరుకుపై రిజర్వు)	2,000
			1991 జ. 1	" తెచ్చిన విలయ	2,000

గమనిక : మిగులును రెండు భాగాలుగా విభజించడమేనది. మిగులు లోడింగును బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా యొక్క మొదటి భాగానికి క్రెడిట్ చేసి, మిగులు యొక్క ఫరీదు విలువను రెండవ భాగానికి క్రెడిట్ చేయడమేనది.

అవగాహన ప్రశ్న - 1

సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల విధానం కింద హెడాఫీసు పుస్తకాలలో తెరువాలైన వివిధ ఖాతాలను వేర్కొనండి.

అవగాహన ప్రశ్న - 2

ఋణగ్రస్తుల విధానానికి, సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల విధానానికి మధ్యగల భేదాన్ని తెల్పండి.

ఉదాహరణ - 2

జెన్ బ్రదర్స్ వారికి నిజామాబాదులో బ్రాంచి ఉన్నది. కొనుగోళ్ళన్నింటినీ హెడ్ ఆఫీసువారే చేసి, ఖరీదుపై 20 శాతం కలిపిన అమ్మకం ధరకు సరుకును బ్రాంచికి ఇన్వాయిస్ చేస్తారు. బ్రాంచి అమ్మకాలన్నింటినీ అరువువైనే చేస్తారు. బ్రాంచి ఖర్చులన్నింటినీ హెడ్ ఆఫీసు వారే చెల్లిస్తారు. బ్రాంచి వసూలు చేసిన నగదునంతా హెడ్ ఆఫీసు వారికి పంపుతారు. హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచికి సంబంధించిన 1990, జనవరి 1న ఉన్న నిల్వలు మరియు 1990 డిసెంబరు 31లో అంతమైన సంవత్సరానికి సంబంధించిన వ్యవహారాలను ఈ కింద ఇవ్వడమై నది.

	రూ.
బ్రాంచి సరుకు నిల్వ (ఇన్వాయిస్ ధర) 1-1-1990	7,200
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు 1-1-1990	5,150
1990, డిసెంబరు 31 నాటికి వ్యవహారాలు	
బ్రాంచికి పంపిన సరుకు (ఇన్వాయిస్ ధర)	64,920
బ్రాంచి నుండి హెడాఫీసుకు వాచసులు (ఇన్వాయిస్ ధర)	1,284
ఋణగ్రస్తుల నుండి వసూలైన నగదు	62,000
ఋణగ్రస్తులకు ఇచ్చిన డిస్కాంటు	1,150
హెడాఫీసు చెల్లించిన బ్రాంచి ఖర్చులు	6,000
బ్రాంచి సరుకు నిల్వ (ఇన్వాయిస్ ధర) 31-12-1990 న	9,636
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు 31-12-1990	2,000

హెడాఫీసు పుస్తకాలలో అవసరమైన ఖాతాలను సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల విధానం ప్రకారం తయారు చేసి, బ్రాంచి లాభాన్ని లేక నష్టాన్ని కనుగొనండి.

జేన్ బ్రదర్స్ (పాదాఫీసు) పుస్తకాలు : ఆవర్త

Dr.			Cr.		
బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా			బ్రాంచికి పంపిన నరుకు ఖాతా		
1990		రూ.	1990		రూ.
జ.1 నుండి	To తెచ్చిన నిల్వ	7,200	జ. 1	By బ్రాంచికి పంపిన నరుకు ఖాతా (వాపసులు)	1,284
జ.1 నుండి	" బ్రాంచి పంపిన నరుకు ఖాతా	64,920	డి.31 వరకు	" బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు (అరువు అమ్మకాలు)	60,000
డి.31 వరకు			" "	" తేల్చిన నిల్వ	1,200
			" "	" తేల్చిన నిల్వ	9,636
		72,120			72,120

Dr.			Cr.		
బ్రాంచికి పంపిన నరుకు ఖాతా			బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా		
1990		రూ.	1990		రూ.
జ.1 నుండి	To బ్రాంచి నరుకు ఖాతా	1,284	జ.31 నుండి	By బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా	64,920
డి.31 వరకు			డి.31 వరకు		
డి.31	" బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా	10,606			
" "	" కొనుగోళ్ళ ఖాతా	53,630			
		64,920			64,920

Dr.			Cr.		
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా			నగదు ఖాతా		
1990		రూ.	1990		రూ.
జ.1 నుండి	To తెచ్చిన నిల్వ	5,150	జ.1 నుండి	By నగదు ఖాతా	62,000
జ.1 నుండి	" బ్రాంచి నరుకు నిల్వ ఖాతా (అరువు అమ్మకాలు)	60,000	డి.31 వరకు	" బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (ఇచ్చిన డిస్కంట్)	1,150
డి.31 వరకు			డి. 31	" తేల్చిన నిల్వ	2,000
		65,150			65,150

Dr.			Cr.		
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా			బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా		
1990		రూ.	1990		రూ.
జ.1 నుండి	To బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (ఇచ్చిన డిస్కంట్)	1,150	డి. 31	By బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా	7,150
డి.31 వరకు					
" "	" నగదు ఖాతా	6,000		By బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా	
		7,150			7,150

1990 జ.1 నుండి	To తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 1,200	1990 జ.1 నుండి	By తెచ్చిన నిల్వ	రూ. 1,200
1985 డి.31	" తెచ్చిన నిల్వ	1,606	1985 డి.31	" బ్రాంచి పద్దుబాటు ఖాతా (ముగింపు సరుకులోని లోడింగు)	1,606
			1991 జ.1	" తెచ్చిన నిల్వ	1,606

Dr. బ్రాంచి పద్దుబాటు ఖాతా Cr.

1990 డి.31	To సరుకునిల్వ రిజర్వు ఖాతా (ముగింపు సరుకులోని లోడింగు)	రూ. 1,606	1990 డి.31	By సరుకునిల్వ రిజర్వు ఖాతా (ప్రారంభపు సరుకులోని లోడింగు)	రూ. 1,200
" "	" బ్రాంచి సరుకునిల్వ ఖాతా (తరుగులోని లోడింగు)	200	" "	" బ్రాంచికి పంపిన సరుకు (బ్రాంచికి పంపిన వికర సరుకు లోని లోడింగు)	10,606
" "	" తెచ్చిన స్థూలలాభం	10,000			
		11,806			11,806
" "	" బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా (తరుగుయొక్క ఖరీదు)	1,000	" "	" తెచ్చిన స్థూలలాభం	10,000
" "	" బ్రాంచి ఖర్చులఖాతా	7,150			
" "	" వికరలాభం-సాధారణ లాభస్థూల ఖాతాకు మళ్ళింపు	1,850			
		10,000			10,000

- గమనిక : (i) బ్రాంచి వారు చేసిన అరుపు అమ్మకాలను బ్రాంచి ఋణాగ్రహణం ఖాతా తయారుచేసి కనుగొనడమైంది.
- (ii) బ్రాంచి సరుకు విలయ ఖాతాలో, ముగింపు సరుకు వ్రాసిన తదుపరి, ఉన్న చేదాను తరుగుగా పరిగణించడమైంది.
- (iii) తరుగును రెండు భాగాలుగా విభజించడమైంది. తరుగులోని లోడింగును బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా మొదటి భాగానికి డెబిట్ చేసి, తరుగు యొక్కి ఫరీదు విలువను బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా రెండవ భాగానికి డెబిట్ చేయడమైంది. బ్రాంచి యొక్కి స్థూలలాభం, వికరలాభం కనుగొనవలెనంటే ఈ పద్ధతిని అవలంబించవలె.

ఉదాహరణ - 3

సోమనాథ బ్రదర్స్ వారికి కర్నూలులో రిటైల్ బ్రాంచి ఉంది. బ్రాంచికి ఫరీదుపై 25% కలిపిన అమ్మకం ధరకు సరుకును హెడాఫీసు వారు పంపుతారు. బ్రాంచి ఫర్చులన్నీ హెడాఫీసు వారే చెల్లిస్తారు. బ్రాంచివారు పనులుచేసిన సగదువంతా హెడాఫీసు ఖాతాలో డిపాజిట్ చేస్తారు.

	రూ.
ఋణాగ్రహణలు - 1-1-1990 వ.....	6,000
ఋణాగ్రహణలు - 31-12-1990 వ.....	7,000
బ్రాంచి పద్ద ఇన్వాయిస్ ధరతోనున్న సరుకు :	
1-1-1990 వ.....	8,000
31-12-1990 వ.....	8,500
సంవత్సరకాలంలో సగదు అమ్మకాలు.....	30,000
హెడాఫీసు ఖాతాలో సంవత్సర కాలంలో డిపాజిట్ చేసిన మొత్తం.....	63,500
హెడాఫీసుకు వాపసు పంపిన సరుకు (ఇన్వాయిస్ ధర)	2,500
చెల్లించిన జీతాలు.....	3,000
చెల్లించిన అద్దె.....	2,000
ఖాతాదారులకు ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	1,000
రద్దు చేసిన రాని బాకీలు.....	500
చెడిపోయిన సరుకు.....	1,000

సోమనాథ్ బ్రదర్స్ వారి పుస్తకాలలో (హెడ్డాఫీసు)

ఆవర్ణ

Dr.			బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా			Cr.		
1990		రూ.	1990		రూ.			
జ.1 నుండి	To తెచ్చిన నిల్వ	8,000	జ.1 నుండి	By నగదు	30,000			
			డి.31 వరకు	(నగదు అమ్మకాలు)				
జ.1 నుండి	„ బ్రాంచి పంపిన		„ „	„ బ్రాంచి ఋణగ్రహణ	36,000			
డి.31 వరకు	సరుకు ఖాతా	70,000	„ „	ఖాతా (అరువు అమ్మకాలు)				
			„ „	„ బ్రాంచికి పంపిన	2,500			
			„ „	సరుకు ఖాతా				
			„ „	(హెడ్డాఫీసుకు				
			„ „	పంపిన వాపసులు)				
			„ „	„ బ్రాంచి పర్మిట్ బాటు	1,000			
			„ „	ఖాతా (చెడిపోయిన				
			„ „	సరుకు)				
			„ „	„ తేల్చిన నిల్వ	8,500			
		78,000						78,000

Dr.			బ్రాంచి ఋణగ్రహణ ఖాతా			Cr.		
1990		రూ.	1990		రూ.			
జ.1	To తెచ్చిన నిల్వ	6,000	జ.1 నుండి	By నగదు	33,500			
జ.1 నుండి	„ బ్రాంచి సరుకు		డి.31 వరకు	„ బ్రాంచి ఖర్చుల	1,000			
డి.31 వరకు	నిల్వ ఖాతా	36,000	„ „	ఖాతా (డిస్కంట్)				
	(అరువు అమ్మకాలు)		„ „	„ బ్రాంచి ఖర్చుల	500			
			డి.31	„ తేల్చిన నిల్వ	7,000			
		42,000						42,000

Dr.			బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా			Cr.		
1990		రూ.	1990		రూ.			
జ.1 నుండి	To నగదు ఖాతా		డి.31	By బ్రాంచి పర్మిట్ బాటు	6,500			
డి.31 వరకు	జీతాలు -- 3,000			ఖాతా				
	అద్దె -- 2,000	5,000						
„ „	„ బ్రాంచి ఋణగ్రహణ	1,000						
	ఖాతా (డిస్కంట్)							
	„ బ్రాంచి ఋణగ్రహణ	500						
	ఖాతా (రానిబాకీలు)							
		6,500						6,500

1990		రూ.	1990		రూ.
31	To బ్రాంచి సరుకునిల్వ (చెడిపోయిన సరుకు లోని లోడింగు)	200	డి.31	By సరుకునిల్వ రిజర్వు ఖాతా (ప్రారంభపు సరుకులోని లోడింగు)	1,600
"	" సరుకునిల్వ రిజర్వు ఖాతా (ముగింపు సరుకులోని లోడింగు)	1,700	" "	" బ్రాంచికి వంపిన సరుకు ఖాతా లోడింగు)	13,500
31	" తెచ్చిన స్థూలలాభం	13,200			
		15,100			15,100
1990			1990		
31	" బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా (చెడిపోయిన సరుకు ఫరీదు)	800	డి.31	" తెచ్చిన స్థూల లాభం	13,200
"	" బ్రాంచి ఖర్చులు	6,500			
"	" వికర లాభం సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు	5,900			
		13,200			13,200

- గమనిక :
- బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా నిల్వతేల్చి, బ్రాంచికి వంపిన సరుకును కనుగొనడమై నది.
  - బుణగ్రమ్మలనుండి వసూలైన నగదును ఈ కింది విధంగా కనుగొనడమై నది.
 బుణగ్రమ్మల నుండి వసూలైన నగదు = హెడ్డాఫీసు ఖాతాలో డివిజిట్
 చేసిన మొత్తం - నగదు అమ్మకాలు
 రూ.63,500 - 30,000 = రూ.33,500

హెడాఫీసు వారు సంపన్న సరుకులను మాత్రమే అమ్మడం, బ్రాంచి ఖర్చులన్నింటినీ హెడాఫీసు వారే చెల్లించడం, వన్నాలైన నగదునంతా బ్రాంచి హెడాఫీసువారికి పంపడంలాంటివి హెడాఫీసుపై ఆధారపడే బ్రాంచీలయొక్క లక్షణాలు. బ్రాంచి ఖాతాలను హెడాఫీసు వారే, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతిని అనుసరించిగాని, ముగింపు ఖాతాల పద్ధతిని అనుసరించిగాని, సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతులని అనుసరించి గాని వ్రాస్తారు.

సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద తెలిచే బ్రాంచి ఖాతాకు ఐదులుగా, హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వివిధ ఖాతాలు తెలిచి బ్రాంచి యొక్క లాభనష్టాలను కనుగొనడమవుతుంది. హెడాఫీసు వారు నిర్ణయించిన అమ్మకం ధరకు మాత్రమే.

బ్రాంచి నిర్వహణాధికారి సరుకులు అమ్మవలసినపుడు ఈ పద్ధతిని అవలంబించబడుతుంది. ఈ పద్ధతి కింద తెలివబడే వివిధ ఖాతాలు (ఎ) బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా (బి) బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (సి) బ్రాంచి నగదు ఖాతా (డి) బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా (ఇ) బ్రాంచి ప్రీరాస్తుల ఖాతాలు (ఎఫ్) బ్రాంచీకి సంపన్నసరుకు ఖాతా మరియు (జి) బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా. బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతాను సాధారణంగా రెండు భాగాలుగా విభజించి, మొదటి భాగం ద్వారా స్థూలలాభాన్ని లేక నష్టాన్ని, రెండవ భాగం ద్వారా నికర లాభం లేక నికర నష్టాన్ని కనుగొనడమవుతుంది.

23.5 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

1. సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద తెలిచే వివిధ రకాలైన ఖాతాలు కింది విధముగా ఉంటాయి.
  - (ఎ) బ్రాంచి సరుకు నిల్వ ఖాతా (మ) బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (సి) బ్రాంచి నగదు ఖాతా (డి) బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతా (ఇ) బ్రాంచి ప్రీరాస్తుల ఖాతాలు (ఎఫ్) బ్రాంచీకి సంపన్న సరుకు ఖాతా మరియు (జి) బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతా.
2. ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద హెడాఫీసువారు ప్రతి బ్రాంచీకి ఒక ప్రత్యేకమైన ఖాతాను తెలిచి లాభనష్టాలను కనుగొనడానికి ఐదులుగా సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వివిధ ఖాతాలు తెలిచి బ్రాంచి యొక్క లాభనష్టాలను కనుగొనడమవుతుంది.

23.6 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 30 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
  1. సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద తెలుపబడే వివిధ ఖాతాలను గురించి వివరించండి.
  2. సరుకునిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద సమూహా చిట్టా పద్ధతులను రాయండి.
- II కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 15 పంక్తులలో జవాబు రాయండి.
  1. హెడాఫీసుపై ఆధారపడే బ్రాంచీలను ఏ విధంగా వర్గీకరిస్తారు.
  2. సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి అంటే ఏమిటి?
  3. సరుకు నిల్వ, ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద తెలుపబడే వివిధ ఖాతాలను పేర్కొనండి.
  4. హెడాఫీసుపై ఆధారపడే బ్రాంచీల లక్షణాలను ఎల్పండి.
  5. ఋణగ్రస్తుల పద్ధతి కింద గణక శాస్త్ర విధానాన్ని గురించి వివరించండి.

అభ్యాసాలు

1) హైదరాబాదుకు చెందిన హరగోపాల్ మద్రాసులో ఒక బ్రాంచిని తెలిచాడు. హెడాఫీసు నుండి సరుకును ఖరీదుపై $33\frac{1}{3}$ కలిపి ఇన్వాయిస్ చేస్తారు. బ్రాంచివారు ఇన్వాయిస్ ధరకు మాత్రమే సరుకును అమ్మవలె. బ్రాంచి ఖర్చులను

	రూ.
1990, జనవరి 1న సరుకు నిల్వ ఇన్వాయిస్ ధర	4,000
హెడాఫీసు వారు ఇన్వాయిస్ చేసిన సరుకు	44,000
నగదు అమ్మకాలు	25,000
అరువు అమ్మకాలు	18,000
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల నుండి వాపసులు	400
బ్రాంచి హెడ్ ఆఫీసుకు వాపసు పంపిన సరుకు	1,000
1990, డిసెంబరు 31న వరుకునిల్వ - ఇన్వాయిస్ ధర	3,500
బ్రాంచి ఖర్చులు	2,865

(జవాబు : నికరలాభం రూ.7,110/-)

2) మద్రాసులోనున్న ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీకి హైదరాబాదులో ఒక బ్రాంచి ఉన్నది. హెడాఫీసువారే కొనుగోలుచేసి, ఖరీదు 20 శాతం పై అధికంగా గల అమ్మకం ధరకు బ్రాంచి సరుకును ఇన్వాయిస్ చేస్తారు. బ్రాంచీవారు అరువుపై సరుకును అమ్ముతారు. బ్రాంచి ఖర్చులను హెడాఫీసువారు చెల్లిస్తారు. బ్రాంచి వసూలు చేసిన నగదునంతా హెడాఫీసువారికి పంపుతారు. బ్రాంచి వ్యవహారాన్ని హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాస్తారు. ఈ కింది సమాచారం మీకు ఇవ్వబడినది.

	రూ.
బ్రాంచి సరుకునిల్వ-ఇన్వాయిస్ ధర 1984, జనవరి 1న	7,200
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులు - 1984, జనవరి 1న	5,150
1984 వ సంవత్సరంలో వ్యవహారాలు :	
బ్రాంచికి పంపిన సరుకు ఇన్వాయిస్ ధర	64,920
బ్రాంచినుండి హెడాఫీసుకు వాపసులు - ఇన్వాయిస్ ధర	1,284
బ్రాంచి అమ్మకాలు	67,560
ఖాతాదారులనుండి బ్రాంచికి వాపసులు	708
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల నుండి నగదు వసూళ్ళు	67,696
బ్రాంచి ఋణగ్రస్తులకు ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	2,830
చెల్లించిన బ్రాంచి ఖర్చులు	8,054
బ్రాంచి సరుకునిల్వ ఇన్వాయిస్ ధర - 1984, డి.31న	3,924
1984, డిసెంబరు 31న చెల్లించవలసిన ఖర్చులు	100

1984వ సంకీ హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలలో, బ్రాంచి సరుకునిల్వ ఖాతాను, బ్రాంచికి పంపిన సరుకు ఖాతాను, బ్రాంచి ఋణగ్రస్తుల ఖాతాను, బ్రాంచి ఖర్చుల ఖాతాను మరియు బ్రాంచి సర్దుబాటు ఖాతాను చూపండి.

(జవాబు : నికరనష్టం రూ.58/-)

రూ. 3,200; ఋణగ్రస్తులు రూ. 5,300 నరుకు రూ. 5,600; హుండీలు రూ. 2,400; ఋణదాతల
 రూ. 800; చెల్లించవలసిన అద్దె రూ. 100, ఫర్మీచర్, యంత్రములపై 10% తరుగుదల కట్టుము.

1985 నల్ గోపాల్ ఆర్జించిన లాభము లేదా నష్టము లెక్కికట్టుము.

18. క్రింది వివరములనుండి బ్రాంచి మెమోరాండమ్ నరుకు భాళాకు తయారుచేసి 31-12-1987 నాటి నరుకు
 నిర్వహణ చూపుము :

1-1-1987 నాటి నరుకు	8,900
సంఠాలో బ్రాంచి పంపిన నరుకు	64,500
బ్రాంచినుండి వా పను అయిన నరుకు	2,400
సంఠా అమ్మకాలు : నగదు	20,500
అరువు	41,600
వినియోగదారులు వాపసు చేసిన నరుకు	1,400
కారిపోయినది, చెడిపోయినది	700

BRAOU

భాగం - 24 : స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచులు

విషయక్రమం

- 24.0 ఉద్దేశాలు
- 24.1 పరిచయం
- 24.2 స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి అర్థం
- 24.3 గణకళాస్త్ర విధాన లక్షణాలు
- 24.4 హెడాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి అంకణా విలీనీకరణ
  - 24.4.1 పూర్తి విలీనీకరణ వద్దతి
  - 24.4.2 సంక్షిప్త విలీనీకరణ వద్దతి
- 24.5 సారాంశం
- 24.6 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు
- 24.7 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 24.8 పీఠాంశు చేసిన పుస్తకాలు
- 24.9 పదకోశం

24.0 ఉద్దేశాలు

స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి అకౌంటింగ్ విధానంను వివరించడం ఈ భాగం ఉద్దేశం.

ఈ భాగాన్ని చదివిన తర్వాత మీరు :

- స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచిని వివరించగలగాలి
- స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి అనుసరించే అకౌంటింగ్ విధానాన్ని తెల్పగలగాలి
- హెడాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి అంకణాను విలీనీకరణం చేయగలగాలి.

24.1 పరిచయం

23వ భాగంలో, బ్రాంచి లాభనష్టాన్ని తెలుసుకోవడానికి హెడాఫీసు తన పుస్తకాలలో ఏవి ఖాతాలను తెరుస్తుందో తెలుసుకొన్నాం. ఇది అన్వయత్ర బ్రాంచిలకు సంబంధించిన విషయం. అయితే ఈ భాగంలో స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచిలు అనుసరించే అకౌంటింగ్ విషయాల గురించి తెలుసుకొందాం. సాధారణంగా పెద్ద బ్రాంచిలు వాటి ఖాతాలను అనే నిర్వహించుకొంటాయి. అంతేకాకుండా అవి వస్తువులను ఆరుపుకూ, నగదుకూ వాటంతట అవే అమ్మడం, కొనడం కూడా చేస్తుంటాయి. సంవత్సరం చివరలో బ్రాంచి అంకణాను తయారుచేసే హెడాఫీసుకు పంపిస్తుంది. హెడాఫీసు బ్రాంచిలన్నింటి అంకణాలను దాని పుస్తకాలలో విలీనీకరణం చేసి, సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాను, ఆస్త అప్పుల పట్టివి తయారు చేస్తుంది. ఈ అకౌంటింగ్ విషయాలను ఈ భాగంలో విపులంగా చర్చిద్దాం.

24.2 స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి అర్థం

స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి అనగా, ఖాతా పుస్తకాలను సమగ్రంగా వ్రాయు బ్రాంచి. ఈ బ్రాంచి హెడాఫీసు నుండి సరుకును పొందడమే కాక బయటి సప్లయదారుల నుండి కూడ సరుకు కొనుగోలు చేస్తుంది. కొన్ని సమయాలలో సరుకును ఉత్పత్తి చేసి హెడాఫీసు వారికి కూడా సరుకును సరఫరా చేయవచ్చు. ఈ బ్రాంచి తన ఖర్చులను తనే చెల్లిస్తూ, వసూలైన నగదునంతా తన ఖాతాలోనే డిపాజిట్ చేస్తుంది. సమయానుకూలంగా హెడాఫీసు వారికి సామును పంపుతూ ఉంటుంది. హెడాఫీసు వారి నియంత్రణ మరియు పర్యవేక్షణ కింద ఈ బ్రాంచి అన్ని విషయాలలో స్వతంత్రంగా వ్యవహరిస్తూ ఉంటుంది.

స్వయం ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచీలు అనుసరించే ఆకౌంటింగ్ విధానం లక్షణాలు కింది విధంగా ఉంటాయి.

1. ఈ బ్రాంచి ఖాతా పుస్తకాలను నమగ్రంగాను, సంపూర్ణిగాను వ్రాస్తుంది. బ్రాంచి నరుకును కొనుగోలు చేసి, హెడాఫీసు వారికి మరియు ఇతర బ్రాంచీలకు పంపిణీ చేయవచ్చు. ప్రత్యేకంగా బాంకు ఖాతా తెరిచి నిర్వహిస్తుంది. హెడాఫీసు వారి ఆదేశాలను గురించి వారికి సాము పంపుతూ ఉంటుంది.

2. సంవత్సారంతా తన అంకణాను మరియు ముగింపు ఖాతాలను తయారుచేసి, వాటి కాపీలను హెడాఫీసు వారికి పంపుతుంది. హెడాఫీసు తమ పుస్తకాలలో బ్రాంచి అంకణాను విలీనీకరణ చేసుకుంటుంది.

3. బ్రాంచి తమ పుస్తకాలలో హెడాఫీసు ఖాతా తెరుస్తుంది. ఈ ఖాతా వ్యక్తిగత ఖాతా. హెడాఫీసుతో జరిగిన వ్యవహారాలన్నింటినీ ఈ ఖాతాలో వ్రాయడమవుతుంది. హెడాఫీసు వారికి పంపిన నగదును మరియు వారికి పంపిన నరుకు మొత్తం వ్యవహారాలను ఈ ఖాతాకు డెబిట్ చేసి, హెడాఫీసు నుండి వచ్చిన నగదుతోనూ, వారినుండి వచ్చిన నరుకు మొత్తం వ్యవహారాలను ఈ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయడమవుతుంది.

హెడాఫీసు వారు కూడ తమ పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతా తెరిచి, బ్రాంచీతో జరిగిన వ్యవహారాలతో దానిని డెబిట్ చేయడం మరియు క్రెడిట్ చేయడమవుతుంది.

గత భాగాలలో వివరించిన విధంగానే పద్దులు ఉంటాయి. హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాయబడే బ్రాంచి ఖాతా కూడ వ్యక్తిగత ఖాతానే. ఈ ఖాతా సాధారణంగా డెబిటు నిల్వ చూపిస్తూ ఉంటుంది. బ్రాంచి పుస్తకాలలో ఉండే హెడాఫీసు ఖాతా డిట్ నిల్వ చూపిస్తూ ఉంటుంది. ఈ నిల్వ హెడాఫీసు వారు బ్రాంచిలో పెట్టిన చెట్టుబడి, కనుక బ్రాంచివారు సంవత్సారంతా తయారు చేసిన అంకణాలలో మూలధనం ఖాతా ఉండదు గాని హెడాఫీసు ఖాతా ఉంటుంది.

4. బ్రాంచి ఖాతాలు చూపిన లాభనష్టాలను హెడాఫీసు ఖాతాకు మళ్లిస్తారు. లాభంతో హెడాఫీసు ఖాతా క్రెడిట్ చేసి, నష్టంతో డెబిట్ చేస్తారు.

5. హెడాఫీసుకు వివిధ బ్రాంచీలున్నప్పుడు, ప్రతి బ్రాంచికి ప్రత్యేకంగా ఒక ఖాతా వ్రాస్తారు. కొన్ని సమయాలలో బ్రాంచీల మధ్య వ్యవహారాలు జరుగవచ్చు. బ్రాంచీలు, సాధారణంగా ఇతర బ్రాంచీల ఖాతాలను తెరవకుండా వాటితో జరిగిన వ్యవహారాలను హెడ్ ఆఫీసుతోనే జరిగినట్లుగా బ్రాంచి పుస్తకాలలో వ్రాసుకోవడం చేస్తారు. ఈ విధంగా చేసి సందువల్ల బ్రాంచివద్ద పని చాలవరకు తగ్గుతుంది.

6. బ్రాంచి నుండి అంకణా మరియు ముగింపు ఖాతాలు అందిన వెంటనే, బ్రాంచి పుస్తకాల ప్రకారం ఉన్న హెడాఫీసు ఖాతానిల్వను, హెడాఫీసు పుస్తకాలలో కనిపించే బ్రాంచి ఖాతానిల్వను హెడాఫీసు వారు సమన్వయపరుస్తారు. రెండు ఖాతాలలో కనిపించే తేడాను సమన్వయపరచుటకు సర్దుబాటు పద్దులు వ్రాస్తారు. తదుపరి బ్రాంచి అంకణాలో ఉండే వివిధ నిల్వలను హెడాఫీసు పుస్తకాలలో విలీనీకరణ చేయుటకు విలీనీకరణ పద్దులు వ్రాస్తారు.

గమనించవలసిన ముఖ్యవిషయాలు

1) బ్రాంచి స్థిరాస్తులు : బ్రాంచి వారు ఉపయోగించే స్థిరాస్తుల ఖాతాలు సాధారణంగా హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాయబడతాయి. ఈ అస్తులను కొనుగోలు చేయుటకు బ్రాంచి వారు వెల్లించినప్పటికీ ఈ పద్ధతినే అవలంబిస్తారు. స్థిరాస్తుల కొనుగోలు సమయంలో, హెడాఫీసు మరియు బ్రాంచి పుస్తకాలలో ఈ కింది పద్దులు వ్రాయబడతాయి.

- (1) (i) స్థిరాస్తి కొని బ్రాంచి స్థిరాస్తి ఖాతా .....Dr. హెడాఫీసు ఖాతా.....Dr
 వారు చెల్లించినపుడు : To బ్రాంచి ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా
- (ii) స్థిరాస్తిని కొని హెడాఫీసు బ్రాంచి స్థిరాస్తి ఖాతా.....Dr. వద్ద లేదు
 వారు చెల్లించినపుడు : To బ్యాంకు ఖాతా

2) స్థిరాస్తిపై తరుగుదల : బ్రాంచివారు ఉపయోగించే స్థిరాస్తిల ఖాతాలను, హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాసినపుడు, వాటిపై తరుగుదలను హెడాఫీసు మరియు బ్రాంచి పుస్తకాలలో వ్రాయవలసి ఉంటుంది. వద్దులు ఈ కింది విధంగా ఉంటాయి.

హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలు	బ్రాంచి పుస్తకాలు
బ్రాంచి ఖాతా.....Dr.	తరుగుదల ఖాతా.....Dr
To బ్రాంచి స్థిరాస్తి ఖాతా	To హెడాఫీసు ఖాతా

గమనిక : బ్రాంచి వారు ఆస్తిని ఉపయోగిస్తారు బ్రాంచివారు ఆస్తిని ఉపయోగిస్తారు
 గమక, బ్రాంచి ఖాతా డెబిట్ చేయడం గమక తరుగుదలను బ్రాంచి పుస్తకాల్లో
 ముపుతుంది. డెబిట్ చేయడమవుతుంది.

వై రెండు వద్దులయొక్క ప్రభావం బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయడం, హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాయబడిన స్థిరాస్తి ఖాతాను క్రెడిట్ చేయడం.

3) హెడ్ ఆఫీసు ఖర్చులు : హెడాఫీసువారు తరచుగా బ్రాంచికి కొంత సేవ చేయడం, సంవత్సరాంతాన దానికి సంబంధించి కొంత సమంజసమైన మొత్తాన్ని బ్రాంచికి వార్షిక్ చేయడం సామాన్యం. హెడ్ ఆఫీసులో పని చేయు సబ్జెండ్ వారి సమయంలో కొంత భాగాన్ని బ్రాంచి సేవలకు వినియోగించడమవుతుంది. హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాల్లోనూ మరియు బ్రాంచి పుస్తకాలలోనూ వ్రాయవలసిన సర్దుబాటు వద్దులు ఈ కింద ఇవ్వబడినవి.

హెడాఫీసు పుస్తకాలు	బ్రాంచి పుస్తకాలు
బ్రాంచి ఖాతా .....Dr	హెడాఫీసు ఖర్చుల ఖాతా.....Dr
To లాభనష్టాల ఖాతా	To హెడాఫీసు ఖాతా

గమనిక : లాభనష్టాల ఖాతాకు కాకుండా, జీతాల హెడాఫీసు ఖర్చుల ఖాతాను, బ్రాంచి లాభ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయవచ్చునుగాని, ఏ నష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించడమవుతుంది.
 ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసినా, చివరకు ప్రభావం ఒకటే.

వై రెండు వద్దుల యొక్క ప్రభావం బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతాను డెబిట్ చేయడం, మరియు హెడాఫీసు యొక్క ఖర్చులను బ్రాంచికి చేసిన సేవలమేరకు తగ్గించడం.

4) రవాణా అంశం సమన్వయం : బ్రాంచి పుస్తకాలలో క్రెడిట్ నిర్వహణ చేసే హెడాఫీసు ఖాతా మరియు హెడాఫీసు పుస్తకాలలో డెబిట్ నిర్వహణ చేసే బ్రాంచి ఖాతా ఒకే మొత్తాన్ని నిర్వహణ కలిగిఉండవలె. కాని, తరుచుగా, ఈ ఖాతాలు చూసే నిర్వహణలో కొంత తేడా ఉండవచ్చు. దీనికి కారణాలు :

- (i) రవాణాలోని వగదు : ఖాతా సెల్ ముగింపుకు ముందు బ్రాంచి హెడాఫీసు వారికి కొంత నగదును పంపిస్తుండగా, ఖాతా సెల్ ముగింపు తేదీవరకు ఆ నగదు హెడాఫీసు వారికి అంది ఉండకపోవచ్చు. ఊ డిసెంబరు 31న ఖాతా సెల్ ముగింపు అయినపుడు, బ్రాంచి డిసెంబరు 29న నగదును హెడాఫీసు

చేస్తారు. కాని హెడ్ ఆఫీసు వారికి ఆ నగదు తదుపరి సెం జనవరి 4వ తేదీన అందినట్లయితే, ఆ రోజుననే హెడాఫీసు వారు నగదు ఖాతాకు డెబిట్ చేసి బ్రాంచి ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు. డిసెంబరు 31 హెడాఫీసు వారు బ్రాంచి ఖాతాకు క్రెడిట్ వ్రాయరు. కనుక ఈ రెండు ఖాతాలలో డిసెంబరు 31న ఉండే నిల్వలలో తేడా ఉంటుంది. ఈ రెండు నిల్వలను సమన్వయ పరచుటకు, బ్రాంచి పుస్తకాలలో ఒక సర్దుబాటు పద్ధతి వ్రాయవలె. ఆ పద్ధతి :

రవాణాలోని నగదు ఖాతా .....Dr

To హెడ్ ఆఫీసు ఖాతా

గమనిక : రవాణాలోని నగదును, ఆస్తి, అప్పుల పట్టిలో ఆస్తిగా చూపవలె. రవాణాలోని నగదుకు సంబంధించి హెడ్ ఆఫీసు వారు కూడావారి పుస్తకాలలో సర్దుబాటు వ్రాయవచ్చు. పద్ధతి ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది.

రవాణాలోని నగదు ఖాతా .....Dr.

To బ్రాంచి ఖాతా

కాని సర్దుబాటు పద్ధతిని ఇరువురి పుస్తకాలలో వ్రాయకూడదు- సాధారణంగా నగదును పంపిన బ్రాంచి పుస్తకాలలో పద్ధతి వ్రాయబడుతుంది.

(ii) రవాణాలోని నరుకు : రవాణాలోని నరుకువల్ల కూడా రెండు ఖాతాల నిల్వలలో తేడా ఉండవచ్చు. ఉి హెడాఫీసువారు బ్రాంచికి డిసెంబరు 27న నరుకు పంపగా, ఆ నరుకు బ్రాంచికి తదుపరి సెం జనవరి 3వ తేదీన అందినట్లయితే, నరుకు పంపిన వెంటనే, అంటే డిసెంబరు 27వ తేదీననే హెడాఫీసు వారు బ్రాంచి ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు కాని బ్రాంచి వారు హెడాఫీసు ఖాతాకు, డిసెంబరు 31వ తేదీన, నరుకు అందలేదు కనుక క్రెడిట్ చేయరు. ఈ రెండు నిల్వలను సమన్వయ పరచుటకు హెడ్ ఆఫీసు వారు ఈ కింది సర్దుబాటు పద్ధతిని వ్రాస్తారు.

రవాణాలోని నరుకుఖాతా.....Dr

To బ్రాంచి ఖాతా

గమనిక : రవాణాలోని నరుకును ఆస్తి, అప్పుల పట్టిలో ఆస్తిగా చూపవలె.

రవాణాలోని నగదును, రవాణాలోని నరుకును కనుగొనుట :

రెండు కరెంటు ఖాతాల మధ్యనున్న తేడా, అనగా బ్రాంచిపుస్తకాలలోని హెడాఫీసు ఖాతా మరియు హెడాఫీసు పుస్తకాలలోని బ్రాంచిఖాతా, రవాణాలోని నగదువలన గాని లేక రవాణాలోని నరుకువలన గాని లేక రెండింటి వలనగాని ఉండవచ్చు. ఈ తేడాను కనుగొనుటకు ఈ కింది ఉదాహరణ ఉపకరిస్తుంది.

అంకణా

వివరాలు	హెడాఫీసు		బ్రాంచి	
	Dr. రూ.	Cr. రూ.	Dr. రూ.	Cr. రూ.
కరెంటు ఖాతాలు	25,000	-	-	20,000
హెడాఫీసు నుండి బ్రాంచికి పంపిన నరుకు	-	33,000	30,000	-

రవాణాలోని సరుకువలన గలదు. మిగిలిన తెదా (రూ.5,000-3000) రూ.2,000లను రవాణాలోని నగదుగా భావించవలె.

5) బ్రాంచీల మధ్య వ్యవహారాలు : హెడాఫ్సు వారికి వివిధ బ్రాంచీలున్నప్పుడు, బ్రాంచీల మధ్య ఏవైనా వ్యవహారాలు జరిపినప్పుడు, ప్రతి బ్రాంచీ ఇతర బ్రాంచీలతో జరిగిన వ్యవహారాలను హెడాఫ్సుతో జరిగినట్లుగా భావించినట్లయితే సాలభ్యంగా ఉంటుంది. ఉ్లి హైదరాబాదులో హెడాఫ్సుగల, ఒక సంస్థకు వరంగల్ లోనూ మరియు కరీంనగర్ లోనూ బ్రాంచీలు ఉండి, వరంగల్ బ్రాంచీ కరీంనగర్ బ్రాంచీకి రూ.5,000ల సరుకును హెడాఫ్సు ఆదేశానుసారం పంపినట్లయితే, వారి పుస్తకాలలో వ్రాయవలసిన పద్దులు ఈ కిందివిధంగా ఉంటాయి : వరంగల్ బ్రాంచీ పుస్తకాలలో :

హెడాఫ్సు ఖాతా	.....Dr	5,000	
To బ్రాంచీలకు పంపిన సరుకు ఖాతా			5,000

కరీంనగర్ బ్రాంచీ పుస్తకాలలో :

హెడాఫ్సు నుండి వచ్చిన సరుకు ఖాతా	.....Dr	5,000	
To హెడాఫ్సు ఖాతా			5,000

హైదరాబాదు హెడాఫ్సు పుస్తకాలలో :

కరీంనగరు బ్రాంచీ ఖాతా	.....Dr	5,000	
To వరంగల్ బ్రాంచీ ఖాతా			5,000

అవగాహన ప్రశ్న - 1

ఎ) రవాణాలోని సరుకు అంటే ఏమిటి?

బి) రవాణాలోని సరుకు అంటే ఏమిటి?

సి) బ్రాంచీల మధ్య వ్యవహారాలు అంటే ఏమిటి, హెడాఫ్సు పుస్తకాలలో ఏ ఖాతాను డెబిట్ చేస్తారు? ఏ ఖాతాను క్రెడిట్ చేస్తారు.

24.4 హెడాఫ్సు పుస్తకాలలో బ్రాంచీ అంకణా విలీనీకరణ

హెడ్ ఆఫ్సువారు, వాటాదారులకు మరియు తదితరులకు అందించుటకు తమ వ్యాపారం మొత్తం యొక్క ఏకీకృత ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయవలె గనుక, బ్రాంచీ అంకణాలను తమ పుస్తకాలలో విలీనీకరణ చేయవలసి ఉంటుంది. ఏకీకృత ఆస్తి అప్పులపట్టి తయారుచేయు ప్రక్రియను బ్రాంచీ అంకణా విలీనీకరణ అంటారు. ఈ కింద చెప్పిన రెండు పద్ధతులలో ఏ పద్ధతి ద్వారానైనా విలీనీకరణ చేయవచ్చు.

ii) సంక్షిప్త విలీనీకరణ పద్ధతి

24.4.1 పూర్తి విలీనీకరణ పద్ధతి

ఈ పద్ధతిలో, వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాకు సంబంధించిన అన్ని అంశాలకు విలీనీకరణ బ్రాంచి అస్త్రీ, అప్పులను కూడా విలీనీకరణ చేయడమవుతుంది. హెడాఫీసు పుస్తకాలలో మామూలుగానే వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా తయారు చేయబడుతుంది. పద్దులు ఈ కింది విధంగా ఉంటాయి.

(i) వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపిన అంశాలను విలీనీకరణ చేయుటకు :

బ్రాంచి వర్తకపు ఖాతా..... Dr వర్తకపు ఖాతాకు డెబిట్ చేసిన ప్రారంభపునరుకు
To బ్రాంచి ఖాతా ..... కౌనుగోళ్ళు వేతనాలు మొి అంశాల మొత్తంలో

(ii) వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు చూపిన అంశాల విలీనీకరణకు :

బ్రాంచి ఖాతా..... Dr వర్తకపు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసిన అమ్మకాలు, ముగింపు
To బ్రాంచి వర్తకపు ఖాతా ..... సరుకు మొదలైన అంశాల మొత్తంలో

(iii) స్థూలలాభాన్ని బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించుటకు :

బ్రాంచి వర్తకపు ఖాతా ..... Dr వర్తకపు ఖాతా చూపిన స్థూల లాభంతో
To బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా

గమనిక : స్థూలనష్టమైతే పై పద్దును తిప్పి వ్రాయవలె.

(iv) లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపిన అంశాల విలీనీకరణకు :

బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా .....Dr. లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేసిన జీతాలు, అద్దె,
To బ్రాంచి ఖాతా ..... కమీషను, డిస్కాంటు తరుగుదల మొి అంశాల
మొత్తంలో.

(v) లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు చూపిన అంశాల విలీనీకరణకు :

బ్రాంచి ఖాతా..... Dr. లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసిన వడ్డీ, డిస్కాంటు
To బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా ..... మొి అంశాల మొత్తంలో

(vi) లాభనష్టాల ఖాతా చూపిన నికరలాభాన్ని మళ్ళించుటకు :

బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా.....Dr లాభనష్టాల ఖాతా చూపిన నికరలాభంతో
To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా

గమనిక : నికర నష్టమైతే పై పద్దును తిప్పి వ్రాయవలె.

పైన ఇచ్చిన ఆరుపద్దులు వ్రాయడం ద్వారా బ్రాంచి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా తయారు కాబడుతుంది. ఈ సమయంలో బ్రాంచి ఖాతాను నిర్వహించే లెక్కపాత్రులు, బ్రాంచి వద్ద నున్న నికర ఆస్తులకు సమానంగా ఈ ఖాతా నిర్వహించాల్సి ఉంటుంది. బ్రాంచి పుస్తకాలను పూర్తిగా మూసివేసి, ఏకీకృత అస్త్రీ, అప్పుల పట్టి తయారు చేయుటకు బ్రాంచి ఆస్తులను, అప్పులను విలీనీకరణ చేయవలెనంటే, ఈ కింది రెండు పద్దులను వ్రాయవలె.

(vii) బ్రాంచి ఆస్తులను విలీనీకరణ చేయుటకు :

బ్రాంచి ఆస్తుల ఖాతాలు (విడివిడిగా).....Dr సర్దుబాట్లు చేసిన తదుపరి ప్రతి అస్త్రీయొక్క విలువ
To బ్రాంచి ఖాతా ..... తో ఉి బ్రాంచి సరుకు, బ్రాంచి ఋణగ్రహణలు,
బ్రాంచి నగదు మొి

బ్రాంచి ఖాతా.....Dr

To బ్రాంచి అప్పుల ఖాతలు (విడివిడిగా)

నర్దుబాటు చేసిన తదుపరి ప్రతి అరుపు యొక్క విలువలతో ఉ బ్రాంచి ఋణదాతలు, బ్రాంచి వెల్లింపవలసిన ఖర్చులు మొ.

పై వడ్డీలు వ్రాయడం ద్వారా, హెడాఫీసు పుస్తకంలో బ్రాంచి ఖాతా పూర్తిగా మూసివేయబడుతుంది. తదుపరి సంవత్సరం ప్రారంభంలో, ఆయా ఆస్తులు, అప్పులు పై చెప్పిన vii మరియు viii వడ్డీలను తిప్పి వ్రాయడం ద్వారా, బ్రాంచి ఖాతాకు మళ్ళించబడతాయి.

24.4.2 సంక్షిప్త విలీనీకరణ

ఈ వడ్డీ ద్వారా హెడాఫీసువారు బ్రాంచి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను మెమోరాండం ఖాతాగా తయారుచేసి, బ్రాంచి నికరలాభాన్నిగాని లేక నికరనష్టాన్ని గాని కనుగొంటారు. అటువంటి నికరలాభాన్ని లేక నికరనష్టాన్ని మరియు బ్రాంచి ఆస్తి, అప్పులను విలీనీకరణ చేయుటకు మాత్రమే వడ్డీలు వ్రాయబడతాయి. కనుక పూర్తి విలీనీకరణ వడ్డీ కింద చెప్పిన మొదటి ఆరువడ్డీలకు బదులుగా ఈ క్రింది పద్దుమాత్రమే వ్రాయబడి, బ్రాంచి ఆస్తులను అప్పులను విలీనీకరణ చేయుటకు vii మరియు viii వడ్డీలు వ్రాయబడతాయి.

బ్రాంచి నికర లాభాన్ని విలీనీకరణ చేయుటకు

బ్రాంచి ఖాతా..... Dr

To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా

బ్రాంచిని నికర నష్టాన్ని విలీనీకరణ చేయుటకు పై వడ్డీలను తిప్పి వ్రాయవలె.

బ్రాంచి పుస్తకంలో వడ్డీలు

ఖాతా సంవత్సరం చివరలో బ్రాంచి పుస్తకాలను కూడా మూసివేయవలె. పై చెప్పిన రెండు వడ్డీలలో ఏదో ఒక వడ్డీ ద్వారా వడ్డీలు వ్రాయవచ్చు.

1. పూర్తి విలీనీకరణ : ఈ వడ్డీలో వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాకు సంబంధించిన ప్రతి అంశాన్ని మరియు ఆస్తులను, అప్పులను, హెడాఫీసు ఖాతాకు మళ్ళించబడతాయి. వడ్డీలు ఈ కింది విధంగా ఉంటాయి.

(i) వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా డెబిట్ వైపు కనిపించే అంశాలను మళ్ళించుటకు :

హెడాఫీసు ఖాతా ..... Dr.

- To ప్రారంభపు సరుకు
- To కొనుగోళ్ళు
- To హెడ్ ఆఫీసునుండి వచ్చిన సరుకు
- To వేతనాలు
- To అడ్డె
- To సాధారణ ఖర్చులు వగైరా

(ii) వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా క్రెడిట్ వైపు కనిపించే అంశాలను మళ్ళించుటకు :

- అమ్మకాల ఖాతా..... Dr.
- ముగింపు సరుకు ఖాతా..... Dr.
- వచ్చిన వడ్డీ ఖాతా..... Dr.
- వచ్చిన డిస్కాంట్ ఖాతా..... Dr.

To హెడాఫీసు ఖాతా

హెడాఫీసు ఖాతా.....

Dr.

To వివిధ ఆస్తులు (విడివిడిగా)

(iv) అప్పులను మళ్ళించుటకు :

వివిధ అప్పులు (విడివిడిగా)...

Dr.

To హెడాఫీసు ఖాతా

పై పద్దులు వ్రాయడం ద్వారా, బ్రాంచి పుస్తకాలలోనున్న హెడాఫీసు ఖాతా పూర్తిగా మూసివేయబడుతుంది.

2. సంక్షిప్త విలీనీకరణ ఈ పద్ధతిలో బ్రాంచి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాద్వారా వెల్లడైన లాభాన్ని లేక నష్టాన్ని లేక నష్టాన్ని మాత్రమే హెడాఫీసు ఖాతాకు మళ్ళించబడుతుంది. పద్దు ఈ కింది విధంగా ఉంటుంది.

నికర లాభాన్ని మళ్ళించుటకు :

లాభనష్టాల ఖాతా.....

Dr.

To హెడాఫీసు ఖాతా

నికర నష్టమైతే పై పద్దును తిప్పి వ్రాయవలె.

బ్రాంచి ఆస్తులను, అప్పులను మళ్ళించుటకు, పూర్తి విలీనీకరణ పద్ధతి కింద చెప్పిన పద్దులనే వ్రాయవలె.

ఉదాహరణ : 1

ఈ కింద ఇచ్చిన వ్యవహారాలకు హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలలో అవసరమైన సర్దుబాటు పద్దులు వ్రాయండి.

- (1) 1990, డిసెంబరు 28వ తేదీన, విజయవాడ బ్రాంచికి పంపిన రూ.10,000 సరుకు బ్రాంచికి, 1991, జనవరి 4వ తేదీన అందింది.
- (2) 1990, డిసెంబరు 29వ వారేరు నుంచి హెడాఫీసుకు పంపిన రూ.6,000/-ల సగదు హెడాఫీసు వారికి, 1991 జనవరి 3వ తేదీన అందింది.
- (3) హెడాఫీసు వారి మూచనల మేరకు విజయవాడ నుంచి రూ.4,000ల సరుకును వారేరు బ్రాంచికి పంపినది.
- (4) రూ.5,000ల విలువగల విజయవాడ బ్రాంచి ఫర్మీచరు పై 10% తరుగుదల ఏర్పాటు చేయవలె. బ్రాంచి ఫర్మీచరు ఖాతా హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలలోనున్నది.
- (5) హెడ్ ఆఫీసువారు ఖర్చు చేసిన సాధారణ పరిపాలన ఖర్చులు రూ.3,000 బ్రాంచిల మధ్య సమానంగా కేటాయించవలె.
- (6) హెడ్ ఆఫీసువారు, వారి వినియోగానికి కొన్న యంత్రానికి రూ.4,000/-లు వారేరునుంచి చెల్లించినది.

జవాబు :

హైదరాబాదు హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలు
చిట్టా

1990		రూ.	రూ.
1990	రవాణాలోని సరుకు ఖాతా Dr.	10,000	
డి.31	To విజయవాడ బ్రాంచి ఖాతా (విజయవాడ బ్రాంచికి పంపిన సరుకు వారికి అందనందున)		10,000

	To వాల్టేరు బ్రాంచి ఖాతా (వాల్టేరు బ్రాంచికి పంపిన సరుకు వారికి అందనందున)			6,000
డి.31	వాల్టేరు బ్రాంచి ఖాతా	Dr.	4,000	
	To విజయవాడ బ్రాంచి ఖాతా (విజయవాడ బ్రాంచి, వాల్టేరు బ్రాంచికి సరుకు పంపినందుకు)			4,000
డి.31	విజయవాడ బ్రాంచి ఖాతా	Dr.	500	
	To బ్రాంచి ఫర్నిచరు ఖాతా (విజయవాడ విజయవాడ ఫర్నిచరుపై తరుగుదల)00			500
డి.31	విజయవాడ బ్రాంచి ఖాతా	Dr.	1,500	
	వాల్టేరు బ్రాంచి ఖాతా	Dr.	1,500	
	To సాధారణ ఖర్చుల ఖాతా (సాధారణ ఖర్చులను రెండుబ్రాంచీలకు సమానంగా విభజించినందున)			3,000
డి.31	యంత్రం ఖాతా	Dr.	4,000	
	To వాల్టేరు బ్రాంచి ఖాతా (యంత్రం కొన్నందున వాల్టేరు బ్రాంచి చెల్లించిన మొత్తం)			4,000

ఉదాహరణ : 2

యానివర్సల్ ట్రేడర్స్ వారి మద్రాసు బ్రాంచి, 1990 జూన్ 30వ తేదీన వారి పుస్తకాలను మూసవేయగా, ఈ క్రింది అంకణ తయారుచేయడమైనది.

	Dr. రూ.	Cr. రూ.
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	48,000	
వివిధ ఋణదాతలు		34,400
చేతిలో నగదు	7,600	
ఫర్నిచరు - ఫిక్చర్లు	25,000	
సరుకు నిల్వ - 1984, జూలై 1.	9,000	
పాడ్ ఆఫీసునుండి వచ్చిన సరుకు	1,36,000	
కొనుగోళ్లు	2,65,800	
అమ్మకాలు		4,50,000
చేతనాలు, జీతాలు	22,000	
వర్తకపు ఖర్చులు	21,000	
పాడ్ ఆఫీసు ఖాతా		50,000
	<u>5,34,400</u>	<u>5,34,400</u>

పుస్తకంలో వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి, అప్పుల వట్టి తయారు చేసి, హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకంలో బ్రాంచి వ్యవహారాలను విలీనీకరణ చేయుటకు చిట్టాపద్దులు వ్రాయండి.

జవాబు

మద్రాసు బ్రాంచి పుస్తకాలు
1990, జూన్ 30 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా

Dr.		Cr.	
To ప్రారంభపు సరుకు	రూ. 9,000	By అమ్మకాలు	4,50,000
" హెడ్ ఆఫీసు నుండి వచ్చిన సరుకు	1,36,000	" ముగింపు సరుకు	10,400
" కొనుగోళ్ళు	2,65,800		
" తేల్చిన స్థూల లాభం	49,000		
	4,60,400		4,60,400
To వేతనాలు	22,000	By తేల్చిన స్థూలలాభం	49,600
" వర్తకపు ఖర్చులు	21,000		
" నికరలాభం - హెడాఫీసు ఖాతాకు మళ్లింపు	6,600		
	49,600		49,600

1990 జూన్ 30న ఉన్న ఆస్తి అప్పుల వట్టి

అస్తులు	రూ.	అప్పులు	రూ.
వివిధ ఋణదాతలు	34,400	చేతిలో నగదు	7,600
హెడాఫీసు ఖాతా	56,600	వివిధ ఋణగ్రస్తులు	48,000
		ముగింపు సరుకు	10,400
		ఫర్నిచరు, ఫిక్చర్లు	25,000
	91,000		91,000

Dr హెడాఫీసు ఖాతా Cr.

Dr.		Cr.	
1990 జూ 30	To తేల్చిన నిల్వ	రూ. 56,600	1990 జూ 30 By తేల్చిన నిల్వ
			" లాభనష్టాల ఖాతా (నికరలాభం)
		56,600	6,600
			56,600
			జూలై 1 " తెచ్చిన నిల్వ
			56,000

1990		రూ.	రూ.
జూ.30	హెడాఫీసు ఖాతా Dr. To ప్రారంభపు సరుకు నిల్వ To హెడాఫీసు నుండి వచ్చిన సరుకు To కొనుగోళ్ళు To వేతనాల, జీతాలు To వర్తకపు ఖర్చులు (రాబడి అంశాల డెబిట్ నిల్వలను హెడ్ ఆఫీసు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	4,53,800	9,000 1,36,000 2,85,800 22,000 21,000
జూ.30	అమ్మకాల ఖాతా Dr. ముగింపు సరుకు నిల్వ ఖాతా Dr. To హెడాఫీసు ఖాతా (రాబడి అంశాల క్రెడిట్ నిల్వలను హెడ్ ఆఫీసు ఖాతాకు మళ్ళింపు)	4,50,000 10,400	4,60,400
జూ.30.	హెడ్ ఆఫీసు ఖాతా Dr. To వేతిలో నగదు " సరుకు నిల్వ " వివిధ ఋణగ్రస్తులు " ఫర్నిచరు, ఫిక్చర్లు (ఆస్తులను హెడ్ ఆఫీసు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	91,000	7,600 10,400 48,000 25,000
జూ. 30	వివిధ ఋణదాతల ఖాతా Dr. To హెడాఫీసు ఖాతా (ఋణ దాతలను హెడాఫీసు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	34,400	34,400

యానివర్సల్ ట్రేడర్స్ వరి పుస్తకాలు (హెడాఫీసు)

చిట్టా

1990		రూ.	రూ.
జూన్,30	మద్రాసు బ్రాంచి వర్తకపు ఖాతా Dr. To మద్రాసు బ్రాంచి ఖాతా (ప్రారంభపు సరుకు, హెడాఫీసునుండి వచ్చిన సరుకు మరియు కొనుగోళ్ళ విలీనీకరణ)	4,10,800	4,10,800
"	మద్రాసు బ్రాంచి ఖాతా Dr. To మద్రాసు బ్రాంచి వర్తకపు ఖాతా (బ్రాంచి అమ్మకాలు మరియు ముగింపు సరుకునిల్వల విలీనీకరణ)	4,60,400	4,60,400

	To మద్రాసు బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా (స్థూలలాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించినందున)		49,600
"	మద్రాసు బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా Dr. To మద్రాసు బ్రాంచి ఖాతా (వేతనాలు, జీతాలు మరియు వర్తకపు ఖర్చులను విలినీకరణ చేసినందున)		43,000
"	మద్రాసు బ్రాంచి లాభనష్టాల ఖాతా Dr. To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (బ్రాంచి వికరలాభాన్ని సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్లించినందున)		6,600
"	మద్రాసు బ్రాంచి వేతిలోప నగదు ఖాతా Dr. మద్రాసు బ్రాంచి వివిధ ఋణగ్రస్తుల ఖాతా Dr. మద్రాసు బ్రాంచి ముగింపుసరుకు నిల్వ ఖాతా Dr. మద్రాసు బ్రాంచి ఫర్నిచరు ఫిక్చర్ల ఖాతా Dr. To మద్రాసు బ్రాంచి ఖాతా (బ్రాంచి ఆస్తుల విలినీకరణ)		7,600 48,000 10,400 25,000 91,000
"	మద్రాసు బ్రాంచి ఖాతా Dr. To మద్రాసు బ్రాంచి వివిధ ఋణదాతల ఖాతా (బ్రాంచి ఋణదాతలను విలినీకరణచేసినందున)		34,400 34,400

ఉదాహరణ : 3

ఒక వ్యాపార సంస్థ యొక్క హెడాఫీసు మరియు వారి బ్రాంచి సొంతంగా వున్నకాలను వ్రాసుకుంటూ వారి వారి లాభనష్టాల ఖాతాలను తయారు చేసుకుంటారు. 1990, డిసెంబరు 31న ఈ కింద ఇచ్చిన సర్దుబాట్లు కాక అన్ని సర్దుబాట్లు చేసిన తదుపరి లాభనష్టాల ఖాతా తయారు చేసిన తర్వాత ఈ కింద ఇవ్వబడిన నిల్వలు రెండు వున్నకాలలో కనిపిస్తున్నాయి.

వివరాలు	హెడాఫీసు		బ్రాంచి	
	Dr. రూ.	Cr. రూ.	Dr. రూ.	Cr. రూ.
మూలధనము	-	2,00,000	-	-
స్థిరాస్తులు	72,000	-	32,000	-
సరుకునిల్వ	68,400	-	21,480	-
ఋణగ్రస్తులు, ఋణదాతలు	15,640	7,920	9,680	3,840
నగదు	21,480	-	2,840	-
లాభనష్టాల ఖాతా	-	29,320	-	6,120
బ్రాంచి ఆఫీసు ఖాతా	59,720	-	-	-
హెడాఫీసు ఖాతా	-	-	-	56,040
	2,37,240	2,37,240	66,000	66,000

అప్పువస్తులు (ఇరువురి పుస్తకాలను) ఇప్పించి.

- బ) డిసెంబరు 31న బ్రాంచి హెడాఫీసు వారికి రూ.2,000ల చెక్ పంపగా, హెడాఫీసు వారికి తదుపరి వెలవరకు అందలేదు.
- బి) డిసెంబరు 30న రూ.880ల సరుకును హెడాఫీసు వారు బ్రాంచికి పంపగా బ్రాంచి వారికి ఆ సరుకు తదుపరి వెలవరకు అందలేదు.
- బి) హెడాఫీసు వారు బ్రాంచికి పంపిన సరుకు రూ.800/-ల విలువగలది. దారిలో దొంగిలించబడినది. హెడాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఖాతాకు ఈ మొత్తాన్ని డెబిట్ చేయడమైనదిగాని బ్రాంచి మేనేజరు బాధ్యత వహించనందున బ్రాంచి పుస్తకాలలో హెడాఫీసు ఖాతాకు క్రెడిట్ వ్రాయబడలేదు. (ఈ సరుకు భీమా చేయబడలేదు).
- డి) సంవత్సర కాలంలో హెడాఫీసు వారు బ్రాంచివారికి చేసిన సేవలకొరకు రూ.600లను బ్రాంచి ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలెనని ఒప్పందమైనది.
- ఇ) హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాయబడిన బ్రాంచి స్థిరాస్తులపై తరుగుదల రూ.500/-లు ఏర్పాటు చేయలేదు.
- ఎఫ్) బ్రాంచి లాభాన్ని హెడాఫీసుకు మళ్ళించవలె.

జవాబు

హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలు
చిట్ట

		Dr.	రూ.	రూ.
1990				
డి.31	రవాణాలోని సరుకు ఖాతా To బ్రాంచి ఖాతా (డిసెంబర్ 30న బ్రాంచికి సరుకు పంపగా ఇంకా వారికి అందనందున)	Dr.	880	880
డి.31	లాభనష్టాల ఖాతా To బ్రాంచి ఖాతా (బ్రాంచికి పంపిన సరుకు దారిలో దొంగిలించబడినది, భీమా చేయబడినది)	Dr.	800	800
డి.31	బ్రాంచి ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (బ్రాంచి వారికి చేసిన సేవలకొరకు ఛార్జి చేసిన మొత్తం)	Dr.	600	600
డి.31	బ్రాంచి ఖాతా To బ్రాంచి స్థిరాస్తుల ఖాతా (బ్రాంచి స్థిరాస్తుల ఖాతాలపై తరుగుదల)	Dr.	500	500
* డి.31	బ్రాంచి ఖాతా To సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా (బ్రాంచి లాభాన్ని సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	Dr.	5,020	5,020

ఆవృత్త
లాభనష్టాల ఖాతా

Dr.		రూ.			Cr.
1990 డి.31	To బ్రాంచి ఖాతా (చొంగలింపబడిన నరుకు)	800	1990 డి.31	By తెచ్చిన నిల్వ	29,320
"	" తేల్చిన నిల్వ	29,120	"	" బ్రాంచి ఖాతా (పరిపాలన ఖర్చులు)	600
		29,920			29,920
			1991 జ. 1	" తెచ్చిన నిల్వ	29,120

Dr.	బ్రాంచి ఖాతా	రూ.			Cr.
1990 డి. 31	To తెచ్చిన నిల్వ	59,720	1990 డి. 31	By రవాణాలోని నరుకు	880
" "	" లాభనష్టాల ఖాతా	600	" "	" లాభనష్టాల ఖాతా	800
" "	" బ్రాంచి ప్రిరాస్తుల ఖాతా	500	" "	" తేల్చిన నిల్వ	64,160
" "	" సాధారణ లాభనష్టాల ఖాతా	5,000			
		65,840			65,840
1991 జ. 1	తెచ్చిన నిల్వ	64,160			

బ్రాంచి పుస్తకాలు
చిట్ట

		రూ.		రూ.
1990 డి.31	రవాణాలోని నరుకు ఖాతా To హెడాఫీసు ఖాతా (హెడాఫీసు వారికి చెక్కు చంపగా ఇంకా వారికి అందనందున)	Dr.	2,000	2,000
" "	హెడాఫీసు ఖర్చుల ఖాతా To హెడా ఫీసు ఖాతా (హెడ్ ఆఫీసు వారు చేసిన సేవలకు వారికి క్రెడిట్ వ్రాసినందున)	Dr.	600	600

	To హెడాఫీసు ఖాతా (హెడ్ ఆఫీసు పుస్తకంలో వ్రాయబడిన స్థిరాస్తులపై తరుగుదల)		500
" "	లాభనష్టాల ఖాతా	Dr.	5,020
	To హెడాఫీసు ఖాతా (లాభాన్ని హెడ్ ఆఫీసు ఖాతాకు మళ్ళించి నందున)		5,020

Dr.		అవర్షా లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.	
		రూ.			రూ.
1990 డి. 31	To హెడాఫీసు ఖర్చుల ఖాతా	600	1990 డి. 31	By తెచ్చిన నిల్వ	6,120
"	" తరుగుదల ఖాతా	500			
"	" హెడాఫీసు ఖాతా	5,020			
		6,120			6,120

Dr.		హెడాఫీసు ఖాతా		Cr.	
		రూ.			రూ.
1990 డి. 31	To తెచ్చిన నిల్వ	64,160	1990 డి. 31	By తెచ్చిన నిల్వ	56,040
			"	" రవాణాలోని నగదు	2,000
			"	" హెడాఫీసు ఖర్చులు	600
			"	" తరుగుదల	500
			"	" లాభనష్టాల ఖాతా	5,020
		64,160			64,160
			1991 జ. 1	" తెచ్చిన నిల్వ	64,160

అప్పులు		ఆస్తులు	
ఋణదాతలు :	రూ.	నగదు :	రూ.
హెడాఫీసు -	7,920	హెడాఫీసు -	21,480
బ్రాంచి	3,840	బ్రాంచి -	2,840
		రవాణాలోవిడి -	2,000
	11,760		26,320
లాభనష్టాల ఖాతా :		ఋణగ్రస్తులు :	
హెడాఫీసు -	29,120	హెడాఫీసు -	15,640
బ్రాంచి	5,020	బ్రాంచి -	9,680
	34,140		25,320
మూలధనం -	2,00,000	నరుకు నిల్వ :	
		హెడాఫీసు -	68,400
		బ్రాంచి	21,480
		రవాణాలోవిడి -	880
			90,760
		స్థిరాస్తులు :	
		హెడాఫీసు -	72,000
		శీ తరుగుదల -	500
			71,500
		బ్రాంచి	32,000
			1,03,500
	2,45,900		2,45,900

గమనిక :

- (i) బ్రాంచి పుస్తకాలలో ఉన్న హెడాఫీసు ఖాతానిల్వ మరియు హెడాఫీసు పుస్తకాలలోనున్న బ్రాంచి ఖాతా నిల్వ రెండూ సమానంగా ఉన్నాయోలేవో చూడవలె. ఈ ప్రశ్నలో రూ. 3,680ల తేడా ఉన్నది. ఈ తేడా ఎ) రవాణాలోవిడి నగదు, బి) రవాణాలోవిడి నరుకు మరియు సి) దొంగిలించబడిన నరుకు వల్ల ఏర్పడినది. ఈ వ్యత్యాసాలకు సర్దుబాటు పద్ధతులు ఇవ్వడమైనది.
- (ii) ఇరువురి పుస్తకాలలోనూ లాభనష్టాల ఖాతా తయారు చేసి వికరలాభాన్ని కనుగొనడమైనది.
- (iii) బ్రాంచి పుస్తకాలలోనున్న హెడాఫీసు ఖాతానిల్వ మరియు హెడాఫీసు పుస్తకాలలోనున్న బ్రాంచి ఖాతా నిల్వ రెండూకూడ ఎదురు నిల్వలు గమక ఏకీకృత ఆస్తి, అప్పుల పట్టిలో చూపబడలేదు.

(iv)

హెడాఫీసు పుస్తకాలలోనున్న బ్రాంచి ఖాతా నెట్ వర్క్ రూ. 32,000+నరుకువిల్వ రూ. 21,480+బుణగ్రస్టులు రూ. 9,680+నగదు రూ. 2,840+రవాణాలోని నగదు రూ.2,000 = రూ. 68,000 - బుణదాతలు రూ. 3,840 = రూ.64,160/-లు.

అవగాహన ప్రశ్న - 2

పూర్తి విలీనీకరణ, సంక్షిప్త విలీనీకరణల మధ్య తేడాను తెల్పండి.

_____

_____

_____

_____

24.5 సారాంశం

తమ ఖాతాలను తామే వ్రాసుకునే బ్రాంచి, స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి. వనూలు చేసిన నగదునంతా తమ ఖాతాలోనే డిపాజిట్ చేసుకుంటూ ఖర్చులను బ్రాంచే భరిస్తుంది. హెడాఫీసు నుండి నరుకు తెప్పించుకుంటూ, బయటి స్వల్పయిదారుల నుండి నరుకును కొనుగోలు చేస్తుంది. కొన్ని సమయాలలో ఈ బ్రాంచి ఉత్పత్తి కూడ చేసి, హెడాఫీసు వారికి మరియు ఇతర బ్రాంచీలకు కూడ నరుకును అందజేయవచ్చు. ఈ బ్రాంచి సంవత్సరాంతం అంకణా తయారు చేసి ముగింపు ఖాతాలను తయారు చేస్తుంది. హెడాఫీసు వారు బ్రాంచి నుండి వచ్చిన అంకణాను, విలీనీకరణ పద్దులు వ్రాసి, తమ పుస్తకాలలో విలీనీకరణ చేసుకుంటారు.

24.6 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి జవాబులు

1. ఎ) రవాణాలో నగదు అంటే, బ్రాంచి హెడాఫీసుకు నగదును పంపినప్పుడు హెడాఫీసు ఆ నగదును, ఆ సంవత్సరపు ముగింపు తేదీ వాటికి పొందని నగదు.
  - బి) హెడాఫీసు బ్రాంచికి నరుకును పంపినప్పుడు, ఆ నరుకు ఆ సంవత్సరపు ముగింపు తేదీవరకు పొందనట్లయితే, దానిని రవాణాలోని నరుకు అంటారు.
  - సి) బ్రాంచీల మధ్య జరిగిన వ్యవహారాలను అంతర బ్రాంచీల వ్యవహారాలు అంటారు. నరుకు పొందిన బ్రాంచి ఖాతాను డెబిట్ చేసి, నరుకు ఇచ్చిన బ్రాంచి ఖాతాను క్రెడిట్ చేస్తారు.
2. పూర్తి విలీనీకరణ పద్ధతి ప్రకారం బ్రాంచి ఆస్తి అప్పులతోసహా వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా అంకణాన్నింటిని హెడాఫీసు పుస్తకాలలో చూపుతారు. ఇకపోతే సంక్షిప్త విలీనీకరణ పద్ధతి ప్రకారం, వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేసి లాభాన్ని కనుగొనడానికి బదులుగా, హెడాఫీసు ఒక మొమెంటం ఖాతాను తయారు చేస్తుంది. అంతేగాక హెడాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి ఆస్తి, అప్పులకు సంబంధించిన పద్దులను కూడా రాయడం జరుగుతుంది.

I కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 30 వంట్లలో జవాబు రాయండి :

1. స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి గణక శాస్త్ర విధానం లక్షణాలను వర్ణించండి.
2. రవాణాలోని అంశాల సమన్వయ మనగా నేమి? ఉదాహరణలలో వివరించండి.
3. హెడాఫీసు పుస్తకాలలో బ్రాంచి అంకణా విలినీకరణకు పద్ధతులను రాయండి.

II కింది వాటికి ఒక్కొక్కదానికి సుమారు 15 వంట్లలో జవాబు రాయండి :

1. విలినీకరణ పద్ధతులను వివరించండి.
2. అంటర్ - బ్రాంచీల వ్యవహారాలు అంటే ఏమిటి?

అభ్యాసాలు

- 1) ఈ కింది వ్యవహారాలకు హెడాఫీసు పుస్తకాలలో అవసరమైన సర్దుబాటు పద్ధతులు ఇవ్వండి.
  - i) 1990, డిసెంబరు 28న రూ. 5,000/-ల సరుకును వరంగల్ బ్రాంచికి పంపగా, ఆ సరుకు వరంగల్ బ్రాంచి వారికి 1991, జనవరి 3వ తేదీన అందినది.
  - ii) 1990, డిసెంబరు 29వ తేదీన విజయవాడ బ్రాంచివారు హెడ్ ఆఫీసుకు రూ. 4,000ల నగదును పంపగా హెడాఫీసువారికి ఆ నగదు 1991, జనవరి 3వ తేదీన అందినది.
  - iii) హెడాఫీసువారి ఆదేశానుసారం వరంగల్ బ్రాంచి, విజయవాడ బ్రాంచికి రూ. 2,000ల విలువల సరుకును పంపినారు.
  - iv) రూ. 10,000/-ల విలువల వరంగల్ బ్రాంచి ఫర్మీవరుపై 10 శాతం తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయవలె. బ్రాంచి ఫర్మీవరు ఖాతా హెడాఫీసు పుస్తకాలలో వ్రాయబడింది.
  - v) హెడాఫీసు వారు ఇదివరకే చెల్లించిన పరిహారన ఖర్చులు రూ. 4,000 రెండు బ్రాంచీల మధ్య సమానంగా కేటాయింపవలె.
- 2) కర్పూలు బ్రాంచి 1990, డిసెంబరు 31న పుస్తకాలను మూసివేసి, ఆ రోజున ఈ కింది అంకణా తయారు చేసినారు.

	డెబిట్	క్రెడిట్
	రూ.	రూ.
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	12,000	
వివిధ ఋణదాతలు		8,600
చేతిలో నగదు	1,900	
ఫర్మీవరు, దిగింపులు	6,250	
సరుకునిల్వ - 1990, జనవరి 1న	2,250	

కొనుగోళ్ళు	66,450	
అమ్మకాలు		1,12,500
జీతాలు, వేతనాలు	5,500	
వర్తకపు ఖర్చులు	5,250	
పాదాఫీసు ఖాతా		12,500
	<u>1,33,600</u>	<u>1,33,600</u>

1990, డిసెంబరు 31న ఉన్న సరుకువిల్య రూ. 2,600. వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేస్తూ బ్రాంచి పుస్తకాలను మూసివేయండి. బ్రాంచి అంకణాను పాదాఫీసు పుస్తకాలలో నిలిపికరణ చేయుటకు చిట్టాపద్ధతులు ఇవ్వండి.

(జవాబు : స్థూలలాభం రూ. 12,400;

నికరలాభం రూ. 1,650;

ఆస్తి అప్పుల పట్టి రూ. 22,750)

3) హైదరాబాదులో పాదాఫీసుగల ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీకి కరీంనగరులో ఒక బ్రాంచి గలదు. బ్రాంచి పాదాఫీసు నుండి కొంతసరుకు తెప్పించికుంటూ బయటనుండి కూడా కొంతసరుకును కొనుగోలు చేస్తుంది. బ్రాంచి తన ఖాతా పుస్తకాలను ప్రత్యేకంగా వ్రాస్తుంది. 1990, డిసెంబరు 31న ఈ కింది అంకణాను తయారు చేయడమైనది.

	పాడ్ ఆఫీసు		బ్రాంచి	
	Dr.	Cr.	Dr.	Cr.
వాటా మూలధనం	-	60,000	-	-
స్థిరాస్తులు	32,000	-	16,000	-
లాభనష్టాల ఖాతా 1985 :				
జనవరి 1న విల్య	-	8,000	-	-
వ్రారంభపు సరుకు విల్య	28,000	-	3,800	-
ఋణగ్రస్తులు, ఋణదాతలు	34,000	20,000	3,000	4,100
సగదు	6,000	-	2,000	-
కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు	2,40,000	2,80,000	13,500	45,000
వివిధ ఖర్చులు	30,000	-	4,500	-
పాడ్ ఆఫీసు నుండి సరుకు	-	24,000	23,000	-
కరెంటు ఖాతాలు	22,000	-	-	16,700
	<u>3,92,000</u>	<u>3,92,000</u>	<u>65,800</u>	<u>65,800</u>

1990, డిసెంబరు 31న అంతమయ్యే సంస్కృతానికి కంపెనీ యొక్క లాభనష్టాల ఖాతాను మరియు ఆ తేదీన ఉండే ఆస్తి, అప్పుల పట్టిని తయారుచేయండి.

- (జవాబు : స్థూలలాభం : హెడ్ ఆఫీసు రూ. 56,000;
బ్రాంచి రూ. 8,900;
- నికరలాభం : హెడ్ ఆఫీసు రూ. 22,800;
బ్రాంచి రూ. 2,800;
- ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 1,17,700;

24.8 సిఫారసు చేసిన పుస్తకాలు

1. తెలుగు ఆకాడమి	:	ఉన్నత వ్యాపార గణక శాస్త్రం.
2. Gupta, R.L.	:	Advanced Accountancy, Sultan Chand & Sons, New Delhi
3. Shukla, M.C & Grewal, T.S.	:	Advanced Accounts, S.Chand & Co. Ltd., New Dlhi,
4. Jain, S.P. & Narang, K.L	:	Advanced Accountancy, Kalyani Publishing House, New Delhi,

24.9 పదకోశం

స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల బ్రాంచి	:	ఖాతా పుస్తకాలను సమగ్రమైన రీతిలో వ్రాయు బ్రాంచి.
ముగింపు ఖాతాల పద్ధతి	:	బ్రాంచి ముగింపు ఖాతాలను తయారు చేసి, లాభాన్ని కనుగొనే పద్ధతి.
రవాణాలో నగదు	:	బ్రాంచి హెడాఫీసు వారు వంపి ఇంకా చేరే వారికి చేరని నగదు.
రవాణాలోని సరుకు	:	హెడాఫీసు వారు బ్రాంచికి పంపగా, ఖాతా సంవత్సరం ముగిసే సమయానికి బ్రాంచికి ఇంకా చేరని సరుకు.
బ్రాంచి అంకణా నిలవీకరణ	:	మొత్తం వ్యాపారం యొక్క ఏకీకృత ఆస్తి, అప్పుల పట్టి తయారు చేయు ప్రక్రియ.

భాగం - 25: బాంకు ఖాతాలు - I

విషయ క్రమం

- 25.0 ఉద్దేశాలు
- 25.1 పరిచయం
- 25.2 బాంకింగ్ వ్యాపార వ్యూహాలు
- 25.3 న్యాయపరమైన అంశాలు
- 25.4 ఖాతా పుస్తకాలు
- 25.5 చీటీ విధానం (Slip System of Posting)
- 25.6 ముగింపు లెక్కలు
- 25.7 సారాంశం
- 25.8 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి నమూనాలు
- 25.9 మాదిరి పరీక్ష ప్రశ్నలు
- 25.10 పదకోశం

25.0 ఉద్దేశాలు

బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం, 1949 ప్రకారం బాంకుల ముగింపు లెక్కల నమూనాలను వివరించడం ఈ భాగం ఉద్దేశం.

దీనిని పూర్తిచేసిన తర్వాత, మీరు:

- ★ బాంకులు చేపట్టే వ్యాపార వ్యూహాలను పేర్కొనగలగాలి.
- ★ బాంకులకు సంబంధించి న్యాయపరమైన అంశాలను తెల్పగలగాలి.
- ★ బాంకు ఖాతా పుస్తకాల నిర్వహణను గురించి వర్ణించగలగాలి.
- ★ చీటీ విధానం ప్రకారం ఆవర్ణ నమోదును వివరించగలగాలి.
- ★ బాంకుల ముగింపు లెక్కల నమూనాలను చూపగలగాలి.

25.1 పరిచయం

వ్యాపార సంస్థల ఉద్దేశం లాభార్జన అని మీకు తెలుసుకదా! బాంకు అనే సంస్థ కూడా అలాంటిదే. మీరు బాంకు ఖాతాదారా? మీరు ఎప్పుడైనా బాంకుకు వెళ్ళారా? అలా అయితే, బాంకులలో జరిగే కార్యకలాపాలను మీరు గమనించే ఉంటారు. వాటిలో కొన్నింటిని పేర్కొనాలంటే, కొంత మంది నగదును చెల్లిస్తుంటారు, మరి కొంత మంది నగదును బాంకు నుండి వాపసు తీసుకొంటారు. కొంత మంది డిమాండు డ్రాఫ్టుల కోసం, ప్రయాణీకుల చెక్కుల కోసం, పరపతి పత్రాల కోసం బాంకును సమీపిస్తుంటారు. ఈవిధంగా, బాంకులు డిపాజిట్లను స్వీకరించడం; అప్పులను మంజూరు చేయడం; ప్రయాణీకుల చెక్కులను, డిమాండు డ్రాఫ్టులను, పరపతి పత్రాలను, నర్క్యులర్ నోట్లను జారీచేయడం; వాటాల, డిబెంచర్ల

(Safe Deposit Lockers) కల్పించడం; దీనిని ప్రీమియం, అద్దె, డివిడెండ్లను ఖాతాదార్ల తరపున వసూలు చేయడం, వెల్లింపడం, మొదలైన పేవలను అందిస్తాయి. ఈ విధుల నిర్వహణలో బాంకులు లాభాలను ఆర్జిస్తాయి.

రాబోయే పేజీలో, బాంకులకు సంబంధించి కొన్ని న్యాయపరమైన అంశాల మీద, బాంకింగ్ వ్యాపారం మీద, బాంకులు అనుసరించే ఖాతా విధానం మీద, వాటి ముగింపు లెక్కల నమూనాల వర్గింపు మీద మనం దృష్టిని కేంద్రీకరిస్తాం.

25.2 బాంకింగ్ వ్యాపార స్వరూపాలు

మన దేశంలో బాంకులు బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం, 1949కి లోబడి పనిచేస్తాయి. బాంకింగ్ కార్యకలాపం అంటే ఏమిటో మనం తెలుసుకోవాలంటే, ఈ చట్టంలో పొందుపర్చిన నిర్వచనాన్ని పరిశీలించాల్సి అవసరముంది. సెక్షన్ '5' బాంకింగ్ను ఈ విధంగా నిర్వచించింది. "అప్పు యిచ్చే లేదా పెట్టుబడి పెట్టే ఉద్దేశంతో ద్రవ్యరూపంలో డిపాజిట్లను ప్రజల నుండి అంగీకరించి, వాటిని తిరిగి కోరినప్పుడు వెల్లింపడం, లేదా చెక్కు ద్వారా గాని, డ్రాఫ్టు ద్వారాగాని లేదా ఆర్డరు ద్వారాగాని లేదా మరో విధంగాగాని ఆ డిపాజిట్లను ఉపసంహరించుకొనే సౌకర్యాన్ని కల్పించడం". బాంకింగ్ వ్యాపారాన్ని చేపట్టే కంపెనీలను బాంకింగ్ కంపెనీలు అని అనవచ్చు. బాంకింగ్ వ్యాపారం భావనను స్పష్టంగా అర్థం చేసుకోవడానికి, వస్తూత్పత్తి చేసే సంస్థలు గాని లేదా వర్తకాన్ని చేపట్టే సంస్థలు గాని తమ వ్యాపారంలో పెట్టుబడి పెట్టడానికి ప్రజల నుండి డిపాజిట్లను సేకరించినట్లయితే, అది బాంకింగ్ వ్యాపారం అనబడదు అని మనం చెప్పవచ్చు.

వ్యాపార రూపాలు

బాంకింగ్ కంపెనీ బాంకింగ్ వ్యాపారంలో పాటు చట్టంలోని సెక్షన్ 6లో పేర్కొన్న కింది వ్యాపారాలను కూడా చేపట్టవచ్చు.

అలాంటి వ్యాపార రూపాలు:

- (i) ద్రవ్యాన్ని ఋణాలుగా తీసుకోవడం లేదా సేకరించడం.
- (ii) ద్రవ్యాన్ని ఋణాలు లేదా అడ్వాన్సులుగా ఇవ్వడం.
- (iii) దిబ్బలు, హాండీలు, ప్రామిసరీ నోట్లు, ఇతర పత్రాలను తయారుచేయడం, అంగీకరించడం, డిస్కాంట్లు చేయడం, కొనడం, అమ్మడం, వసూలు చేయడం.
- (iv) పరపతి పత్రాలు, ప్రయాణీకుల చెక్కులు, సర్క్యులర్ నోట్లను జారీచేయడం.
- (v) వెండి బంగారాలతో (bullion) వ్యవహరించడం, కొనడం, అమ్మడం.
- (vi) ఏదేనీ బాంకు నోట్లతో సహా ఏదేనీ మారకాన్ని కొనడం, అమ్మడం.
- (vii) వాటాలు, డిబెంచర్లు, బాండ్లు, మొదలైన వాటితో వ్యవహరించడం, వాటిని పొందడం, తమ దగ్గర వుంచుకోవడం, కమీషన్ పై జారీచేయడం, వాటికి చందాపూచీ ఇవ్వడం.
- (viii) అన్ని రకాల బాండ్లను, యితర విలువైన వస్తువులను రక్షణ కల్పించడం కోసం లేదా డిపాజిట్ పై స్వీకరించడం.
- (ix) రక్షణ డిపాజిట్ సౌకర్యాలను కల్పించడం.
- (x) ఏదేని ప్రభుత్వానికి లేదా స్థానిక సంస్థలకు లేదా ఏ యితర వ్యక్తులకు ఏజెంటుగా వ్యవహరించడం.

- (xi) గ్యారంటీ, ఇండెమ్నిటీ (Indemnity) వ్యవహారాలను గాని, కొంతమేరకు గాని సంతృప్తి (satisfaction) కోసం సంక్రమించిన బాంకుకు తన క్లెయిమ్లకు సంబంధించి పూర్తిగా గాని, కొంతమేరకు గాని సంతృప్తి (satisfaction) కోసం సంక్రమించిన ఏదేని ఆస్తులను నిర్వహించడం, అమ్మడం లేదా డబ్బును సమూలు చేయడం.
- (xiii) ఋణాలకు పూర్తిగా గాని, కొంతమేరకు గాని సెక్యూరిటీగా ఉన్నటువంటి లేదా సెక్యూరిటీకి సంబంధించి యున్న ఆస్తులతో గాని లేదా ఆ ఆస్తుల హక్కు, హక్కు పత్రాలు లేదా ఆనక్టీవ్ వ్యవహారాలను, వాటిని పొందడం లేదా కల్గియుండడం.
- (xiv) బాంకు సౌకర్యార్థమై ఏదేని భవనాలను లేదా వసులను చేపట్టడం, నిర్మించడం, నిర్వహించడం, మార్పులు చేయడం.
- (xv) బాంకుకు సంబంధించిన ఆస్తిని గాని, ఆస్తి హక్కులను గాని అమ్మడం, పెంపొందించడం, మార్పిడి చేయడం, కౌలుకివ్వడం, మొదలైనవి.
- (xvi) ప్రస్తుతను నిర్వహించడం.
- (xvii) బాంకు వ్యాపారం పెరుగుదల, ఉన్నతికి అనుబంధమైన, అవసరమైన షనులను స్పష్టం చేపట్టడం, మొదలైనవి.

చట్టంలోని సెక్షన్ 6లో నూచించిన వాటిని తప్ప, మిగతా ఇతర వ్యాపారాలను చేపట్టడానికి బాంకులను నిషేధించడం జరిగింది. బాంకులు తమ వ్యాపారానికి తప్ప, ఇతర కారణాలకు ఆస్తులను సేకరించరాదు. అయితే, ఆస్తుల సెక్యూరిటీపై ఋణాలను మంజూరు చేయవచ్చు. అప్పు తీసుకొన్నవారు అప్పులను తిరిగి చెల్లించనప్పుడు ఆ అప్పులకు సెక్యూరిటీగా ఇచ్చిన ఆస్తులను స్వాధీనం చేసుకోవచ్చును. ఈ ఆస్తులను 'వాన్-బాంకింగ్ ఆస్తులు' అంటారు. వీటిని ఏడు సంవత్సరాల లోపు అమ్మివేయాలి. అయితే, దీనికి సంబంధించి ఒక విషయాన్ని గమనించాలి. ఏదైతే ఆస్తులను బాంకులు కల్గియుండవచ్చునో, అట్లాంటే ఆస్తుల సెక్యూరిటీపై అప్పులిచ్చి యుండి, ఆ అప్పులను తిరిగి చెల్లించనప్పుడు ఆస్తులను స్వాధీనం చేసుకొన్నట్లయితే, వాటిని 'వాన్-బాంకింగ్ ఆస్తులు'గా పరిగణించరాదు.

అవగాహన ప్రశ్న - 1

బాంకింగ్ వ్యాపారం అంటే ఏమిటి?

.....

.....

.....

.....

.....

అవగాహన ప్రశ్న - 2

బాంకులు చేపట్టే ఏదేని ఐదు వ్యాపార వ్యవహారాలను పేర్కొనండి.

.....

.....

.....

.....

.....

25.3 న్యాయపరమైన అంశాలు (Legal Aspects)

మన దేశంలో బాంకులు భారతీయ రిజర్వు బాంకు వ్యవేక్షణలో పనిచేస్తాయి. వ్యాపారం చేయడానికి ప్రతీ బాంకు రిజర్వు బాంకు నుండి లైసెన్సును పొందాలి. బ్రాంచిని ప్రారంభించాలన్నా రిజర్వు బాంకు అనుమతి అవసరం. లైసెన్సును జారీచేసిన తర్వాత కూడా దానిని రద్దుచేసే అధికారం రిజర్వు బాంకుకు ఉన్నది.

బాంకులకు సంబంధించి ముఖ్యమైన న్యాయాంశాలు కింది విధంగా ఉన్నాయి:

- (i) ఖాతా సంవత్సరం: బాంకింగ్ కంపెనీలు ఆర్థిక సంవత్సరాన్ని ఖాతా సంవత్సరంగా అనుసరిస్తాయి. అంటే ప్రతీ సంవత్సరం ఏప్రిల్, 1న మొదలై మార్చి, 31తో ముగుస్తుందన్న మాట. (సెక్షన్-29).
- (ii) వాలూ మూలధనం: అధీకృత మూలధనంలో సగానికి తక్కువ కాకుండా చందా మూలధనం ఉన్నప్పుడే, చందా మూలధనంలో సగానికి తక్కువ కాకుండా చెల్లించిన మూలధనం ఉన్నప్పుడే ఏ బాంకింగ్ కంపెనీ అయినా బాంకింగ్ వ్యాపారం చేయడానికి అనుమతించబడుతుంది. (సెక్షన్-12).
- (iii) డివిడెండు: బాంకింగ్ కంపెనీ తన మూలధన ఖర్చులైనటువంటి ప్రారంభ ఖర్చులు, వ్యవస్థాపనా ఖర్చులు, మొదలైన వాటిని పూర్తిగా రద్దు చేసిన తర్వాత మాత్రమే తన వాలూలపై డివిడెండును చెల్లించవచ్చును. (సెక్షన్-13).
- (iv) శాసనాత్మక రిజర్వు: ప్రతి సంవత్సరం తన లాభాల నుండి డివిడెండును ప్రకటించకముందు కనీసం 20 శాతంను శాసనాత్మక రిజర్వు ఫండ్ కు మళ్ళించి, దానిని ప్రత్యేకంగా చూపించాలి. (సెక్షన్-17).
- (v) నగదు రిజర్వు: రిజర్వు బాంకు రెండవ షెడ్యూల్ లో చేర్చిన బాంకును షెడ్యూల్ బాంకు అంటారు. అలాంటి బాంకు తన డిపాజిట్లలో 3 శాతానికి సమానమైన మొత్తాన్ని రిజర్వు బాంకు దగ్గర నిల్వగా ఉంచాలి. ఈ నిల్వను 15 శాతానికి పెంచడానికి రిజర్వు బాంకుకు అధికారముంది (సెక్షన్-18).
- (vi) ఋణాలు, అడ్వాన్సులు: బాంకులు తన కంపెనీ వాలూల సెక్యూరిటీపై ఋణాలివ్వడానికి నిషేధించబడినవి. బాంకులు తన ఏదేని డైరెక్టరుకు గాని, అతని తరపునగాని; అతనికి ఆసక్తి ఉన్న సంస్థకుగాని; అతనికి తగినంత ఆసక్తిగల కంపెనీకిగాని; అతడు బాగస్థునిగా ఉన్న ఏదేని వ్యక్తికిగాని ఋణాలను మంజూరు చేయడానికి లేదా అందుకు అనుమతించడానికి గాని నిషేధించబడినవి. (సెక్షన్-20).

25.4 ఖాతా పుస్తకాలు

బాంకులు తమ వివిధ వ్యవహారాలకు అనుగుణంగా వివిధ సహాయక పుస్తకాలను నిర్వహిస్తాయి. వాటిలో ముఖ్యమైనవి:

- i) స్వీకరించే షరాబు కౌంటర్ నగదు పుస్తకం (Receiving Cashier's Counter Cash Book)
- ii) చెల్లించే షరాబు కౌంటర్ నగదు పుస్తకం (Paying Cashier's Counter Cash Book)
- iii) కరెంటు ఖాతాల ఆవర్ణ (Current Accounts Ledger)
- iv) సేవింగ్స్ బాంకు ఖాతాల ఆవర్ణ (Savings Bank Accounts Ledger)

- v) స్థిర డిపాజిట్ ఖాతాల అవర్ణ (Fixed Deposit Accounts Ledger)
- vi) రికరరింగ్ డిపాజిట్ ఖాతాల అవర్ణ (Recurring Deposit Accounts Ledger)
- vii) పెట్టుబడుల అవర్ణ (Investments Ledger)
- viii) ఋణాల అవర్ణ (Loan Ledger)
- ix) డిస్కాంట్ చేసిన, కొనుగోలు చేసిన బిల్లుల అవర్ణ (Bills Discounted and Purchased Ledger)
- x) ఖాతాదార్ల అంగీకారాలు, ఎండోర్సమెంట్లు, గ్యారంటీ అవర్ణ (Customers' Acceptances, Endorsement and Guarantee Ledger).

బాంకు నిర్వహించే ప్రధాన పుస్తకాలు: (i) నగదు పుస్తకం (ii) సాధారణ అవర్ణ.

నగదు పుస్తకం: ప్రతి బాంకులో సాధారణంగా ఇద్దరు షరాబులుంటారు. ఒకరు నగదును స్వీకరించగా, ఇంకో అతను నగదును చెల్లిస్తాడు. వీరు స్వీకరించే షరాబు కౌంటర్, చెల్లించే షరాబు కౌంటర్ నగదు పుస్తకాలను నిర్వహిస్తారు. బాంకులో నగదు చెల్లించేవారు 'చెల్లింపు చీట్' (Pay-in-slips) లను, నగదు ఉపసంహరించేవారు 'ఉపసంహరణ చీట్' (Withdrawal slips) లను లేదా చెక్కులను రాస్తారు. వీటి ఆధారంగా ఈ షరాబులు నగదు పుస్తకాలను నిర్వహిస్తారు. ఈ రెండు సహాయ నగదు పుస్తకాలలోని వ్యవహారాల సారాంశాన్ని ప్రధాన నగదు పుస్తకంలో రాస్తారు. అందువలన ప్రధాన నగదు పుస్తకంలోని వ్యవహారాలు, పై రెండు సహాయ నగదు పుస్తకాల వ్యవహారాలతో సరిపోతాయి.

ఈ పద్ధతి వలన అన్ని నగదు వ్యవహారాలు పుస్తకాలలో సక్రమంగా నమోదు కావడానికి అవకాశముంటుంది. అందువలన దీనిని నగదు వ్యవహారాలను స్వతంగా సరిపెట్టే రికార్డింగ్ విధానంగా వ్యవహరిస్తారు.

సాధారణ అవర్ణ: ఈ అవర్ణలో పైన చూపిన సహాయక పుస్తకాలకు, వాటిలో చూపని ఆస్తులు, ఖర్చుల ఖాతాలకు సంబంధించి నియంత్రణ ఖాతాలుంటాయి. బాంకులలో అవర్ణాలను స్వయం నిర్వహించే పద్ధతి (Self-balancing system) ప్రకారం నిర్వహిస్తారు. సాధారణ అవర్ణలో ప్రతి సహాయక అవర్ణకు సంబంధించి నియంత్రణ ఖాతాలుంటాయి. సహాయక పుస్తకాలలోని ప్రతి ఖాతా నిర్వహణ సాధారణ అవర్ణలోని సంబంధిత నియంత్రణ ఖాతాతో పోల్చుతారు. ఈ విధంగా అవి స్వయంగా నిర్వహించబడుతాయి.

పైన చూపిన పుస్తకాలనే కాకుండా, బాంకులు కింది రిజిస్టర్లను (Registers) కూడా నిర్వహిస్తాయి.

- i) డిమాండు డ్రాఫ్టు రిజిస్టరు
- ii) వసూలు బిల్లుల రిజిస్టరు
- iii) ఆభరణాల రిజిస్టరు (Jewellery Register)
- iv) సేవ్ కవర్స్ రిజిస్టరు
- v) పరపతి పత్రాల రిజిస్టరు (Letters of Credit Register)
- vi) వాటా సెక్యూరిటీ రిజిస్టరు (Share Security Register)
- vii) స్టాండింగ్ ఆర్డర్ల రిజిస్టరు (Standing Orders Register)

బాంకు నిర్వహించే ప్రధాన (Principal) ఖాతా పుస్తకాలు ఏవి? అవి ఏ విషయాన్ని కల్గియుంటాయి.

25.5 చీట్ విధానం (SLIP SYSTEM OF POSTING)

బాంకు తన ఆవర్త ఖాతాలను, ప్రత్యేకంగా ఖాతాదార్ల ఖాతాలను ఎప్పటికప్పుడు నమోదు చేయాలి. లేనట్లయితే, ఖాతాదార్ల చెక్కులపై చెల్లింపులు చేయడానికి వారి ఖాతాలలో నిల్వలను తెల్పుకోవడం వీలుకాదు. అందువలన, ప్రతీ వ్యవహారం జరిగిన వెంటనే, దానిని ఖాతాలలో నమోదు చేయాలి. ఇందుకోసం బాంకులు అనునరించే నమోదు విధానాన్ని 'చీట్ విధానం ద్వారా నమోదు' (Slip system of posting) అంటారు. ఈ పద్ధతి వలన జంట పద్ధు విధానం ప్రకారం ఖాతా పుస్తకాలలో వ్యవహారాలను వెంటనే నమోదు చేయడానికి వీలవుతుంది.

ఈ విధానం కింద ఖాతాదార్లు రాసే చీట్ల (చెల్లింపు, ఉపసంహరణ చీట్లు) ఆధారంగా నమోదు చేయడం జరుగుతుంది. అంటే ఈ చీట్లను నమోదు కోసం 'వోచర్లు' (Vouchers) గా భావిస్తారు. చెల్లింపు చేసే షరతులు చెక్కులను స్వీకరించి నగదు ఖాతాను డెబిట్ చేసి, వాటిని ఆవర్తాలను నిర్వహించే వ్యక్తికి పంపడం జరుగుతుంది. అతడు ఖాతాదార్ల ఖాతాలను డెబిట్ చేస్తాడు. నగదును స్వీకరించే షరతులు చెల్లింపు చీట్లను స్వీకరించి, నగదు ఖాతాను డెబిట్ చేసి, ఆవర్తాను నిర్వహించే వ్యక్తికి వాటిని ఖాతాదార్ల ఖాతాలకు డెబిట్ చేయడానికి పంపిస్తారు. ఆ తర్వాత ఈ నమోదులను ప్రతిరోజు సంగ్రహపరచి, వాటి మొత్తాలను సాధారణ ఆవర్తాలోని నియంత్రణ ఖాతాలకు నమోదు చేస్తారు.

ఒక ఖాతా నుండి ఇంకో ఖాతాకు మొత్తాలను బదిలీ చేయడానికి, బాంకు వారే అవసరమైన వోచర్లను రాస్తారు. అవి డెబిట్ వోచర్లు, డెబిట్ వోచర్లు. వాటిని నమోదు నిమిత్తం పంపింపిత గుమాస్తాలకు పంపిస్తారు.

త్వరిత నమోదులకు ఈ పద్ధతి చాలా ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది. చీట్లను ఖాతాదార్లే నింపుతారు కావున ఖచ్చితత్వం కూడా ఉంటుంది. పారాపాట్లు దొర్లే అవకాశం ఉండదు. ఇది బాంకువారి నమయాన్ని, శ్రమను పాదుపు చేస్తుంది.

అవగాహన ప్రశ్న - 4

చీట్ విధానం ద్వారా నమోదు విధానాన్ని వివరించండి.

25.6 ముగింపు ఖాతాలు (FINAL ACCOUNTS)

ఇతర వ్యాపార సంస్థల వలె బాంకులు కూడా ముగింపు ఖాతాలను తయారుచేస్తాయి. అవి ప్రతీ సంవత్సరం ఖాతాలను మార్చి, 31న ముగిస్తాయి. అంతర్గత కారణాలకు బాంకులు ప్రతీ సంవత్సరం సెప్టెంబరు, 30న (అర్ధ సంవత్సర ముగింపు)

బాంకులు ఆస్తి అప్పుల పట్టిని, లాభ నష్టాల ఖాతాలను బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం, 1949లో నిర్దేశించిన ప్రకారం తయారుచేయాలి. ముగింపు లెక్కలను తయారు చేసేటప్పుడు కింది విషయాలను గమనించాలి.

ముగింపు లెక్కలలో కనిపించే అంశాలన్ని ఈ నమూనాలో పొందుపర్చడం జరిగింది. ఒకవేళ బాంకు ఏదేని అంశాన్ని నివేదించాల్సి లేకుంటే, దానిని నమూనాలో నుండి తొలగించవచ్చును. అంకెలను దగ్గరి వేలలోనికి వరిచేయాలి. సంబంధిత గత సంవత్సరపు అంకెలను నమూనాలో పేర్కొన్న విధంగా చూపాలి. వేరేవిధంగా సూచించనంత వరకు ఇచ్చట బాంకులంటే, జాతీయ బాంకులు, స్టేట్ బాంక్ ఆఫ్ ఇండియా, దాని అనుబంధ బాంకులు, సహకార బాంకులతో సహా బాంకింగ్ వ్యాపారం చేసే సంస్థలన్నీ. ఇవి భారతదేశంలో లేదా భారతదేశం వెలుపల నమోదు కావచ్చు.

చట్టంలో పేర్కొన్న నమూనాలో ఆస్తి అప్పుల పట్టికి ఫారం 'ఏ'; లాభనష్టాల ఖాతాకు ఫారం 'బి', 16 షెడ్యూల్లు కల్పిస్తున్నాయి. ఈ షెడ్యూల్లలో మొదటి 12 ఆస్తి అప్పుల పట్టికి సంబంధించినవి కాగా, మిగతా 4 షెడ్యూల్లు లాభనష్టాల ఖాతాకు చెందినవి.

ఫారం - 'ఏ'
ఆస్తి అప్పుల పట్టి నమూనా

మార్చి 31..... నాడు..... ఆస్తి అప్పుల పట్టి (రూ. '000)

మూలధనం, అప్పులు	షెడ్యూల్	31-3----- నాడు (సప్తమ సంవత్సరం)	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం)
		రూ.	రూ.
మూలధనం	1	—	—
రిజర్వులు, మిగులు	2	—	—
డిపాజిట్లు	3	—	—
అప్పులు	4	—	—
ఇతర అప్పులు, నిర్బంధాలు	5	—	—
		<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
మొత్తం			
ఆస్తులు:			
నగదు, భారతీయ రిజర్వు బాంకు దగ్గర ఉన్న నిల్వలు	6	—	—
ఇతర బాంకుల వద్ద ఉన్న నిల్వలు, అడిగిన వెంటనే, తక్కువ వ్యవధితో వచ్చే నగదు	7	—	—
పెట్టుబడులు	8	—	—
అడ్వాన్సులు	9	—	—
స్థిరాస్తులు	10	—	—
ఇతర ఆస్తులు	11	—	—
		<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
మొత్తం			
అగంతక అప్పులు	12	—	—
వసూలు కోసం బిల్లులు		—	—

లాభనష్టాల ఖాతా సమూహం
31 మార్చి, ...లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

(రూ. '000)

	షెడ్యూల్	31-3-.....లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	రూ.	31-3-.....లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి (గత సంవత్సరం)	రూ.
I. ఆదాయం					
అర్జించిన వడ్డీ	13		—		—
ఇతర ఆదాయం	14		—		—
మొత్తం			<u>XXX</u>		<u>XXX</u>
II. ఖర్చు					
ఖర్చుచేసిన వడ్డీ	15		—		—
నిర్వహణా ఖర్చులు	16		—		—
ఏర్పాట్లు, అగంతకాలు (Provisions and Contingencies)			—		—
మొత్తం			<u>XXX</u>		<u>XXX</u>
III. లాభం/నష్టం					
ప్రస్తుత సంవత్సరపు నికర లాభం/నష్టం (—)			—		—
ముందుకు తీసుకువచ్చిన లాభం/నష్టం (—)			—		—
మొత్తం			<u>XXX</u>		<u>XXX</u>
IV. వినియోగింపులు (Appropriations)					
శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళింపు			—		—
ఇతర రిజర్వులకు మళ్ళింపు			—		—
ప్రభుత్వానికి బదిలీ/ ప్రతిపాదిత డివిడెండు			—		—
ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ మళ్ళించిన నిల్వ			—		—
మొత్తం			<u>XXX</u>		<u>XXX</u>

అన్ని అప్పుల పట్టి, లాభనష్టాల ఖాతాలకు సంబంధించిన షెడ్యూల్స్ నమూనాలోను మరియు ముగింపు లెక్కల అంతర్భాగంగా పరిగణించాలి.

షెడ్యూల్ 1 - మూలధనం (Capital)

(రూ. '000)

	31-3----- వాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- వాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. జాతీయ బాంకుల మూలధనం: (పూర్తిగా ప్రభుత్వ యాజమాన్యం)	— <u>XXX</u>	— <u>XXX</u>
II. భారతదేశం బయట నమోదైన బాంకులకు: మూలధనం:		
(i) (రిజర్వు బాంకు సూచించిన మొత్తాన్ని బాంకులు మూలధన రూపంలో తెచ్చిన మొత్తం)	—	—
(ii) బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం, 1949 లోని సెక్షన్ 11(2) ప్రకారం రిజర్వు బాంకు దగ్గర డిపాజిట్ ఉంచిన మొత్తం	— <u>XXX</u>	— <u>XXX</u>
మొత్తం		
III. ఇతర బాంకులకు:		
అధీకృత మూలధనం (..... వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ..... చొప్పున)		
జారీ చేసిన మూలధనం (..... వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ..... చొప్పున)		
చందా మూలధనం (..... వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ..... చొప్పున)		
పీలించిన మూలధనం (..... వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ..... చొప్పున)		
శీ పీలుపుల్లో బకాయిలు		
కూ జప్తుచేసిన వాటాలు	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
మొత్తం		

		(రూ. '000)	
		31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం)
		రూ.	రూ.
I.	శాసనాత్మక రిజర్వులు: ప్రారంభపు నిల్వ ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
II.	మూలధన రిజర్వులు: ప్రారంభపు నిల్వ ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
III.	వాటా ప్రీమియం: ప్రారంభపు నిల్వ ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
IV.	రెవెన్యూ, ఇతర రిజర్వులు: ప్రారంభపు నిల్వ ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
V.	లాభనష్టాల ఖాతాలో నిల్వ మొత్తం (I,II,III,IV&V)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

షెడ్యూల్-3: డిపాజిట్లు

		(రూ. '000)	
		31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం)
		రూ.	రూ.
A. I.	డిమాండు డిపాజిట్లు (i) బాంకుల నుండి (ii) ఇతరుల నుండి		
II.	సాధువు బాంకు డిపాజిట్లు		
III.	కాలిక డిపాజిట్లు (Term Deposits) (i) బాంకుల నుండి (ii) ఇతరుల నుండి మొత్తం (I,II&III)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
B.	(i) భారతదేశంలోని బ్రాంచీల డిపాజిట్లు (ii) భారతదేశం బయటి బ్రాంచీల డిపాజిట్లు మొత్తం	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

	31-3----- వాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- వాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. భారత దేశంలోని అప్పులు		
i) రిజర్వు బాంకు		
ii) ఇతర బాంకులు		
iii) ఇతర సంస్థలు, ఏజెన్సీలు		
II. భారతదేశం వెలుపలి అప్పులు		
మొత్తం (I,II)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

షెడ్యూల్ -5: ఇతర అప్పులు, ఏర్పాట్లు (Other Liabilities and Provisions) (రూ. 000)

	31-3----- వాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- వాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. చెల్లింపు బిల్లులు		
II. ఆఫీసుల మధ్య సర్దుబాట్లు (నికరం)		
III. చెల్లించాల్సిన వడ్డీ		
IV. ఇతరాలు (ఏర్పాట్లతో సహా)		
మొత్తం	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

షెడ్యూల్ -6: నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద ఉన్న నిల్వలు (రూ. 000)

	31-3----- వాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- వాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. చేతిలో నగదు (విదేశీ కరెన్సీ నోట్లతో సహా)		
II. రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు:		
(i) కరెంటు ఖాతాలో		
(ii) ఇతర ఖాతాలో		
మొత్తం (I,II)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

షెడ్యూల్ -7: బాంకుల వద్ద ఉన్న నిల్వలు, కోరగానే, అతి తక్కువ వ్యవధిలో వచ్చే వగదు
(Balances with Banks and Money at Call and Short Notice)

(రూ. '000)

	31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం) రూ.	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం) రూ.
భారతదేశంలో:		
I. (i) బాంకుల వద్ద నిల్వలు-		
(a) కరెంటు ఖాతాలో		
(b) ఇతర ఖాతాలలో		
(ii) కోరగానే అతి తక్కువ కాల వ్యవధిలో వచ్చే వగదు		
(a) బాంకుల వద్ద		
(b) ఇతర సంస్థల వద్ద		
మొత్తం (i,ii)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
II. భారతదేశం వెలుపల:		
i) కరెంటు ఖాతాలో		
ii) ఇతర డిపొజిట్ ఖాతాలో		
iii) కోరగానే, అతి తక్కువ కాల వ్యవధిలో వచ్చే వగదు		
మొత్తం (i,ii,iii)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
అంతిమ మొత్తం (Grand Total) (I,II)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

షెడ్యూల్ -8: పెట్టుబడులు (Investments)

(రూ. '000)

	31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం) రూ.	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం) రూ.
I. భారతదేశంలో పెట్టుబడులు:		
(i) ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు		
(ii) ఇతర ఆమోదిత సెక్యూరిటీలు		
(iii) వాటాలు		
(iv) డిబెంచర్లు, బాండ్లు		
(v) సబ్సిడీలు		
(vi) ఇతరాలు (పేర్కొనాలి)		
మొత్తం	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
II. భారతదేశం వెలుపలి పెట్టుబడులు:		
(i) ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు		
(ii) సబ్సిడీలు		
(iii) ఇతరాలు (పేర్కొనాలి)		
మొత్తం	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
అంతిమ మొత్తం (I,II)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

	31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
A. (i) కానుగోలు చేసిన, డిస్క్రింబు చేసుకొన్న బిల్లులు		
(ii) సగదు క్రెడిట్లు, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లు, డిమాండ్ పై చెల్లించాల్సిన ఋణాలు		
(iii) కాలిక ఋణాలు	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
మొత్తం		
B. (i) కన్సింబే ఆస్తులచే సెక్యూరిటీ		
(ii) బాంకు/ప్రభుత్వ గ్యారంటీచే కవర్ చేయబడినవి		
(iii) సెక్యూరిటీ లేనివి	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
మొత్తం		
C. I. భారతదేశంలో అడ్వాన్సులు:		
(i) ప్రాధాన్యతా రంగాలు		
(ii) పబ్లిక్ రంగం		
(iii) బాంకులు		
(iv) ఇతరాలు	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
మొత్తం		
II. భారతదేశం వెలుపల:		
(i) బాంకుల నుండి బకాయిలు		
(ii) ఇతరుల నుండి బకాయిలు	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
మొత్తం	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
అంతిమ మొత్తం C (I&II)		

షెడ్యూల్ -10: స్థిరాస్తులు (Fixed Assets)

(రూ. '000)

	31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. ఆవరణాలు (Premises):		
గత సంవత్సరం మార్చి 31న అనలు ధర		
ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు		
ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
ఈ తేదీ వరకు తరుగుదల		
II. ఇతర స్థిరాస్తులు (ఫర్నిచర్, బిగింపులతో సహా):		
గత సంవత్సరం మార్చి 31న అనలు ధర		
ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు		
ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
ఈ తేదీ వరకు తరుగుదల		
మొత్తం (I,II)	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

	31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. అఫీమల మధ్య సర్దుబాట్లు (నికర)		
II. రావల్సిన వడ్డీ		
III. ముందుగా చెల్లించిన పన్ను/మూలంలో తగ్గించిన పన్ను		
IV. స్టేషనరీ, స్టాంపులు		
V. నాన్-బాంకింగ్ ఆస్తులు		
VI. ఇతరాలు (ఒకవేళ సర్దుబాటు కోని నష్టం ఉన్నట్లయితే, నోటు ద్వారా చూపాలి)		
మొత్తం	XXX	XXX

షెడ్యూల్ -12: అగంతుక ఋణ బాధ్యతలు (Contingent Liabilities)

	31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- నాడు (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. బాకీలుగా అంగీకరించని బాంకుపై క్లెయింలు (Claims against the bank not acknowledged as debts)		
II. కొంతమేరకే చెల్లించిన పెట్టుబడులకు సంబంధించి బాధ్యత		
III. అవుట్ స్టాండింగ్ సార్వార్థు ఎక్స్చేంజి వ్యవహారాలకు సంబంధించి ఋణ బాధ్యత		
IV. కాన్స్టిట్యుయెంట్లు (Constituents) తరఫున ఇచ్చిన గ్యారంటీలు (a) భారతదేశంలో (b) భారతదేశం వెలుపల		
V. అంగీకారాలు, ఎండార్సుమెంట్లు, ఇతర బాధ్యతలు		
VI. బాంకు అగంతుకంగా బాధ్యత వహించే ఇతర అంశాలు (వీటిని బహిర్గతం చేయరాదు)		
మొత్తం	XXX	XXX

షెడ్యూల్ -13: ఆర్జించిన వడ్డీ (Interest Earned)

(రూ. '000)

	31-3-----తో అంతమైన సంవత్సరానికి (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3-----తో అంతమైన సంవత్సరానికి (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. అడ్వాన్సులు/ బిల్లులపై వడ్డీ, డిస్కాంటు		
II. పెట్టుబడులపై ఆదాయం		
III. రిజర్వు బాంకు, ఇతర బాంకుల వద్ద ఉన్న నిల్వలపై వడ్డీ		
IV. ఇతరాలు		
మొత్తం	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

షెడ్యూల్ -14: ఇతర ఆదాయం (Other Income)

(రూ. '000)

	31-3-----తో అంతమైన సంవత్సరం (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3-----తో అంతమైన సంవత్సరం (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. కమీషన్, ఎక్స్చేంజి, బ్రోకరేజి		
II. పెట్టుబడుల అమ్మకంపై లాభం (—) అమ్మకంపై నష్టం		
III. పెట్టుబడుల పునర్మూల్యాంకనంపై లాభం (—) పునర్మూల్యాంకనంపై నష్టం		
IV. భూమి, భవనాలు, ఇతర ఆస్తుల అమ్మకంపై లాభం (—) భూమి, భవనాలు, ఇతర ఆస్తుల అమ్మకంపై నష్టం		
V. వినిమయ (Exchange) వ్యవహారాలపై లాభం (—) వినిమయ వ్యవహారాలపై నష్టం		
VI. నల్పిడిలు, ఉమ్మడి సంస్థల (Joint Ventures) నుండి డివిడెండ్లు, మొదలైన వాటిరూపంలో ఆదాయం		
VII. విల్లర ఆదాయాలు (Miscellaneous Income)		
మొత్తం	<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

	31-3-----లో అంతమైన (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3-----లో అంతమైన (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. డిపాజిట్లపై వడ్డీ		
II. రిజర్వు బాంకు/ బాంకుల మధ్య అప్పులపై వడ్డీ		
III. ఇతరాలు		
మొత్తం	XXX	XXX

షెడ్యూల్ -16: నిర్వహణా ఖర్చులు (Operating Expenses)

	31-3-----లో అంతమైన (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3-----లో అంతమైన (గత సంవత్సరం)
	రూ.	రూ.
I. ఉద్యోగులకు చెల్లింపులు, ఏర్పాట్లు		
II. అద్దె, పన్నులు, లైటింగ్		
III. ముద్రణ, స్టేషనరీ		
IV. ప్రకరణ, పబ్లిసిటీ		
V. బాంకు ఆన్లైన్ తరుగుదల		
VI. డ్రైవర్ల వీజా, భత్యాలు, ఖర్చులు		
VII. అడిటర్ల వీజా, భత్యాలు, ఖర్చులు		
VIII. వ్యయపరమైన ఖర్చులు		
IX. పోస్టేజి, టెలిగ్రాంలు, టెలిఫోన్లు మొదలైనవి		
X. సురక్షితములు, నిర్వహణ		
XI. భీమా		
XII. ఇతర ఖర్చులు		
మొత్తం	XXX	XXX

కుల లాభనష్టాల ఖాతా నమూనాను చూపండి.

వగాహన ప్రశ్న - 6

అప్పుల పట్టి, లాభనష్టాల ఖాతాలకు సంబంధించిన వివిధ షెడ్యూళ్ళను పేర్కొనండి.

వగాహన ప్రశ్న - 7

భనష్టాల ఖాతాకు చెందిన షెడ్యూళ్ళను గుర్తించండి.

వగాహన ప్రశ్న - 8

షెడ్యూల్ 2 - 'రిజర్వు మిగులు'ను చూపించండి.

వగాహన ప్రశ్న - 9

షెడ్యూల్-16: 'నిర్వహణా ఖర్చులు'ను వర్ణించండి.

1) ఇండియన్ ఓవర్ సీన్ బాంకుకు సంబంధించిన కింది వివరాల నుండి 31-3-1995 నాటి షెడ్యూళ్ళు 13,14 తయారుచేయండి.

	(రూ. '000)
i) అడ్వాన్సులు/బిల్లులపై వడ్డీ డిస్కాంటు	536,81
ii) పెట్టుబడులపై ఆదాయం	572,18
iii) రిజర్వు బాంకు, బాంకుల మధ్య నిధులపై వడ్డీ	94,86
iv) ఇతర వడ్డీ	7,17
v) పెట్టుబడుల అమ్మకంపై లాభం (నికర)	7,65
vi) కమీషన్, ఎక్స్చేంజి, బ్రోకరేజి	78,22
vii) పెట్టుబడుల పునర్మూల్యాంకనంపై లాభం (నికర)(—)	(3,45)
viii) భూమి, భవనాలు, ఇతర అస్తుల అమ్మకంపై లాభం (నికర)	61,1
ix) వివిధ వ్యవహారాల (exchange transactions) పై లాభం (నికర)	66,57
x) చిల్లర ఆదాయాలు	8,16

జనాబు

షెడ్యూల్ -13: ఆర్జించిన వడ్డీ

(రూ. '000)

	31-3-1995లో అంతమైన సంవత్సరం	31-3-1994లో అంతమైన సంవత్సరం
i) అడ్వాన్సులు/బిల్లులపై వడ్డీ డిస్కాంటు	536,81,66	—
ii) పెట్టుబడులపై ఆదాయం	572,18,03	—
iii) రిజర్వు బాంకు, ఇతర బాంకుల మధ్య నిధులపై వడ్డీ	94,86,35	—
iv) ఇతరాలు	7,17,35	—
మొత్తం	<u>1211,03,39</u>	<u>—</u>

(రూ. '000)

	31-3-1995లో అంతమైన సంవత్సరం	31-3-'94లో అంతమైన సంవత్సరం
కమీషన్, ఎక్స్‌ప్రోజి, ప్రోకరేజి	78,22,73	—
పెట్టుబడుల అమ్మకంపై లాభం (నికర)	7,65,94	—
పెట్టుబడుల పునర్మూల్యాంకనంపై లాభం (నికరం)(—)	(3,45,10)	—
భూమి, భవనాలు, ఇతర ఆస్తుల అమ్మకంపై లాభం (నికరం)	61,16	—
వినిమయ వ్యవహారాలపై లాభం (నికరం)	66,57,65	—
చిల్లర ఆదాయాలు	8,16,36	—
మొత్తం	<u>157,78,74</u>	<u>—</u>

కింది నమూనా నుండి 31-3-1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ఇండియన్ ఓవర్ సీస్ బాంకువారి లాభనష్టాల
తాను తయారుచేయండి.

(రూ. '000)

i) పెడ్యూల్-13 ఆర్జించిన వడ్డీ	1211,03,99
ii) పెడ్యూల్-14 ఇతర ఆదాయం	157,78,74
iii) పెడ్యూల్-15 ఖర్చుచేసిన వడ్డీ	925,40,38
iv) పెడ్యూల్-16 నిర్వహణా ఖర్చులు	367,63,41
v) ఏర్పాట్లు, అగంతుకాలు	65,39,86
vi) గత సంవత్సరం నుండి ముందుకు తెచ్చిన నష్టం	1103,92,84

**31-3-1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి
ఇండియన్ ఓవర్ సీస్ బాంకువారి లాభనష్టాల ఖాతా**

షెడ్యూల్స్	(రూ. '00)	
	31-3-1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరం	31-3-1994 అంతమయ్యే సంవత్సరం
	రూ.	రూ.
ఆదాయం		
ఆర్జించిన వడ్డీ	13	1211,03,39
ఇతర ఆదాయం	14	157,78,74
మొత్తం		<u>1368,82,13</u>
ఖర్చులు		
ఖర్చుచేసిన వడ్డీ	15	925,40,38
నిర్వహణా ఖర్చులు	16	367,63,41
ఏర్పాట్లు, అగంతుకాలు		65,39,86
మొత్తం		<u>13,58,43,65</u>
లాభం/నష్టం		
నికర లాభం		10,38,48
ముందుకు తీసుకువచ్చిన నికర నష్టం		(1103,92,84)
మొత్తం		<u>(1093,54,36)</u>
వినియోగితాలు		
శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళింపు		Nil
ఇతర రిజర్వుకు మళ్ళింపు		Nil
ప్రభుత్వానికి/ ప్రతిపాదిత		
డివిడెండుకు మళ్ళింపు		Nil
ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ తీసుకువెళ్ళిన నష్టం		(1093,54,36)
మొత్తం		<u>(1093,54,36)</u>

3) కింది వివరాల ఆధారంగా, 'X' బాంకు లిమిటెడ్ వారి మార్చి 31, 1995 నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిక ఆయా వివరాలను

	షెడ్యూల్	(రూ. '000)
i) మూలధనం	1	1333,60,00
ii) ఋణాలు	4	763,66,37
iii) డిపాజిట్లు	3	12686,91,87
iv) రిజర్వులు, మిగులు	2	226,23,98
v) నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద ఉన్న నిల్వ	6	1589,37,07
vi) ఇతర ఋణ బాధ్యతలు, ఏర్పాట్లు	5	985,20,13
vii) బాంకుల దగ్గర ఉన్న నిల్వలు, కోరిన వెంటనే తక్కువ వ్యవధిలో వసూలయ్యే నగదు	7	565,01,49
viii) పెట్టుబడులు	8	5336,30,34
ix) అడ్వాన్సులు	9	6628,22,08
x) స్థిరాస్తులు	10	242,34,82
xi) ఇతర ఆస్తులు	11	1634,36,55
xii) అగంతకు ఋణ బాధ్యతలు	12	4908,84,41
xiii) వసూలు కోసం బిల్లులు		619,16,68

జవాబు

31-3-1995 నాడు 'X' బాంకు లిమిటెడ్ ఆస్తి అప్పుల పట్టి

(రూ. '000)

మూలధనం, అప్పులు	షెడ్యూల్	31-3-1995 నాడు	31-3-1994 నాడు
మూలధనం	01	1333,60,00	—
రిజర్వు, మిగులు	02	226,23,98	—
డిపాజిట్లు	03	12686,91,87	—
ఋణాలు	04	763,66,37	—
ఇతర ఋణాలు, ఏర్పాట్లు	05	985,20,13	—
మొత్తం		<u>15995,62,35</u>	<u>—</u>
ఆస్తులు			
నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	06	1589,37,07	—
బాంకుల వద్ద నిల్వలు, కోరిన వెంటనే తక్కువ వ్యవధిలో వసూలయ్యే నగదు	07	565,01,49	—
పెట్టుబడులు	08	5336,30,34	—
అడ్వాన్సులు	09	6628,22,08	—
స్థిరాస్తులు	10	242,34,82	—
ఇతర ఆస్తులు	11	1634,36,55	—
మొత్తం		<u>15995,62,35</u>	<u>—</u>
అగంతకు ఋణ బాధ్యతలు	12	4908,84,41	—
వసూలు కోసం బిల్లులు		619,16,68	—

కింది వివరాల ఆధారంగా ఒక బాంకు యొక్క 31-3-1995 నాటి షెడ్యూల్ 2 - 'రిజర్వులు, మిగులు'ను తయారుచేయండి.

	(రూ. '000)
(i) శాసనాత్మక రిజర్వు (ప్రారంభపు నిల్వ)	24,83,21
(ii) రెవెన్యూ, ఇతర రిజర్వులు:	
ప్రారంభపు నిల్వ	16,60,00
చేర్చులు	70,39
(iii) మూలధన రిజర్వు:	
ప్రారంభపు నిల్వ	189,66,04
లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించిన తరుగుదల	5,55,66

4. కింది వివరాల నుండి ఒక బాంకుకు సంబంధించిన (i) షెడ్యూల్ 15 - 'ఋణదేయ వడ్డీ'; (ii) షెడ్యూల్ 16 - 'నిర్వహణా ఋణ'లను తయారుచేయండి.

	(రూ. '000)
(i) ఉద్యోగస్థులకు చెల్లింపులు, ఏర్పాట్లు	30,40
(ii) ముద్రణ, ప్రేషనరీ	7,20
(iii) బాంకు ఆస్తిపై తరుగుదల	2,00
(iv) డైరెక్టర్ల ఫీజు, భత్యాలు	1,60
(v) మరమ్మత్తులు, నిర్వహణ	40
(vi) అడ్వై, వన్నులు, లైటింగ్	9,30
(vii) డిపాజిట్లపై వడ్డీ	46,00
(viii) రిజర్వు బాంకు, బాంకుల మధ్య ఋణాలపై వడ్డీ	15,00
(ix) అడిటర్ల ఫీజు	1,00
(x) భీమా	50

జవాబు

షెడ్యూల్ 15 - ఋణదేయ వడ్డీ

	(రూ. '000)
(i) డిపాజిట్లపై వడ్డీ	46,00
(ii) రిజర్వు బాంకు, బాంకుల మధ్య ఋణాలపై వడ్డీ	15,00
మొత్తం	61,00

(i) ఉద్యోగస్థులకు చెల్లింపులు, ఏర్పాట్లు	30,40
(ii) అద్దె, పన్నులు, లైటింగ్	9,30
(iii) ముద్రణ, స్టేషనరీ	7,20
(iv) బాంకు ఆస్తిపై తరుగుదల	2,00
(v) డైరెక్టర్ల ఫీజు, భత్యాలు	1,60
(vi) ఆడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు	1,00
(vii) మరమ్మత్తులు, నిర్వహణ	40
(viii) భీమా	50
మొత్తం	<u>52,40</u>

25.7 సారాంశం

బాంకింగ్ అనేది కూడా ఒక రకమైన వ్యాపారం. బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం, 1949లోని సెక్షన్ 5లో నిర్వచించినట్లు బాంకింగ్ అంటే "అప్పు యిచ్చే లేదా పెట్టుబడి పెట్టే ఉద్దేశంతో ప్రజల నుండి ద్రవ్య రూపంలో డిపాజిట్లను అంగీకరించి, తిరిగి వాటిని కోరినప్పుడు చెల్లించడం, లేదా చెక్కు ద్వారా గాని, డ్రాఫ్టు ద్వారాగాని లేదా ఆర్డరు ద్వారా గాని లేదా మరో విధంగా గాని ఆ డిపాజిట్లను ఉపసంహరించుకొనే సౌకర్యాన్ని కల్పించడం". బాంకింగ్ వ్యాపారాన్ని సాగించే కంపెనీలను బాంకింగ్ కంపెనీలు అంటారు. ఈ కార్యకలాపానికి అదనంగా చట్టంలోని సెక్షన్ 6లో పేర్కొన్న ఏవేని వ్యాపార స్వరూపాలను కూడా బాంకులు చేపట్టవచ్చును.

బాంకులకు సంబంధించి కొన్ని ముఖ్యమైన వ్యాయవ్యపరమైన అంశాలున్నాయి. అవి ఖాతా సంవత్సరం, మూలధనం, డివిడెండు, శాసనాత్మక రిజర్వు, నగదు రిజర్వులకు సంబంధించినవి. బాంకులు అనేక సహాయక పుస్తకాలను నిర్వహిస్తాయి. వాటిలో ముఖ్యమైనవి: స్వీకరించే షరాబు కౌంటర్ నగదు పుస్తకం; చెల్లించే షరాబు కౌంటర్ నగదు పుస్తకం; పొదుపు బాంకు, కరెంటు, రికరింగ్, ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్ ఖాతాల ఆవర్తనలు; పెట్టుబడి ఆవర్తన. ఖాతా పుస్తకాలకు సంబంధించి నగదు పుస్తకం, సాధారణ ఆవర్తన ప్రధాన పుస్తకాలు. నగదు పుస్తకం పైన పేర్కొన్న రెండు సహాయక నగదు పుస్తకాల సారాంశాన్ని కల్గియుంటుంది. సహాయక ఆవర్తనలు, పైన సహాయక పుస్తకాలలో వుండనటువంటి రాబడి ఖాతాలు, ఆస్తుల ఖాతాలకు సంబంధించిన నియంత్రణ ఖాతాలను సాధారణ ఆవర్తన కల్గియుంటుంది.

బాంకులు వాటి ఆవర్తన ఖాతాలను, ప్రత్యేకంగా ఖాతాదార్ల వ్యక్తిగత ఖాతాలను ఎప్పటికప్పుడు తాజాగా ఉంచాలి. అందువలన, ప్రతి వ్యవహారం జరిగిన వెంటనే దానిని ఆవర్తనలో నమోదు చేయాలి. ఇందుకుగాను బాంకులు అనుసరించే విధానాన్ని 'చీటీ ద్వారా ఆవర్తన నమోదు' అంటారు. ఈ విధానానికి ఖాతాదార్లు నింపే చీటీలే ఆధారం. వ్యక్తిగత ఖాతాలలో రోజూవారీ

బాంకులు ప్రతి సంవత్సరం మార్చి 31న వాటి ఖాతాలను ముగిస్తాయి. చట్టంలోని మూడవ షెడ్యూల్లో పొందుపర్చిన నమూనాల ప్రకారం బాంకులు ఆస్తి అప్పుల పట్టిక, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయాల్సి ఉంటుంది. ఈ నమూనాలలో ఆస్తి అప్పుల పట్టిక ఫారం 'ఏ'; లాభనష్టాల ఖాతాకు ఫారం 'బి'; పదహారు షెడ్యూల్స్ కల్పియున్నవి. ఈ షెడ్యూల్స్ కూడా ముగింపు లెక్కల అంతర్భాగంగా పరిగణించాలి. వీటిలో మొదటి పన్నెండు ఆస్తి అప్పుల పట్టిక సంబంధించినవి కాగా, మిగతా నాలుగు లాభనష్టాల ఖాతాకు చెందినవి. అవి 1-మూలధనం, 2-రిజర్వులు, మిగులు, 3-డిపాజిట్లు, 4-ఋణాలు, 5-ఇతర ఋణ బాధ్యతలు, ఏర్పాట్లు, 6-నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద ఉన్న నిల్వలు, 7-బాంకుల వద్ద ఉన్న నిల్వలు, అడిగిన వెంటనే తక్కువ కాల వ్యవధితో వనూలయ్యే ద్రవ్యం, 8-పెట్టుబడులు, 9-అడ్వాన్సులు 10-స్థిరాస్తులు, 11-ఇతర ఆస్తులు, 12-అగంతకు ఋణ బాధ్యతలు, 13-అర్జించిన వడ్డీ, 14-ఇతర ఆదాయాలు, 15-ఖర్చుచేసిన వడ్డీ, చివరగా 16-నిర్వహణ ఖర్చులు.

25.8 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి సమాధానాలు

1. అప్పు ఇచ్చే లేదా పెట్టుబడి పెట్టే ఉద్దేశంతో ప్రజల నుండి ద్రవ్య రూపంలో డిపాజిట్లను అంగీకరించి, వాటిని తిరిగి కోరినప్పుడు చెల్లించడం, లేదా చెక్కు ద్వారాగాని, డ్రాఫ్టు ద్వారాగాని లేదా ఆర్డరు ద్వారాగాని, లేదా మరోవిధంగా గాని ఆ డిపాజిట్లను ఉపసంహరించుకొనే సౌకర్యాన్ని కల్పించడం.

2. (i) ద్రవ్యాన్ని ఋణాలుగా స్వీకరించడం లేదా సేకరించడం.

(ii) బిల్లులు, హుండీలు, ప్రామిసరీ నోట్లు, ఇతర పత్రాలను తయారుచేయడం, అంగీకరించడం, డిస్కాంట్ చేయడం, కొనడం, అమ్మడం, వసూలు చేయడం.

(iii) పరపతి పత్రాలు, ప్రయాణీకుల చెక్కులు, సర్క్యులర్ నోట్లను జారీచేయడం.

(iv) విదేశీ బాంకు నోట్లతో నహా, విదేశీ మారకాన్ని కొనడం, అమ్మడం.

(v) రక్షణ డిపాజిట్ సౌకర్యాలను కల్పించడం.

3. బాంకు నిర్వహించే ప్రధాన పుస్తకాలు: (i) నగదు పుస్తకం (ii) సాధారణ ఆవర్తన. స్వీకరించే షరాబు కౌంటర్ నగదు పుస్తకం, చెల్లింపు చేసే షరాబు కౌంటర్ నగదు పుస్తకాల సారాంశాన్ని ఈ ప్రధాన నగదు పుస్తకం కల్గియుంటుంది. సాధారణ ఆవర్తనలో నహాయక ఆవర్తనను, నహాయక పుస్తకాలలో లేని ఖర్చులు, ఆస్తుల ఖాతాలకు నియంత్రణ ఖాతాలు ఉంటాయి.

4. ఖాతాదార్లు చెల్లించిన నగదుకు, ఖాతాదార్లకు బాంకు చెల్లించిన నగదుకు సంబంధించి విప్పటికప్పుడు నమోదు చేయడానికి బాంకులు 'చీటీల ద్వారా' నమోదు పద్ధతిని అనుసరిస్తాయి. ఖాతాదార్లు నింపిన చీటీల నుండి నేరుగా వారి వ్యక్తిగత ఖాతాలలో నమోదులు చేస్తారు. ఈ విధానం ద్వారా త్వరితంగా, సరియైన విధంగా వ్యవహారాలు నమోదు చేయబడతాయి.

31-3-----తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా

(రూ. '000)

	షెడ్యూల్	31-3-----తో అంతమయ్యే (ప్రస్తుత) సంవత్సరానికి	31-3-----తో అంతమయ్యే (గత) సంవత్సరానికి
		రూ.	రూ.
ఆదాయం			
అర్జించిన వడ్డీ	13	—	—
ఇతర ఆదాయం	14	—	—
మొత్తం		<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
ఖర్చులు			
ఖర్చుచేసిన వడ్డీ	15	—	—
నిర్వహణా ఖర్చులు	16	—	—
వీర్యాల్లు, అగంతకాలు (Provisions and Contingencies)		—	—
మొత్తం		<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
I. లాభం/నష్టం			
ప్రస్తుత సంవత్సరపు నికర లాభం/నష్టం (—)		—	—
ముందుకు తీసుకువచ్చిన లాభం/నష్టం (—)		—	—
మొత్తం		<u>XXX</u>	<u>XXX</u>
V. వివిధాగతాలు			
శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళింపు		—	—
ఇతర రిజర్వులకు మళ్ళింపు		—	—
ప్రభుత్వానికి బదిలీ/ ప్రతిపాదిత డివిడెండు		—	—
ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ మళ్ళించిన నిల్వ		—	—
మొత్తం		<u>XXX</u>	<u>XXX</u>

6-నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద ఉన్న నిల్వ; 7-బాంకుల వద్ద ఉన్న నిల్వలు కోరిన వెంటనే, అతి స్వల్ప వ్యవధి వనూలయ్యే ద్రవ్యం; 8-పెట్టుబడులు; 9-అడ్వాన్సులు; 10-స్థిరాస్తులు; 11-ఇతర అస్తులు; 12-అగంతుక బాధ్యతలు; 13-ఆర్జించిన వడ్డీ; 14-ఇతర ఆదాయాలు; 15-ఖర్చుచేసిన వడ్డీ, వివరగా 16-నిర్వహణ ఖర్చులు.

7. లాభనష్టాల ఖాతాకు సంబంధించిన షెడ్యూళ్ళు: ఆదాయం - షెడ్యూల్ 13 - ఆర్జించిన వడ్డీ; 14 - ఇతర ఆదాయ ఖర్చులు - షెడ్యూల్ 15 - ఖర్చుచేసిన వడ్డీ; షెడ్యూల్ 16 - నిర్వహణ ఖర్చులు.

8. షెడ్యూల్ 2 - రిజర్వులు, మిగులు

(రూ. '00

	31-3----- నాడు (ప్రస్తుత సంవత్సరం)	31-3----- నా (గత సంవత్సరం)
I. శాసనాత్మక రిజర్వు:		
ప్రారంభపు నిల్వ		
ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు		
ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
II. మూలధన రిజర్వు:		
ప్రారంభపు నిల్వ		
ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు		
ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
III. వాటా ప్రీమియం:		
ప్రారంభపు నిల్వ		
ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు		
ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
IV. రాబడి, ఇతర రిజర్వులు:		
ప్రారంభపు నిల్వ		
ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు		
ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు		
V. లాభనష్టాల ఖాతాలోని నిల్వ		
మొత్తం (I,II,III,IV&V)	XXX	XX

(రూ. '000)

31-3-----తో
అంతమయ్యే
(ప్రస్తుత) సంవత్సరం

31-3-----తో
అంతమయ్యే
(గత) సంవత్సరం

ఉద్యోగస్థులకు చెల్లింపులు, ఏర్పాట్లు
అద్దె, పన్నులు, లైటింగ్
ముద్రణ, స్టేషనరీ
ప్రకటనలు, ప్రచారం
బాంకు ఆస్తిపై తరుగుదల
డైరెక్టర్ల ఫీజు, భత్యాలు, ఖర్చులు
ఆడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు, ఖర్చులు
న్యాయసంబంధమైన ఖర్చులు
పోస్టేజి, టెలిగ్రాంలు, టెలిఫోన్లు, మొదలైనవి
మరమ్మత్తులు, నిర్వహణ
భీమా
ఇతర ఖర్చులు
మొత్తం

XXX

XXX

షెడ్యూల్-2: రిజర్వులు, మిగులు

(రూ. '000)

31-3-1995 నాడు

31-3-1994 నాడు

శాసనాత్మక రిజర్వు:

ప్రారంభపు నిల్వ:

24,83,21

—

మూలధన రిజర్వు:

ప్రారంభపు నిల్వ

1,89,66,04

—

(+) చేర్పులు

Nil

1,89,66,04

—

(—) లాభనష్టా భాతాకు

మల్పించిన తరుగుదల

5,55,66

—

1,84,10,38

—

రాబడి, ఇతర రిజర్వు:

ప్రారంభ నిల్వ

16,60,00

—

(—) చేర్పులు

70,34

—

17,30,39

—

మొత్తం (I,II&III)

226,23,98

—

25.9 మాదిరి పరిక్షా ప్రశ్నలు

I. కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 30 పంక్తులలో సమాధానం రాయండి:

1. 'బాంకింగ్' పదాన్ని నిర్వచించండి. బాంకింగ్ వ్యాపార స్వరూపాలను పేర్కొనండి.
2. చట్టంలోని ఐదవ షెడ్యూల్ లో పేర్కొన్న ఆస్తి అప్పుల పట్టి, లాభనష్టాల ఖాతాల నమూనాలను ఇవ్వండి.
3. ఊహాత్మక అంకెలతో ఒక బాంకు మాదిరి ముగింపు లెక్కలను చూపండి.

II. కింది వాటికి ఒక్కొక్క దానికి సుమారు 15 పంక్తులలో సమాధానం రాయండి:

1. 'చీటీ ద్వారా నమోదు విధానం' అంటే ఏమిటి?
2. బాంకుల ఖాతా పుస్తకాలను తెల్పండి.
3. బాంకింగ్ వ్యాపారానికి సంబంధించి ముఖ్యమైన న్యాయపరమైన అంశాలను వివరించండి.
4. ఏవేని 5 బాంకింగ్ వ్యాపార స్వరూపాలను పేర్కొనండి.
5. కింది వాటిని వివరించండి:
(i) నగదు పుస్తకం; (ii) సాధారణ ఆవర్త.
6. బాంకుల ముగింపు లెక్కలకు సంబంధించి షెడ్యూళ్ళు ఏవి? లాభనష్టాల ఖాతాకు చెందిన షెడ్యూళ్ళను వర్ణించండి.
7. మూలధనం, స్థిరాస్తుల షెడ్యూళ్ళను చూపండి.
8. ఊహాత్మక అంకెలతో 'అడ్వాన్సులు' షెడ్యూల్ ను తయారుచేయండి.
9. ఆస్తి అప్పుల పట్టికి సంబంధించిన ఏవేని రెండు షెడ్యూళ్ళను ఇవ్వండి.
10. లాభనష్టాల ఖాతాలోని "ఋణులు" అనే శీర్షిక కింద వచ్చే షెడ్యూళ్ళేవి?
11. కింది వివరాల నుండి, 31-3-1995 నాటి షెడ్యూల్ 10 - స్థిరాస్తులను తయారుచేయండి.

(రూ. '00

(i)	31-3-1994 నాటి కౌలుదారీ ఆస్తుల అసలు ధర	Nil
	సంవత్సరంలో చేర్పులు	42,71
	తరుగుదల	5,32
(ii)	ఆవరణలు (31-3-1994 నాడు అసలు ధర)	2,24,46,97
	ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు	96,58
	ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు	93,24
	తరుగుదల	14,79,15
(iii)	ఇతర స్థిరాస్తులు (ఫర్నిచర్, బిగుంపులతో సహా)	
	31-3-1994 నాటి అసలు ధర	82,41,64
	ఈ సంవత్సరంలో చేర్పులు	11,96,27
	ఈ సంవత్సరంలో తగ్గింపులు	93,56
	ఈనాటి వరకు తరుగుదల	62,86,46

(జవాబు: రూ. 240,68,44 వేల)

తయారుచేయండి.

(రూ. '000)

ఖర్చుచేసిన వడ్డీ	150,00
ఆర్జించిన వడ్డీ	650,00
నిర్వహణ ఖర్చులు	300,00
ఇతర ఆదాయం	250,00
అగంతుకాలు, ఏర్పాట్లు	50,00
గత సంవత్సరం నుండి ముందుకు తెచ్చిన లాభం	180,00

(జవాబు: అన్ని అప్పుల పట్టికీ మళ్ళించిన లాభం రూ.500,00 వేలు)

13. కింది వివరాల ఆధారంగా 'C' బాంకు వారి అన్ని అప్పుల పట్టికలో ఆస్తుల వైపును (Assets side) తయారుచేయండి:

(రూ. '000)

i) స్థిరాస్తులు	326,19,46
ii) పెట్టుబడులు	9277,31,09
iii) అడ్వాన్సులు	8284,99,00
iv) ఇతర ఆస్తులు	1145,82,21
v) నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	3194,84,48
vi) బాంకుల వద్ద నిల్వలు; అడిగిన వెంటనే, తక్కువ వ్యవధిలో వసూలయ్యే ద్రవ్యం	754,50,03
vii) అగంతుక ఋణ బాధ్యతలు	7070,40,00
viii) వసూలుకోసం బిల్లులు	1334,76,23

(జవాబు: ఆస్తుల మొత్తం రూ. 22983,66,27 వేలు)

14. కింది నిల్వల నుండి 'పీపుల్స్ బాంకు' అన్ని అప్పుల పట్టికలోని 31-3-1995 నాటి మూలధనం, అప్పుల వైపును తయారుచేయండి.

(రూ. '000)

i) మూలధనం	1333,60,00
ii) ఇతర ఋణ బాధ్యతలు, ఏర్పాట్లు	985,20,13
iii) ఋణాలు	763,66,37
iv) రిజర్వులు, మిగులు	226,23,98
v) డిపాజిట్లు	12686,91,87

(జవాబు: రూ. 15995,62,35 వేలు)

(రూ. '000)

i)	వనూలుకోసం బిల్లులు	621,00,01
ii)	ఇతర ఆస్తులు	1958,83,99
iii)	మూలధనం	1075,00,00
iv)	డిపాజిట్లు	10804,80,64
v)	ఋణాలు	292,25,36
vi)	నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	698,48,36
vii)	బాంకుల వద్ద నిల్వలు, పీలించిన వెంటనే వసూలయ్యే నగదు	122,50,46
viii)	పెట్టుబడులు	5340,13,36
ix)	స్థిరాస్తులు	242,40,08
x)	ఇతర ఋణ బాధ్యతలు, ఏర్పాట్లు	729,23,43
xi)	అడ్వాన్సులు	4770,01,93
xii)	అగంతుక ఋణ బాధ్యతలు	4035,58,62
xiii)	రిజర్వులు, మిగులు	231,09,25

(జవాబు: రూ. 13132,38,68 వేలు)

25.10 పదకోశం

1. శాసనాత్మక రిజర్వు: ప్రతి సంవత్సరం లాభం నుంచి 20 శాతం మళ్ళించడం ద్వారా బాంకులు ఏర్పాటు చేసే రిజర్వు.
2. నాన్ బాంకింగ్ ఆస్తులు: ఏ ఆస్తుల సెక్యూరిటీపై అయితే, అప్పులిచ్చి యుండి ఆ అప్పులను తిరిగి చెల్లించనప్పుడు స్వాధీనం చేసుకొన్న ఆస్తులు.
3. చీటీ విధానం (Slip System of Posting) ఖాతాదార్ల వ్యక్తిగత ఖాతాలలో ఖాతాదార్ల పూర్తిచేసిన చీటీ (slips) లు/వోచర్ల నుండి నేరుగా నమోదు చేసే పద్ధతి

విషయక్రమం

26.0 ఉద్దేశాలు

26.1 పరిచయం

26.2 ముగింపు లెక్కల సంకలనం (Compilation) కోసం మార్గదర్శకాలు (Guidelines)

26.2.1 అస్తి అప్పుల పట్టీ

26.2.2 లాభ నష్టాల ఖాతా

26.3 ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాలు

26.4 ఖాతాలపై గమనికలు (Notes on Accounts)

26.5 సర్దుబాట్లు (Adjustments)

26.6 ఉదాహరణలు

26.7 సారాంశం

26.8 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి సమాధానాలు

26.9 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

26.10 పదకోశం

26.0 ఉద్దేశాలు

బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం, 1949 ప్రకారం బాంకుల ముగింపు లెక్కలను తయారుచేయడాన్ని చర్చించడం ఈ భాగం ఉద్దేశం.

దీనిని పూర్తి చేసిన తర్వాత మీరు :

- ముగింపు లెక్కల సంకలనం కోసం రిజర్వు బాంకు నమూనాలను వివరించగలగాలి.
- ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాల నమూనాను వర్ణించగలగాలి.
- ఖాతాలపై బాంకులు ఇచ్చే గమనికలను వివరించగలగాలి.
- బాంకుల ముగింపు లెక్కలను తయారుచేయగలగాలి.

26.1 పరిచయం

ఇంతకు ముందు భాగంలో బాంకులు నిర్వహించే ఖాతా పుస్తకాలను, ముగింపు లెక్కల నమూనాలను గురించి చర్చించాం. ఈ నమూనాల ప్రకారం బాంకులు వాటి ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయాలని తెలుసుకొనియున్నాం. దీనికి సంబంధించి ముగింపు లెక్కలను తయారుచేయడానికి రిజర్వు బాంకు కొన్ని మార్గ దర్శకాలను జారీ చేసింది.

బాంకులు ముగింపు లెక్కలను వార్తా పత్రికలలో ప్రచురించడాన్ని మీరు చూచే యుంటారు. మనం ఇంతవరకు వివరించిన నమూనాలకు అదనంగా, బాంకులు, అవి అనుసరించిన ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాలను, ఖాతాల పై గమనికలను కూడా

వారి ముగింపు లెక్కలను భాగం జరిగిన తర్వాత ఉంచుతారు. అలాగే వారు అనుమతిని ప్రాప్తించిన తర్వాత భాగం జరిగిన తర్వాత వారి ముగింపు లెక్కలను కూడా ఇవ్వాలి. ఈ అంశాలన్నింటినీ ఈ భాగంలో వివరించడం జరిగింది. భాగం చివరన ముగింపు లెక్కల తయారీని ఉదాహరణల సహాయంతో వివరించడం జరిగింది.

26.2 ముగింపు లెక్కల సంకలనం కోసం మార్గదర్శకాలు

మన దేశంలో బాంకింగ్ రంగంలో ఉన్నత స్థాయిలో ఉన్నటువంటి రిజర్వు బాంకు, బాంకుల ఆర్థిక పట్టికలను (financial statements) బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టంలో సూచించిన నమూనాల ప్రకారం సంకలనం (compilation) చేయడానికి మార్గదర్శకాలను ఇచ్చింది. ఈ మార్గదర్శకాలను సంగ్రహంగా క్రింద ఇవ్వడం జరిగింది.

26.2.1 ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ తయారీకి సంబంధించిన మార్గదర్శకాలు కింది విధంగా ఉన్నాయి. బాంకుల ఆస్తి అప్పుల పట్టీని తయారు చేసే ముందు మీరు వీటిని చదివి, అవగాహన చేసుకోవాల్సి ఉంటుంది.

మూల ధనం:

(షెడ్యూల్-1)

జాతీయ బాంకుల విషయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం సమకూర్చిన మూలధనాన్ని చూపించాలి.

భారతదేశం బయట నమోదయిన బాంకుల విషయంలో రిజర్వు బాంకు పేర్కొన్నట్లు ప్రారంభపు మూలధనంగా తెచ్చిన మూలధనాన్ని చూపాలి.

ఇతర బాంకుల (భారతీయ) విషయంలో, అధికృత; జారీ చేసిన; చందా కట్టిన; పిలిచిన మూలధనాలను ప్రత్యేకంగా చూపించాలి. పిలిచిన మూలధనం నుండి పిలుపులలో బకాయిలను తగ్గించాలి. పిలిచిన మూలధనానికి జప్తుచేసిన వాటాలపై చెల్లించిన మొత్తాన్ని కలుపాలి.

రిజర్వులు, మిగులు

(షెడ్యూల్-2)

I. శాసనాత్మక రిజర్వులు:

చట్టంలోని 17వ సెక్షన్ లేదా ఏయితర సెక్షన్ ప్రకారంగాని ఏర్పాటు చేసిన రిజర్వును ప్రత్యేకంగా చూపాలి.

II. మూలధన రిజర్వు:

మూలధన రిజర్వులో లాభనష్టాల ఖాతా ద్వారా పంపిణీ చేయడానికి స్వేచ్ఛాపూరిత మొత్తంగా భావించేవి కలువవు. పునర్మూల్యాంకనం పై మిగులును మూలధన రిజర్వుగా భావించాలి.

III. వాటా ప్రీమియం:

వాటాల జారీపై ప్రీమియంను ఈ శీర్షిక కింద ప్రత్యేకంగా చూపాలి.

IV. రెవెన్యూ, ఇతర రిజర్వులు:

మూలధన రిజర్వులు కాని రిజర్వులు రెవెన్యూ రిజర్వులు. రిజర్వు అనే పదంలో ఆస్తుల పునర్మూల్యాంకనం కోసం లేదా ఆస్తుల విలువలలో తగ్గింపుకు నిలిపి ఉంచిన మొత్తాలు లేదా ఏదేని తెలిసియున్న బాధ్యత కోసం ఏర్పాటు చేసిన నిధి చేరియుండవు.

(వివిధ రకాల రిజర్వులలోని మార్పులను షెడ్యూల్ తో పేర్కొన్న విధంగా చూపించాలి.)

డిపాజిట్లు

(షెడ్యూల్-3)

A. 1) డిమాండు డిపాజిట్లు:

i) బాంకుల నుండి:

డిమాండుపై చెల్లించబడే అన్ని బాంకు డిపాజిట్లు

ii) ఇతరుల నుండి:

బాంకేతర రంగాల నుండి డిపాజిట్లు దీనిలో కలిసి యుంటాయి. ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లలో క్రెడిట్ నిల్వలు, నగదు క్రెడిట్ ఖాతాలు, పిలువగానే చెల్లించే డిపాజిట్లు, గడువు మీరిన డిపాజిట్లు, కొనసాగించని కరెంటు ఖాతాలు, గడువు మీరిన కాలిక డిపాజిట్లు, నగదు ధృవపత్రాలు, మొదలైనవి దీని కింద చేర్చబడుతాయి.

2) పొదుపు బాంకు డిపాజిట్లు:

నిర్వహించని (inoperative) పొదుపు బాంకు ఖాతాలలో నహా అన్ని పొదుపు బాంకు డిపాజిట్లు.

3) కాల పరిమితి డిపాజిట్లు:

i) బాంకుల నుండి:

ఒక నిర్దిష్ట కాలం తర్వాత చెల్లించబడే అన్ని రకాల బాంకు డిపాజిట్లు దీనిలో కలిసియుంటాయి.

ii) ఇతరుల నుండి:

బాంకేతర రంగాల నుండి కాల పరిమితి డిపాజిట్లు దీనిలో కలిసి యుంటాయి. ఉదాహరణకు, ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్లు, సంవిత డిపాజిట్లు, యాన్యుటీ డిపాజిట్లు, విదేశీ కరెన్సీ నాన్-డెసిడెంటు డిపాజిట్ ఖాతాలు.

B. 1) భారతదేశంలోని బ్రాంచీల డిపాజిట్లు

ఈ రెండు అంశాల మొత్తం, పై డిపాజిట్లు మొత్తానికి సమానంగా ఉండాలి.

2) భారతదేశం వెలుపలి బ్రాంచీల డిపాజిట్లు:

అప్పులు (Borrowings)

(షెడ్యూల్-4)

I. భారతదేశంలోని అప్పులు:

ii) ఇతర బాంకుల నుండి:

వాణిజ్య బాంకుల నుండి పొందిన అప్పులు, రీఫైనాన్స్ సౌకర్యం.

iii) ఇతర సంస్థలు, ఏజెన్సీలు:

భారతీయ పారిశ్రామిక అభివృద్ధి బాంకు, భారతీయ ఎగుమతి-దిగుమతి బాంకు, ఇతర సంస్థల నుండి పొందిన అప్పులు, రీఫైనాన్స్ సౌకర్యం.

ii. భారతదేశం వెలుపలి అప్పులు:

భారతదేశం వెలుపల ఉన్న భారతీయ బ్రాంచీలు, నుండి, విదేశీ బాంకు బ్రాంచీల నుండి అప్పులు.

పై వాటిలో కలిసియున్న భద్రత ఉన్న అప్పులు:

వీటిని ప్రత్యేకంగా చూపాలి. దీనిలో భద్రత ఉన్న భారతదేశంలోని, భారతదేశం వెలుపలి అప్పులు కల్పియుంటాయి.

(I, II ల మొత్తం అన్ని అప్పుల పట్టిలో చూపే అప్పులతో సమానంగా ఉంటుంది. ఆఫీసుల మధ్య వ్యవహారాలను అప్పులుగా చూపరాదు).

ఇతర ఋణ బాధ్యతలు, ఏర్పాట్లు
(షెడ్యూల్-5)

I. చెల్లింపు బిల్లులు:

డ్రాఫ్ట్లు, టెలిగ్రాఫిక్ బదిలీలు, ప్రయాణీకుల చెక్కులు, బాంకర్ల చెక్కులు మొదలైనవి దీనిలో కల్పియుంటాయి.

II. ఆఫీసుల మధ్య సర్దుబాట్లు (నికరం):

ఆఫీసుల మధ్య సర్దుబాట్లు క్రెడిట్ నిల్వను చూపితే, ఈ శీర్షిక కింద చూపాలి.

III. చెల్లించాల్సిన వడ్డీ:

డిపాజిట్లపై సంవితమై, బకాయి పడని వడ్డీ దీనిలో కలిసి యుంటుంది.

IV. ఇతరాలు (ఏర్పాట్లతో సహా):

ఆదాయం పన్ను కోసం నికర ఏర్పాటు, సంయాత్మక ఋణాల కోసం మిగులు ఏర్పాటు, అగంతుక నిధులు, ప్రతిపాదిత డివిడెండ్లు, క్లెయిం చేయని డివిడెండ్లు, బకాయి వడ్డీ ఖర్చులు, మొదలైనవి దీనిలో చూపబడతాయి.

వగదు, రిజర్వు బాంకు వడ్డీ నిల్వలు
(షెడ్యూల్-6)

చేతిలోని వగదులో విదేశీ కరెన్సీ నోట్లు కల్పియుంటాయి. విదేశీ బ్రాంచీల కరెన్సీ కూడా కలిసి యుంటుంది.

(షెడ్యూల్-7)

భారతదేశంలో:

ఇందులో భారతదేశంలోని బాంకుల వద్ద ఉన్న నిల్వలన్నీ చూసబడుతాయి. కరెంటు ఖాతాలలో, డిపాజిట్ ఖాతాలలో ఉన్న నిల్వలను ప్రత్యేకంగా చూపాలి.

వీలుగానే తక్కువ వ్యవధిలో వచ్చే ద్రవ్యంలో 15 రోజులు లేదా 15 రోజుల కంటే తక్కువ వ్యవధి నోటీసు ద్వారా పనూలయ్యే డిపాజిట్లు చేరి యుంటాయి. వీటిని బాంకుల మధ్యని పిలుపు ద్రవ్య మార్కెట్ (inter-bank call money market) లో అప్పలుగా ఇస్తారు.

భారతదేశం వెలుపల:

భారతదేశం వెలుపలి నిదేశీ బాంకుల బ్రాంచీలు, విదేశాలలో ఉండే భారతీయ బ్రాంచీల వద్ద ఉన్న నిల్వలు దీనిలో చూపాలి. కరెంటు ఖాతాలు, డిపాజిట్ ఖాతాలలో ఉన్న మొత్తాలను విడివిడిగా చూపాలి.

షెడ్యూలులు

(షెడ్యూల్-8)

i) ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు:

వీటిలో కేంద్ర ప్రభుత్వ, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు, ట్రెజరీ బిల్లులు కల్పియుంటాయి. వీటిని పుస్తక నిలువలకు చూపించాలి. పుస్తక నిలువకు, మార్కెట్ నిలువకు మధ్యన ఉన్న వ్యత్యాసాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ గమనికలలో చూపాలి.

ii) ఇతర ఆమోదిత సెక్యూరిటీలు:

వట్టు ప్రకారం ఆమోదిత సెక్యూరిటీలుగా పరిగణించే ప్రభుత్వేతర సెక్యూరిటీలు.

iii) వాటాలు:

పైన (ii) లో కలుపని కంపెనీలు, కార్పొరేషన్ల వాటాలలోని షెట్టుబడులు.

iv) డిబెంఠర్లు, బాండ్లు:

పైన (ii) లో కలుపని కంపెనీలు, కార్పొరేషన్ల బాండ్లు, డిబెంఠర్లలోని షెట్టుబడులు.

v) అనుబంధ/ఉమ్మడి సంస్థలలో షెట్టుబడి:

అనుబంధ కంపెనీలలో, ఉమ్మడి సంస్థలలో షెట్టిన షెట్టుబడిని దీనిలో చూపాలి.

vi) ఇతరాలు:

బంగారం, వాణిజ్య పేపర్లు మొదలైన ఇతర షెట్టుబడులు.

అద్యామ్నలు

(షెడ్యూల్-9)

సెక్షన్ 'ఎ':

భారతదేశంలో, భారతదేశం వెలుపల (హామీ ఉన్న; హామీ

లని) రోవాల్సిన బాకలను, వాటక సం వనిన ఏర్పాట్లను తీసివేసి, షెడ్యూల్ లో పేర్కొన్నట్లు మూడు శీర్షికలు కింద చూపించాలి.

సెక్షన్ 'బి':

(ii) కనిపించే ఆస్తుల ద్వారా భద్రత ఉన్న (భారతదేశంలోని, భారతదేశం వెలుపల) అన్ని అడ్వాన్సులు; (iii) బాంకు/ప్రభుత్వ హామీ ఉన్న అడ్వాన్సులు (భారతదేశంలోని, భారతదేశం వెలుపలి), (iii) పైన (ii), (iii) లో వర్గీకరించని భద్రతలేని అడ్వాన్సులను ఇచ్చట చూపాలి.

(సెక్షన్ 'ఎ' మొత్తం, సెక్షన్ 'బి' మొత్తంలో సమానంగా ఉండాలి.)

సెక్షన్ 'సి':

ఈ సెక్షన్ కింద అడ్వాన్సులను షెడ్యూల్ నమూనాలో చూపించినట్లు 'భారతదేశంలో', 'భారతదేశం వెలుపల'గా వర్గీకరించబడతాయి.

('ఎ', 'బి', 'సి'ల మొత్తాలు సమానంగా ఉంటాయి.)

స్థిరాస్తులు (షెడ్యూల్-10)

ఆవరణలు:

బాంకులు పూర్తిగాగాని, కొంతమేరకు గాని సొంతంగా వ్యాపారం కోసం కల్గియున్న ఆవరణలను, షెడ్యూల్ నమూనాలో పేర్కొన్నట్లు ఇందులో చూపాలి.

ఇతర స్థిరాస్తులు:

మోటారు వాహనాలు, ఆవరణలు మినహాయింది ఫర్నిచర్, దీగింపుల (Fixtures) తో సహా ఇతర స్థిరాస్తులను షెడ్యూల్ లో పేర్కొన్న మాదిరిగా చూపాలి.

ఇతర ఆస్తులు (షెడ్యూల్-11)

1. ఆఫీసుల మధ్య వర్తనాబాట్లు (వికర):

హెడ్డాఫీసు, బ్రాంచీల మధ్య, అదే విధంగా వివిధ బ్రాంచీల మధ్య అనేక వ్యవహారాలు జరుగుతాయి. ఈ వ్యవహారాలకు సంబంధించి నివేదికలను నియతి కాలికంగా హెడ్డాఫీసుకు పంపడం జరుగుతుంది. తద్వారా హెడ్డాఫీసు పుస్తకాలలో అననరఫైన వర్తనాబాట్లు చేయడం జరుగుతుంది. అయితే, ఆర్థిక సంవత్సరం చివరి రోజున కొన్ని వ్యవహారాలు వర్తనాబాటు కాక మిగిలి యుండవచ్చును. అందువలన బ్రాంచి ఖాతా కొంత నిల్వను చూపుతుంది. ఆ నిల్వ (అన్నింటి మొత్తం) డెబిట్ నిల్వను చూపుతుంటే, ఈ

శిక్షకులకు మినహాయింపులు ఉండాలి. బహుళ ప్రజలకు సర్వీసులు అందించే
'ఇతర బాధ్యతలు, ఏర్పాట్లు' షెడ్యూల్-5 కింద చూపాలి.

II. రావల్పిన (ప్రాప్తించిన వడ్డీ):
పెట్టుబడులు, అడ్వాన్సులపై ప్రాప్తించి, బకాయి పడని వడ్డీ; బకాయి పడి, వనూలు కాని వడ్డీలను ఈ శీర్షిక కింద చూపాలి. సాధారణంగా వనూలయ్యే వడ్డీనే ఈ శీర్షిక కింద చూపాలి.

III. ముందుగా చెల్లించిన/ మూలంలో తగ్గించిన పన్ను:
సంబంధిత పన్ను ఏర్పాట్లతో భర్తీ (set-off) కాని మేరకు ఈ అంశాలను ఈ శీర్షిక కింద చూపాలి.

IV. స్టేషనరీ, స్టాంపులు:
పెద్ద మొత్తంలో కొనుగోలు చేసిన సెక్యూరిటీ పేపరు, విడి కాగితాలు, మొదలైన వాటిని క్వాసి ఆస్తులు (Quasi assets) గా మార్చి కొన్ని సంవత్సరాలలో రద్దు చేసే వాటిని ఈ శీర్షిక కింద చూపాలి.

V. వాన్-బాంకింగ్ ఆస్తులు:
క్లెయిమ్లను సంతృప్తి పరచడానికి గాను సేకరించిన స్ట్రీరాస్తులు/ కనిపించే ఆస్తులను దీని కింద చూపాలి.

VI. ఇతరాలు:
క్లెయిరింగ్ అంశాలు, ఆస్తులకు చేరులను నూచించే డెబిట్ అంశాలు, నర్సుబాటు చేయని ఋణ బాధ్యతలలోని తగ్గింపు, బాంకు సబ్సిడీకి బాంకు, యజమానిగా యిచ్చిన అడ్వాన్సులు, వడ్డీ కాకుండా ప్రాప్తించిన ఇతర ఆదాయం, మొదలైన అంశాలను దీనిలో కలుపుతారు.

అగంతకు ఋణ బాధ్యతలు (షెడ్యూల్-12)

పాక్షికంగా చెల్లింపు చేసిన వాటాలు, డిబెంఠర్లు, మొదలైనవి; బకాయి పడ్డ ఫార్వార్డ్ ఎక్స్చేంజి కాంట్రాక్టులు; భారతదేశంలో, భారతదేశం వెలుపల కాన్స్టిట్యూయెంట్స్ (Constituents) కు ఇచ్చిన హామీలు; అంగీకారాలు; ఎండార్మెంట్లు, ఇతర బాధ్యతలు (పరవతి పత్రాలు, ఖాతాదార్ల తరపున బాంకు అంగీకరించిన బిల్లులు, ఎండార్మెంట్లు); నంచిత డివిడెండ్ల బకాయిలు; చందాపూచీ కాంట్రాక్టుల కింద రీ డిస్కాంట్లు చేసిన బిల్లులు; మొదలైన వాటిని బాంకుల అగంతకు బాధ్యతలుగా చూపుతారు.

వనూలు కొరకు బిల్లులు (Bills for Collection):

వనూలులో ఉండి, నర్సుబాటు చేయబడని డ్రాఫ్టులు లేదా

అవగాహన ప్రశ్న - 1

ఆన్లైన్ అప్పుల వట్టిలో బాంకుల మూలధనాన్ని ఏవిధంగా చూపిస్తారు?

అవగాహన ప్రశ్న - 2

"పెట్టుబడులు" అనే అంశాన్ని ఆన్లైన్ అప్పుల వట్టిలో నీవు ఏవిధంగా చూపిస్తావు?

అవగాహన ప్రశ్న - 3

బాంకుల అగంతకు బాధ్యతలను పేర్కొనండి.

అవగాహన ప్రశ్న - 4

ఆసీనుల సుధ్యన నర్తుబాట్లు అంటే ఏమిటి? అవి ఏవిధంగా చూపబడుతాయి?

26.2.2. లాభనష్టా ఖాతా

బాంకుల లాభనష్టాల ఖాతాకు సంబంధించి రిజర్వు బాంకు సూచించిన మార్గదర్శకాలు కింది విధంగా ఉన్నాయి. లాభనష్టాల ఖాతాకు సంబంధించి వివిధ అంశాలలో చేర్చాల్సిన విషయాలను వీటి నుండి గమనించవచ్చు.

(షెడ్యూల్ -13)

I. అధ్యాపకులు, బిల్లులపై వడ్డీ/డిస్కాంటు:

బకాయి పక్ష వడ్డీతో సహా, అప్పులు, అధ్యాపకులపై అన్ని రకాల వడ్డీ దీనిలో చేరుతుంది.

II. పెట్టుబడులపై వడ్డీ:

పెట్టుబడుల నుండి వడ్డీ, డివిడెండ్ల రూపంలో వచ్చే అన్ని రకాల ఆదాయం.

III. రిజర్వు బాంకు, ఇతర బాంకుల వద్ద ఉన్న నిల్వలపై వడ్డీ:

దీనిలో రిజర్వు బాంకు/ఇతర బాంకులలో ఉన్న నిల్వలపై, పిలుపు ఋణాలు, ద్రవ మార్కెట్ ప్లేస్ మెంట్స్ పై వచ్చే వడ్డీ చేర్చబడుతుంది.

IV. ఇతరాలు:

పై శీర్షికలలో చూపని వడ్డీ/డిస్కాంటు దీని కింద చూపుతారు.

ఇతర ఆదాయాలు

(షెడ్యూల్ -14)

I. కమీషన్:

వనూళ్ళపై వచ్చే కమీషన్, చెల్లింపులు/బదిలీలపై కమీషన్, ప్రోకరేజీ మొదలైన సేవలపై వచ్చే పారితోషికాలు చేరియుంటాయి.

II, III, IV పెట్టుబడుల అమ్మకంపై, పునర్మూల్యాంకనంపై లాభం, భవనాలు, ఇతర ఆస్తుల అమ్మకంపై లాభం:

వీటిలో నికర మొత్తాన్ని మాత్రమే చూపాలి. ఒకవేళ, అది నష్టమైతే, తగ్గింపుగా చూపాలి.

V. నినిమయ వ్యవహారాలపై లాభం:

విదేశీ మారక వ్యవహారంలో లాభం/నష్టం; విదేశీ మారక రూపంలో ఆర్జించిన అన్ని ఆదాయాలు, వడ్డీ మినహా విదేశీ మారక వ్యవహారాలపై వచ్చే ఛార్జీలు, కమీషన్. నికర స్థితిని మాత్రమే చూపాలి. ఒకవేళ నష్టం అయితే, తగ్గింపుగా చూపాలి.

VI. చిల్లర ఆదాయాలు:

దీనిలో గిడ్డంగుల అడ్డ, బాంకు ఆస్తులపై ఆదాయం, సెక్యూరిటీ ఛార్జీలు, మొదలైనవి చేరియుంటాయి.

చెల్లించిన వడ్డీ (షెడ్యూల్ -15)

అన్ని రకాల డిపాజిట్లపై చెల్లించిన వడ్డీ అన్ని రకాల

రీఫైనాన్స్ పై వడ్డీ పార్టిసిపేషన్ సర్టిఫికేట్లు (Participation Certificates) పై వడ్డీ చెల్లించిన అవధిపూర్వ వడ్డీ మొదలైన అన్ని ఇతర చెల్లింపులను షెడ్యూల్ లో చూపినట్లు 'ఇతరాల' కింద చూపాలి.

నిర్వహణ ఖర్చులు (Operating Expenses)
(షెడ్యూల్ -16)

I.	ఉద్యోగులకు చెల్లింపులు, ఏర్పాట్లు:	దీనిలో స్టాఫ్ జీతాలు/వేతనాలు, భత్యాలు, బోనస్, ప్రావిడెంట్ ఫండ్, పెన్షన్, గ్రాంట్యుటీ, మెడికల్ అలవెన్సు మొదలైనవి చేరుతాయి.
II.	అద్దె, పన్నులు, లైటింగ్:	చెల్లించిన అద్దె, మున్సిపల్, ఇతర పన్నులు (ఆదాయం పన్ను, వడ్డీ పన్ను మినహా), విద్యుచ్ఛక్తి ఛార్జీలు, మొదలైనవి.
III.	ముద్రణ, స్టేషనరీ:	బాంకు ఉపయోగించిన పుస్తకాలు, నమూనాలు, స్టేషనరీ, ఇతర ముద్రణ ఛార్జీలు దీనిలో చూపిస్తారు.
IV.	ప్రకటన, పబ్లిసిటీ	పబ్లిసిటీ విషయం ముద్రిత ఖర్చులతో సహా ప్రకటనలు, పబ్లిసిటీ కోసం పెట్టిన ఖర్చులు.
V.	తరుగుదల:	బాంకు సొంత ఆస్తి మోటారు కార్లు, ఇతర వాహనాలు, ఫర్నిచర్, విద్యుత్ బిగింపులు, కౌలుదారీ ఆస్తులు, నాన్-బాంకింగ్ ఆస్తులు, మొదలైన వాటిపై తరుగుదల.
VI,VII.	డైరెక్టర్ల మరియు ఆడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు, ఇతర ఖర్చులు:	వారికి సంబంధిత ఖర్చులు.
VIII.	న్యాయ సంబంధమైన ఖర్చులు:	న్యాయ సేవలకు గాను చెల్లించిన/తిరిగి భర్తీ చేసిన ఖర్చులు.
IX.	ప్లాస్టిక్, టెలిగ్రాములు, టెలిఫోన్లు, మొదలైనవి:	సంబంధిత ఖర్చులన్నీ.
X.	భీమా:	దీనిలో భీమా ఛార్జీలు, భీమా ప్రీమియంలు కలిసి యుంటాయి.
XI.	ఇతర ఖర్చులు:	దీనిలో లైసెన్సు ఫీజు, డొనేషన్లు, పత్రికలకు చందాలు, రవాణా ఖర్చులు మొదలైన ఖర్చులు (పై అంశాలలో చూపనివి) కలిసి యుంటాయి.

ఏర్పాట్లు, అగంతకాలు:
(Provisions and Contingencies):

రావి, సంకయాత్మక బాకీల కొరకు; పన్ను కొరకు,

అవగాహన ప్రశ్న - 5

'ఆర్జించిన వడ్డీ' శీర్షికలో చేర్చే అంశాలను పేర్కొనండి.

.....
.....
.....
.....
.....

26.3 ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాలు (Principal Accounting Policies)

బాంకులు వాటి ఆర్థిక పరిస్థితి నిజ స్వరూపాన్ని తెలియపరచే ఉద్దేశంతో, వాటి ఆర్థిక నివేదికలలో ఖాతాలపై గమనికలతో సహా, ముఖ్య కార్యకలాపాలకు సంబంధించి ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాలను బహిర్గతం చేయాలి. ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాలను బహిర్గతం చేయడానికి రిజర్వు బాంకు ఒక నమూనా (Specimen form) ను జారీ చేసింది. అయినప్పటికీ, బాంకులు వాటి అవసరాలకు అనుగుణంగా తగిన మార్పులను చేసుకోవచ్చు. ఈ విధానాలను షెడ్యూల్-17గా పొందుపర్చవచ్చును.

అక్కౌంటింగ్ విధానాల నమూనా

అక్కౌంటింగ్ విధానాల నమూనా కింది విధంగా ఉంది. ముఖ్య కార్యకలాపాలకు సంబంధించి బాంకులు బహిర్గతం చేయాల్సిన అక్కౌంటింగ్ విధానాలను ఇది సూచిస్తుంది. అవి:

1. సాధారణమైన (General)

ఆర్థిక నివేదికలు 'హిస్టారికల్ కాస్ట్' (Historical Cost) ఆధారంగా, దేశంలోని చట్టపరమైన వీర్వాణ్ణు, అమలులో ఉన్న ఆచరణల కనుగుణంగా తయారు చేయడమైంది.

2. విదేశీ మారకం ఇమిడి యుండే వ్యవహారాలు

(a) ద్రవ్యత్వపు ఆస్తులను, అప్పులను సంవత్సర చివరన ఉండే ఎక్స్చేంజ్ రేట్ల ప్రకారం మార్చి మాపడం జరిగింది. ద్రవ్యేతర ఆస్తులు హిస్టారికల్ కాస్ట్ ప్రకారం పుస్తకాలలో చూపబడినవి.

(b) భారతదేశంలోని బ్రాంచీలకు సంబంధించిన ఆదాయ, వ్యయ వ్యవహారాలు, అవి జరిగిన తేదీన ఉన్న ఎక్స్చేంజ్ రేట్ల ప్రకారం చూపబడినవి. అయితే, విదేశీ బ్రాంచీల విషయంలో సంవత్సర చివరన ఉన్న ఎక్స్చేంజ్ రేట్ల ప్రకారం చూపబడినవి.

(c) నిలిచియున్న కాంట్రాక్టు (Pending contracts) లకు సంబంధించి లాభం లేదా నష్టాన్ని లెక్కలోనికి తీసుకోవడం జరిగింది.

కట్టడం జరిగింది.

(ii) ప్రస్తుత పెట్టుబడులపై రూ..... ల తరుగుదల మొత్తం ఏర్పాట్లు, అగంతుకాలలో కలసియున్నది.

(iii) భారత ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలలోని పెట్టుబడి పుస్తక విలువ, మార్కెట్ విలువ కంటే రూ..... లు ఎక్కువగా ఉంది.

7. అడ్వాన్సులు: ఆచరణలో లేని (non-performing) ఆస్తులకు సంబంధించి ఏర్పాటు, రిజర్వు బాంకు మార్గదర్శకాల మేరకు, చేయడం జరిగింది.

26.5 సర్దుబాట్లు (Adjustments)

ముగింపు లెక్కలను తయారుచేసేటప్పుడు కొన్ని అంశాలకు సంబంధించి సర్దుబాట్లను చేయాల్సి ఉంటుంది. వీటిలో కొన్ని ముఖ్యమైన వాటిని గురించి కింద చర్చించడమైంది.

1. శాసనాత్మక రిజర్వు (Statutory Reserve): మనం ఇంతకు ముందే చర్చించినట్లు బాంకులు ప్రతి సంవత్సరం డివిడెండు ప్రకటించే ముందు లాభాల నుండి 20 శాతంను శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళించాలి.

దీనిని లాభనష్టాల ఖాతాలో వినియోగితాల (Appropriations) కింద శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళింపుగా చూపించి, ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో షెడ్యూల్ 2 'రిజర్వు, మిగులు' కింద శాసనాత్మక రిజర్వు ప్రారంభపు నిల్వకు కలపాలి.

2. పన్నుకోసం ఏర్పాటు (Provision for taxation): దీనిని 'ఏర్పాట్లు, అగంతుకాల'కు కలిపి, లాభనష్టాల ఖాతాలో చూపాలి. 'ఏర్పాట్లు, అగంతుకాల'కు ప్రత్యేకంగా షెడ్యూల్ లేనందున లెక్కింపు వివరాలలో (Working notes) ఈ కూడికను చూపాలి. ఆ తర్వాత దానిని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో షెడ్యూల్ 5 - 'ఇతర ఋణాలు, ఏర్పాట్లు' కింద శీర్షిక 'ఇతరాలు (ఏర్పాట్లతో సహా)' కింద చూపాలి. అయితే, ఈ అంశాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో బహిర్గతం చేయరాదు. దీనిని ఇతర అంశాలకు లెక్కింపు వివరాలలో కలిపి, నికర మొత్తాన్ని మాత్రమే ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో చూపాలి.

3. సంశయాత్మక బాకీలకు ఏర్పాటు (Provision for doubtful debts): దీనిని కూడా ఖాతాలో బహిర్గతం చేయరాదు. దీనిని లెక్కింపు వివరాలలో ఇతర అంశాలతోపాటు ఏర్పాట్లు, అగంతుకాలకు కలిపి లాభనష్టాల ఖాతాలో ఖర్చు శీర్షిక కింద చూపాలి. ఆ తర్వాత లెక్కింపు వివరాలలో దీనిని క్యాష్ క్రెడిట్, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లు, అప్పుల నుండి తీసివేసి నికర మొత్తాన్ని మాత్రమే ఆస్తి అప్పుల పట్టిలోని అడ్వాన్సుల షెడ్యూల్ లో చూపాలి.

4. డిస్కాంట్లు చేసిన బిల్లులపై రిబేటు లేదా కాల పరిమితి తీరని డిస్కాంట్లు (Rebate on bills discounted or unexpired discounts): ఆర్థిక సంవత్సర చివర తేదీన గడువు తీరని డిస్కాంట్లు చేసిన బిల్లులపై ఆర్జించని డిస్కాంట్లును ఇది చూపిస్తుంది. బాంకులు బిల్లులను డిస్కాంట్లు చేసేటప్పుడు బిల్లుల కాలానికి సంబంధించి డిస్కాంట్లును తగ్గిస్తారు. అయితే, ఆర్థిక సంవత్సరాంతాన డిస్కాంట్లు చేసిన కొన్ని బిల్లుల గడువు తీరకపోవచ్చును. ఆ గడువు తీరని కాలానికి సంబంధించి డిస్కాంట్లును ముందుగా వనూలైనట్లుగా భావించడం జరుగుతుంది. దీనినే డిస్కాంట్లు చేసిన బిల్లులపై రిబేటు అని అంటారు.

దీనిని లాభనష్టాల ఖాతాకు సంబంధించిన షెడ్యూల్ 13-ఆర్జించిన వడ్డీలోని అడ్వాన్సులు/బిల్లులపై వడ్డీ/డిస్కాంట్లు నుండి తీసివేయాలి. ఆ తర్వాత, ఆస్తి అప్పుల పట్టిలోని 'ఇతర ఋణాలు, ఏర్పాట్లు' కింద కాలపరిమితి తీరని డిస్కాంట్లుగా చూపాలి. ఒకవేళ, ఈ అంశం అంకణాలోనే ఇవ్వబడితే, ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో 'ఇతర ఋణాలు, ఏర్పాట్లు' కింద మాత్రమే చూపాలి.

స్కాంటు చేసిన బిల్లులపై రిజేటు ముగింపు లెక్కలలో ఏ విధంగా చూపబడుతుంది?

26.6 ఉదాహరణలు (Illustrations)

ఇప్పుడు మనం కొన్ని లెక్కలను తీసుకొని, ముగింపు లెక్కలను ఏ విధంగా తయారుచేస్తారో తెలుసుకోదాం.

1. శ్రీ వెంకటేశ్వర బాంకు లిమిటెడ్ కు చెందిన కింది వివరాల నుండి 31 మార్చి, 1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయండి.

	(రూ. '000)
i) బిల్లులపై డిస్కాంటు, వడ్డీ	6,32,56
ii) పెట్టుబడులపై ఆదాయం	2,36,20
iii) రిజర్వు బాంకు వద్ద ఉన్న నిల్వలపై వడ్డీ	84,86
iv) పెట్టుబడుల అమ్మకంపై లాభం	2,28
v) కమీషన్, ఎక్సెంజి, బ్రోకరేజి	58,14
vi) డిపాజిట్లపై వడ్డీ	6,95,32
vii) ఉద్యోగులకు చెల్లింపులు, ఏర్పాట్లు	1,95,44
viii) అద్దె, పన్నులు, లైటింగ్	18,00
ix) ముద్రణ, ప్రేషనరీ	6,00
x) బాంకు ఆస్తిపై తరుగుదల	5,84
xi) డైరెక్టర్ల ఫీజు, భత్యాలు, ఖర్చులు	82
xii) ఆడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు, ఖర్చులు	14
xiii) పోస్టేజి, టెలిగ్రాములు, టెలిఫోన్లు	668
xiv) మరమ్మత్తులు, నిర్వహణ	1,82
xv) ఇతర ఖర్చు	35,98
xvi) ముందుకు తీసుకువచ్చిన లాభం	50,00

వర్ణనలు:

- ఆదాయం పన్ను కోసం రూ. 20,00 ఏర్పాటు చేయాలి.
- వట్ట నిబంధనల ప్రకారం శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళించండి.

i. ఏర్పాట్లు, అగంతుకాలు:

అదాయం పన్నుకోసం ఏర్పాటు రూ. 20,00

ii. శాసనాత్మక రిజర్వుకు బదిలీ
(28x 20/100) 5,60

iii. రెవెన్యూ రిజర్వుకు బదిలీ
(28,00 x 5/100) 1,40

2. కాకతీయ బాంకు లి. కు నంబంధించి 31-3-1995లో అంతమయ్యే సవత్సరానికి నిల్వలు కింది విధంగా వున్నాయి

డెబిట్ నిల్వలు	(రూ. '000)	క్రెడిట్ నిల్వలు	(రూ. '000)
చేతిలో నగదు	18,20	మూలధనం:	
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	1,07,40	రూ. వది చొప్పున 6 లక్షల వాటాలు	60,00
ఇతర బాంకుల వద్ద నిల్వలు	12,00	శాసనాత్మక రిజర్వు	38,40
పిలువగానే స్వల్ప వ్యవధిలో వచ్చే నగదు	4,44	రెవెన్యూ రిజర్వు	92,42
ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు	1,00,00	లాభనష్టాల ఖాతా	30,00
వాటాలు	22,35	కాలిక డిపాజిట్లు (term deposits)	1,02,44
డిస్కాంటు చేసిన/కొనుగోలు చేసిన బిల్లులు	89,53	డిమాండు డిపాజిట్లు	2,00,00
అడ్వాన్సుగా చెల్లించిన పన్ను	48	పొదుపు బాంకు డిపాజిట్లు	1,22,32
నగదు క్రెడిట్లు, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లు	2,00,00	రిజర్వు బాంకు నుండి ఋణాలు	8,66
ఆవరణలు	19,00	ఏర్పాట్లు	20,40
ఫర్నిచర్, ఫిక్చర్లు	1,06,58	చెల్లింపు బిల్లులు	15,36
ఆఫీసుల మధ్య నర్డుబాట్లు (నికర)	2,81		
స్టేషనరీ, స్టాంపులు	3,96		
సంచితమైన వడ్డీ	3,75		
మొత్తం	<u>6,90,50</u>	మొత్తం	<u>6,90,50</u>

- i. బాంకు అధికృత మూలధనం రూ. 100,00 (10 లక్షల వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 చొప్పున). దీని నుండి 6 లక్షల వాటాలు జారీ చేయబడి, చందా చేయబడి, పూర్తిగా చెల్లించబడినవి.
- ii. అడ్వాన్సులలో 90,00 కనిపించే ఆస్తులచేత, రూ. 100,00 ప్రభుత్వ హామీలతో భద్రత కల్గియున్నవి. పోగా మిగిలిన అడ్వాన్సులు భద్రత లేనివి.
- iii. 31-3-1994 నాడు ఆవరణల ధర రూ. 22,00; ఫర్నిచర్, ఏక్సర్సరీ ధర రూ. 150,50. ఈ నవత్యరంలో వీటికి చేర్పులుగాని, వీటి అమ్ముకాలుగాని లేవు.
- iv. బాంకు కల్గియున్న వాటాలలో కొన్ని పూర్తిగా చెల్లించబడనివి ఉన్నాయి. వీటికి నలబంధించి రూ. 2,00 చెల్లించవలసియున్నది.
- v. కాన్సిలేట్యూయెంట్స్ తరపున బాంకు ఇచ్చిన హామీలు రూ. 50,00; వసూలు కోసం బిల్లులు 31-3-1995 నాడు రూ. 59,11 గా వున్నవి. ఈ నమావారం ఆధారంగా బాంకు అన్ని అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

జనాబు

31-3-1995 నాడు కాకతీయ బాంకు లి. అన్ని అప్పుల పట్టి

(రూ. '000)

	షెడ్యూల్	31-3-1995 నాడు	31-3-1994 నాడు
మూలధనం, అప్పులు:			
వాటా మూలధనం	1	60,00	—
రిజర్వు, మిగులు	2	1,60,82	—
డిపాజిట్లు	3	4,25,26	—
అప్పులు	4	8,66	—
ఇతర అప్పులు, ఏర్పాట్లు	5	35,76	—
	మొత్తం	<u>6,90,50</u>	<u>—</u>
ఆస్తులు:			
నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	6	1,25,60	—
బాంకుల వద్ద నిల్వలు, పిలువగానే వ్వల్ప వ్యవధిలో వసూలయ్యే నగదు	7	16,44	—
పెట్టుబడులు	8	1,22,35	—
అడ్వాన్సులు	9	2,89,53	—
స్థిరాస్తులు	10	1,25,58	—
ఇతర ఆస్తులు	11	11,00	—
	మొత్తం	<u>6,90,50</u>	<u>—</u>
అగంతక ఋణాలు	12	52,00	—
వసూలు కోసం బిల్లులు		59,11	—

అదీకృత మూలధనం:

(10 లక్షల వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 వాపున) 100,00 —

జారీ చేసిన, చందా చేసిన, చెల్లించిన మూలధనం:

(6 లక్షల వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 వాపున) 60,00 —

షెడ్యూల్ 2 - రిజర్వులు, మిగులు

I.	శాసనాత్మక రిజర్వు	38,40	—
II.	రెవెన్యూ రిజర్వు	92,42	—
III.	లాభనష్టం భారతలోని నిలవ	30,00	—
	మొత్తం	<u>1,60,82</u>	<u>—</u>

షెడ్యూల్ 3 - డిపాజిట్లు

I.	డిమాండ్ డిపాజిట్లు	2,00,00	—
II.	సేవింగ్స్ బాంకు డిపాజిట్లు	1,22,32	—
III.	కాలిక డిపాజిట్లు	1,02,94	—
	మొత్తం	<u>4,25,26</u>	<u>—</u>

షెడ్యూల్ 4 - అప్పులు

I.	భారతదేశంలోని అప్పులు: (I) రిజర్వు బాంకు	8,66	—

షెడ్యూల్ 5 - ఇతర అప్పులు, ఏర్పాట్లు

I.	చెల్లింపు బిల్లులు	15,36	—
II.	ఇతరాలు (ఏర్పాట్లతో నహా)	20,40	—
	మొత్తం	<u>35,76</u>	<u>—</u>

I.	వేతిలో నగదు	18,20	—
II.	రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	1,07,40	—
	మొత్తం	<u>1,25,60</u>	<u>—</u>

షెడ్యూల్ 7 - బాంకుల వద్ద నిల్వలు, సిలువగానే స్వల్ప వ్యవధిలో వసూలయ్యే నగదు

I.	బాంకుల వద్ద నిల్వలు	12,00	—
II.	సిలువగానే స్వల్ప వ్యవధిలో వసూలయ్యే నగదు	4,44	—
	మొత్తం	<u>16,44</u>	<u>—</u>

షెడ్యూల్ 8 - పెట్టుబడులు

I.	భారతదేశంలో పెట్టుబడులు:		
	(i) ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు	1,00,00	—
	(ii) వాటాలు	22,35	—
	మొత్తం	<u>1,22,35</u>	<u>—</u>

షెడ్యూల్ 9 - అడ్వాన్సులు

ఎ.	(i) కొనుగోలు, డిస్కాంట్ చేసిన బిల్లులు	89,53	—
	(ii) నగదు క్రెడిట్లు, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లు	2,00,00	—
	మొత్తం	<u>2,89,53</u>	<u>—</u>
బి.	(i) కనిపించే ఆస్తులచే భద్రత గలవి	90,00	—
	(ii) ప్రభుత్వ హామీలచే భద్రత గలవి	1,00,00	—
	(iii) భద్రత లేనివి	99,53	—
	మొత్తం	<u>2,89,53</u>	<u>—</u>

I.	ఆవరణలు:			
	31-3-1994 వాడు ఆవలు ధర	22,00		
	(-) ఇప్పటి వరకు తరుగుదల	<u>3,00</u>	19,00	
II.	ఫర్నిచర్, ఏక్సర్సైజు:			
	31-3-1994 వాడు ఆవలు ధర	150,50		
	(-) ఇప్పటి వరకు తరుగుదల	<u>43,92</u>	1,06,58	
	మొత్తం		<u>1,25,58</u>	

షెడ్యూల్ 11 - ఇతర ఆస్తులు

I.	ఆఫీసుల మధ్య వర్కుబాట్లు (వికరం)	2,81		
II.	ప్రాప్తించిన వడ్డీ	3,75		
III.	ముందుగా చెల్లించిన వడ్డీ	48		
IV.	ఫైవర, ఫ్లాంపులు	<u>3,96</u>		
	మొత్తం		<u>11,00</u>	

షెడ్యూల్ 12 - అగంతకు బయటి భాద్యతలు

1.	చెల్లించాల్సిన వాటాలకు సంబంధించి భాద్యత	2,00		
2.	కాన్స్ట్రక్టయింట్స్ తరపున ఇచ్చిన హామీలు	<u>50,00</u>		
	మొత్తం		<u>52,00</u>	

వివరము	(రూ. '000)	కైడిట్	(రూ. '000)
అనుబంధ వ్యయ కాలంలో వనూలయ్యే వగదు	4,80	మూలధనం:	
నిష్ఠాబదులు	21,00	100 వేల ఈక్విటీ వాటాలు	
చెల్లించిన వడ్డీ	2,00	ఒక్కొక్కటి రూ. 10 కాగా	
ఉద్యోగులకు చెల్లింపు	80	చెల్లింపు చేసినది రూ. 5	5,00
అడ్వ. పన్నులు, లైటింగ్	20	శాసనాత్మక రిజర్వు	1,50
సారాణా ఖర్చులు	20	ఇప్పటి వరకు ఆవరణపై తరుగుదల	1,00
డివిడెండు (1994-95)	50	లాభనష్టాల ఖాతా	
ఆవరణలు (31-3-1994 నాడు వరకు)	12,00	(1-4-1994 నాడు)	1,30
చేతిలో వగదు	1,50	రెవెన్యూ రిజర్వు	50
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	12,00	బాంకుల నుండి అప్పులు	7,50
ఇతర బాంకుల వద్ద నిల్వలు	8,40	చెల్లింపు దిల్లులు	6,00
వాచ్-బాంకింగ్ అప్పులు	2,00	క్లెయిం చేయని డివిడెండ్లు	20
కోనుగోలు చేసిన, డిప్యూయి చేసిన దిల్లులు	5,00	వివిధ ఋణదాతలు	80
లైసెన్స్ ఫీజు, ధర్యాలు	5,00	వడ్డీ డిప్యూయి	46,50
వగదు క్రెడిట్లు, ఓవర్ డ్రాఫ్టులు	60,00	సెక్యూర్ డిపాజిట్లు	6,50
అడిట్ల ఫీజు, ధర్యాలు	3,00	సాయంపై డిపాజిట్లు	25,50
వ్యయవర ఖర్చులు	1,00	కరెంట్ ఖాతాలు	37,50
మొత్తం	1,19,00		1,39,00

అదనపు సమాచారం

1. వనకత్తూర చివరి తేదీన ఉన్న వనూలు కోసం దిల్లులు రూ. 2,00; శాతాదర్శ తరపున అంగీకారాలు రూ. 12,00.
2. డిప్యూయి చేసిన దిల్లులపై రిజేటు కోసం రూ. 2,00 ము ఏర్పాటు చేయాలి.
3. ఆవరణపై రూ. 65 తరుగుదలకు ఏర్పాటు చేయాలి.
4. వనకత్తూర ఋణదాతలకు రూ. 20,00 ఏర్పాటు చేయాలి.

వర్ణన	షెడ్యూల్	31-3-1995 వాడు	31-3-1994 వాడు
మూలధనం, ఆస్తులు:			
మూలధనం	1	5,00	
రిజర్వు, పిగులు	2	14,45	
డిపాజిట్లు	3	69,50	
ఆస్తులు	4	7,50	
ఇతర ఆస్తులు, ఏర్పాట్లు	5	8,60	
	మొత్తం	<u>1,05,05</u>	
ఆస్తులు :			
వేలిలో వగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	6	13,50	
బాంకుల వద్ద నిల్వలు, పిలువగానే వ్వల్ప కాలంలో వసూలయ్యే వగదు	7	13,20	
పెట్టుబడులు	8	21,00	
అడ్వాన్సులు	9	45,00	
స్థిరాస్తులు	10	10,35	
ఇతర ఆస్తులు	11	2,00	
	మొత్తం	<u>1,05,05</u>	
అగంటుక బాధ్యతలు	12	12,00	
వసూలు కోసం బిల్లులు		2,00	

31-3-1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభవస్థిల ఖాతా

వర్ణన	షెడ్యూల్	31-3-1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి	31-3-1994లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి
I. ఆదాయం:			
అర్జించిన వడ్డీ	13	44,50	
ఇతర ఆదాయం	14		
	మొత్తం	<u>44,50</u>	
II. ఖర్చులు:			

ఖర్చు చేసిన వడ్డీ	15	2,00	—
నిర్వహణ ఖర్చులు	16	10,85	—
విరాట్లు, అగంతుకాలు		20,00	—
మొత్తం		<u>32,85</u>	—
లాభం:			
ఈ సంవత్సరం లాభం		11,65	—
ముందుకు తీసుకొచ్చిన లాభం		1,30	—
మొత్తం		<u>12,95</u>	—
V. వినియోగితాలు:			
శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళింపు		2,33	—
డివిడెండుకు మళ్ళింపు		50	—
ఆస్తి అమ్మల సట్టికి తీసుకెళ్ళినది		10,12	—
మొత్తం		<u>12,95</u>	—

షెడ్యూల్ 1 - మూలధనం

	31-3-1995 వాడు (రూ. '000)	31-3-1994 వాడు (రూ. '000)
అధికృత, జారీచేసిన, చందా కట్టిన మూలధనం: (100 వేల వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 చొప్పున)	10,00	—
వెల్లించిన మూలధనం: 100 వేల వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 5 చొప్పున	5,00	—

షెడ్యూల్ 2 - రిజర్వులు, మిగులు

శాసనాత్మక రిజర్వు:			
ప్రారంభ నిల్వ	1,50		
చేర్చులు	<u>2,33</u>	3,83	—
రెవెన్యూ రిజర్వు		50	—
లాభనష్టాల ఖాతాలో నిల్వ		10,12	—
మొత్తం		<u>14,45</u>	—

సిక్యర్ డిపాజిట్లు	6,50	—
పాడుపు డిపాజిట్లు	25,50	—
కరెంటు డిపాజిట్లు	37,50	—
మొత్తం	<u>69,50</u>	—

షెడ్యూల్ 4 - అప్పులు

బాంకుల నుండి	7,50	—

షెడ్యూల్ 5 - ఇతర అప్పులు, ఏర్పాట్లు

చెల్లింపు బిల్లులు	6,00	—
ఇతరాలు (ఏర్పాట్లతో వహి)	2,60	—
మొత్తం	<u>8,60</u>	—

షెడ్యూల్ 6 - వగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు

వగదు	1,50	—
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వ	12,00	—
మొత్తం	<u>13,50</u>	—

షెడ్యూల్ 7 - బాంకుల వద్ద నిల్వలు, పిలువగానే వ్వకాలంలో వనూలయ్యే వగదు

బాంకుల వద్ద నిల్వలు	8,40	—
పిలువగానే వ్వకాలంలో వనూలయ్యే వగదు	4,80	—
మొత్తం	<u>13,20</u>	—

షెడ్యూల్ 8 - పెట్టుబడులు

పెట్టుబడులు	<u>21,00</u>	—

షెడ్యూల్ 9 - అడ్వాన్సులు

భారతదేశంలో:		
కొనుగోలు, డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులు	5,00	—
క్యాష్ క్రెడిట్లు, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లు	40,00	—
మొత్తం	<u>45,00</u>	—

ఆవరణలు	12,00	—
ఇప్పటివరకు తరగుదల	(-) 1,65	—
మొత్తం	<u>10,35</u>	<u>—</u>

షెడ్యూల్ 11 - ఇతర ఆస్తులు

నాన్ బాంకింగ్ ఆస్తులు	<u>2,00</u>	—

షెడ్యూల్ 12 - అగంతుక బాధ్యతలు

ఖాతాదార్ల తరపున అంగీకారాలు	<u>12,00</u>	—

షెడ్యూల్ 13 - ఆర్జించిన వడ్డీ

వడ్డీ డిస్కాంటు	<u>44,50</u>	—

షెడ్యూల్ 14 - ఖర్చు చేసిన వడ్డీ

చెల్లించిన వడ్డీ	<u>2,00</u>	—

షెడ్యూల్ 15 - నిర్వహణ ఖర్చులు

ఉద్యోగులకు చెల్లింపు	80	—
అద్దె వస్తులు, లైటింగ్	20	—
ఆవరణలపై తరుగుదల	65	—
డ్రైక్లర్ల ఫీజు, భత్యాలు	5,00	—
ఆడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు	3,00	—
న్యాయపర ఖర్చులు	1,00	—
సాధారణ ఖర్చులు	20	—
మొత్తం	<u>10,85</u>	<u>—</u>

వర్కింగ్ నోట్స్

1. వివిధ ఋణదాతలు	40	—
క్రయించేయని డివిడెండు	20	—
డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులపై రిబేటు	2,00	—
ఇతరాలు (ఏర్పాట్లతో నహా)	<u>2,60</u>	—
షెడ్యూల్ 4లో చూపినది		
2. ఆర్జించిన ఆదాయం	46,50	—
(-) డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులపై రిబేటు	2,00	—

4. 31-3-1995 నాటి ప్రదెన్సియల్ బాంకు లిమిటెడ్ యొక్క అంకణా నుండి, ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయండి.

డెబిట్ నిల్వలు	(రూ. '000)	క్రెడిట్ నిల్వలు	(రూ. '000)
చేతిలో నగదు	2,20,00	చెల్లించిన మూలధనం	
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	6,50,00	(5,00,000 వాటాలు, ఒక్కొక్కటి	
ఇతర బాంకుల వద్ద నిల్వలు	1,11,61	రూ. 10 చొప్పున)	50,00
పిలువగానే స్వల్పకాలంలో వనూలయ్యే నగదు	8,48	శాసనాత్మక రిజర్వు	45,07
ఆవరణలు (31-3-1994 వాటి ధర)	3,61	రాబడి రిజర్వు	60,00
ఇతర స్థిరాస్తులు (31-3-1994 వాటి ధర)	18,90	డిమాండు డిపాజిట్లు	10,14,00
ఆఫీసుల మధ్య సర్దుబాట్లు (నికర)	12,06	సేవింగ్స్ బాంకు డిపాజిట్లు	8,65,20
నాన్-బాంకింగ్ ఆస్తులు	5,74	కాలిక డిపాజిట్లు	19,65,00
ప్రాప్తించిన వడ్డీ	30,60	ప్రాప్తించిన వడ్డీ	12,00
ముందుగా చెల్లించిన వస్తు	72,21	అడ్వాన్సులు, బిల్లులపై వడ్డీ/	
పెట్టుబడుల అమ్మకంపై నష్టం	2,15	డిస్కాంటు	5,11,40
డిపాజిట్లపై చెల్లించిన వడ్డీ	2,23,03	పెట్టుబడులపై ఆదాయం	2,40,00
రిజర్వు బాంకు అప్పులపై వడ్డీ	9,45	రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలపై వడ్డీ	25,46
ఉద్యోగులకు చెల్లింపులు	1,00,00	కమీషన్, ఎక్సెంజి, బ్రోకరేజి	40,00
అడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు	3,00	పెట్టుబడుల అమ్మకంపై లాభం	2,50
డైరెక్టర్ల ఫీజు, భత్యాలు	29,18	లాభ నష్టాల ఖాతా	
అద్దె, వస్తులు, లైటింగ్	5,00	(ముందుకు తీసుకువచ్చినది)	36,00
ముద్రణ, స్టేషనరీ	4,21	ఇప్పటి వరకు ఆవరణలపై	
బాంకు ఆస్తిపై తరుగుదల	2,71	తరుగుదల	1,00
మరమ్మత్తులు, నిర్వహణ	4,00	ఇతర స్థిరాస్తులపై ఇప్పటి వరకు	
భీమా	9,68	తరుగుదల	10,00
పోస్టేజి, టెలిగ్రాములు, మొదలైనవి	1,03	చెల్లింపు బిల్లులు	90,00
ఇతర ఖర్చు	8,35	రిజర్వు బాంకు నుండి అప్పులు	30,00
ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలలో పెట్టుబడి	9,00,00	వాటా ప్రీమియం	2,00
వాటాలలో పెట్టుబడి	4,82,51	మారక వ్యవహారాలపై లాభం	2,11
డిబెంచర్లు, బాండ్లలో పెట్టుబడి	1,15,00	ఇతర బాంకుల నుండి అప్పులు	1,21
కొనుగోలు, డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులు	2,00,00		
క్రాస్ క్రెడిట్లు, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లు	8,97,60		
కాలిక ఋణాలు	8,49,84		
ఆమోదిత సెక్యూరిటీలలో పెట్టుబడి	23,00		
మొత్తం	50,02,95	మొత్తం	50,02,95

1. బాంకు అధీకృత మూలధనం రూ. 1,00,00,000 (10,00,000 వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 చొప్పున). దీనిలో వగం మూలధనంను జారీచేయగా, చందా చేయబడింది.
2. అడ్వాన్సులలో రూ. 16,00,21 మేరకు కనిపించే ఆస్తులవే భద్రత కల్గియుండగా, రూ. 2,56,00 మేరకు ప్రభుత్వ హామీని కల్గియున్నవి. పోగా మిగిలినవి భద్రత లేనివి.
3. రూ. 20,00 మేరకు క్రెయిమ్లను ఋణాదుగా అంగీకరించలేదు (claims against the bank not acknowledged as debt) కాన్స్ట్రక్టివ్ యెంట్ తరపున ఇచ్చిన హామీలు రూ. 1,47,00; అంగీకారాలు, ఎండార్స్ మెంట్స్, ఇతర బాధ్యతలు రూ. 29,00.
4. 31-3-1995 నాడు వనూలు కోసం ఉన్న బిల్లులు రూ. 28,00
5. ఆదాయం వస్తుకోసం ఏర్పాటు రూ. 50%
6. 20% లాభాన్ని శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్లించాలి.
7. రూ. 21,03ను రెవెన్యూ రిజర్వుకు మళ్లించాలి.
8. డిస్కాంట్ చేసిన బిల్లులపై ఏర్పాటు చేయాలైన రిజేటు రూ. 10,00.

జవాబు

31-3-1995 నాడు ప్రొడెన్సియల్ బాంకు లి. ఆస్తి అప్పుల పట్టి

(రూ. '000)

	షెడ్యూల్	31-3-1995 నాడు	31-3-1994 నాడు
మూలధనం, అప్పులు:			
మూలధనం	1	50,00	—
రిజర్వు, మిగులు	2	3,47,91	—
డివైడెండ్లు	3	38,44,20	—
అప్పులు	4	31,21	—
ఇతర అప్పులు, ఏర్పాట్లు	5	2,44,63	—
	మొత్తం	45,17,95	—
ఆస్తులు:			
నగదు, రిజర్వు బాంకు			
వడ్డ నిల్వలు	6	8,70,00	—
ఇతర బాంకుల వడ్డ నిల్వలు, కోరగావే			
స్వల్ప కాలంలో వనూలయ్యే నగదు	7	1,20,09	—
పెట్టుబడులు	8	15,20,51	—
అడ్వాన్సులు	9	19,47,44	—
స్థిరాస్తులు	10	11,51	—
ఇతర ఆస్తులు	11	48,40	—
	మొత్తం	45,17,95	—
అగంతుక బాధ్యతలు	12	1,96,00	—
వనూలు కోసం బిల్లులు		28,00	—

	షెడ్యూల్	31-3-1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి	31-3-1994లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి
I.	ఆదాయం:		
	అర్జించిన వడ్డీ	13	7,66,86
	ఇతర ఆదాయం	14	42,46
	మొత్తం		<u>8,09,32</u>
II.	ఖర్చులు:		
	ఖర్చు చేసిన వడ్డీ	15	2,32,48
	నిర్వహణ ఖర్చులు	16	1,67,16
	ఏర్పాట్లు, అగంతుకాలు		2,04,84
	మొత్తం		<u>6,04,48</u>
III.	లాభం/నష్టం:		
	నికర లాభం		2,04,84
	ముందుకు తీసుకొచ్చిన లాభం		36,00
	మొత్తం		<u>2,40,84</u>
IV.	వినియోగితాలు:		
	శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళింపు		40,97
	రెవెన్యూ రిజర్వుకు మళ్ళింపు		21,03
	ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ తీసుకెళ్ళిన లాభం		<u>1,78,84</u>
	మొత్తం		<u>2,40,84</u>

షెడ్యూల్ 1 - మూలధనం

	31-3-1995 నాడు (రూ. '000)	31-3-1994 నాడు (రూ. '000)
అధీకృత మూలధనం:		
(10,00,000 వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 చొప్పున)	1,00,00	—
జారీ చేసిన, చందా కట్టిన, పిలిచిన, చెల్లించిన మూలధనం		
(5 లక్షల వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 చొప్పున)	<u>50,00</u>	—

సామాన్య రిజర్వు:

సారాంశ నిల్వ	45,07	
సంవత్సరంలో చేర్పులు	<u>40,97</u>	86,04
కాటా ప్రీమియం		2,00
కెవెన్యూ రిజర్వు:		
సారాంశ నిల్వ	60,00	
సంవత్సరంలో చేర్పులు	21,03	81,03
సాధన స్థల ఖాతాలో నిల్వ		<u>1,78,84</u>
మొత్తం		<u>3,47,91</u>

షెడ్యూల్ 3 - డిపాజిట్లు

డిమాండు డిపాజిట్లు	10,14,00
సాధన డిపాజిట్లు	8,65,20
కాలిక డిపాజిట్లు	<u>19,65,00</u>
మొత్తం	<u>38,44,20</u>

షెడ్యూల్ 4 - అప్పులు

రిజర్వు బాంకుల నుండి అప్పులు	90,00
ఇతర బాంకు నుండి అప్పులు	<u>1,21</u>
మొత్తం	<u>91,21</u>

షెడ్యూల్ 5 - ఇతర అప్పులు, ఏర్పాట్లు

చెల్లింపు బిల్లులు	90,00
ప్రాప్తించిన వడ్డీ	12,00
ఇతరాలు (ఏర్పాట్లతో సహా)	<u>1,42,63</u>
మొత్తం	<u>2,44,63</u>

షెడ్యూల్ 6 - వగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు

చేతిలో వగదు	2,20,00
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వ	<u>6,50,00</u>
మొత్తం	<u>8,70,00</u>

షెడ్యూల్ 7 - బాంకుల వద్ద నిల్వలు, కోరగానే స్వల్ప కాలంలో వసూలయ్యే వగదు

ఇతర బాంకుల వద్ద నిల్వలు	1,11,61
పిలువగానే స్వల్పకాలంలో	
వసూలయ్యే వగదు	<u>8,48</u>
మొత్తం	<u>1,20,09</u>

ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు	9,00,00
ఆమోదిత సెక్యూరిటీలు	23,00
కాటాలు	4,82,51
డిబెండ్లు, బాండ్లు	1,15,00
మొత్తం	<u>15,20,51</u>

షెడ్యూల్ 9 - అడ్వాన్సులు

ఎ. కొనుగోలు, డిస్కాంట్లు చేసిన బిల్లులు	2,00,00
క్యాష్ క్రెడిట్లు, ఓనర్ డ్రాఫ్ట్లు	8,97,60
కాలిక ఋణాలు	8,49,84
మొత్తం	<u>19,47,44</u>
బి. కనిపించే ఆస్తులచే భద్రత కలిగి	16,00,21
ప్రభుత్వ హామీ కలిగి	2,56,00
భద్రత లేనివి	91,23
మొత్తం	<u>19,47,44</u>

షెడ్యూల్ 10 - స్థిరాస్తులు

ఆవరణలు		
31-3-1994 నాడు అసలు ధర	3,61	
(-) ఇప్పటివరకు తరగుదల	<u>1,00</u>	2,61
ఇతర స్థిరాస్తులు :		
31-3-1994 నాడు ధర	18,90	
(-) ఇప్పటి వరకు తరగుదల	<u>10,00</u>	8,90
మొత్తం		<u>11,51</u>

షెడ్యూల్ 11 - ఇతర ఆస్తులు

ఆఫీసుల మధ్య నర్సుబాట్లు (నికరం)	12,06
ప్రాప్తించిన వడ్డీ	30,06
వాన్ బాంకింగ్ ఆస్తులు	5,74
మొత్తం	<u>48,40</u>

షెడ్యూల్ 12 - అగంతుక బాధ్యతలు

అప్పుగా అంగీకరించని బాంకు క్లెయింట్లు	20,00
కాన్స్ట్రక్టయింట్ తరపున ఇవిన హామీలు	1,47,00
అంగీకారాలు, ఎండార్సుమెంట్లు	
ఇతర బాధ్యతలు	29,00

మొత్తం

1,96,00

షెడ్యూల్ 13 - అర్జించిన వడ్డీ

అడ్వాన్సులు, బిల్లులపై వడ్డీ/డిస్కాంటు	5,01,40
పెట్టుబడులపై ఆదాయం	2,40,00
రిజర్వుబాంకు వద్ద నిల్వలపై వడ్డీ	25,46
మొత్తం	<u>7,66,86</u>

షెడ్యూల్ 14 - ఇతర ఆదాయం

కమీషన్, ఎక్స్చేంజి, బ్రోకరేజి	40,00
పెట్టుబడుల అమ్మకంపై లాభం	2,50
(-) పెట్టుబడుల అమ్మకంపై నష్టం	2,15
ఎక్స్చేంజి వ్యవహారాలపై లాభం	2,11
మొత్తం	<u>42,46</u>

షెడ్యూల్ 15 - ఖర్చు చేసిన వడ్డీ

డిపాజిట్లపై వడ్డీ	2,23,03
రిజర్వుబాంకు నుండి అప్పులపై వడ్డీ	9,45
మొత్తం	<u>2,32,48</u>

షెడ్యూల్ 16 - నిర్వహణ ఖర్చులు

ఉద్యోగులకు చెల్లింపు	1,00,00
అద్దె, నన్నులు, లైటింగ్	5,00
ముద్రణ, ప్రేషనరీ	4,21
బాంకు అన్వేషణ తరుగుదల	2,71
డైరెక్టర్ల ఫీజు, భత్యాలు	29,18
ఆడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు	3,00
పోస్టేజి, టెలిగ్రామ్స్, మొదలైనవి	1,03
మరమ్మత్తులు, నిర్వహణ	4,00
భీమా	9,68
ఇతర ఖర్చులు	8,35
మొత్తం	<u>1,67,16</u>

వర్కింగ్ నోట్స్

1. అడ్వాన్సులు/బిల్లులపై వడ్డీ/డిస్కాంటు	5,11,40
(-) డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులపై రిబేటు	10,00

		5,01,40
2.	పన్నుకోసం ఏర్పాటు లెక్కంపు:	
	అర్జించిన వడ్డీ	7,66,86
	ఇతర ఆదాయం	42,46
	(-) ఖర్చు చేసిన వడ్డీ	2,32,48
	నిర్వహణ ఖర్చులు	1,67,16
	లాభం	4,09,48
	పన్ను కోసం ఏర్పాటు (4,09,48 X 50/100)	2,04,84
3	పన్నుకోసం ఏర్పాటు	2,04,84
	(-) ముందుగా చెల్లించిన పన్ను	72,21
	డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులపై ఏర్పాటు	10,00
	ఇతరాలు (గ్రాంట్లుతో సహా)	
	షెడ్యూల్ 5లో చూపినది	1,42,63

16.7 సారాంశం

బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం 1949లో పొందుపర్చిన సమూహాల ప్రకారం బాంకుల ఆర్థిక నివేదికల సంకలనం కోసం రిజర్వు బాంకు కొన్ని మార్గదర్శకాలను ఇచ్చింది. ఈ భాగంలో వీటిని సంగ్రహంగా పేర్కొనడం జరిగింది. బాంకుల ఆస్తిలను పట్టి, లాభనష్టాల ఖాతాలకు సంబంధించిన వివిధ షెడ్యూల్లలో చేర్చే వివిధ అంశాలను ఈ మార్గదర్శకాల నుండి తెలుసుకోవచ్చు. వీటిని సరిగా అవాగహన చేసుకొన్నప్పుడే, బాంకుల ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయడం సాధ్యమవుతుంది. బాంకులు కొన్ని ముఖ్యమైన విషయాలకు సంబంధించి అనుసరించిన అక్కౌంటింగ్ విధానాలను షెడ్యూల్ 17లో బహిర్గతం చేయాలి ఉంటుంది. దీనితోపాటుగా ఖాతాలపై గమనికలను కూడా బాంకులు పొందుపరచాల్సి ఉంటుంది. ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాల కోసం రిజర్వు బాంకు ఇచ్చిన సమూహాలు కూడా ఈ భాగంలో పొందుపరచడం జరిగింది.

16.8 అవగాహన ప్రశ్నలకు మాదిరి సమాధానాలు

1. జాతీయ బాంకుల విషయంలో, పూర్తిగా ప్రభుత్వ యాజమాన్యంలో ఉన్న మూలధనాన్ని చూపాలి. ఇతర ధారతీయ బాంకుల విషయంలో, అధికృతం మూలధనం. జారీ చేసిన మూలధనం, చందా కట్టి మూలధనం, పీలించిన మూలధనంలను విడివిడిగా ఇవ్వాలి. పీలించిన మూలధనం నుండి పిలుపులలో బకాయిలను తగ్గించాలి. ఒకవేళ జప్తుచేసిన వాటాటుంటే, వాటి చెల్లింపు విలువను పీలించిన మూలధనానికి కలుపాలి.
2. పెట్టుబడులను, ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు, ఇతర ఆమోదిత సెక్యూరిటీలు; వాటాలు; ఇతరాలు అనే శీర్షికల కింద చూపాలి. ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలను పుస్తక విలువకు చూపాలి. పుస్తక విలువకు, మార్కెట్ విలువకు మధ్యన ఉన్న వ్యత్యాసాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ గమనికలో చూపించాలి. బంగారం, కమర్షియల్ పేపర్లు, మొదలైన వాటిని ఇతరాల కింద చూపాలి.
3. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో షెడ్యూల్ 12లో చూపే అగంతకు బాధ్యతలలో కింది అంశాలు చేరియుంటాయి:
  - i. పాక్షకంగా చెల్లించిన వాటాలు, డిబెంచర్లు మొదలైన వాటిపై బాధ్యతలు.
  - ii. చెల్లించాల్సిన (outstanding) ఫార్వర్డ్ ఎక్స్చేంజి వ్యవహారాలు.
  - iii. కాన్ స్ట్రీట్యుయెంట్స్ తరపున ఇచ్చిన హామీలు.
  - iv. ఖాతాదార్ల తరపున ఇచ్చిన అంగీకారాలు, ఎండార్సుమెంట్లు, పరపతి పత్రాలు, ఆంగీకరించిన బిల్లుల లాంటి ఇతర బాధ్యతలు.

4. ఆర్థిక సంవత్సరాంతాన ఆసీసుల మధ్యన ఉండే వ్యత్యాసాలకు సంబంధించి ప్రధాన కార్యాలయపు పుస్తకాలలో వర్ణనలు కాని నిర్ణయము 'ఆసీసుల మధ్య నర్ణుబాట్లు' అంటారు. ఇది డెడిట్ నిర్ణయము కాని, క్రెడిట్ నిర్ణయముగాని చూపవచ్చు. ఒక వేళ డెడిట్ నిర్ణయము చూపినట్లు, షెడ్యూల్ II ఇతర అంశాల కింద, క్రెడిట్ నిర్ణయము చూపినట్లు షెడ్యూల్ 5లోని ఇతర ఋణాలు, బాధ్యతల కింద చూపాలి.
5. అర్జించిన వడ్డీ అనే అంశం లాభనష్టాల ఖాతాకు చెందినది. దీనిలో (i) అడ్వాన్సులు/బిల్లులపై వడ్డీ/డిస్కాంటు; (ii) పెట్టుబడులపై ఆదాయం; రిజర్వు బాంకు వడ్డీ నిర్ణయము, బాంకుల మధ్య నిధులపై వడ్డీ; (iv) ఇతర వడ్డీ, డిస్కాంటు చేరియుంటాయి.
6. బాంకులు ప్రధాన అక్కౌంటింగ్ విధానాలను బహిర్గతం చేయాలిన్న ముఖ్యమైన విషయాలు (i) సాధారణమైనవి; (ii) విదేశీ మారకం ఇమిడియుండే వ్యత్యాసాలు; (iii) పెట్టుబడులు; (iv) అడ్వాన్సులు; (v) స్థిరాస్తులు; (vi) ఉద్యోగుల ప్రయోజనాలు; (vii) నికర లాభం.
7. దీనినే అర్జించని లేదా కాలపరిమితి తీరని డిస్కాంటు అంటారు. దీనిని లాభనష్టాల ఖాతాలో వడ్డీ/డిస్కాంటు నుండి తగ్గిస్తారు. అన్ని అప్పుల పట్టిలో షెడ్యూల్ 5 ఇతర బాధ్యతలు, ఏర్పాట్ల కింద చూపిస్తారు. ఒకవేళ, ఈ అంశాన్ని అంకణా లోనే యిచ్చే వేరుగా అన్ని అప్పుల పట్టిలో షెడ్యూల్-5 కింద చూపాలి.

26.9 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

- I. కింది వాటికి ఒక్కొక్కదానికి సుమారు 30 వంక్సులలో సమాధానం రాయండి:
  1. బాంకింగ్ కంపెనీ అన్ని అప్పుల పట్టికి సంబంధించి రిజర్వు బాంకు మార్గదర్శకాలను క్లుప్తంగా వర్ణించండి.
  2. ఊహాజాత అంకెలలో, కింది అంశాలను బాంకు అన్ని అప్పుల పట్టిలో చూపండి.
    - (i) పెట్టుబడులు (ii) అడ్వాన్సులు; (iii) డిపాజిట్లు; (iv) అగంతుక బాధ్యతలు.
  3. కింది వాటిని వివరించండి.
    - (i) శాసనాత్మక రిజర్వు; (ii) వాన్-బాంకింగ్ ఆస్తులు; (iii) వసూలు కోసం బిల్లులు.
  4. బాంకులు బహిర్గతం చేయాలిన్న అక్కౌంటింగ్ విధానాలను వివరించండి.
- II. కింది వాటికి ఒక్కొక్కదానికి సుమారు 15 వంక్సులలో సమాధానం రాయండి:
  1. డిస్కాంటు వేసిన బిల్లులపై రిజేటు ఏ విధంగా ఉత్పన్నమవుతుంది? దానిని ముగింపు లెక్కలలో ఏ విధంగా చూపుతారు?
  2. బాంకుల అన్ని అప్పుల పట్టిలో చూపే అడ్వాన్సుల వివరాలను తెల్పండి.
  3. 'ఆసీసుల మధ్య నర్ణుబాట్లు' అన్ని అప్పుల పట్టిలో ఏ విధంగా చూపబడుతాయి?
  4. కింది అంశాలను ఏ విధంగా చూపుతారు తెల్పండి.
    - (i) పంశయాత్మక బాంకింగు ఏర్పాటు; (ii) శాసనాత్మక రిజర్వు.
  5. బాంకులు చూపాలిన్న 'ఖాతాలపై గమనికల' ను గురించి రాయండి.

లెక్కలు

1. శ్రీరామా బాంకు లిమిటెడ్ యొక్క 31-3-1995 నాటి లెక్కల నుండి, లాభ నష్టాల ఖాతాను, ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

డెబిట్	(రూ. '000)	క్రెడిట్	(రూ. '000)
చెల్లించిన వడ్డీ	54	వాటా మూలధనం:	50,00
ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు	6,00	(5,00,000 వాటాలు ఒక్కొక్కటి	
వాటాలు	31,00	రూ. 10 చొప్పున)	
ఇతర సెక్యూరిటీలు	29,24	శాసనాత్మక రిజర్వు	6,00
ఉద్యోగులకు చెల్లింపులు	74	రెవెన్యూ రిజర్వు	6,00
అడ్వె. పన్నులు, లైటింగ్	74	కరెంటు డిపాజిట్ ఖాతాలు	77,32
ఆవరణలపై తరుగుదల	44	సేవింగ్స్ బాంకు ఖాతాలు	70,00
చేతిలో నగదు, రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	15,80	ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్ ఖాతాలు	7,32
ఇతర బాంకుల వద్ద నిల్వలు	15,88	లాభనష్టాల ఖాతా (నిల్వ)	30
వీలువగానే స్వల్ప కాలంలో వనూలయ్యే నగదు	5,48	వడ్డీ/డిస్కాంట్	2,90
డిస్కాంట్ చేసిన బిల్లులు	3,70	పెట్టుబడులపై ఆదాయం	2,00
ఆవరణలు	6,00		
ఫర్నిచర్	2,36		
ఋణాలు, అడ్వాన్సులు	97,18		
కొలుదారీ ఆవరణలు	6,74		
మొత్తము	2,21,84	మొత్తం	2,21,84

అదనపు సమాచారం :

1. డిస్కాంట్ చేసిన బిల్లుల కోసం రిజేటును రూ. 0,06-లను ఏర్పాటు చేయాలి.
2. అంగీకారాలు, ఎండార్సుమెంట్లు రూ. 50,00 గా ఉన్నవి.
3. వనూలు కోసం బిల్లులు రూ. 21,00.

జవాబు: (లాభం రూ. 2,38 ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 219,38)

2. 31-3-1995 నాటి గ్లోబల్ బాంకు లిమిటెడ్ యొక్క అవర్ణ నిల్వల నుండి, ఆస్తి అప్పుల పట్టిని లాభ నష్టాల ఖాతాను తయారు చేయండి.

కాలిక డిపాజిట్లు	6,50	నాన్ బాంకింగ్ ఆస్తులు	1,00
పేవింగ్స్ డిపాజిట్లు	35,50	ఫర్నిచర్	1,40
డిమాండ్ డిపాజిట్లు	77,50	పిలువగానే వసూలయ్యే వగదు	4,80
ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు	15,00	వాటా మూల ధనం	5,00
వాటాలు	16,00	(50,000 వాటాలు, ఒక్కొక్కటి	
డిపాజిట్లపై వడ్డీ	2,00	రూ. 10 వాస్తవ)	
తీటాలు	1,20	శాసనాత్మక రిజర్వు	2,00
అద్దె, రేట్లు, లైటింగ్	20	రెవెన్యూ రిజర్వు	1,00
అడిటర్ల ఫీజు	10	లాభనష్టాల ఖాతా (31-3-1994	
అవరణలు (31-3-1994 నాటి వరకు		నాడు క్రెడిట్ నిల్వ)	2,60
రూ. 2,00 తరుగుదల తర్వాత)	12,00	చేతిలో వగదు	15,60
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	2,00	చెల్లింపు బిల్లులు	7,00
ఇతర బాంకుల వద్ద నిల్వలు	8,40	వివిధ ఋణదాతలు	1,50
వడ్డీ డిస్కాంటు	6,00	క్లెయిమ్ చేయని డివిడెండ్లు	10
అప్పులు	9,60	వగదు క్రెడిట్లు, డివర్ డ్రాఫ్ట్లు	35,00
		డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులు	40,00

అదనపు సమాచారం

డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులపై రిజేటును రూ.0,10 గా ఏర్పాటు చేయాలి. ఆవరణల అసలు ధర (Original Cost) పై 5% తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయండి. రూ.0,50 సంశయాత్మక బాకీల కోసం ఏర్పాటు చేయండి. రూ.0,80 ల ఏర్పాటును కమ్యూ కోసం సృష్టించాలి. అంగీకారాలు, ఎండా రుసుము రూ.10,00 గా, వసూలు కోసం బిల్లులు రూ.21,11 గా ఉన్నవి.

జవాబు: (ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ ముగించిన లాభం రూ. 3,24; ఆస్తి అప్పుల పట్టికీ మొత్తం రూ.1,50,00).

3. వామరా బారకు అనుబంధ యుక్క 31-3-1995 నాడు ఆవిర్భవించిన మొదటి లాభవట్టి భారము, అట్టి అప్పుల వట్టిని తయారు చేయండి.

(రూ. '000)		(రూ. '000)	
మూల ధనం:		వ్యయవరమైన ఖర్చులు	1
(2 లక్షల వాటాలు ఒక్కొక్కటి		ఆడిటర్ల ఫీజు	14
రూ. 10 వాపున)	20,00	డైరెక్టర్ల ఫీజు	3
డిమాండు డిపాజిట్లు	70,00	ఫర్నిచర్ (ధర రూ. 1,00)	76
సేవింగ్స్ బాంక్ డిపాజిట్లు	40,00	వడ్డీ డిస్కాంట్లు	3,50
కాలిక డిపాజిట్లు	88,70	డిపాజిట్లపై చెల్లించిన వడ్డీ	40
అద్దె, పన్నులు	9	పోస్టేజి, టెలిగ్రాంలు	3
పెట్టుబడులపై ఆదాయం	2,50	ప్రింటింగ్, స్టేషనరీ	80
అవరణలు (ధర రూ.6,00)	4,10	గడువు తీరని భీమా	2
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	6,00	ఇతర ఖర్చులు	4
పిలువగానే వనూయ్యే నగదు	2,00	చేతిలో నగదు	5,00
ఋణాలు, నగదు క్రెడిట్లు, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్లు	40,00	ఇతర బాంకుల వద్ద నిల్వలు	29,58
శాసనాత్మక రిజర్వు	4,00	డిస్కాంట్లు చేసిన బిల్లులు	30,00
రెవెన్యూ రిజర్వు	3,80	పెట్టుబడులు	16,00
కమీషన్, ట్రోకరేజి	2,00		
ఆసీనుల మధ్య వర్తుబాట్లు (నికరం)	60		

అదనపు సమాచారం

- (i) అవరణలపై రూ. 0,20; ఫర్నిచర్ పై రూ.0,08 తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయాలి.
- (ii) 31-3-1995 నాడు పెట్టుబడుల మార్కెట్ విలువ రూ. 15,72.
- (iii) వనూలు కోసం బిల్లులు రూ.11,00.
- (iv) భారతదేశ తరపున ఇచ్చిన అంగీకారాలు, ఎండార్సుమెంట్లు రూ. 59,01.

జవాబు: (అన్ని అప్పుల వట్టికి మల్చించిన లాభం రూ. 4,64; ఆస్తి అప్పుల వట్టి మొత్తం రూ. 2,32,90).

4. కింది వాగార్జున బాంకు లిమిటెడ్ అంకణా నుండి 31-3-1995 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయండి.

చేతిలో నగదు	1,00,00
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలు	10,22,00
పిలువగానే వసూలయ్యే నగదు	11,48
డిపాజిట్లపై వడ్డీ	8,26,00
రిజర్వు బాంకు నుండి అప్పులపై వడ్డీ	22,59
ప్రభుత్వ సెక్యూరిటీలు	27,00,00
ఇతర ఆమోదిత సెక్యూరిటీలు	13,27,98
ప్రాప్తించిన వడ్డీ	98,00
ముందుగా చెల్లించిన పన్ను	62,00
ఆవరణలు (31-3-1994 నాడు ధర)	21,00
ఇతర స్థిరాస్తులు (31-3-1994 నాడు ధర)	80,00
ఉద్యోగులకు చెల్లింపులు	2,60,00
అద్దె, పన్నులు, లైటింగ్	23,00
భీమా	25,00
ముద్రణ, ప్రైంనరీ	8,12
బాంకు ఆస్తిపై తరుగుదల	7,95
ప్రకటనలు, పబ్లిసిటీ	90
డైరెక్టర్ల ఫీజు, భత్యాలు	2,10
ఆడిటర్ల ఫీజు, భత్యాలు	1,50
మరమ్మత్తులు, నిర్వహణ	3,50
ఇతర ఖర్చులు	12,00
కాలిక అప్పులు	12,40,00
కాష్ క్రెడిట్లు, డివర్ డ్రాఫ్ట్లు	24,50,00
కొనుగోలు, డిస్కాంట్లు చేసిన బిల్లులు	7,29,00
మొత్తం	1,10,34,12

మూల ధనం:	
(50 లక్షల వాటాలు ఒక్కొక్కటి రూ. 10 చొప్పున)	5,00,00
శాసనాత్మక రిజర్వు	1,00,00
రెవెన్యూ రిజర్వు	5,00
అడ్వాన్సులు/ బిల్లులపై వడ్డీ/ డిస్కాంట్లు	14,34,12
పెట్టుబడులపై ఆదాయం	4,00,00
రిజర్వు బాంకు వద్ద నిల్వలపై వడ్డీ	1,50,00
కమీషన్, బ్రోకరేజీ	1,40,00
పెట్టుబడుల అమ్మకంపై లాభం	25,00
సేవింగ్స్ బాంకు డిపాజిట్లు	20,25,00
డిమాండు డిపాజిట్లు	10,00
కాలిక డిపాజిట్లు	60,20,00
రిజర్వు బాంకు నుండి అప్పులు	80,00
సంచితమైన వడ్డీ	1,20,00
స్థిరాస్తులపై తరుగుదల (ఇప్పటి వరకు)	5,00
ఇతర అప్పులపై తరుగుదల (ఇప్పటి వరకు)	10,00
మొత్తం	1,10,34,12

అదనపు సమాచారం

- (i) వసూలు కోసం బిల్లులు రూ. 1,11,21 గా ఉన్నవి.
- (ii) అగంతకు బాధ్యతలు కింది విధంగా ఉన్నవి.
  - (a) కాన్స్ట్రక్షన్ యెంట్స్ తరపున ఇచ్చిన హామీలు రూ. 3,48,00

(iii) అదాయం పన్ను కోసం 50% ఏర్పాటు చేయాలి.

(iv) చట్ట ప్రకారం శాసనాత్మక రిజర్వుకు మళ్ళించండి.

(v) లాభం నిల్వను రెవెన్యూ రిజర్వుకు మళ్ళించండి.

26.10 పదకోశం

1. పిలువగానే, తక్కువ వ్యవధిలో
వసూలయ్యే నగదు
(Money at Call & Short Notice): 15 రోజులలో లేదా అంతకంటే తక్కువ
నోటీసుతో వసూలయ్యే అంతర్పాంకు
పిలుపు ద్రవ్య మార్కెట్ లో ఇచ్చిన అప్పులు.
2. అగంటుకు బాధ్యతలు: భవిష్యత్తులో ఏదైనా సంఘటన జరిగినప్పుడు
ఏర్పడడానికి అవకాశమున్న ఋణ బాధ్యతలు.
3. ఆఫీసుల మధ్య సర్దుబాట్లు: ఆర్థిక సంవత్సరాంతాన పాడ్ ఆఫీసు పుస్తకాలలో
ఆఫీసుల మధ్య వ్యవహారాలకు సంబంధించి
సర్దుబాటు కాని నిల్వ.
4. డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులపై రిజేటు: డిస్కాంటు చేసిన బిల్లులపై గడువు
తీరని లేదా ఆర్థిక సంవత్సరాంతం డిస్కాంటు.
5. చెల్లింపు బిల్లులు: బాంకుచే జారీ చేయబడి, ఆర్థిక సంవత్సర
చివరి వరకు నగదులోనికి మార్చబడని
డిమాండు డ్రాఫ్ట్లు, టెలిగ్రాఫిక్ ట్రాన్స్ ఫర్లు.
6. క్యాష్ క్రెడిట్లు: అనుమతించిన మొత్తాన్ని తన అవసరానికి
అనుగుణంగా వాడుకోవడానికి ఖాతాదారునికి
అధికారమిస్తూ అతనితో బాంకు కుదుర్చుకొన్న ఒప్పందాలు.